

Proiect
Versiunea VI, Rev.1
18 iulie 2008

**Strategia Națională
pentru Dezvoltare Durabilă a României
Orizonturi 2013-2020-2030**

**Guvernul României
Ministerul Mediului și Dezvoltării
Durabile**

**Programul Națiunilor Unite
pentru Dezvoltare
Centrul Național pentru
Dezvoltare Durabilă**

București 2008

Cuprins

Rezumat executiv	4
Istoricul și metodologia lucrării	7
Partea I Cadrul conceptual	10
1. Introducere: Definiții necesare	10
2. Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă	11
3. Indicatorii dezvoltării durabile	13
4. Măsurile de conformitate cu obiectivele dezvoltării durabile adoptate de România în procesul de pre- și post-aderare	15
Partea II Situația actuală a sistemului socio-economic și capitalului natural al României	19
1. Capitalul natural	19
2. Capitalul antropic	26
3. Capitalul uman	32
4. Capitalul social	37
Partea III Obiective-țintă și modalități de acțiune la orizont 2013, 2020, 2030, conform orientărilor strategice ale UE	41
1. Provocări cruciale	41
1.1 Schimbările climatice și energia curată	41
1.2 Transport durabil	45
1.3 Producție și consum durabile	50
1.4 Conservarea și gestionarea resurselor naturale	57
1.5 Sănătatea publică	64
1.6 Incluziunea socială, demografia și migrația	68
1.7 Sărăcia globală și sfidările dezvoltării durabile	75
2. Teme inter- și trans-sectoriale	79
2.1 Educația și formarea profesională	79
2.2 Cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, inovația	87
3. Instrumente financiare și economice	91
4. Comunicare, mobilizarea actorilor și multiplicarea factorilor de succes	94

Partea IV Probleme și preocupări specifice situației din România	97
1. Riscuri și vulnerabilități generate de factori endogeni și exogeni	97
2. Creșterea sustenabilă: transformările structurale și echilibrele macroeconomice	99
2.1 Asigurarea sustenabilității pe termen lung a consumurilor energetice și materiale bazate pe evaluarea realistă a capacității de suport a capitalului natural	101
2.2 Modernizarea treptată a macrostructurii economiei pentru a corespunde cerințelor sociale și de mediu	102
2.3 Creșterea productivității muncii și îmbunătățirea ratei de ocupare	103
2.4 Îmbunătățirea managementului micro- și macro-economic	104
2.5 Politica de investiții și diversificarea surselor de finanțare	105
2.6 Menținerea echilibrelor macro-economice	107
3. Dezvoltarea regională și acțiunea locală; problematica specifică a dezvoltării rurale	109
3.1 Dezvoltarea regională	110
3.2 Dezvoltarea rurală, agricultura, silvicultura și pescuitul	114
3.3 Implementarea Agendei Locale pentru secolul XXI (AL-21)	119
4. Amenajarea teritoriului și planificarea spațială	121
4.1 Planificarea spațială	122
4.2 Cadastrul României	126
5. Dimensiunea culturală a dezvoltării durabile	129
6. Capacitatea administrativă și calitatea serviciilor publice; dezvoltarea durabilă ca măsură a eficienței guvernării și a calității politicilor publice	135
7. Politica externă și de securitate: orientări generale și contribuții specifice ale României la Politica Externă și de Securitate Comună și la Politica Europeană de Securitate și Apărare ale UE în raport cu cerințele dezvoltării durabile	139
Partea V Implementare, monitorizare și raportarea rezultatelor	145

Rezumat executiv

Elementul definitiv al acestei Strategii Naționale este racordarea deplină a României la o nouă filosofie a dezvoltării, proprie Uniunii Europene și larg împărtășită pe plan mondial – cea a dezvoltării durabile.

Se pornește de la constatarea că, la sfârșitul primului deceniu al secolului XXI, după o tranziție prelungită și traumatizantă la democrația pluralistă și economia de piață, România mai are de recuperat decalaje considerabile față de celelalte state membre ale Uniunii Europene, simultan cu însușirea și transpunerea în practică a principiilor și practicilor dezvoltării durabile în contextul globalizării. Cu toate progresele realizate în ultimii ani, este o realitate că România are încă o economie bazată pe consumul intensiv de resurse, o societate și o administrație aflate încă în căutarea unei viziuni unitare și un capital natural afectat de riscul unor deteriorări ce pot deveni ireversibile.

Prezenta Strategie stabilește obiective concrete pentru trecerea, într-un interval de timp rezonabil și realist, la modelul de dezvoltare generator de valoare adăugată înaltă, propulsat de interesul pentru cunoaștere și inovare, orientat spre îmbunătățirea continuă a calității vieții oamenilor și a relațiilor dintre ei în armonie cu mediul natural.

Ca orientare generală, lucrarea vizează realizarea următoarelor **obiective strategice** pe termen scurt, mediu și lung:

Orizont 2013: Încorporarea organică a principiilor și practicilor dezvoltării durabile în ansamblul programelor și politicilor publice ale României, ca stat membru al UE.

Orizont 2020: Atingerea nivelului mediu actual al țărilor Uniunii Europene la principalii indicatori ai dezvoltării durabile.

Orizont 2030: Aproximarea semnificativă a României de nivelul mediu din acel an al țărilor membre ale UE din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltării durabile.

Îndeplinirea acestor obiective strategice va asigura, pe termen mediu și lung, o creștere economică ridicată și, în consecință, o reducere semnificativă a decalajelor economico-sociale dintre România și celelalte state membre ale UE. Prin prisma indicatorului sintetic prin care se masoară procesul de convergență reală, respectiv produsul intern brut pe locuitor (PIB/loc.), la puterea de cumpărare standard (PCS), aplicarea Strategiei crează condițiile ca PIB/loc. exprimat în PCS să depășească, în anul 2013, jumătate din media UE din acel moment, să se apropie de 80% din media UE în anul 2020 și să fie ușor superior nivelului mediu european în anul 2030.

Se asigură astfel îndeplinirea obligațiilor asumate de România în calitate de stat membru al Uniunii Europene în conformitate cu Tratatul de aderare, precum și implementarea efectivă a principiilor și obiectivelor Strategiei Lisabona și Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă reînnoite a UE (2006).

Textul este structurat în 5 părți:

Partea I prezintă cadrul conceptual, definește noțiunile cu care se operează, descrie principalele repere ale Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă reînnoite a UE (2006), stadiul actual al procesului de elaborare a indicatorilor de bază ai dezvoltării durabile și măsurile relevante întreprinse de România în perioada de pre- și post-aderare.

Partea II conține o evaluare a situației actuale a capitalului natural, antropic, uman și social din România. Această abordare este conformă cu ultimele recomandări (mai 2008) ale Grupului de Lucru combinat al Oficiului de Statistică al UE (Eurostat), Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE) și Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) privind măsurarea performanțelor dezvoltării durabile în funcție de evoluția celor patru forme de capital.

Partea III înfățișează o viziune de perspectivă, stabilind obiective precise pe cele trei orizonturi de timp, urmărind strict logica provocărilor cheie și temelor inter-sectoriale, așa cum sunt formulate în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă a UE reînnoită.

Partea IV analizează problemele specifice cu care se confruntă România și stabilește ținte pentru accelerarea procesului de trecere la modelul de dezvoltare durabilă, concomitent cu reducerea și eliminarea decalajelor existente în raport cu nivelul mediu de performanță al celorlalte state membre ale Uniunii Europene.

Partea V conține recomandări concrete privind crearea și modalitățile de funcționare ale cadrului instituțional menit să asigure implementarea, monitorizarea și raportarea asupra rezultatelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă revizuite. Propunerile țin seama de experiența și practica statornicite în celelalte state membre ale UE și vizează adoptarea unor soluții novatoare, adaptate la condițiile specifice ale României, privind responsabilizarea autorităților publice și implicarea activă a factorilor sociali în realizarea obiectivelor dezvoltării durabile.

În completarea obiectivelor ce derivă din strategiile, planurile și programele naționale de dezvoltare, Strategia stabilește direcțiile principale de acțiune pentru însușirea și aplicarea principiilor dezvoltării durabile în perioada imediat următoare:

- Corelarea rațională a obiectivelor de dezvoltare, inclusiv a programelor investiționale, în profil inter-sectorial și regional, cu potențialul și capacitatea de susținere a capitalului natural;
- Modernizarea accelerată a sistemelor de educație și formare profesională și de sănătate publică, ținând seama de evoluțiile demografice nefavorabile și de impactul acestora asupra pieței muncii;

- Folosirea celor mai bune tehnologii disponibile, din punct de vedere economic și ecologic, în deciziile investiționale din fonduri publice pe plan național, regional și local și stimularea unor asemenea decizii din partea capitalului privat; introducerea fermă a criteriilor de eco-eficiență în toate activitățile de producție sau servicii;
- Anticiparea efectelor schimbărilor climatice și elaborarea atât a unor soluții de adaptare pe termen lung cât și a unor planuri de măsuri de contingență inter-sectoriale, cuprinzând portofolii de soluții alternative pentru situații de criză generate de fenomene naturale sau antropice;
- Asigurarea securității și siguranței alimentare prin valorificarea avantajelor comparative ale României în privința dezvoltării producției agricole, inclusiv a produselor organice; corelarea măsurilor de creștere cantitativă și calitativă a producției agricole în vederea asigurării hranei pentru oameni și animale cu cerințele de majorare a producției de biocombustibili, fără a face rabat de la exigențele privind menținerea și sporirea fertilității solului, biodiversității și protejării mediului;
- Necesitatea identificării unor surse suplimentare de finanțare, în condiții de sustenabilitate, pentru realizarea unor proiecte și programe de anvergură, în special în domeniile infrastructurii, energiei, protecției mediului, siguranței alimentare, educației, sănătății și serviciilor sociale;
- Protecția și punerea în valoare a patrimoniului cultural și natural național; racordarea la normele și standardele europene privind calitatea vieții să fie însoțită de revitalizarea în modernitate a unor moduri de viață tradiționale, în special în zonele montane și cele umede.

Obiectivele formulate în Strategie, în urma dezbaterilor la nivel național și regional, vizează menținerea, consolidarea, extinderea și adaptarea continuă a configurației structurale și capacității funcționale ale capitalului natural ca fundație pentru menținerea și sporirea capacității sale de suport față de presiunea dezvoltării sociale și creșterii economice și față de impactul previzibil al schimbărilor climatice.

Prezenta Strategie propune o viziune a dezvoltării durabile a României în perspectiva următoarelor două decenii, cu obiective care transcend durata ciclurilor electorale și preferințele politice conjuncturale. Tocmai de aceea Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a fost supusă spre adoptare de către Parlamentul României, iar mecanismele de implementare, monitorizare și raportare, precum și cele de consultare a societății civile și cetățenilor sunt reglementate prin lege.

În paralel cu urmărirea aplicării prevederilor prezentei Strategii, mecanismele executive și consultative vor începe, încă din anul 2009, un proces de re-evaluare complexă a documentelor programatice, strategiilor și programelor naționale, sectoriale și regionale pentru a le pune de acord cu principiile și practicile dezvoltării durabile și cu evoluția dinamică a reglementărilor UE în materie. Tot în acest cadru, se va elabora punctul de vedere al României și contribuția sa în cadrul procesului de revizuire a Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a UE.

Istoricul și metodologia lucrării

Elaborarea Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă (SNDD) într-o formă revizuită este rezultatul obligației asumate de România, în calitate de stat membru al Uniunii Europene, conform obiectivelor convenite la nivel comunitar și prescripțiilor metodologice ale Comisiei Europene.

Lucrarea reprezintă un proiect comun al Guvernului României, prin Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile (MMDD) și Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), prin Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, aprobat prin Hotărârea de Guvern Nr. 1216 din 4 octombrie 2007, publicată în Monitorul Oficial Nr. 737 din 31 octombrie 2007.

(a) Pentru derularea proiectului au fost create următoarele **structuri organizatorice și funcționale**:

- **Consiliul Național de Dezbatere Publică**, principalul for deliberativ al procesului de elaborare a Strategiei, cuprinzând reprezentanții împuterniciți ai principalelor ministere și altor instituții centrale, ai partidelor politice, patronatelor, sindicatelor, comunității științifice și academice precum și ai organizațiilor neguvernamentale interesate și altor formațiuni ale societății civile.

Consiliul s-a întrunit în sesiuni lunare pentru a discuta versiunile succesive ale proiectului de Strategie, pe tot parcursul elaborării acestuia.

Observațiile, sugestiile și recomandările formulate în cadrul ședințelor Consiliului, precum și cele transmise ulterior în scris au fost luate în considerare în cadrul lucrărilor Grupului de Redactare și încorporate în versiunea finală a proiectului de Strategie.

Lucrările Consiliului Național au fost deschise participării mijloacelor de informare în masă și au fost reflectate în presa scrisă și audio-vizuală.

- **Consiliile Consultative Regionale** s-au întrunit de două ori în fiecare dintre cele 8 regiuni de dezvoltare ale României (în martie și, respectiv, mai 2008) cu participarea reprezentanților autorităților publice locale, formațiunilor asociative, partidelor politice, unităților de învățământ superior și cercetare, comunității de afaceri, camerelor de comerț și industrie, sindicatelor, asociațiilor profesionale, organizațiilor neguvernamentale și ai mass media.

Observațiile formulate în acest cadru au fost examinate de Grupul de Redactare și încorporate în versiunea finală a proiectului de Strategie.

- **Consiliul Științific**, constituit sub egida Academiei Române și alcătuit din membri titulari sau corespondenți ai Academiei, a reprezentat forul de avizare a conținutului proiectului de Strategie din punctul de vedere al acurateței științifice.

- **Grupul de Redactare**, format din specialiști cu competențe profesionale recunoscute, a elaborat cadrul conceptual, sumarul tematic și versiunile succesive ale proiectului de Strategie în vederea prezentării spre dezbatere Consiliului Național,

Consiliilor Regionale și Consiliului Științific, a analizat comentariile rezultate din deliberările și consultările publice, precum și contribuțiile scrise primite din partea diferitelor instituții, asociații, grupuri sau persoane interesate și le-a integrat în versiunea finală a proiectului de text.

- **Grupurile de lucru** s-au constituit la nivelul ministerelor și agențiilor guvernamentale pentru furnizarea informațiilor necesare procesului de elaborare a Strategiei. Datele folosite în versiunea finală a Strategiei au fost verificate și actualizate pe parcurs cu sprijinul Comisiei Naționale de Prognoză și Institutului Național de Statistică.

- Activitățile de secretariat au fost asigurate, în baza Memorandumului de Înțelegere încheiat între Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare – România, de către:

Secretariatul operațional constituit în cadrul MMDD, cu sarcina de a coordona raporturile cu autoritățile administrației centrale și locale și cu ceilalți parteneri și de a întreține și păstra corespondența oficială legată de desfășurarea proiectului, și

Secretariatul tehnic constituit la Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă/PNUD, având ca atribuții formularea termenilor de referință și selectarea personalului implicat în realizarea proiectului, organizarea procesului de dezbatere publică și asigurarea logistică a acestuia.

(b) Cadrul metodologic pentru derularea proiectului a fost stabilit în acord cu recomandările Comisiei Europene și cu practica PNUD.

În prima fază a fost elaborat cadrul conceptual, materializat într-un proiect de sumar care a fost apoi extins prin includerea principalelor teze care urmau să fie dezvoltate în fiecare capitol.

Paralel, a fost alcătuit un inventar al principalelor surse documentare privind principiile, obiectivele și direcțiile de acțiune pentru implementarea dezvoltării durabile, cuprinzând documentele oficiale relevante ale Organizației Națiunilor Unite, Uniunii Europene, precum și strategiile sau planurile naționale și programele operaționale sectoriale ale României.

În faza următoare, Grupul de Redactare a elaborat, pe specialități, variantele preliminare ale capitolelor lucrării care au fost apoi completate și corelate cu datele obținute de la instituțiile guvernamentale pentru a asigura complementaritatea și coerența textului în ansamblu.

Comentariile și observațiile formulate pe parcursul dezbaterilor publice precum și cele primite în scris de la instituții, asociații sau persoane interesate au fost încorporate, în urma analizei efectuate în cadrul Grupului de Redactare, în versiunea finală a proiectului de Strategie.

Toate documentele relevante pentru elaborarea Strategiei (versiunile succesive ale textului de proiect, sursele documentare, minutele ședințelor Consiliului Național de Dezbatere Publică, Consiliilor Consultative Regionale, Consiliului Științific și Grupului

de Redactare, contribuțiile scrise și comentariile primite din partea instituțiilor și persoanelor interesate) au fost afișate pe site-ul Internet al proiectului.

Adresele de contact (la Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă și agenția de presă EurActiv) pentru colectarea eventualelor contribuții scrise au fost aduse la cunoștința publicului prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

Odată cu finalizarea textului proiectului de Strategie s-a produs versiunea în limba engleză în vederea obținerii de consultanță externă informală înainte de prezentarea oficială a documentului la Comisia Europeană. În această formă, încă nedefinitivă, proiectul de Strategie pentru Dezvoltare Durabilă a României a fost prezentat în cadrul sesiunii secțiunii europene a Clubului de la Roma (București, 24-25 mai 2008).

(c) Pentru a ilustra amploarea **mecanismului participativ** în procesul de elaborare a Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României sunt relevante următoarele cifre (*situația la 21 iunie 2008*):

- Număr de dezbateri la nivel național: 5.
- Număr de dezbateri la nivel regional: 16.
- Ședințe ale Consiliului Științific: 3.
- Întruniri ale Grupului de Redactare în plen sau pe secțiuni tematice: 21
- Întâlniri ale coordonatorilor Grupului de Redactare cu reprezentanți ai autorităților publice, partidelor politice, asociațiilor patronale sau profesionale, federațiilor sindicale, organizațiilor neguvernamentale, precum și cu alte grupuri sau persoane interesate: 39
- Numărul total de participanți la sesiunile de dezbatere publică la nivel național, în medie pe fiecare ședință: 104
- Numărul total de participanți la sesiunile de dezbatere publică la nivel regional: 599
- Numărul total de intervenții în sesiunile de dezbatere publică naționale și regionale: 143
- Numărul de contribuții/observații/comentarii scrise primite pe marginea proiectului de Strategie: 147.
- Numărul de accesări a website-ului dedicat al proiectului www.strategia.ncsd.ro: în medie 550 pe săptămână în perioada noiembrie 2007 – iunie 2008.
- Numărul de versiuni supuse dezbaterii publice: 5; numărul total de variante revizuite ale versiunilor succesive 37.

Partea I. Cadrul conceptual

1. Introducere: Definiții necesare

Conceptul de dezvoltare durabilă (sustenabilă) s-a cristalizat în timp, pe parcursul mai multor decenii, în cadrul unor dezbateri științifice aprofundate pe plan internațional și a căpătat valențe politice precise în contextul globalizării.

În istoria recentă, prima semnalare a faptului că evoluțiile economice și sociale ale statelor lumii și ale omenirii în ansamblu nu mai pot fi separate de consecințele activității umane asupra cadrului natural s-a făcut în raportul din 1972 al Clubului de la Roma intitulat *Limitele creșterii* (Raportul Meadows). Documentul sintetiza datele privind evoluția a cinci parametri (creșterea populației, impactul industrializării, efectele poluării, producția de alimente și tendințele de epuizare a resurselor naturale), sugerând concluzia că modelul de dezvoltare practicat în acea perioadă nu poate fi susținut pe termen lung.

Problematica raporturilor dintre om și mediul natural a intrat în preocupările comunității internaționale începând cu prima Conferință a ONU asupra Mediului (Stockholm, 1972) și s-a concretizat în lucrările Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, instituite în 1985. Raportul acestei Comisii, prezentat în 1987 de G. H. Brundtland și intitulat *Viitorul nostru comun* a oferit prima definiție acceptată a dezvoltării durabile ca fiind „o dezvoltare care satisface nevoile generației actuale fără a compromite șansele viitoarelor generații de a-și satisface propriile nevoi”. Conceptul de dezvoltare durabilă reprezintă rezultatul unei abordări integrate a factorilor politici și decizionali în care protecția mediului și creșterea economică pe termen lung sunt considerate complementare și reciproc dependente.

De la acest punct, problemele complexe ale dezvoltării durabile au căpătat o dimensiune politică globală, fiind abordate la cel mai înalt nivel la Conferința Mondială pentru Mediu și Dezvoltare Durabilă de la Rio de Janeiro (1992), la Sesiunea Specială a Adunării Generale ONU și adoptarea Obiectivelor Mileniului (2000) și la Conferința Mondială pentru Dezvoltare Durabilă de la Johannesburg (2002). S-au conturat astfel programe concrete de acțiune la nivel global și local (Agenda 21 Locală) conform dictonului „să gândim global și să acționăm local”.

În cadrul acestui proces au fost adoptate o seamă de convenții internaționale care stabilesc obligații precise din partea statelor și termene stricte de implementare privind schimbările climatice, conservarea biodiversității, protejarea fondului forestier și zonelor umede, limitarea folosirii anumitor produse chimice, accesul la informații privind starea mediului și altele, care conturează un spațiu juridic internațional pentru aplicarea în practică a preceptelor dezvoltării durabile.

Se recunoaște astfel că Terra are o capacitate limitată de a satisface cererea crescândă de resurse naturale din partea sistemului socio-economic și de a absorbi efectele distructive ale folosirii lor. Modificările climatice, fenomenele de eroziune și deșertificare, poluarea solului, apei și aerului, reducerea suprafeței sistemelor forestiere

tropicale și a zonelor umede, dispariția sau periclitatea existenței unui număr mare de specii de plante și animale terestre sau acvatice, epuizarea accelerată a resurselor naturale neregenerabile au început să aibă efecte negative măsurabile asupra dezvoltării socio-economice și calității vieții oamenilor în zone vaste ale planetei.

Conceptul de dezvoltare durabilă are ca premisă constatarea că civilizația umană este un subsistem al ecosferei, dependent de fluxurile de materie și energie din cadrul acesteia, de stabilitatea și capacitatea ei de autoreglare. Politicile publice care se elaborează pe această bază, precum prezenta Strategie Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, urmăresc restabilirea și menținerea unui echilibru rațional, pe termen lung, între dezvoltarea economică și integritatea mediului natural în forme înțelese și acceptate de societate.

Pentru România, ca stat membru al Uniunii Europene, dezvoltarea durabilă nu este una dintre opțiunile posibile ci singura perspectivă rațională a devenirii naționale, având ca rezultat statornicirea unei noi paradigme de dezvoltare prin confluența factorilor economici, sociali și de mediu.

2. Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă

Dezvoltarea durabilă a devenit un obiectiv politic al Uniunii Europene începând cu anul 1997, prin includerea sa în Tratatul de la Maastricht. În anul 2001, Consiliul European de la Göteborg a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene, căreia i-a fost adăugată o dimensiune externă la Barcelona, în anul 2002.

În anul 2005, Comisia Europeană a demarat un proces de revizuire a Strategiei, publicând, în luna februarie, o evaluare critică a progreselor înregistrate după 2001, care punctează și o serie de direcții de acțiune de urmat în continuare. Documentul a evidențiat și unele tendințe nesustenabile, cu efecte negative asupra mediului înconjurător, care puteau afecta dezvoltarea viitoare a Uniunii Europene, respectiv schimbările climatice, amenințările la adresa sănătății publice, sărăcia și excluziunea socială, epuizarea resurselor naturale și erodarea biodiversității. Ca urmare a identificării acestor probleme, în iunie 2005, șefii de state și guverne ai țărilor Uniunii Europene au adoptat o Declarație privind liniile directoare ale dezvoltării durabile, care încorporează Agenda de la Lisabona revizuită pentru creșterea economică și crearea de noi locuri de muncă, drept o componentă esențială a obiectivului atotcuprinzător al dezvoltării durabile. După o largă consultare, Comisia Europeană a prezentat, la 13 decembrie 2005, o propunere de revizuire a Strategiei de la Göteborg din 2001.

Ca rezultat al acestui proces, Consiliul UE a adoptat, la 9 iunie 2006, Strategia de Dezvoltare Durabilă reînnoită pentru o Europă extinsă. Documentul este conceput într-o viziune strategică unitară și coerentă, având ca **obiectiv general** îmbunătățirea continuă a calității vieții pentru generațiile prezente și viitoare prin crearea unor comunități sustenabile, capabile să gestioneze și să folosească resursele în mod eficient și să

valorifice potențialul de inovare ecologică și socială al economiei în vederea asigurării prosperității, protecției mediului și coeziunii sociale.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene și statelor sale membre, implicând toate componentele instituționale la nivel comunitar și național. Este subliniată, de asemenea, importanța unei strânse conlucrări cu societatea civilă, partenerii sociali, comunitățile locale și cetățenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltării durabile.

În acest scop, sunt identificate patru **obiective-cheie**:

- Protecția mediului prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;
- Echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;
- Prosperitatea economică prin promovarea cunoașterii, inovării, competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și unor locuri de muncă abundente și bine plătite;
- Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății și a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.

Pentru a asigura integrarea și corelarea echilibrată a componentelor economice, ecologice și socio-culturale ale dezvoltării durabile, Strategia UE statuează următoarele **principii directe**:

- Promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;
- Solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;
- Cultivarea unei societăți deschise și democratice;
- Informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;
- Implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali;
- Coerența politicilor și calitatea guvernării la nivel local, regional, național și global;
- Integrarea politicilor economice, sociale și de mediu prin evaluări de impact și consultarea factorilor interesați;
- Utilizarea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și investiționale;
- Aplicarea principiului precauției în cazul informațiilor științifice incerte;
- Aplicarea principiului “poluatorul plătește”.

Aspectele de conținut ale Strategiei UE se concentrează asupra unui număr de 7 **provocări cruciale** și 2 domenii **trans-sectoriale**. Multe dintre țintele convenite în cadrul UE sunt stabilite în expresie numerică sau procentuală, cu termene stricte de implementare, fiind obligatorii pentru toate statele membre.

Strategia UE stabilește, de asemenea, proceduri precise de **implementare, monitorizare și urmare**, cu obligații de raportare din partea Comisiei Europene și statelor membre la fiecare doi ani asupra angajamentelor asumate. Următorul termen pentru analiza progreselor înregistrate și revederea priorităților Strategiei UE de către Consiliul European este septembrie 2009, cu obligația statelor membre de a raporta asupra implementării Strategiilor Naționale până cel mai târziu în luna iunie 2009.

Întrucât România s-a angajat să finalizeze propria Strategie Națională pentru Dezvoltare Durabilă revizuită până la sfârșitul anului 2008 și să o prezinte apoi Comisiei Europene, primul termen de raportare asupra implementării este luna iunie 2011.

3. Indicatorii dezvoltării durabile

Monitorizarea tendințelor dezvoltării folosind și indicatori situați în afara activității economice precede formularea principiilor dezvoltării durabile și s-a afirmat paralel cu procesul de definire a strategiilor de dezvoltare durabilă elaborate sub egida Națiunilor Unite și, respectiv, a Uniunii Europene.

Astfel de instrumente de monitorizare au fost produse de o varietate de instituții, de la întreprinderi sau formațiuni ale societății civile, grupuri de experți sau centre de cercetare până la administrații locale, guverne naționale, organizații interguvernamentale sau instituții financiare internaționale. Amploarea acestor eforturi, care s-au intensificat în ultimii ani atât la nivel național cât și în formule multinaționale colaborative, reflectă nevoia percepută de a dispune de astfel de instrumente, de a acoperi o plajă diversă de aplicații și de a depăși o seamă de dificultăți metodologice. Diferențele, încă notabile, dintre modalitățile de construcție, stadiul de dezvoltare și gradul de utilizare efectivă a unor seturi coerente de indicatori ilustrează complexitatea sarcinii de a regăsi compatibilități reale între abordările empirice și normative din domeniile distincte care se integrează în conceptul dezvoltării durabile: economia, societatea și capitalul natural. În aceste condiții, aspectele metodologice, aflate încă într-o fază de fundamentare teoretică, sunt preluate dinamic în procesul de dezvoltare a aplicațiilor de raportare statistică.

Convenirea unui set de indicatori acceptați ai dezvoltării durabile, inclusiv reflectarea în sistemul conturilor naționale, prin instrumentele contabilității mediului, a factorilor ecologici și sociali ai dezvoltării, constituie în continuare un subiect de preocupare prioritară din partea Oficiului de Statistică al Comunităților Europene (Eurostat), Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE) și Organizației pentru Colaborare și Dezvoltare Economică (OCDE). România, prin Institutul Național de Statistică, este angajată în mod activ în acest proces. În faza actuală Institutul Național de Statistică transmite la Eurostat un sistem parțial de indicatori, integrat în sistemul european al

dezvoltării durabile, în funcție de datele disponibile. În această etapă sursele de date pot fi perfecționate printr-o directă și eficientă cooperare inter-instituțională, în special pentru cuantificarea elementelor capitalului uman și social și a capacității de suport a ecosistemelor naturale. Sistemul actual folosit pentru monitorizarea implementării Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a UE reînnoite (2006) recunoaște în mod explicit existența acestor probleme și recomandă statelor membre să-și revizuiască în continuare sursele de date pentru seturile de indicatori pentru a le asigura calitatea, nivelul de comparație și relevanța în raport cu obiectivele Strategiei UE.

Unul dintre punctele nodale ale Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă reînnoite a UE îl reprezintă instituirea unui proces reglementat de monitorizare și raportare care să armonizeze cerințele naționale specifice ale statelor membre cu nevoile de coordonare și sinteză la nivelul instituțiilor Uniunii. S-a stabilit ca obiectivele de atins și instrumentele de măsurare a performanțelor economice în raport cu responsabilitățile sociale și de mediu să fie definite printr-un dialog constructiv angajat de Comisia Europeană și de fiecare stat membru al UE cu comunitatea de afaceri, partenerii sociali și formațiunile relevante ale societății civile.

Comisia Europeană, cu asistența grupului de lucru pentru indicatorii dezvoltării durabile, a fost însărcinată să continue dezvoltarea setului de indicatori pentru a îmbunătăți omogenitatea raportării. O primă versiune a acestui set de indicatori a fost folosită pentru primul raport de evaluare (2007) a Strategiei UE reînnoite. În forma sa curentă, mecanismul de monitorizare evidențiază anumite categorii de indicatori aflate încă în stadiul de dezvoltare. Setul existent de indicatori este considerat adecvat pentru monitorizarea țintelor cantitative ale Strategiei UE, dar incomplet sau insuficient pentru urmărirea și evaluarea obiectivelor calitative (de exemplu, buna guvernare).

Structura de indicatori produsă de Eurostat pentru primul raport de monitorizare a Strategiei UE reînnoite asociază fiecărei dimensiuni strategice un indicator reprezentativ (Nivel 1), un set de indicatori pentru obiectivele operaționale subordonate (Nivel 2) și indicatori descriptivi ai domeniilor de intervenție pentru politicile asociate (Nivel 3). Un set suplimentar de indicatori în afara acestei structuri (indicatorii contextuali) este inclus pentru fenomenele greu de interpretat normativ sau al căror răspuns la intervenții rămâne neidentificat.

În conformitate cu deciziile adoptate de Consiliul European, statele membre ale UE au obligația să-și creeze forme de suport instituțional adecvate pentru coordonarea dezvoltării și utilizării instrumentelor statistice de monitorizare și pentru revizuirea periodică (la 2 ani) a fiecărei Strategii Naționale, într-un mod congruent cu efortul de sistematizare a raportărilor asupra implementării Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă la nivelul Uniunii Europene. Este vorba, prin urmare, de un proces continuu, în care revizuirea la intervale scurte a Strategiilor Naționale și a Strategiei UE reduce marja de eroare în privința evaluării resurselor necesare pentru implementarea obiectivelor convenite.

Pentru urmărirea și verificarea implementării prezentei Strategii Naționale se va crea și întreține un sistem național de indicatori statistici ai dezvoltării durabile, armonizat și congruent cu sistemul relevant de indicatori utilizat la nivelul UE, pentru monitorizarea progreselor naționale în raport cu Strategia pentru Dezvoltare Durabilă a Uniunii

Europene. Colectarea și prelucrarea informațiilor de încredere, cuantificate și actualizate regulat, agregate la nivelul indicatorilor de dezvoltare durabilă, va permite măsurarea performanțelor în atingerea obiectivelor stabilite de Strategie și raportarea corectă asupra rezultatelor. Se are în vedere operaționalizarea a două tipuri de indicatori:

- Indicatorii naționali de dezvoltare durabilă, focalizați pe prioritățile-cheie exprimate prin ținte cuantificabile care să permită, totodată, compararea performanțelor naționale cu cele ale partenerilor internaționali și cu obiectivele Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a UE reînnoite. Acest set de indicatori se va baza pe rezultatele grupului de lucru Eurostat-UNECE-OCDE și va fi reactualizat în permanență.

- Indicatorii de progres ai Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României, acoperind întregul pachet de politici pe care aceasta le generează, inclusiv a celor ce nu sunt cuprinse în Strategia UE. În acest mod, toate politicile vor forma obiectul monitorizării, urmărind responsabilizarea decidenților politici și permițând opiniei publice să evalueze succesul acțiunilor întreprinse.

Ansamblul activităților legate de elaborarea sistemului național de indicatori ai dezvoltării durabile se va desfășura sub îndrumarea și controlul Comitetului Interdepartamental pentru Dezvoltare Durabilă propus în Partea V a prezentei Strategii. În acest cadru urmează să se stabilească mandatul, componența și modul de organizare a grupului de lucru pentru indicatorii dezvoltării durabile, termenele de execuție, pe etape (ținând seama de faptul că primul termen de raportare asupra implementării Strategiei Naționale este luna iunie 2011) precum și rolul de coordonare conceptuală și metodologică al Institutului Național de Statistică.

4. Măsurile de conformitate cu obiectivele dezvoltării durabile adoptate de România în procesul de pre- și post-aderare

Conștientizarea discrepanțelor dintre modelul de dezvoltare și capacitatea de suport a capitalului natural s-a instalat treptat în România în anii 70-80 ai secolului trecut și a fost limitată, pentru început, la unele cercuri intelectuale și academice, cu slab ecou la nivelul decidenților politici. Schimbările politice profunde începute în decembrie 1989 și, mai ales, accesul la informații ce nu fuseseră publice în timpul regimului comunist au extins considerabil aria preocupărilor în acest domeniu în rândul opiniei publice și mass media. Au luat ființă, în scurt timp, numeroase organizații neguvernamentale și chiar partide politice ecologiste, în simetrie cu cele existente în țările Europei Occidentale. La nivelul structurilor executive și legislative s-au creat instituții axate pe problematica de mediu (minister, comisii parlamentare) și s-au emis primele acte de legislație primară și secundară în domeniu.

Într-o prima etapă, încorporarea parțială a principiilor dezvoltării durabile în politicile publice a avut loc sub impulsul dezbaterilor din cadrul ONU și agențiilor sale specializate prin asumarea unor obligații precise în baza declarațiilor și convențiilor la care România a devenit parte (fiind, de exemplu, printre primele țări europene care au ratificat

Protocolul de la Kyoto la Convenția Cadru a Națiunilor Unite privind Schimbările Climatice). Perspectiva aderării la Uniunea Europeană a conferit un plus de concretețe acestor preocupări, punând pe primul plan adoptarea unei noi filozofii a dezvoltării care să asigure corelarea organică a aspectelor economice, sociale și de mediu și însușirea, în integralitatea sa, a acquis-ului comunitar.

În perioada 1997-1999 a fost elaborată pentru prima dată, cu asistență din partea Programului ONU pentru Dezvoltare (PNUD), o Strategie Națională pentru Dezvoltare Durabilă, care a fost definitivată în urma unui număr mare de contribuții asamblate într-un cadru larg participativ și adoptată ca document oficial al Guvernului României. Deși impactul acestui document asupra politicilor publice la nivel național a fost relativ restrâns, el a oferit cadrul conceptual și metodologia de consultare a factorilor interesați pentru implementarea cu succes a programului Agenda Locală 21 într-un număr de circa 40 municipalități și județe. După aderarea României la UE, Strategia din 1999 a format obiectul unei raportări interimare către Comisia Europeană asupra aplicării obiectivelor dezvoltării durabile, în iulie 2007.

Demersurile pentru elaborarea unei strategii complexe de dezvoltare durabilă a României, cu orizont de timp 2025, au continuat, la inițiativa Președintelui României și sub egida Academiei Române, pe parcursul anilor 2002-2004, însă nu și-au găsit finalizarea într-un document coerent și au rămas în stadiul de proiect.

În absența unei strategii de dezvoltare durabilă actualizate conform directivelor în materie ale Uniunii Europene, documentele programatice și strategiile sectoriale elaborate în România în perioada pre- și post-aderare conțin prevederi relevante și obiective-țintă precise (în unele cazuri) care au constituit, în cea mai mare măsură, baza de referință pentru redactarea prezentului proiect de Strategie.

Tratatul de Aderare România – Uniunea Europeană, semnat la 25 aprilie 2005, și protocoalele anexate cuprind angajamentele concrete ale României de transpunere în practică a întregului acquis comunitar și prevăd unele decalări ale termenelor de implementare ale unor obligații de mediu (până în 2015 pentru instalațiile industriale cu grad ridicat de poluare, 2016 pentru depozitele municipale de deșeuri, 2018 pentru extinderea sistemelor urbane de colectare și tratare a apelor uzate).

Planul Național de Dezvoltare 2007-2013 (PND) reprezintă documentul de planificare strategică și programare financiară multianuală care orientează și stimulează dezvoltarea economică și socială a țării în concordanță cu principiile Politicii de Coeziune a Uniunii Europene. Planul stabilește drept obiectiv global reducerea cât mai rapidă a disparităților de dezvoltare socio-economică dintre România și celelalte state membre ale Uniunii Europene și detaliază obiectivele specifice ale procesului pe 6 direcții prioritare care integrează direct și/sau indirect cerințele dezvoltării durabile pe termen scurt și mediu:

- Obiectivul creșterii competitivității și dezvoltării economiei bazate pe cunoaștere include, ca una dintre principalele subpriorități, îmbunătățirea eficienței energetice și valorificarea resurselor regenerabile de energie în vederea reducerii efectelor schimbărilor climatice cauzate de activitățile umane;

- Aducerea la standarde europene a infrastructurii de bază pune accentul pe dezvoltarea durabilă a infrastructurii și mijloacelor de transport prin reducerea impactului asupra mediului, promovarea transportului intermodal, îmbunătățirea siguranței traficului și protecția elementelor critice de infrastructură;

- Prioritatea privind protecția și îmbunătățirea calității mediului prevede îmbunătățirea standardelor de viață pe baza asigurării serviciilor de utilități publice în special în ceea ce privește gestionarea apei și deșeurilor; îmbunătățirea sistemelor sectoriale și regionale ale managementului de mediu; conservarea biodiversității; reconstrucția ecologică; prevenirea riscurilor și intervenția în cazul unor calamități naturale;

- Perfecționarea și utilizarea mai eficientă a capitalului uman are în vedere promovarea incluziunii sociale și întărirea capacității administrative pentru dezvoltarea unei piețe a muncii moderne și flexibile, îmbunătățirea relevanței sistemului de educație și formare profesională pentru ocuparea forței de muncă, stimularea culturii antreprenoriale;

- Dezvoltarea economiei rurale și creșterea productivității în sectorul agricol, silvic și piscicol conține prevederi privind utilizarea rațională a fondului funciar, reabilitarea ecologică a unor terenuri degradate sau poluate, siguranța alimentară, bunăstarea animalelor, încurajarea acvaculturii în zonele costiere;

- Obiectivul de diminuare a disparităților de dezvoltare între regiuni și în interiorul acestora are în vedere, printre altele, îmbunătățirea performanței administrative și a infrastructurii publice locale, protecția patrimoniului natural și cultural, dezvoltarea rurală integrată, regenerarea zonelor urbane afectate de restructurarea industrială, consolidarea mediului de afaceri și promovarea inovării. Sunt prevăzute, de asemenea, acțiuni în domeniul cooperării transfrontaliere, transnaționale și interregionale în vederea integrării socio-economice a zonelor de graniță și creșterea accesibilității regiunilor României în cadrul teritoriului UE.

Programarea financiară a Planului Național de Dezvoltare 2007-2013 estimează investițiile necesare, eșalonate pe ani, în valoare totală de circa 58,67 miliarde euro.

Cadrul Strategic Național de Referință 2007-2013 (CSNR), aprobat de Comisia Europeană la 25 iunie 2007, stabilește prioritățile de intervenție ale Instrumentelor Structurale ale UE (Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul Social European și Fondul de Coeziune) în cadrul politicii de coeziune economică și socială și face legătura între prioritățile Planului Național de Dezvoltare 2007-2013 și cele ale UE: Orientările Strategice Comunitare privind Coeziunea 2007-2013 și Strategia Lisabona revizuită. CSNR prezintă situația socio-economică a României la momentul aderării, analiza punctelor tari și slabe, oportunităților și amenințărilor (SWOT), viziunea strategică și sinteza Programelor Operaționale Sectoriale (POS) și Programului Operațional Regional (POR) ce urmează a fi implementate în cadrul obiectivului de convergență.

Pentru realizarea viziunii strategice a CSNR, în cadrul politicii de coeziune, Comisia Europeană a alocat României pentru perioada 2007-2013 o sumă totală de aproximativ 19,67 miliarde euro, din care 19,21 miliarde pentru obiectivul Convergență (cu o

cofinanțare națională estimată la 5,53 miliarde euro constituită în proporție de 73% din surse publice și 27% din surse private) și 0,46 miliarde euro pentru obiectivul Cooperare Teritorială Europeană.

Cadrul Strategic Național de Referință, împreună cu **Programul Național de Reformă și Programul de Convergență** răspund eforturilor de realizare a obiectivelor de convergență prin definirea direcțiilor de acțiune la nivel național pentru încadrarea în obiectivele politicilor și strategiilor europene..

Elemente factuale și analitice utile privind diagnosticul situației actuale din România, evaluarea politicilor publice și a decalajelor față de performanțele medii din celelalte țări ale UE sunt conținute în proiectul de **Strategie post-aderare a României** elaborat de Guvern în anul 2007.

Măsurile întreprinse de România pentru îndeplinirea celor 8 ținte convenite în cadrul ONU privind problematica globală a dezvoltării durabile sunt prezentate în cel de-al doilea **Raport asupra Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului**, adoptat de Guvernul României la 18 septembrie 2007.

Conținutul acestor documente și măsurile luate pentru implementarea lor în primul an după aderarea României la UE prezintă un grad substanțial de relevanță pentru efortul de a face față provocărilor-cheie și de a realiza obiectivele Strategiei Uniunii Europene pentru Dezvoltare Durabilă reînnoite din 9 iunie 2006. Se constată, în același timp, existența unor suprapuneri sau omisiuni din punctul de vedere al coordonării interdepartamentale, faptul că strategiile și programele existente acoperă orizonturi diferite de timp și, mai ales, nu sunt subsumate unei viziuni integratoare, așa cum este cea oferită de conceptul dezvoltării durabile.

Partea II. Situația actuală a sistemului socio-economic și capitalului natural al României

Pentru a acționa în mod realist, în cunoștință de cauză, pe direcția strategică a dezvoltării durabile este necesar ca România, cetățenii săi și partenerii săi externi să aibă o reprezentare clară asupra punctului de pornire la drum, asupra activelor reale ale țării, dar și asupra tarelor moștenite dintr-un trecut istoric complicat. Prin urmare, în condițiile specifice ale României, racordarea la procesul de tranziție către noul model de dezvoltare durabilă, în care țara este angajată alături de celelalte state membre ale Uniunii Europene, trebuie să fie conjugat cu un efort propriu suplimentar vizând recuperarea unor substanțiale rămăneri în urmă pe mai multe paliere ale sistemului național.

1. Capitalul natural

România este o țară de dimensiuni medii în contextul Uniunii Europene, cu o suprafață de 238.391 kilometri pătrați (aproximativ egală cu cea a Marii Britanii) și o populație de 21.584.365 locuitori (aproximativ egală cu cea a Ungariei și Republicii Cehe luate împreună, la nivelul anului 2006), localizată în bazinele hidrografice ale Dunării și Mării Negre și traversată de lanțul muntos carpatic.

Teritoriul României se suprapune peste 5 din cele 11 regiuni bio-geografice ale Europei: alpină, continentală, panonică, pontică și stepică și se află, de asemenea, la joncțiunea dintre sub-zonele floristice și faunistice palearctice: mediteraneană, pontică și eurasiatică. Poziția geografică, complexitatea fiziografică, litologică și distribuția radială a gradientilor altitudinali ai formelor de relief creează o mare diversitate de condiții mezo- și microclimatice și pedologice. Această variabilitate a compoziției și structurii substratului și condițiilor abiotice determină bogăția, distribuția și nivelul de reprezentare ale tipurilor de habitate naturale pe teritoriul României. Din cele 198 habitate inventariate pe continentul european (dintre care 65 prioritare) în România se regăsesc 94 (23 prioritare), iar din cele 14 biomiuri identificate la nivel mondial 5 se afla în România: păduri temperate de conifere, păduri temperate de foioase, pășuni, sisteme montane mixte și lacuri. Se constată existența unei varietăți remarcabile de specii și taxoni superiori de plante și animale și tipuri de ecosisteme, deși inventarul este încă incomplet în cazul speciilor, iar cel al resurselor genetice se află într-o fază incipientă.

Varietatea și proporționalitatea relativă a formelor de **relief** prezintă caracteristici unice în Europa și rare pe glob: 28% masive muntoase (altitudine peste 1.000 metri), 42% dealuri și podișuri (altitudine între 300 și 1.000 m) și 30% câmpii (altitudine sub 300 m).

În România se află 54% din lanțul Munților Carpați, de o altitudine mijlocie (în medie 1.136 metri), doar câteva piscuri depășind 2.500 m. Munții reprezintă porțiunea cea mai puțin modificată antropic, cu o densitate redusă a populației stabile și localități mici, aflate în curs de depopulare datorită migrației interne și externe în urma dispariției unor

îndeletniciri tradiționale. Aceasta explică și amplasarea în regiunile montane a 12 din cele 13 parcuri naționale și 9 din cele 14 parcuri naturale.

Zona de dealuri și podișuri a suferit intervenții mai extinse ale activității umane (așezări urbane și rurale, elemente de infrastructură, plantații de vii și pomi fructiferi, culturi de plante tehnice și cereale, creșterea animalelor, exploatarea forestieră, extracție de hidrocarburi, minerit, întreprinderi industriale), fiind supusă unor fenomene mai accentuate de deteriorare prin despăduriri, eroziune, alunecări de teren, degradarea solului. Cu toate acestea, regiunea de dealuri și podișuri înalte conține o gamă variată de zone ocrotite și prezintă un potențial însemnat pentru selectarea unor noi areale nealterate sau slab modificate antropice.

Regiunile de câmpie sunt cele mai dens populate și intens exploatate, arealele naturale care s-au păstrat reprezentând o excepție. Inundațiile severe din vara anului 2005 au afectat în special lunca Dunării, unde s-au realizat înainte de 1989 masive lucrări de îndiguiuri și desecări. Acest fapt a readus în atenție necesitatea reintroducerii în sistem natural a unor însemnate suprafețe de teren, cu efecte ecologice și economice benefice.

Delta Dunării, cea mai extinsă zonă umedă din Europa cu o suprafață de 5.050 kilometri pătrați (din care 4.340 pe teritoriul României), a căpătat statutul de rezervație a biosferei de interes mondial și se bucură de atenție și monitorizare specială din partea UNESCO și Convenției Ramsar. Litoralul Românesc al Mării Negre se întinde pe o lungime de circa 245 kilometri, între frontierele de stat cu Ucraina și, respectiv, Bulgaria, iar platoul continental (până la 200 metri adâncime) cuprinde 24.000 km pătrați din totalul de 144.000 (16,6%). Zona de litoral este supusă unui accentuat proces de eroziune (circa 2.400 hectare de plajă pierdute în ultimii 35 de ani), afectând nu numai activitățile turistice dar periclitând siguranța locuințelor și bunăstarea publică.

Resursele de apă ale României prezintă particularitatea că o proporție 97,8% din rețeaua hidrografică este colectată de fluviul Dunărea cu o lungime de 1.075 km pe teritoriul țării (din totalul de 2.860 km). Resursa hidrologică (naturală) exprimată prin stocul mediu multianual al apelor curgătoare este de 128,10 miliarde metri cubi pe an, din care 40,4 miliarde din râurile interioare, iar 87,7 miliarde din partea ce revine României din stocul mediu multianual al Dunării. Volumul apelor subterane este estimat la 9,62 miliarde metri cubi pe an. România dispune de un potențial considerabil în privința apelor minerale naturale de calitate, cu o rezervă exploatabilă de circa 45 milioane metri cubi pe an, din care se valorifică doar 40% (peste 2.000 de izvoare naturale și resurse de adâncime în circa 500 de locații).

De-a lungul anilor, activitățile antropice au afectat calitatea apelor de suprafață și celor subterane, îndeosebi a celor freatice. Doar 57,5% din lungimea totală a râurilor monitorizate calitativ reprezintă ape apte a fi utilizate pentru alimentarea centralizată cu apă potabilă. Din totalul resurselor potențiale, doar 45,5% sunt tehnic utilizabile în special datorită contaminării resurselor. Ca urmare, resursa de apă utilizabilă este în România de 2.660 metri cubi pe locuitor pe an (față de potențialul de 5.930 metri cubi/an/locuitor) în comparație cu media Europeană de peste 4.000 metri cubi/an/locuitor, ceea ce plasează România printre statele cu resurse utilizabile de apă relativ scăzute.

Râurile interioare se alimentează predominant din ploi și zăpezi, mai puțin din izvoare subterane, ceea ce duce la un înalt grad de dependență și vulnerabilitate față de

condițiile climatice. Resursa hidrologică este neuniform distribuită pe teritoriul țării și are o mare variabilitate nu numai sezonieră ci și de la an la an.

Pe termen mediu și lung, satisfacerea cerințelor de apă ale populației, industriei, agriculturii și altor folosințe nu este posibilă în România fără realizarea unor lucrări hidrotehnice de anvergură care să redistribuie în timp și spațiu resursele hidrologice (baraje, lacuri de acumulare, derivații interbazinale de debite).

Clima României este temperat continentală, cu variațiuni regionale importante (8-12 luni pe an cu temperaturi pozitive în zonele sudice și de litoral față de 4 luni în zonele montane înalte). Se înregistrează destul de frecvent valuri de căldură, cu temperaturi de peste 40 grade C (trei asemenea valuri la București în vara 2007) și de frig, cu temperaturi sub -30 grade C, în special în depresiunile intramontane. Precipitațiile, cu o medie multianuală de 640 milimetri la nivelul întregii țări, prezintă, de asemenea, diferențe notabile între regiuni (între 1.200-1.400 mm pe an în zonele montane înalte și 400-500 mm în principalele zone agricole din jumătatea sudică) precum și în timp, perioadele de uscăciune și secetă severă alternând, uneori chiar în cursul aceluiași an, cu perioade cu umiditate excedentară care produc daune însemnate (inundații, alunecări de teren). Existența unor locații unde media anuală a vitezei vântului depășește 4 metri pe secundă și a altor zone extinse unde durata de strălucire a soarelui depășește 2.000 ore anual indică un potențial considerabil pentru utilizarea acestor surse regenerabile de energie.

România se situează printre țările europene cu **risc seismic** mare, având pe teritoriu o zona tectonică activă (Vrancea), generatoare uneori de cutremure catastrofale, cu o intensitate de peste 7 grade pe scala Richter.

După nivelul și modul de intervenție al populației umane, **fondul funciar** al României cuprinde:

- 61,8% din total reprezintă terenuri destinate activităților cu specific agricol (circa 14,7 milioane hectare), din care 64% teren arabil folosit extensiv și intensiv pentru culturi agricole (adică 0,45 hectare pe cap de locuitor, plasând România pe locul 5 în Europa), 22,6% terenuri cu vegetație ierboasă folosite ca pășuni naturale și semi-naturale, 10,4% terenuri cu vegetație ierboasă folosite în regim semi-natural pentru producerea furajelor, 3% terenuri folosite pentru plantații și pepiniere viticole și pomicole;

- 27% din suprafață este ocupată de fondul forestier (circa 6,43 milioane hectare), din care 3% (aproximativ 200 mii ha) înregistrate ca păduri primare și restul de 97% ca păduri secundare și terenuri cu vegetație forestieră; dacă se iau în considerație numai pădurile ecologic funcționale, gradul de împădurire este de numai 23%. Procentul de împădurire în România este cu mult sub cel al altor țări europene cu condiții naturale similare (Slovenia 57%, Austria 47%, Bosnia 53%, Slovacia 41%), reprezentând circa jumătate din proporția optimă pentru România (40-45%);

- 3,53% (841,8 mii ha) din total este reprezentat de corpuri de apă de suprafață (râuri, lacuri, bălți) la care se adaugă platoul continental al Mării Negre;

- 1,9% (447,5 mii ha) îl constituie terenurile degradate sau cu potențial productiv foarte scăzut;

- 5.77% (circa 1,06 milioane ha) reprezintă terenuri folosite pentru infrastructura fizică (capitalul fizic construit) a componentelor sistemului socio-economic.

Ca rezultat al unor intervenții neraționale (poluare prin activități industriale, depozitarea de deșeuri sau efectuarea necorespunzătoare a lucrărilor agricole, slaba reacție față de fenomenele de eroziune) se constată compactări, distrugerii ale structurii solului, epuizări ale substanțelor nutritive, ducând la diminuarea fertilității solurilor folosite în agricultură. Sub acest aspect, **solurile din România** au, la nivelul anului 2007, în proporție de 52% o fertilitate redusă sau foarte redusă, 20,7% o fertilitate moderată și doar 27% posedă o fertilitate ridicată și foarte ridicată.

În ceea ce privește **structura ecologică a capitalului natural**, se constată că actuala configurație (compoziție, ponderea categoriilor de ecosisteme, distribuția spațială) deține încă 53% de ecosisteme naturale și semi-naturale care își mențin în bună parte caracterul multifuncțional și generează pe cont propriu o gamă largă de resurse și servicii pentru susținerea și alimentarea populației și activităților economice.

- O gamă de 150 tipuri de ecosisteme forestiere, diferențiate în funcție de specia sau grupul de specii dominante de arbori din componența covorului vegetal, tipul și cantitatea de humus în sol, regimul hidric și ionic al solului etc.;
- 227 tipuri de pădure în care au fost descrise 42 tipuri de strat ierbos sub-arbustiv;
- 364 tipuri de stațiuni;
- O gamă largă de ecosisteme terestre cu vegetație ierboasă (pășuni alpine, pășuni și fânețe din zonele de deal și munte, pășuni de stepă, pășuni și fânețe de luncă);
- O mare varietate de ecosisteme acvatice din care 3.480 râuri (62% permanente); 246 lacuri alpine, lacuri de baraj, lacuri și bălți în zona de câmpie, lunci inundabile, Delta Dunării; 129 corpuri de apă subterană și acvatoriul marin de pe platoul continental al Mării Negre.

În jur de 45% din structura ecologică a capitalului natural este în prezent constituită din ecosisteme agricole preponderent mono-funcționale care au fost organizate, înainte de 1990, pentru producția intensivă de resurse alimentare de origine vegetală și animală sau de materii prime pentru industria alimentară și textilă. În ultimii 18 ani, majoritatea marilor exploatații agricole de stat sau colective și infrastructura lor fizică (sisteme de irigații pentru servirea a circa 3 milioane hectare de teren arabil, bazele de unelte și mașini agricole, infrastructura fermelor zootehnice) au fost descompuse în peste 4 milioane de ferme mici (preponderent de subzistență) sau abandonate, distruse sau deteriorate.

Sistemele de producție agricolă din structura capitalului natural sunt afectate în proporție de peste 40% de fenomenul de eroziune (pierderile sunt estimate la 150 milioane tone pe an, din care 1,5 milioane tone de humus), secetă prelungită și frecventă, alunecări de teren, carență de fosfor și potasiu și existența a circa 2,5 milioane hectare de terenuri degradate. În ultimii ani, între 10% și 20% din suprafața terenurilor arabile au rămas necultivate (17% în 2006).

În privința **biodiversității**, România a adus în Uniunea Europeană un patrimoniu valoros, cu numeroase specii de plante și animale, unele endemice, care sunt extinse sau rare în alte părți ale Europei. Deși vegetația naturală deține o pondere redusă în zonele de câmpie, podișuri și dealuri joase, există încă suprafețe însemnate în care intervenția omului a fost minimă (regiunile de munte și dealuri înalte, Delta Dunării, sistemele lagunare și luncile unor râuri).

În componența structurii ecologice a capitalului natural, în mod special a părții care funcționează în regim natural sau semi-natural, s-a menținut un nivel destul de ridicat al diversității biologice și a unor stocuri, unele dintre acestea sustenabile, de plante și animale. Ecosistemele naturale și semi-naturale și cele în care s-a practicat sau se practică agricultura extensivă sau semi-intensivă au în componența lor: 3.630 specii de plante și 688 specii de alge; 105 specii de mamifere, inclusiv carnivore mari; 25 specii de reptile; 19 specii de amfibieni; 216 specii de pești; 30.000 specii de insecte; 860 specii de crustacee; 688 specii de moluște. Completarea inventarului speciilor și a bazei de date pentru a acoperi și alte grupe taxonomice, inclusiv diversitatea biologică din sistemele de producție agricolă (soiuri de plante și rase de animale autohtone) va necesita încă un proces de durată, dependent de nivelul expertizei profesionale, de modul de organizare a investigației și de gradul de acoperire a tuturor categoriilor de ecosisteme.

Populațiile prin care speciile de plante și animale sunt reprezentate în structura diferitelor tipuri de ecosisteme sunt, de fapt, unitățile elementare cheie de care depind strict funcțiile ecosistemelor și capacitatea acestora de a genera fluxuri de resurse și servicii. Acestea sunt, de asemenea, purtătoarele patrimoniului genetic și, deci, a potențialului adaptativ al ecosistemelor (componente ale capitalului natural) și al tehnologiilor de producție din sistemele economice în condițiile modificărilor ce survin în regimul de funcționare a sistemului climatic. Recunoașterea rolului îndeplinit de speciile de plante și animale în structurarea, funcționarea și dinamica elementelor componente ale capitalului natural și a faptului că în ultimele decenii rata de erodare (prin extincția unor specii sau creșterea numărului speciilor vulnerabile, în stare critică sau în pericol de dispariție) a diversității biologice și, în mod implicit, a structurii ecologice a capitalului natural a făcut obiectul unor convenții internaționale și Directive specifice ale UE pe care România, ca stat membru, are datoria să le aplice.

Principalii factori care au indus, în ultimele decenii, **modificarea compoziției și structurii ecologice**, respectiv a capacității de susținere și bio-productive a capitalului natural al României pot fi identificați în obiectivele strategiilor de dezvoltare socio-economică și în mijloacele folosite pentru punerea lor în practică în perioada 1960-1989, generând dezechilibre și discontinuități care au fost corectate doar parțial, sub impulsul spontan al mecanismelor de piață, în perioada 1990-2007:

- Extinderea și intensificarea sistemelor de producție agricole prin transformarea unor ecosisteme naturale sau semi-naturale în terenuri arabile și amenajarea lor pentru aplicarea tehnologiilor de producție intensivă (luncile inundabile ale râurilor principale și în special lunca Dunării au fost îndiguite și transformate în ecosisteme agricole intensive în proporție de 20-80%; o mare parte din pășunile cu vegetație de stepă și a terenurilor cu exces de umiditate au fost transformate în terenuri arabile; perdelele forestiere și multe corpuri de pădure din zona de câmpie sau din luncile râurilor au fost defrișate etc.);

- Industrializarea rapidă prin dezvoltarea infrastructurii de producție în mari unități, cu precădere în sectoarele metalurgiei feroase și neferoase, industriei chimice și petrochimice, construcțiilor de mașini a antrenat creșterea consumului de resurse ne-regenerabile (minerale și energetice) din surse autohtone și externe, contribuind masiv la poluarea aerului, apelor de suprafață și subterane și a solului; la aceasta s-a adăugat poluarea directă și indirectă cauzată de gestionarea defectuoasă a instalațiilor de depoluare sau chiar lipsa acestora în cadrul capacităților de producție din marea industrie, inclusiv cea a cimentului, îngrășămintelor chimice și pesticidelor;

- Concentrarea industriei forestiere în mari unități, ceea ce a favorizat supraexploatarea pădurilor naturale și, implicit, dezechilibrarea ecologică a multor bazine hidrografice montane;

- Executarea de lucrări hidrotehnice ample pentru crearea acumulărilor de apă și protecția împotriva inundațiilor;

- Creșterea capacității de producție a energiei electrice, inclusiv în centrale termoelectrice mari, bazate pe consumul de cărbune inferior;

- Dezvoltarea urbană și transferul de populație din mediul rural, însoțite de măsuri insuficiente pentru colectarea și tratarea corespunzătoare a deșeurilor și apelor uzate;

- Dezvoltarea infrastructurii de transport, cu accent pe cel feroviar, fluvial și maritim în condițiile menținerii unui parc de mijloace de transport, inclusiv auto, învechite fizic și moral;

- Extinderea activităților de minerit la suprafață și acumularea haldelor de steril;

- Diversificarea surselor și creșterea densității emisiilor în fază lichidă, gazoasă și solidă și intensificarea procesului de poluare prin încălcarea frecventă a limitelor maxime de emisie a agenților poluanți și a prevederilor legale privind protecția mediului;

- Supraexploatarea resurselor naturale regenerabile și ne-regenerabile pentru a alimenta procesele de producție din economie;

- Introducerea intenționată sau involuntară de specii străine în ecosistemele naturale sau agricole; pentru o bună parte din acestea s-au acumulat date semnificative care probează potențialul lor invaziv și de perturbare a sistemelor naturale și semi-naturale.

În procesul prelungit de tranziție spre guvernare democratică și economia de piață funcțională au coexistat în diferite grade obiective politice și forme de gestionare aparținând atât vechiului cât și noului ciclu de dezvoltare: proprietatea de stat și cea privată, administrare centralizată și descentralizată, sisteme de producție agricolă intensive și cele de subzistență.

Consecințele majore asupra capitalului natural produse de asemenea planuri și programe sectoriale în absența unei strategii unificatoare coerente, care să reflecte complexitatea interdependențelor directe și indirecte, la diferite scări de timp și spațiu, dintre sectoarele sistemului socio-economic și componentele capitalului natural, se regăsesc într-o seamă de modificări semnificative de ordin calitativ și cantitativ în structura și funcționarea acestora din urmă. Din perspectiva principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile principalele consecințe relevante asupra stării capitalului natural sunt:

- Manifestarea unui proces activ de erodare a diversității biologice care se exprimă prin: dispariția unor specii de plante (fenomen documentat în cazul a 74 specii de plante superioare); 1.256 specii de plante superioare au fost evaluate cu statut de specii rare, 171 au statut de specii vulnerabile și 39 specii periclitare; din cele 105 specii de mamifere prezente în fauna autohtonă, 26 specii sunt periclitare, 35 specii sunt vulnerabile și 25 specii arată un pronunțat declin, deși alte 3 specii rare sau dispărute în multe țări ale UE (lupul, ursul brun și râsul) au populații foarte viguroase; din cele 216 specii de pești inventariați în apele de pe teritoriul României, 11 specii sunt periclitare, 10 specii sunt în stare critică și 18 sunt vulnerabile.

- Fragmentarea habitatelor multor specii și întreruperea conectivității longitudinale (prin bararea cursurilor de apă) și laterale (prin îndiguirea zonelor inundabile, blocarea sau restrângerea drastică a rutelor de migrație a speciilor de pești și a accesului la locurile potrivite pentru reproducere și hrănire).

- Restrângerea sau eliminarea unor tipuri de habitate sau ecosisteme din zonele de tranziție (perdele forestiere, haturi, zone umede din structura marilor exploatații agricole sau a marilor sisteme lotice) cu efecte negative profunde asupra diversității biologice și a funcțiilor de control al poluării difuze, eroziunii solului, scurgerilor de suprafață și evoluției undei de viitură, controlului biologic al populațiilor de dăunători pentru culturile agricole, reîncărcării rezervelor sau corpurilor subterane de apă.

- Modificarea amplă, uneori dincolo de pragul critic, a configurației structurale a bazinelor hidrografice și a cursurilor de apă, asociată cu reducerea foarte semnificativă a capacității sistemelor acvatice de a absorbi presiunea factorilor antropici care operează la scara bazinului hidrografic și cu creșterea vulnerabilității lor și a sistemelor socio-economice care depind de acestea. Multe bazine hidrografice au fost torențializate.

- Simplificarea excesivă a structurii și capacității multifuncționale ale formațiunilor ecologice dominate sau formate exclusiv din ecosisteme agricole intensive și creșterea gradului lor de dependență față de inputurile materiale și energetice comerciale.

- Destructurarea și reducerea capacității bio-productive a componentelor capitalului natural din sectorul agricol.

Totalitatea modificărilor structurale care s-au produs în timp îndelungat, în primul rând ca urmare a diversificării și creșterii presiunii antropice, și care sunt reflectate în configurația actuală a structurii ecologice a capitalului natural al României a condus, de asemenea, la diminuarea capacității sale bio-productive și de susținere a cerințelor pentru resurse și servicii din partea sistemului socio-economic național. A crescut astfel vulnerabilitatea teritoriului României față de hazardele geomorfologice, hidrologice și climatice.

Capacitatea bio-productivă a capitalului natural al României, în structura sa actuală, exprimată în echivalent de suprafață productivă globală per individ (g ha/ind) este estimată la nivelul de 2.17 g ha/ind, reprezentând cu puțin peste jumătate din potențialul estimat de 3.5 – 4 g ha/ind.

Acest declin major al capacității bio-productive sau de suport a capitalului natural reflectă transformările survenite și cumulate în toate categoriile de componente ale capitalului natural, dar în special în cele ale sectorului agricol și silvic. În acest moment, capacitatea bio-productivă a capitalului natural este depășită de amprenta sistemului socio-economic evaluată pentru anul 2004 la nivelul de 2.45 g ha/ind și pentru anul 2006 la 2.7 g ha/ind.

Concluzia de mai sus atrage atenția asupra faptului că dezvoltarea economică a României continuă să urmeze o cale nesustenabilă. Capacitatea de suport a capitalului natural este depășită, iar decalajul tinde să se mărească în măsura în care o seamă de programe sectoriale urmăresc obiective contradictorii și pot intra în conflict cu preceptele dezvoltării durabile, generând efecte negative asupra structurii și capacității de suport ale capitalului natural.

2. Capitalul antropic

Situația generală a României este caracterizată de o tranziție întârziată la o economie de piață funcțională, cu complicații suplimentare generate de o gestionare defectuoasă pe fondul unei moșteniri istorice dificile și unor deformări structurale severe intervenite în ultimele 3-4 decenii.

Între 2001 și 2007, performanța macroeconomică a României s-a îmbunătățit semnificativ, în ciuda unei conjuncturi internaționale mai puțin favorabile. Creșterea Produsului Intern Brut (PIB) a înregistrat un ritm mediu anual de peste 6%, printre cele mai ridicate în zonă, și a fost însoțită de un proces susținut de macrostabilizare, cu rezultate notabile. În anul 2007, Produsul Intern Brut al României a ajuns la circa 121,3 miliarde euro, reprezentând o triplare față de anul 2000. Cu toate acestea, PIB-ul pe locuitor, calculat la puterea de cumpărare standard reprezenta aproape 41% din media UE27.

După 1990, structura economiei românești a suferit modificări importante, marcate de un transfer de activități de la industrie și agricultură spre servicii, într-o fază inițială, și ulterior spre construcții. Într-o primă etapă, restructurarea **industriei** a dus la o reducere a contribuției sale la formarea PIB de la circa 40% în 1990 la circa 25% în 1999. După anul 2000, declinul structural a fost oprit, iar contribuția industriei în cadrul PIB a rămas la un nivel relativ constant. Este semnificativ faptul că, în 2007, sectorul privat a creat 86,6% din valoarea adăugată brută din industrie, față de 68,4% în anul 2000. Ponderea sectorului de servicii a crescut de la 26,5% din PIB în 1990 la circa 50% în 2007. Este de reținut faptul că unele sectoare (textile, încălțăminte, mobilă, echipamente electrice) au cunoscut ajustări structurale mai profunde, devenite posibile datorită privatizării lor rapide, reușind să ajungă la un nivel rezonabil de profitabilitate. Progrese semnificative s-au înregistrat și în restructurarea sectoarelor minier, al materialelor de construcții și al construcțiilor navale.

În alte sectoare industriale însă au fost menținute în funcțiune numeroase întreprinderi dovedit nerentabile, prin intervenții guvernamentale care le-au exonerat de la rigorile disciplinei de piață, împiedicându-le să se ajusteze în mod adecvat la un mediu concurențial tot mai accentuat. Întârzierea restructurării și insistența asupra unor condiții de privatizare nerealiste în raport cu cerințele pieței a dus la deprecierea activelor multor întreprinderi, anulând avantajele competitive pe care le aveau inițial. Valoarea echipamentelor industriale devenite redundante în urma restructurărilor și privatizării este greu de estimat, însă este suficient să remarcăm că în perioada 2000-2007 s-a exportat din România o cantitate medie anuală de peste 2 milioane tone fier vechi. Până recent, trendurile investiționale în industrie s-au orientat preponderent spre sectoarele de joasă tehnologie, energo-intensive și cu un aport mai mare de forță de muncă slab și mediu calificată, generatoare de valoare adăugată modestă.

Înainte de 1989, economia României se caracteriza printr-o pondere mare a industriilor energo-intensive și o slabă cultură a eficienței energetice. Restructurarea sectorului industrial, realizată mai mult prin reducerea activităților decât prin sporirea eficienței, a dus la o reducere cu 40% a intensității energetice în perioada 1990-2000.

România rămâne și în prezent un utilizator ineficient de **energie** produsă cu costuri ridicate datorate pierderilor mari (circa 30-35%) la centralele ce utilizează combustibili fosili și randamentului scăzut la utilizare (în special la încălzirea locuințelor), situându-se în continuare pe ultimul loc în Uniunea Europeană la acest indicator.

Ajustarea structurală a economiei, dar și creșterea eficienței de utilizare a resurselor au determinat o reducere a intensității energetice primare de la 0,670 tone echivalent petrol (tep) per 1.000 euro 2005 produs intern brut (prețuri constante în anul 2006) la 0,526 tep/1000PIB exprimat în prețuri constante și euro 2005. Valoarea acestui indicator rămâne totuși de peste două ori mai mare decât media UE. Intensitatea energiei electrice a avut, de asemenea, o evoluție favorabilă, scăzând cu 10% în perioada 2000-2005. Valoarea înregistrată în 2005 (0,491 kWh/euro2005) este încă de aproape două ori mai mare decât media UE. La un consum intern brut de resurse energetice primare de circa 39 milioane tep/an, potențialul național de economisire, în principal prin sporirea eficienței și reducerea pierderilor, este apreciat la 10 milioane tep/an, respectiv 30-35% din resursele primare (20-25% în industrie, 40-50% în clădiri, 35-40% în transporturi).

Dependența de importul de surse de energie primară a ajuns la circa 30% la gaze naturale și 35% la cărbune, iar la țiței importul este de 1,7 ori mai mare decât producția internă, cu tendința ca factura să crească în continuare, ținând seama de epuizarea rezervelor naționale și de evoluția prognozată a prețurilor pe plan mondial. Cărbunele produs în țară, deși încă relativ abundent (pentru încă 15-40 ani), este de slabă calitate (lignitul) și la un preț de extracție necompetitiv (huila). Combustibilul nuclear din producția internă este, de asemenea, pe cale de epuizare, România devenind un importator net de uraniu cel târziu în anul 2014.

La o capacitate totală instalată de producere a energiei electrice de 18.300 MW, puterea disponibilă era, în 2006, de 14.500 MW, din care 40% capacități de producție pe cărbune, 31% petrol (păcură) și gaze naturale, 25% hidro și 4% nuclear. Producția efectivă de electricitate a provenit în proporție de 61,2 % din centrale pe combustibili fosili, 29% hidro și 9,8% nuclear (16-18% începând din 2008). Calitatea tehnologică și

fiabilitatea centralelor termoelectrice și, parțial, ale centralelor hidroelectrice rămân încă la un nivel relativ scăzut, multe dintre acestea având o durată de viață (circa 30 ani) expirată (70% la termo și 40% la hidro). Aceeași observație este valabilă și pentru deprecierea liniilor electrice de înaltă tensiune (50%), stațiilor de transformare (60%) și conductelor magistrale de gaze (69%).

Sectorul industrial reprezintă 17,5% din consumul final de energie, ansamblul sectoarelor economice 68,6%, iar cel rezidențial circa 31,4% (față de media UE de 41%). Rețeaua de termoficare este relativ dezvoltată, acoperind nevoile de încălzire și apă caldă ale circa 29% din gospodării, 55% în mediu urban (în principal 85.000 clădiri multietajate, cu circa 7 milioane locatari). Principalii furnizori erau, până în anii '90, unități mari de cogenerare industrială și urbană care livrau 40% din energia electrică produsă în România. Față de 251 de sisteme de alimentare centralizată cu energie termică, care funcționau în 1990, numai 104 erau operaționale în 2007, majoritatea fiind sub pragul de rentabilitate. Pierderile de energie în aceste sisteme sunt foarte mari, între 35 și 77% raportate la combustibilul consumat, în funcție de tehnologiile folosite și gradul de uzură (15-40% la producere, 15-35% la transport și distribuție, 10-40% la consumatorii finali). Se apreciază că numai reabilitarea termică a blocurilor de locuințe poate duce la economisirea a 1,4 milioane tep/an și, în consecință, la reducerea emisiilor de dioxid de carbon cu circa 4,1 milioane tone pe an.

În domeniul **transporturilor**, România deține o poziție-cheie la frontiera estică a UE lărgite, ca zonă de tranzit atât pe direcția est-vest (racordul cu Asia prin Marea Neagră) cât și nord-sud (de la Baltică la Mediterană). Trei dintre axele prioritare TEN-T traversează teritoriul României.

Evoluțiile recente din România confirmă tendințele generale din Uniunea Europeană, considerate a fi alarmante, privind creșterea ponderii transportului rutier în parcursul mărfurilor de la 45,6% în 2001 la 72,4% în 2007, iar în parcursul pasagerilor (interurban și internațional, în pasageri/km) de la 35,2% la 51,4%. Raportate la cantitățile de mărfuri (în tone) și numărul de pasageri transportați, aceste ponderi au ajuns, în 2007, la 78,8% și, respectiv, 71,6%, situându-se aproape de media UE (76,5% în 2005). Numărul autovehiculelor rutiere pentru transportul de mărfuri a crescut în perioada 2001-2006 cu 24,5%, ajungând la peste 545.000, iar cel al autoturismelor cu 25%, ajungând la 3,6 milioane. Starea precară a infrastructurii rutiere (numai circa 228 km de autostrăzi și 21,5 mii km de drumuri naționale și locale modernizate din totalul de circa 80 mii km în 2006) și densitatea scăzută a drumurilor publice (33,5 kilometri la 100 km pătrați în 2005 față de media UE-25 de 110,1 kilometri la 100 km pătrați în 2003) conduc la sporirea distanței și timpului de parcurs, la consumuri excesive de carburanți, cu efecte nocive asupra mediului, și la un număr mare de accidente rutiere (743 morți la 1 milion călători), cu mult peste media UE (239).

Ponderea cumulată a transportului feroviar, fluvial și maritim de mărfuri (în tone/km) s-a redus de la 50% în 2001 la 25,7% în 2007. Transportul feroviar de mărfuri a scăzut cu 5,4% dar cota sa de piață s-a diminuat de peste 2 ori, de la 39,6% în 2001 la 19,7% în 2007. Transportul fluvial, deși a crescut cu 32%, și-a diminuat cota de piață de la 6,8% în 2001 la 3,3% în 2007. O scădere considerabilă s-a înregistrat în cota de piață a transportului maritim de mărfuri, de la 55,6% în 2000 la 14,3% în 2001 și sub 0,1% în 2007. La această situație a contribuit declinul industriilor care transportau mari cantități

de mărfuri în vrac, dar principala cauză este reducerea de peste 50 de ori a capacității flotei maritime comerciale românești. Din totalul de 322,7 milioane pasageri care au călătorit în anul 2007, 71,6% au folosit serviciile transportului rutier, 27,3% ale celui feroviar, 1,0% ale celui aerian și numai 0,1% ale celui fluvial.

Deși cantitatea totală de mărfuri transportate (în tone) a crescut în 2007 față de 2001 cu 24,4% în comparație cu creșterea PIB real de 34,8%, ceea ce este pozitiv din punctul de vedere al țintelor UE de decuplare a creșterii economice de volumul de transporturi, parcursul total al mărfurilor s-a dublat în această perioadă. Aceasta se datorează aproape în exclusivitate ponderii sporite a transportului rutier în contextul unei creșteri cu 32,8% a cantităților transportate, în detrimentul celorlalte moduri de transport, implicând lungirea parcursurilor și majorarea consumurilor de combustibil și a emisiilor poluante.

Analiza productivității resurselor consumate în activitățile de transport, depozitare și comunicație în perioada 2001-2006 arată că valoarea adăugată brută a sporit cu 41%, iar consumul intermediar (valoarea bunurilor și serviciilor achiziționate) a crescut în aceeași perioadă cu 57%, rezultând o reducere a randamentului resurselor cu 10,4%. Din aceasta rezultă că valoarea adăugată obținută din activitățile de transport s-a realizat integral pe seama consumului suplimentar de resurse, ceea ce contravine principiului dezvoltării durabile.

Agricultura României se află încă într-o situație de declin determinată de fragmentarea excesivă a proprietății (gospodăriile de subzistență fiind predominante), dotarea slabă cu mașini și utilaje, situația precară a infrastructurii rurale, folosirea redusă a îngrășămintelor chimice sau naturale și a pesticidelor, reducerea dramatică a suprafețelor irigate, degradarea solului, deficitul cronic de resurse de finanțare, lipsa unui sistem funcțional de credit agricol.

Suprafața agricolă a României era în anul 2006 de circa 14,7 milioane hectare, reprezentând 61,8% din totalul fondului funciar, din care 64,1% terenuri arabile, 1,5% vii și pepiniere viticole, 1,4% livezi și pepiniere pomicole, 22,6% pășuni și 10,4% fânețe.

În urma aplicării legislației fondului funciar, o proporție de circa 95,3% din terenul agricol și o mare parte din fondul forestier au fost retrocedate proprietarilor de drept. Ca urmare, numărul total al exploatațiilor agricole era, în 2005, de 4.256.152, din care 90,65% aveau o suprafață mai mică de 5 hectare, 9,02% între 5 și 10 ha, iar numai 0,33% dețineau mai mult de 50 ha.

Consumul alimentar în România, comparativ cu țările dezvoltate din Europa, este deficitar la carne, lapte, ouă, pește și la unele sortimente de legume și fructe, dar este excedentar la produsele din cereale. Satisfacerea nevoilor populației și realizarea unei alimentații echilibrate depinde atât de crearea unor disponibilități suficiente cât și de creșterea puterii de cumpărare. La nivelul anului 2007 cheltuielile cu alimentația au depășit 70% din veniturile disponibile ale populației.

Numărul total de tractoare era în 2006 de 174.563 (din care 13.519 nefuncționale), revenind în medie circa 54 ha teren arabil pe tractor, adică o încărcătură medie de 5 ori mai mare decât în vechile state membre ale UE, ceea ce nu asigură efectuarea lucrărilor agricole în perioadele optime și de calitate. Numai 14,4% din totalul întreprinderilor mici

și mijlocii din România operau în mediul rural, aceste fiind în principal microîntreprinderi, încă incapabile să absoarbă excedentul de mână de lucru și având o contribuție minimă pe piață. Din totalul de 63.970 km de drumuri județene și comunale, numai 10,8% au fost modernizate până în anul 2005.

Datorită curențelor persistente în gestionarea fondului forestier s-a redus considerabil suprafața pădurilor naturale, virgine și cvasi-virgine, în special la speciile forestiere valoroase, circa 40% din păduri au fost destructurate sub raport ecologic, a crescut ponderea pădurilor rărite, iar lucrările de îngrijire a arboretelor tinere s-au diminuat.

Din punctul de vedere al **infrastructurii de bază** România se situează încă mult sub media Uniunii Europene și are de recuperat rămăneri în urmă importante la majoritatea indicatorilor principali. Sistemele existente de furnizare a apei curente acoperă consumul a doar 65% din populație. Calitatea apei furnizate de cele 1.398 instalații de tratare a apei potabile (în majoritate cu tehnologii învechite și ineficiente) se află adesea sub standardele acceptate din punctul de vedere al parametrilor chimici (10 până la 25%, în funcție de mărimea localității și tehnologia folosită). De asemenea, 25% din sistemele publice de apă care aprovizionează localități cu 50 până la 5.000 persoane au apă necorespunzătoare din punctul de vedere al parametrilor bacteriologici, de turbiditate, conținut de amoniac, nitrați, fier. 10% din sistemele publice care aprovizionează localități cu mai mult de 5.000 persoane distribuie apă necorespunzătoare din punctul de vedere al oxidabilității, turbidității, gustului, mirosului, conținutului de amoniac, fier, nitrați. De sisteme de canalizare beneficiază doar cu puțin peste jumătate din populația țării (11,5 milioane) din care 10,3 milioane în mediul urban. În această situație, 52% din totalul locuitorilor au acces atât la apă curentă cât și la canalizare, 16% doar la apă curentă dar nu și la canalizare și 32% la nici unul dintre servicii. Doar 33% din locuitorii satelor sunt conectați la sisteme de furnizare a apei curente (față de 87% în UE-15) și numai 10% la sisteme de canalizare moderne.

Conform investigației întreprinse în anul 2005, numai 37,6% din totalul instalațiilor de tratare a apelor uzate sau reziduale funcționau la parametri normali. Ca urmare, aproape 71% din apele provenite din principalele surse de poluare au fost deversate în recipientii naturali, în special în râuri, în forma netratată sau insuficient tratată. Principalele surse de ape uzate sunt producția de electricitate și energie termică (51%), utilitățile publice, în special sistemele de canalizare (36%) și alte activități (13%).

Volumul total de deșeuri s-a ridicat, în 2004, la 36,7 milioane tone, cu o distribuție medie anuală de 29% deșeuri urbane și 71% deșeuri industriale. Doar 51,75% din populația țării beneficiază de servicii de salubritate, în mediul urban acestea având o rată de acoperire de 90% în 2002-2003 (în creștere de la 73% în 1998) față de numai 5% în mediul rural. Principala metodă de eliminare este depozitarea în gropi de gunoi în 252 municipalități (dintre care numai 18 corespund standardelor UE). Cea mai mare parte, ca volum, a deșeurilor industriale provine din activitățile extractive urmate de industria energetică și sunt depuse în 169 depozite de deșeuri (51 pentru deșeuri periculoase, 116 pentru cele nepericuloase și 2 pentru cele inerte) dintre care doar 15 corespund normelor UE, restul urmând să fie dezafectate. Numai o mică parte din deșeuri se utilizează ca

materie primă secundară pentru reciclare sau se neutralizează prin incinerare/coincinerare.

Din perspectiva **amenajării teritoriului și planificării spațiale**, spațiul antropic al României este supus unor procese accentuate de deteriorare prin erodarea calităților tradiționale și întârzierea racordării la tendințele europene de modernitate sustenabilă. Aceste procese au, în primă instanță, surse istorice în urbanizarea tardivă, prezența unor decalaje profunde între mediul urban și cel rural precum și între diferite regiuni, existența unui stoc important de locuințe substandard, deficiențe în evidența și utilizarea fondului funciar.

Situația actuală încorporează efectele pe termen lung ale ingineriei socio-spațiale în cele patru decenii de regim comunist ultra-centralizat prin intervenții agresive asupra capitalului natural, extinderea suprafețelor agricole prin distrugerea unor ecosisteme viabile, concentrarea investițiilor asupra unor proiecte industriale și urbane de dimensiuni gigantice, demolarea centrelor istorice ale multor orașe pentru a face loc unor clădiri administrative tipizate, absorbția de resurse în proiectul centrului civic de la București etc.

La aceasta s-au adăugat, după 1990, consecințele specifice ale unei perioade de tranziție prelungite și adesea haotice care s-au manifestat, printre altele, în declinul socio-economic al unor zone sau localități (în special cele mono-industriale), degradarea fizică accelerată a locuințelor colective din cartierele-dormitor construite în anii '60-'80, amplasarea irațională a noilor construcții prin ocuparea abuzivă a unor terenuri de interes public (parcuri, spații verzi, baze sportive etc.). Orașele mari, cu dezvoltare dinamică se confruntă cu probleme serioase legate de congestionarea traficului, creșterea gradului de poluare, dotările edilitare precare și depășite tehnic, formarea unor coroane periferice de tip *slums* ale comunităților aflate în stare de sărăcie extremă, deteriorarea peisajului urban.

Deficiențele cadrului legislativ și normativ existent precum și interpretarea lejeră sau chiar abuzivă a acestuia de către autoritățile locale, iar uneori și de către instanțele judecătorești, continuă să genereze efecte nefavorabile și să producă, în unele cazuri, pierderi ireparabile.

Aceste constatări se referă în egală măsură la conservarea și valorificarea **patrimoniului cultural** național. Lipsa unei evidențe cadastrale corecte și complete a monumentelor istorice și de arhitectură, siturilor arheologice, ansamblurilor construite cu valoare de patrimoniu, peisajelor-unicat creează dificultăți în ierarhizarea rațională a intervențiilor de conservare, restaurare sau, după caz, valorificare economică sau turistică. Potrivit unui studiu elaborat în 2005, din cele 26.900 de monumente și situri istorice listate, 75% sunt în pericol de deteriorare sau se află într-un stadiu avansat de degradare.

Disponibilitatea limitată a fondurilor alocate pentru asemenea intervenții este agravată de o planificare defectuoasă a lucrărilor (șantiere sau situri abandonate pe parcurs din cauza întreruperii finanțării, absența unor măsuri elementare de conservare și

pază etc.). Compartimentele de specialitate la nivel județean și municipal sunt slab încadrate cu personal calificat și nu pot face față volumului și exigențelor calitative ale activităților complexe care se impun pentru păstrarea identității culturale naționale în context european.

3. Capitalul uman

Evaluarea corectă a stării capitalului uman și a tendințelor de evoluție pe termen mediu și lung este de o importanță fundamentală pentru proiectarea realistă a perspectivelor unui model sustenabil de dezvoltare în toate componentele sale esențiale: economic, socio-cultural și de mediu. În ultimă instanță, întrebarea la care prezenta Strategie încearcă să dea un răspuns rezonabil este: Cu cine și pentru cine se va realiza dezvoltarea durabilă a României?

Pentru o apreciere obiectivă a situației, studiile recente (*Indexul European al Capitalului Uman*, Consiliul Lisabona, 2007) iau în calcul elemente precum: stocul de capital uman (investiția per capita pentru educație și formare profesională a populației ocupate, compoziția capitalului uman în funcție de tipul și nivelul de educație, starea de sănătate), utilizarea acestuia (rata de ocupare, rata șomajului, rata conectării la rețele de comunicare multimedia, participarea la activități producătoare de venit sau valoare), productivitatea (contribuția capitalului uman raportată la valoarea adăugată creată, calitatea educației și formării profesionale, angajabilitatea pe parcursul întregii vieți, investiții în cercetare-dezvoltare) și demografia (spor sau declin, trenduri migratoare, impactul calculat asupra pieței muncii).

Întreaga Europă (cu excepția Turciei, țară candidată la UE) suferă de pe urma stagnării sau declinului demografic mai mult sau mai puțin accentuat, având ca rezultat, printre altele, îmbătrânirea generală a populației. În cazul țărilor din Europa Centrală care au aderat la Uniunea Europeană situația devine îngrijorătoare din cauza unei rate foarte scăzute a natalității și deci a reducerii progresive a populației apte de muncă, exodului tinerilor și persoanelor având o calificare medie sau superioară, nivelului nesatisfăcător al pregătirii profesionale conform cerințelor pieței și al însușirii deprinderilor necesare pentru trecerea la societatea informațională, bazată pe cunoaștere și inovare. Se apreciază că există riscul real ca, în deceniile următoare, țările Europei Centrale și de Est să devină o regiune slab populată, cu o forță de muncă în declin, silită să poarte povara unei populații în curs de îmbătrânire.

România nu constituie o excepție. **Situația demografică** a României se afla, în 2008, în al 19-lea an de deteriorare. Trei realități și-au pus amprenta pe această evoluție: criza economică și socială care a dominat cea mai mare parte a acestei perioade, dobândirea dreptului la libera circulație și urmările politicilor demografice aberante ale guvernărilor din deceniile 7, 8 și 9 ale secolului trecut. Măsurile excesive luate de regimul comunist, în octombrie 1966, în privința dreptului la întreruperea sarcinii și la contracepție,

mergând până la «planificarea» nivelului natalității, legislația extrem de restrictivă privind divorțul și penalizarea financiară a persoanelor fără copii au avut drept rezultat o creștere mare a natalității în anii 1967 și 1968, la un nivel peste valorile medii europene. Reversul acestei evoluții temporare s-a exprimat în creșterea mortalității infantile și menținerea ei la cote ridicate, în cea mai mare mortalitate maternă din Europa și în proporțiile alarmante ale copiilor născuți cu malformații congenitale precum și ale celor abandonați după naștere.

Nu este, deci, de mirare că abrogarea măsurilor restrictive chiar în primele zile după instalarea noului regim a dus la un recul al natalității în anii 1990-91 și, la o scară mai mică, în 1992. Acest proces a continuat și s-a amplificat în anii următori în toate cele trei componente care modelează numărul și structura pe vârste a populației: natalitatea, mortalitatea generală și migrația externă. El a continuat și după anul 2000 prin stabilizarea primelor două componente la valori care consolidează procesul de deteriorare prin dinamica internă a demograficului.

La o populație totală de 21.584.365 locuitori, România a înregistrat în anul 2007 o rată a natalității de 10,2 născuți vii la mia de locuitori față de o rată a mortalității generale de 11,7 decedați la o mie de locuitori. În perioada 1990-2007 populația României s-a redus cu circa 1,7 milioane locuitori, ceea ce reprezintă o pierdere a fondului uman de 7,2%, fără a lua în considerație migrația externă temporară, fără schimbarea domiciliului, sau migrația pentru muncă. Conform unor prognoze demografice, se prefigurează un proces de masivă depopulare a țării în deceniile următoare, dacă fertilitatea va rămâne în limitele din ultimii zece ani de doar 1,3 copii la o femeie, față de 2,1 cât este necesar pentru înlocuirea generațiilor și menținerea populației la un nivel constant.

În perioada 2004-2006, speranța medie de viață în România a fost de 72,2 de ani, cu diferențe sensibile între populația masculină și cea feminină (68,7 ani pentru bărbați și 75,5 ani pentru femei), față de media UE-27, situată în jur de 75 ani la bărbați și peste 80 ani la femei. Structura pe vârste a populației reflectă un proces de îmbătrânire prin scăderea relativă și absolută a tinerilor (0-14 ani) de la 18,3% în anul 2000 la 15,3% în 2007 și creșterea ponderii populației vârstnice (65 de ani și peste) de la 13,3% în 2000 la 14,9% în 2007. Vârsta medie a populației a fost, la începutul anului 2007, de 38,9 ani. Fenomenul de îmbătrânire demografică este mai accentuat în mediul rural, cu o vârstă medie de 39,7 ani, proporția persoanelor de peste 65 de ani fiind de 17,4%, majoritatea femei. Raportul de dependență economică a persoanelor inactive de peste 60 de ani la 100 adulți activi economic (20-59 ani) a fost de 34, cu perspectiva de a crește dramatic în următoarele decenii.

La nivelul anului 2007, **resursele de muncă** din România (populația în vârstă de 15-64 de ani) a fost de 15,05 milioane persoane, în creștere cu 100 mii față de anul 2002. Rata de ocupare a forței de muncă a fost, în 2007, de 58,8%, fără modificări notabile față de cifrele anului 2002, situându-se cu mult sub ținta de 70% stabilită prin Strategia de la Lisabona pentru ansamblul Uniunii Europene pentru anul 2010. Din punct de vedere calitativ, însă, progresele sunt semnificative: numărul salariaților a fost în 2007 cu aproape 500 mii mai mare decât în 2002, reducându-se corespunzător populația ocupată în agricultură. S-a majorat ponderea persoanelor cu studii superioare în totalul populației

ocupate (de la 11% în 2002 la peste 14% în 2007) și a celor cu studii medii (de la 62,9% în 2002 la circa 65% în 2007), ceea ce s-a reflectat și în creșterea susținută a productivității muncii.

În același timp s-au accentuat dezechilibrele de pe piața muncii, existând în anumite sectoare sau profesii un deficit de forță de muncă. Resursa de muncă este diminuată și datorită vârstei actuale de pensionare (puțin peste 58 ani în cazul femeilor și 63,5 în cazul bărbaților), sensibil inferioară vârstei limită de activitate. Șomajul în rândul tinerilor continuă să fie ridicat, în jur de 21%. În ansamblu, se constată că România are un potențial de resurse de muncă nevalorificat în proporție de circa 30%, ceea ce creează premisele pentru rezolvarea parțială și pe termen scurt a unora dintre problemele create de deficitul forței de muncă. Totodată, există o tendință certă de utilizare mai eficientă a capitalului uman pe piața muncii.

Cifrele privind **migrația** (imigrația și emigrarea legală permanentă) nu au fost, după 1995, importante din punct de vedere statistic (în jur de minus 10-15 mii pe an). În schimb, emigrația temporară pentru muncă în străinătate, predominant în țările UE din zona occidentală, este estimată, în primăvara 2008, la circa 2 milioane. Este vorba în special de adulții tineri care, dacă decid să-și permanentizeze șederea în țările respective prin naturalizare, vor afecta și mai serios balanța pe vârste și aportul de natalitate preliminar. Trebuie luat în calcul și faptul că, în condițiile menținerii unui decalaj important în privința standardelor de viață și perspectivelor de împlinire profesională și personală în țară, atracția emigrării temporare sau permanente va rămâne puternică, ținând seama și de nevoile proprii ale țărilor partenere mai dezvoltate din UE, care se confruntă cu aceleași probleme de îmbătrânire demografică și scădere a natalității.

Cele de mai sus demonstrează că factorii demografici reprezintă o componentă esențială a unei viziuni de perspectivă a dezvoltării durabile a României pe termen mediu și lung și trebuie să-și găsească reflectarea adecvată în toate strategiile naționale tematice și sectoriale.

Evoluțiile demografice au constituit un factor important din punct de vedere statistic (dar nu determinant din punct de vedere calitativ) al situației actuale în **domeniul educației și formării profesionale**. În intervalul 2000-2006, numărul absolvenților și al unităților de învățământ în funcțiune (în special preuniversitar) s-a aflat într-o scădere continuă, cu diferențieri și oscilații pe niveluri educaționale și locații (urban/rural) corelat fiind, de la an la an, cu diminuarea populației de vârstă școlară.

Modificările Legii Învățământului din 1995 în anii 2003 și 2004 au adus îmbunătățiri semnificative cadrului legal, prevăzând printre altele: extinderea duratei învățământului obligatoriu de la 8 la 10 clase; introducerea unor elemente de schimbare a sistemului de finanțare a învățământului preuniversitar prin sporirea autonomiei unităților de învățământ și a atribuțiilor autorităților locale; finanțarea învățământului de stat din fondurile publice a crescut de la 3,6% din PIB în 2001, la 5,2% în 2007, fiind estimată la minimum 6% începând din anul 2008.

În urma numeroaselor sesizări critice, susținute de studii care au relevat perpetuarea și chiar, sub unele aspecte, adâncirea decalajelor față de celelalte țări ale UE și rămănerile în urmă față de obiectivele Strategiei Lisabona, în februarie 2008, principalele partide reprezentate în Parlament au semnat, la inițiativa Președintelui României, un Pact Național pentru Educație care stabilește obiectivele strategice convenite pentru remedierea situației în perioada următoare.

Speranța medie de viață școlară era în România (în 2005) de 15,3 ani față de 17,6 ani în UE-27, iar proporția din populația între 15 și 64 de ani cuprinsă în învățământul de toate gradele era de 47,5%. Rata brută de cuprindere în învățământul primar și gimnazial a înregistrat o tendință ascendentă, cu 4% în anul școlar 2005/2006 față de 2002/2003, menținându-se însă un decalaj important (14%) între mediul urban și cel rural. Dacă în mediul urban aproape 80% dintre elevi finalizează ciclul obligatoriu de 10 clase prin promovarea examenelor finale, în mediul rural proporția este de sub 50%. În anul 2006 numai 2,9% din totalul populației active din mediul rural aveau studii superioare în comparație cu 21,0% în mediul urban.

Rata de participare la educație (ISCED1-5) a populației între 15 și 24 de ani a crescut de la 37,3% în 1999/2000 la 46,1% în 2003/2004, dar rata de părăsire timpurie a școlii rămâne alarmantă, respectiv 19% în 2006, cu mult peste nivelul mediu al UE-27 de 15,2% și al obiectivului-țintă de sub 10% prevăzut pentru aplicarea obiectivelor Strategiei Lisabona pentru anul 2010.

Proporția absolvenților învățământului secundar superior din grupa de vârstă 20-24 ani era în 2006 de 77,2% față de obiectivul de referință UE pentru anul 2010 de 85%. Participarea la educația timpurie în 2006 era de 76,2% față de 90% cât reprezintă ținta de referință a UE pentru anul 2010.

Până în anul 2005 nu a existat un sistem explicit, cuprinzător și unitar la nivel național pentru asigurarea calității educației. În aceste condiții, referirile la relevanța și, respectiv, calitatea educației și formării profesionale s-au putut face numai pe baza evaluărilor externe. Evaluarea realizată în 2006 după metodologia Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) în sistemul PISA (*Programme for International Student Assessment*) pentru performanța generală a tinerilor de 15 ani situează România pe locul 47 din 57 de țări participante, 52,7% din elevii români fiind sub nivelul alfabetizării științifice. Mediocritatea rezultatelor este mai îngrijorătoare prin raportare la evaluarea PISA din anul 2000, față de care se înregistrează o scădere a performanțelor școlare. Raportul PISA 2006 evidențiază o variație mare între rezultatele obținute de elevii din diferite școli și constată persistența unor decalaje substanțiale de performanță la elevii proveniți din segmentele defavorizate ale populației. În ceea ce privește înțelegerea problemelor de mediu, mai puțin de 40% dintre elevii români au reușit să le identifice și să le explice.

Situația pare a fi și mai serioasă în ceea ce privește învățământul universitar, unde nu a avut loc o evaluare de tip calitativ care să evidențieze relevanța competențelor dobândite în raport cu cerințele reale de pe piața muncii și cu exigențele dezvoltării durabile. În termeni strict cantitativi, rata de participare a absolvenților de învățământ secundar la învățământul superior a crescut de la 27,7% în 2000/2001 la 44,8% în 2005/2006, dar faptul ca doar 11,7% din adulții din grupa de vârstă între 25 și 64 de ani

sunt absolvenți de învățământ terțiar/superior (față de 27,7% în SUA, 16,4% în Marea Britanie sau 15,4% în Franța) plasează România într-o situație dezavantajoasă față de cerințele racordării la societatea bazată pe cunoaștere.

La sfârșitul anului universitar 2006/2007, erau înscriși 818,2 mii studenți, dintre care 522,6 mii în instituțiile de învățământ public și 295,6 mii în cel privat, cu o creștere de 11% față de anul precedent, mai ales pe seama înscrierilor în sistemul de învățământ deschis la distanță din sectorul privat (reprezentând 15% din totalul studenților). Ponderea studentelor a fost de 59,8% dintre absolvenți în învățământul public și 58% în cel privat. Preferințele la înscriere în anul școlar 2007-2008 s-au îndreptat în continuare spre facultățile de profil universitar (31,4% în sectorul public și 26,3% în cel privat), economic (23,9% public și 44,3% privat), juridic (24,6% în sectorul privat) și 28,1% tehnic (în sectorul public). Este totuși important de menționat că, în comparație cu obiectivul țintă al UE pentru anul 2010 privind creșterea cu 15% a participării la programele de matematică, științe și tehnologii, România a înregistrat o rată de creștere de 25,9% în 2006.

Rata de participare a adulților între 25 și 64 de ani la programe educaționale se află încă, în 2006, la un nivel extrem de scăzut de 1,3% față de media UE-25 de 9,6% și față de obiectivul țintă de 12,5% pentru anul 2010. La aceasta se adaugă, ca una dintre explicațiile neparticipării la educația permanentă, și accesul redus la folosirea comunicațiilor prin Internet (23 utilizatori la 1000 de locuitori în 2006) și a serviciilor electronice în relațiile cu autoritățile publice (0,7%), România situându-se din acest punct de vedere pe ultimul loc între țările care au aderat la UE după 2004.

Pentru acumularea cât mai rapidă de capital uman, coroborând nivelul de educație și tendințele demografice, datele menționate atrag atenția asupra necesității unei investiții susținute pentru creșterea cât mai rapidă a proporției absolvenților de învățământ secundar superior în cadrul grupei de vârstă 20-24 ani. De asemenea, creșterea ratei de participare la învățământul superior și a ratei de cuprindere a adulților în programe de învățare continuă poate compensa deficitul de forță de muncă înalt calificată pentru o economie bazată pe cunoaștere competitivă și durabilă. În plus, din punct de vedere calitativ, este imperativă îmbunătățirea substanțială a calității învățământului obligatoriu.

Sistemul de sănătate din România este de tip asigurări sociale și are ca scop garantarea accesului echitabil și nediscriminatoriu la un pachet de servicii de bază pentru asigurați. În anul 2005, gradul de cuprindere în sistemul Casei Naționale de Asigurări de Sănătate era de 96,08% în mediul urban și de 98,25% în zonele rurale. Măsurile de modernizare întreprinse începând cu anul 1998 și legiferarea reformei sistemului sanitar în 2006 au creat premise pentru îmbunătățirea serviciilor în acest sector prin descentralizarea unor activități, introducerea noțiunii de medic de familie la libera alegere a pacienților, dezvoltarea bazei de tratament și prevenție și a accesibilității la servicii medicale de calitate, sporirea eficacității intervențiilor de urgență. Începând din anul 2008 majoritatea unităților sanitare funcționează în regim autonom, în administrația autorităților locale sau județene.

Ponderea cheltuielilor pentru sănătate a crescut progresiv de la 3,6% din PIB în 2004 la 4% în 2007 și 4,5% în 2008, din care circa 80% prin sistemul asigurărilor de sănătate; cheltuielile de la bugetul de stat au fost, de asemenea majorate.

Cu toate acestea, sistemul de sănătate se dovedește încă incapabil să facă față cerințelor societății moderne datorită infrastructurii precare, gestiunii defectuoase și insuficienței cronice a investițiilor, pe fondul unor probleme socio-economice, de mediu, de nutriție și de stres persistente. Deși în ultimii cinci ani se înregistrează un anumit trend descrescător, potrivit datelor din Raportul asupra Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (2007), România se situează în continuare pe ultimul loc în Europa la indicatorul mortalității infantile, cu 13,9 la o mie de născuți vii în 2006 (17,1 la mie în mediul rural) și la incidența îmbolnăvirilor de tuberculoză (de 10 ori față de media UE).

Infrastructura sistemului de ocrotire a sănătății se plasează, din punctul de vedere al gradului de acoperire și al calității serviciilor, la un nivel de sub 50% în comparație cu cele 10 țări care au aderat la UE după 2004. Deși numărul de paturi în spitale este de 6,6 la mia de locuitori (peste media UE de 6,1), majoritatea acestora se află în clădiri de peste 50-100 de ani vechime, insalubre și inadecvat echipate.

Încadrarea sistemului cu personal medico-sanitar având calificare superioară este net deficitară în România (19,5 medici la 10.000 de locuitori față de media UE de 28-29), situația fiind încă și mai serioasă în privința cadrelor medii, cu 2,04 la fiecare medic (față de 2,66 în Ungaria sau 2,76 în Republica Cehă).

Persistă serioase diferențe în ceea ce privește accesul la serviciile medicale atât sub aspect regional cât și social, cu o vulnerabilitate mai mare în rândul categoriilor defavorizate. În condițiile în care peste 40% din populație trăiește în mediul rural, mai puțin de 11% dintre medici își desfășoară activitatea la țară, de peste cinci ori mai puțini decât în mediul urban. Studiile recente confirmă o deteriorare generală a stării de sănătate mentală și emoțională comparativ cu valorile medii europene, creșterea numărului abuzurilor și dependenței de substanțe psihoactive, a ratei suicidului și a factorilor de stres, expansiunea comportamentelor agresive și violente, inclusiv în rândul minorilor. Îmbătrânirea generală a populației adaugă presiuni crescânde asupra unui sistem de sănătate și așa șubrezit.

4. Capitalul social

Funcționarea optimă a unei societăți democratice presupune nu numai existența unui cadru legislativ adecvat și a unei construcții instituționale eficiente, ci și dezvoltarea unei culturi participative bazate pe încredere și cooperare. Din perspectiva definiției clasice a capitalului social ca fiind «un bun societal care îi unește pe oameni și le permite să urmărească mai eficient realizarea unor obiective comune», statornicirea încrederii între membrii societății are la bază îndeplinirea obligațiilor asumate și reciprocitatea. În societatea modernă, colaborarea entităților publice și private în slujba intereselor și drepturilor fundamentale ale cetățenilor este susținută de rețeaua de asociații voluntare,

organizații neguvernamentale, asociații profesionale, grupuri caritabile, inițiative cetățenești etc. care acționează (autonom sau în cooperare, direct sau prin mass media) în relația cu puterea de stat (legislativă, executivă, judecătorească), garantul respectării valorilor și practicilor democratice.

În perioada dintre cele două războaie mondiale a avut loc în România o oarecare mișcare în direcția constituirii unor asociații profesionale sau altor formațiuni ale societății civile, orientate cu precădere spre acțiuni de întraajutorare, caritabile sau de asistență socială pe bază de voluntariat. În perioada regimului comunist, asemenea forme de asociere (cu excepția celor strict profesionale) au fost constant descurajate, iar cele existente au fost supuse unor puternice presiuni de politizare și ideologizare.

Încă din anul 1990, chiar de la începutul procesului de tranziție la democrația pluralistă și economia de piață funcțională, s-a înregistrat o creștere rapidă a numărului de organizații neguvernamentale nou create și o diversificare a profilului lor de activitate. În faza inițială, iar în anumite cazuri și în continuare, acestea s-au bucurat de sprijin organizatoric și logistic din partea organismelor similare din străinătate, în special din țările Uniunii Europene, precum și din Statele Unite, Canada, Japonia etc. Au luat ființă, de asemenea, filiale românești ale unor organizații internaționale neguvernamentale în domenii precum drepturile omului, transparența instituțiilor publice și dreptul la informare, conservarea mediului înconjurător și promovarea principiilor dezvoltării durabile.

Dreptul de liberă asociere este consfințit în Constituția României și face obiectul a nu mai puțin de 15 legi speciale precum și altor reglementări prin ordonanțe sau decizii ale Guvernului.

Este reglementat prin lege modul de constituire, înregistrare, organizare și funcționare a persoanelor juridice de drept privat, fără scop patrimonial. Statutul de persoană juridică este acordat prin hotărâre judecătorească prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor. La nivel național, Registrul este ținut de Ministerul Justiției. Legea reglementează, într-un regim non-discriminatoriu, și procedura recunoașterii în România a persoanelor juridice străine fără scop patrimonial.

Regimul juridic al partidelor politice, patronatelor, sindicatelor, cultelor sau asociațiilor religioase, asociațiilor de tineret sau femei, structurilor de reprezentare ale comunităților profesionale (de exemplu, Colegiul Medicilor, Ordinul Arhitecților etc.) este reglementat prin legi speciale.

Pentru implementarea obiectivelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă prezintă un interes deosebit prevederile Legii administrației publice locale, care reglementează dreptul unităților administrativ-teritoriale ca, în limitele competențelor lor deliberative și executive, să coopereze și să se asocieze, în condițiile legii, formând asociații de dezvoltare intercomunitară, cu personalitate juridică de drept privat și de utilitate publică, în scopul realizării în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional ori furnizării în comun a unor servicii publice. Structurile asociative ale autorităților administrației publice locale care funcționează în prezent și și-au demonstrat capacitatea de inițiativă și acțiune includ: Asociația comunelor din România, Asociația orașelor din România, Asociația municipiilor din România, Uniunea națională a consiliilor județene din România, Federația autorităților locale din România.

În cazul specific al României este extrem de relevantă aplicarea metodologiei de implementare a Agendei Locale pentru secolul XXI (AL-21), cu sprijinul Programului ONU pentru Dezvoltare, în peste 40 de localități sau zone, până la nivel de județ, prin implicarea activă a tuturor actorilor locali, inclusiv a organismelor societății civile și inițiativelor cetățenești, în elaborarea și promovarea unor planuri și proiecte de dezvoltare durabilă care să întrunească sprijinul întregii comunități.

Majoritatea ministerelor și altor instituții centrale precum și autorităților locale și-au constituit birouri de relații cu organizațiile neguvernamentale și cu mediul asociativ. S-au înregistrat progrese semnificative în privința angajării unor proiecte comune cu formațiuni ale societății civile, mai ales în domenii precum furnizarea de servicii sociale sau protecția și conservarea mediului natural. Practica subvenționării parțiale a unor asemenea activități realizate în parteneriat cu organizațiile neguvernamentale de la bugetul central și bugetele locale se află încă la început, dar înregistrează o creștere constantă atât din punct de vedere cantitativ cât și al impactului real în viața comunităților. Astfel, numai în domeniul asistenței sociale, numărul asociațiilor sau fundațiilor selecționate ca eligibile pentru programele de subvenții a crescut, între 1998 și 2008, de la 32 la 116, iar cel al unităților voluntare de asistență socială de la 60 la 307.

Anumite inițiative ale organizațiilor neguvernamentale sau unor coaliții ale acestora au avut ca efect reconsiderarea unor proiecte controversate în domeniul industriei extractive, localizării unor întreprinderi industriale sau lucrări de infrastructură, amenajării teritoriului și dezvoltării urbane, ecologizării unor situri poluate etc. Asemenea acțiuni rămân însă sporadice, cu o capacitate de mobilizare și susținere limitată în timp și, în consecință, cu un impact încă redus asupra procesului decizional.

Deși autonomia organizațiilor societății civile este, în linii generale, recunoscută și respectată, se constată în continuare, mai ales (dar nu exclusiv) la nivel local, persistența unor relații clientelare ale acestora cu autoritățile și actorii politici. Studiile de specialitate și sondajele de opinie relevă menținerea unui nivel relativ scăzut, în comparație cu alte state membre ale Uniunii Europene, al participării cetățenilor la viața asociativă precum și a comunicării și relaționării dintre organizațiile societății civile din diferite sectoare. Una dintre cauzele identificate ale acestei situații este capacitatea redusă de finanțare a inițiativelor cetățenești și a proiectelor viabile venite din partea organizațiilor neguvernamentale datorită curențelor legislative privind regimul sponsorizării și cointeresării mediului de afaceri în angajarea unor asemenea acțiuni.

Pe măsura maturizării accelerate a acțiunii civice în România ca factor de susținere a unei guvernări care își întemeiază legitimitatea pe responsabilitate și transparență și ca element de importanță crucială în promovarea principiilor și practicilor dezvoltării durabile, solidaritatea și coeziunea socială se va clădi pe temeiul unor principii ferme precum:

- Transparența actului decizional al administrației publice;
- Comunicarea permanentă și accesul liber la informații de interes public;
- Parteneriatul durabil în realizarea obiectivelor comune convenite;
- Optimizarea utilizării resurselor;

- Nediscriminarea organizațiilor neguvernamentale în raport cu ceilalți potențiali parteneri din comunitate;
- Respectarea valorilor organizațiilor neguvernamentale și a misiunilor acestora.

În vederea asigurării unei implicări efective, transparente și influente a societății civile în procesul de implementare și monitorizare a Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă se propune instituirea prin lege, sub egida Academiei Române, a unui Consiliu Consultativ pentru Dezvoltare Durabilă, cu un secretariat permanent, total autonom față de puterea executivă dar finanțat de la bugetul de stat, conform practicii statornicite în majoritatea statelor membre ale UE. Ca o inovație față de procedurile curente din cadrul UE, se are în vedere ca acest Consiliu să aibă dreptul de a prezenta anual Parlamentului României un raport complementar celui prezentat de Guvern, conținând propriile evaluări și recomandări de acțiune.

Partea III. Obiective-țintă și modalități de acțiune la orizont 2013, 2020, 2030 conform orientărilor strategice ale UE

Structura capitolelor și subcapitolelor din această secțiune urmărește strict logica tematică a Strategiei de Dezvoltare Durabilă revizuite a UE din 2006 (SDD/UE). Problemele și preocupările specifice ale României care nu sunt cuprinse în orientările prioritare ale UE sunt tratate separat în Partea IV.

1. Provocări cruciale

1.1. Schimbările climatice și energia curată

Obiectiv general SDD/UE: Limitarea schimbărilor climatice precum și a costurilor și efectelor negative ale acestora asupra societății și mediului.

Sarcinile ce revin României în calitate de stat membru al Uniunii Europene sunt în conformitate cu obiectivele Uniunii Europene asumate la sesiunea de primăvară a Consiliului European din 9 martie 2007, respectiv de reducere, până în 2020, cu 20% a emisiilor de dioxid de carbon la nivelul UE, comparativ cu nivelul anului 1990, și creșterea, în același interval de timp, cu până la 20% a ponderii energiei din surse regenerabile în totalul consumului energetic, precum și creșterea eficienței energetice cu 20%. Promovarea utilizării surselor regenerabile de energie constituie obiectivul major al pachetului legislativ privind schimbările climatice și energia din surse regenerabile prezentat de Comisia Europeană la 23 ianuarie 2008. Țintele avute în vedere și termenele de punere în aplicare sunt, în unele privințe, mai exigente decât cele stabilite în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă revizuită a UE din iunie 2006.

În conformitate cu Noua Politică Energetică a Uniunii Europene din 2007, energia este un element esențial al dezvoltării la nivelul Uniunii. În aceeași măsură, ea prezintă o provocare din punctul de vedere al impactului sectorului energetic asupra schimbărilor climatice, al creșterii dependenței de importul de resurse energetice, precum și al tendinței de creștere a prețului energiei. Se pornește de la recunoașterea faptului ca UE este tot mai expusă la instabilitatea piețelor internaționale de energie și la tendința de monopolizare a rezervelor de hidrocarburi de către un grup restrâns de deținători.

În ceea ce privește competitivitatea, piața internă de energie a Uniunii Europene urmărește stabilirea unor prețuri corecte și competitive, stimulează economisirea de energie și atragerea de investiții în sectorul energetic.

Orizont 2013. Obiectiv național: Satisfacerea necesarului de energie pe termen scurt și mediu și crearea premiselor pentru securitatea energetică a țării pe termen lung conform cerințelor unei economii moderne de piață, în condiții de siguranță și competitivitate; îndeplinirea obligațiilor asumate privind limitarea schimbărilor climatice și respectarea principiilor dezvoltării durabile.

Pentru România, ca stat membru al Uniunii Europene, este deosebit de importantă racordarea la cadrul general al politicii energetice comunitare care are patru obiective majore pe termen mediu și lung: creșterea securității alimentării cu energie și a infrastructurii critice; creșterea competitivității în domeniul energiei, reducerea impactului asupra mediului și integrarea în piața regională de energie.

Principalele **direcții strategice** în domeniul politicii energetice a României, în conformitate cu obiectivele și politicile convenite la nivelul Uniunii Europene, sunt:

- **Securitatea energetică:** Menținerea suveranității naționale asupra resurselor primare de energie și respectarea opțiunilor naționale în domeniul energiei; creșterea siguranței ofertei de energie și menținerea unui grad acceptabil de dependență față de importuri prin diversificarea surselor de import, a resurselor energetice proprii, a rutelor și rețelelor de transport naționale și regionale; cooperarea regională pentru protecția infrastructurii critice în domeniul energiei;

- **Dezvoltarea durabilă:** Îmbunătățirea eficienței energetice pe întregul lanț resurse-producție-transport-distribuție-consum final prin optimizarea proceselor de producție și distribuție și prin reducerea consumului total de energie primară raportat la valoarea produselor sau serviciilor; creșterea ponderii energiei produse pe baza resurselor regenerabile în consumul total și în producția de electricitate; utilizarea rațională și eficientă a resurselor primare neregenerabile și scăderea progresivă a ponderii acestora în consumul final; promovarea producerii de energie electrică și termică în centrale de cogenerare de înaltă eficiență; valorificarea resurselor secundare de energie; susținerea activităților de cercetare-dezvoltare-inovare în sectorul energetic, cu accent pe sporirea gradului de eficiență energetică și ambientală; reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului și respectarea obligațiilor asumate în privința reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și altor poluanți;

- **Competitivitatea:** Continuarea dezvoltării și perfecționării piețelor concurențiale de energie electrică, gaze naturale, petrol, uraniu, cărbune, servicii energetice; promovarea surselor regenerabile cu ajutorul certificatelor verzi, în contextul integrării regionale; participarea sporită la sistemul UE de tranzacționare a certificatelor de emisii de gaze cu efect de seră; liberalizarea tranzitului de energie și asigurarea accesului constant și nediscriminatoriu al participanților din piață la rețelele de transport, distribuție și la interconexiunile internaționale; dezvoltarea infrastructurii energetice; continuarea procesului de restructurare și privatizare în sectoarele energiei electrice, termice și gazelor naturale; continuarea procesului de restructurare în sectorul de extracție și utilizare a lignitului în vederea creșterii profitabilității și accesului pe piața de capital;

înființarea bursei regionale de energie și participarea în continuare a României la procesul de consolidare a piețelor energetice la nivel european.

- Pentru **limitarea impactului sectorului energetic asupra schimbărilor climatice** se vor reduce emisiile de gaze cu efect de seră, conform Țintelor stabilite atât pentru sectoarele reglementate prin Directiva 2003/87/EC cât și pentru sectoarele nereglementate de aceasta directivă. România va participa activ, în cadrul UE, la convenirea obiectivelor pentru cea de-a doua perioadă de implementare, post-2012, a Protocolului de la Kyoto la Convenția Cadru a Națiunilor Unite privind Schimbările Climatice și la negocierea unor acorduri internaționale cuprinzătoare în materie.

Intensitatea energiei primare va scădea, în 2013, la 0,34 tone echivalent petrol (tep) per 1.000euro2005 (față de 0,511 tep/1.000 euro în 2006) iar intensitatea energiei finale la 0,23 tep/1.000euro2005. Potrivit Strategiei naționale în domeniul eficienței energetice, intensitatea energetică se va reduce la sfârșitul anului 2015 între 50% (scenariul optimist) și 30% (scenariul pesimist) față de cifrele anului 2005, în condițiile unei dinamici estimate a PIB de 5,4% în perioada 2003-2015.

Prin măsuri coerente de **creștere a eficienței energetice** se va obține o reducere a consumului de energie finală cu 13,5% în perioada 2008-2016 în comparație cu nivelul consumului mediu din perioada 2001-2005, în conformitate cu primul Plan Național de Acțiune în domeniul Eficienței Energetice 2007-2010. Acest obiectiv se va realiza prin măsuri legislative, reglementări, acorduri voluntare, extinderea serviciilor pentru economii de energie, instrumente financiare și de cooperare.

Pe baza unor politici naționale și a unor strategii energetice la nivel regional și local se va promova **modernizarea sistemelor de cogenerare și încălzire urbană** prin folosirea unor tehnologii de înaltă eficiență. Reabilitarea energetică a cel puțin 25% din fondul de clădiri multietajate va asigura obținerea unor importante economii de energie, reducerea emisiilor de dioxid de carbon și creșterea suportabilității facturilor energetice la nivelul consumatorilor. Se va pune în aplicare un nou sistem de asistență socială, uniform și direcționat, care să asigure cadrul necesar de coordonare între diverse autorități pentru reformarea sistemului actual de subvenții pentru energie și ajutoare pentru consumatorii vulnerabili. O atenție specială se va acorda politicii energetice rurale, urmărindu-se modernizarea sistemelor de încălzire eco-eficientă a locuințelor și de alimentare cu energie la costuri suportabile.

Prin încurajarea selectivă a investițiilor se va asigura punerea în funcțiune a unor noi capacități de producere a energiei electrice bazate pe **tehnologii curate**, cu impact major asupra reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și poluante și asupra siguranței de funcționare a sistemului energetic național.

În ceea ce privește **sursele regenerabile de energie**, conform pachetului legislativ prezentat de Comisia Europeană la 23 ianuarie 2008, România are obligația să elaboreze

și să prezinte Comisiei Europene un Plan Național de Acțiune cu precizarea obiectivelor privind ponderea energiei din surse regenerabile în domeniile transporturilor, electricității, încălzirii și răcirii, precum și a măsurilor care urmează să fie adoptate în vederea atingerii acestor obiective, până la 31 martie 2010. În condițiile în care obiectivul-țintă pe ansamblul Uniunii Europene este ca 20% din totalul consumului de energie să provină din surse regenerabile în anul 2020, obiectivul urmărit de România este mult mai ambițios: circa 33% la nivelul anului 2010. Se urmărește ca, în 2010, circa 12% din consumul intern brut de energie să fie acoperit din surse regenerabile. Aplicarea sistemului „certificatelor verzi” va spori ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile la 9-10% din consumul final de energie electrică raportat la cantitatea de electricitate vândută consumatorilor, având în vedere că mecanismul centralizat de tranzacționare, Piața Certificatelor Verzi, funcționează încă din anul 2005. De asemenea, legislația în domeniu prevede că furnizorii sunt obligați să achiziționeze anual un număr de certificate verzi egal cu produsul dintre valoarea cotei obligatorii și cantitatea de energie electrică furnizată anual consumatorilor finali.

Se vor întreprinde măsuri concrete pentru **perfecționarea cadrului legislativ și instituțional** în domeniul energiei și schimbărilor climatice prin punerea în practică a cerințelor ce rezultă din implementarea Pachetului de reglementări propus de Comisia Europeană.

Orizont 2020. Obiectiv național: Asigurarea funcționării eficiente și în condiții de siguranță a sistemului energetic național, atingerea nivelului mediu actual al UE în privința intensității și eficienței energetice; îndeplinirea obligațiilor României conform țăintelor UE de limitare a efectelor schimbărilor climatice.

Se prevede ca țintă, conform propunerilor Comisiei Europene (CE) din 23 ianuarie 2008, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în 2020 cu +19% în comparație cu cifrele anului 2005 pentru sectoarele nereglementate de Directiva CE din 2003 și de -21% pentru sectoarele reglementate de această Directivă, față de Planul Național de Alocare a emisiilor de gaze cu efect de seră propus de România în 2007.

Conform Pachetului legislativ aflat în atenția Parlamentului European și Consiliului UE privind promovarea energiei din surse regenerabile la propunerea prezentată de Comisia Europeană la 23 ianuarie 2008, România urmează să majoreze cota parte a surselor regenerabile (solară, eoliană, hidro, geotermală, biogaz etc.) în consumul final de energie de la 17,8% în 2005 la 24% în 2020 (față de media UE de 8,5% în 2005, cu obiectivul de a ajunge la 20% în 2020). Ținta avută în vedere de România este ca, la nivelul anului 2020, ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile să ajungă la 38%.

Prin creșterea eficienței energetice consumul de energie primară se va reduce cu 20% iar cel de energie finală cu 18% comparativ cu media consumului din 2001-2005.

Intensitatea energiei primare va scădea la 0,26 tep/1.000euro2005 (aproape de media UE din 2006), iar intensitatea energiei finale la 0,17 tep/1.000euro2005 (sub media UE din 2006).

Nivelul de utilizare în transporturi a biocarburanților și altor carburanți regenerabili va reprezenta minimum 10%, procent calculat pe baza conținutului energetic al tuturor tipurilor de benzină și motorină folosite, în condițiile respectării criteriilor de sustenabilitate aferente acestor produse, cu o țintă intermediară de 5,75% în 2010.

Va continua procesul de reabilitare energetică a circa 35% din fondul de clădiri multietajate de locuit, administrative și comerciale.

Vor fi puse în funcțiune și racordate la sistemul național noi unități de producere a energiei electrice pentru acoperirea cererii prevăzute, inclusiv două noi reactoare nucleare la centrala de la Cernavodă și finalizarea unor proiecte hidroenergetice.

Orizont 2030. Obiectiv național: Alinierea la performanțele medii ale UE privind indicatorii energetici și de schimbări climatice.

România are posibilitatea să realizeze o reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră cu până la 40% față de anul 1989.

Prin creșterea eficienței energetice, consumul de energie primară se va reduce cu 30%, iar consumul de energie finală cu 26% comparativ cu media consumului din perioada 2001-2005. Se va generaliza iluminatul cu lămpi eficiente.

Se va extinde utilizarea tehnologiilor curate de producere a energiei electrice și căldurii bazate pe surse de energie și centrale electrice cu emisii foarte reduse de carbon, prevăzute cu facilități pentru captarea și stocarea geologică a dioxidului de carbon.

Va continua construirea de centrale și amenajări hidrotehnice care să prelucreze 15-20% din potențialul hidroenergetic amenajabil dar încă nevalorificat.

Se vor realiza încă 2 unități nucleare-electrice de mare capacitate pentru acoperirea cererii de consum cu tehnologii care nu produc emisii de dioxid de carbon.

Se va asigura reabilitarea termică a restului de circa 40% din fondul existent de clădiri multietajate și va începe dezvoltarea de proiecte de clădiri pasive sau cu consumuri energetice foarte reduse (15-50 kWh pe metru pătrat și an).

1.2. Transport durabil

Obiectiv general SDD/UE: Asigurarea ca sistemele de transport să satisfacă nevoile economice, sociale și de mediu ale societății, reducând, în același timp, la minimum impactul lor nedorit asupra economiei, societății și mediului.

Domeniul transporturilor este considerat prioritar în contextul planurilor de dezvoltare ale României, date fiind relațiile sale de interdependență cu celelalte ramuri ale economiei naționale, valoarea serviciilor oferite pentru populație și impactul considerabil asupra mediului.

Dezvoltarea transporturilor are în vedere facilitarea includerii sistemelor urbane din România în mediul european prin îmbunătățirea în special a serviciilor feroviare și aeriene având destinațiile principale în Europa. Indicatorul relativ al accesibilității (combinând servicii, transbordări, prețuri și durate de călătorie) urmează să se alinieze progresiv până în anul 2020 la cel existent în zonele metropolitane din Europa.

Se vor îmbunătăți legăturile între orașe prin stimularea serviciilor de transport public interurban și de coordonare a gestiunii și se va garanta o accesibilitate generală minimă a serviciilor publice pentru toți cetățenii, acordându-se o atenție specială grupurilor vulnerabile (copii, bătrâni, persoane cu mobilitate redusă). Accesibilitatea transportului public la zonele cu densitate mică a populației și nuclee dispersate se va asigura la nivele minime stabilite.

Condițiile de siguranță vor crește, estimându-se o reducere cu 50% a numărului de morți în perspectiva anului 2030 față de anul 1998.

În domeniul protecției infrastructurii de transport se va dezvolta o politică de „risc zero”, iar riscurile existente vor fi reevaluate continuu la toate modurile de transport.

Pentru îmbunătățirea comportamentului în raport cu mediul, se va diminua progresiv impactul global al emisiilor poluante din transporturi în vederea încadrării în obiectivele stabilite pentru România privind plafoanele naționale de emisii. Se va realiza o reducere cu 5% până în 2015 a depășirilor actuale ale nivelurilor limită privind calitatea aerului în orașe, urmând ca proporția să crească apoi până la 15% la emisiile unde transportul constituie sursa principală de poluare

Ținând seama de situația precară a infrastructurii și a parcului de mijloace de transport, precum și tendințele negative înregistrate în ultimii ani în privința productivității resurselor consumate (a se vedea Partea II, Capitolul 2), acestui sector îi revine o pondere importantă (60%) din alocările de fonduri UE în cadrul priorităților tematice.

Raportul negativ dintre evoluția cererii de transport (în special rutier) și creșterea produsului intern brut (PIB), care este în prezent de 4 ori mai mare decât media UE, se estimează că se va reduce în viitor ca urmare a:

- Modificării progresive a structurii economiei prin reducerea ponderii sectoarelor care lucrează cu cantități mari de produse transportate (industriile extractive de minereuri, siderurgia și petrochimia) și consumă multă energie și prin creșterea ponderii sectoarelor care au consumuri materiale și energetice mai reduse (serviciile, industriile prelucrătoare etc.) și valoare adăugată mare;
- Modificării structurii producției de energie electrică, ca urmare a valorificării unor surse regenerabile de energie (eoliană, solară, biomasă, geotermală, micro-hidro), a extinderii energiei nucleare (dublată în 2008, cu perspectiva construirii altor două unități în următorii 7-9 ani) și a diminuării ponderii centralelor termoelectrice pe cărbune

și păcură care necesită transportul unor cantități mari de combustibil, uneori pe distanțe mari;

- Reducerii, ca urmare a implementării programelor de impulsione a inovării tehnice și tehnologice și de creștere a competitivității, a consumurilor specifice de materiale și energie în toate sectoarele productive ale economiei, cu efecte asupra volumurilor transportate;
- Modificării graduale a proceselor de producție, depozitare și desfacere, cu efecte asupra ponderii cererii de transport de marfă și persoane;
- Ajustării treptate a structurii transporturilor prin diminuarea, într-o primă etapă, a ritmului de creștere a transportului rutier și reorientarea fluxurilor de mărfuri și călători spre celelalte moduri de transport în următoarele etape;
- Stabilizării cererii de transport privat și a evoluției artificiale a nevoii de mobilitate în și în afara centrelor urbane printr-o planificare urbană și spațială echilibrată și prin îmbunătățirea serviciilor publice în transportul de călători.

Orizont 2013. Obiectiv național: Promovarea unui sistem de transporturi în România care să faciliteze mișcarea în siguranță, rapidă și eficientă a persoanelor și mărfurilor la nivel național și internațional, în conformitate cu standardele europene.

Deși estimarea modului în care va evolua cererea de transport în tone/km în raport cu creșterea PIB prezintă încă un înalt grad de incertitudine, se poate aprecia că stabilizarea cererii nu se va putea realiza în perioada 2007-2013, iar tendința de cuplare negativă înregistrată în perioada 2001-2005 va continua și după anul 2013.

Tendința nefavorabilă privind **productivitatea resurselor consumate** înregistrată în perioada 2001-2005 (sporirea valorii totale a activității de transport s-a realizat integral prin consum suplimentar de resurse) se va aplatiza ca urmare a finalizării și implementării progresive a unui set de acțiuni specifice cu privire la:

- Modernizarea infrastructurilor de transport rutier, feroviar, naval și aerian, ceea ce va permite creșterea vitezelor medii de circulație și a fluidității traficului, sporirea și diversificarea ofertei de transport de mărfuri și a calității serviciilor de transport de călători, optimizarea utilizării mijloacelor de transport în condiții de siguranță și competitivitate;
- Asigurarea unui tratament egal între sistemele de transport din punctul de vedere al finanțării modernizării, reparării și întreținerii infrastructurii și mijloacelor de transport (mai ales în ceea ce privește transportul feroviar);
- Accelerarea înnoirii parcului de vehicule prin scoaterea din exploatare a mijloacelor de transport cu uzură fizică și morală avansată și înlocuirea acestora cu mijloace moderne, corespunzătoare normelor tehnice și de exploatare ale UE și cu eficiență economică, socială și ecologică ridicată;

- Creșterea vitezei de circulație pe căile ferate la 140-160 km/oră, modernizarea parcului de material rulant și asigurarea condițiilor pentru transferul echilibrat al unei părți din transportul rutier pe cel feroviar, cu ținta de a obține o cotă de piață de 15% până în 2015 (26% pentru transportul de pasageri);

- Dezvoltarea progresivă a traficului pe căile navigabile interioare prin modernizarea și dezvoltarea infrastructurii portuare, asigurarea condițiilor de navigație a navelor de până la 2.000 tdw pe sectorul românesc al Dunării precum și a fluenței traficului fluvial pe toată lungimea coridorului Rhin-Main-Dunăre (care interesează direct 8 state membre ale UE). Promovarea transportului pe căile navigabile interioare va avea un impact economico-social semnificativ prin creșterea competitivității transportului fluvial în relația cu celelalte moduri de transport, ca opțiune de transport complementara transportului rutier, oferind alternative de transport competitive în lanțul logistic „*door-to-door*” și contribuind la reducerea impactului asupra mediului;

- Relansarea transportului maritim prin porturile românești de la Marea Neagră și de pe Dunărea maritimă, prin dezvoltarea structurii funcționale a acestora, transformarea lor în centre logistice și integrarea lor în sistemul de transport intermodal, într-un cadru echilibrat de concurență loială inter-portuară;

- Implementarea standardelor UE privind transportul indermodal sau combinat, consolidarea intermodalității prin dezvoltarea de platforme logistice în portul Constanța și porturile dunărene, de platforme multimodale cargo pe Aeroportul Internațional „Henri Coandă” București Otopeni și pe alte aeroporturi specializate în operarea de mărfuri, creșterea gradului de accesibilitate a transportului feroviar în porturi;

- Realizarea progresivă a performanțelor impuse pe piața transportului aerian privind interoperativitatea, standardele și reglementările aplicabile, cerințele de siguranță, securitate și de protecție a mediului.

Aceste măsuri vor conduce implicit la reducerea semnificativă a consumurilor de energie și a emisiilor poluante, cu efecte benefice asupra costurilor și competitivității pe ansamblul sistemului național de transport.

Programul Operațional Sectorial „Transport”, aprobat la 12 iulie 2007, stabilește, într-o viziune coerentă, prioritățile, obiectivele și modalitățile de alocare a fondurilor structurale și de coeziune pentru **dezvoltarea sectorului de transport în perioada 2007-2013**, concentrate pe următoarele obiective:

- Modernizarea și dezvoltarea axelor prioritare de transporturi transeuropene (TEN-T) de pe teritoriul României în scopul realizării unui sistem sustenabil de transport integrat cu rețelele UE. Obiectivul urmărit este accentuarea coeziunii teritoriale dintre România și statele membre ale UE prin reducerea semnificativă a timpilor de parcurs, îmbunătățirea siguranței și calității serviciilor pe principalele destinații la nivel național și în cadrul UE, atât pentru pasageri cât și pentru mărfuri, și reducerea efectelor adverse asupra mediului;

- Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii naționale de transport, în afara axelor prioritare TEN-T, cu scopul de a realiza un sistem național de transport sustenabil;

- Modernizarea sectorului de transport în scopul îmbunătățirii protecției mediului, a sănătății umane și a siguranței circulației.

Programul Operațional Sectorial „Transport” 2007-2013 reprezintă una dintre componentele prin care se asigură implementarea obiectivelor stabilite prin lege încă din anul 2003 pentru realizarea, dezvoltarea și modernizarea rețelei de transport de interes național și european, corespunzător angajamentelor asumate de România în acest sector și Strategiei pentru Transport Durabil pe perioada 2007-2013 și 2020, 2030 (elaborată în anul 2008).

Pentru **minimizarea efectelor adverse ale transportului asupra mediului** se va elabora o strategie privind protecția mediului în domeniul transporturilor, corelată cu noile politici ale UE, inclusiv cu reglementările în domeniul maritim, focalizată pe indicatori privind nivelurile admisibile, metodele și mijloacele de monitorizare și control pentru emisiile poluante, gazele cu efect de seră și pentru zgomotele la sursă provenite din activitățile de transport. Se va întreprinde cartografierea emisiilor sonore provocate de transporturi în marile aglomerații urbane și pe rețelele de transport cu trafic intens în vederea stabilirii modalităților optime de protejare a populației și a mediului. Pe baza analizei celor mai bune practici din celelalte țări ale UE, se vor elabora reglementări privind taxele de utilizare a infrastructurilor și mijloacelor de transport și se vor promova măsuri stimulative, prin instrumente financiare și/sau fiscale (reducerea sau scutirea de accize, subvenții pentru cercetare-dezvoltare) pentru utilizarea mai largă a biocarburanților și a combustibililor alternativi în activitatea de transporturi.

Orizont 2020. Obiectiv național: Atingerea nivelului mediu actual al UE în privința eficienței economice, sociale și de mediu a transporturilor și realizarea unor progrese substanțiale în dezvoltarea infrastructurii de transport.

Se vor asigura condițiile financiare și tehnice pentru continuarea lucrărilor la proiectele de modernizare și dezvoltare a infrastructurii începute sau în curs de execuție în perioada 2007-2013 și vor fi demarate lucrările la proiectele pentru care au fost elaborate studii, în special cele ce vor fi incluse în perioada de programare 2014-2020. Un accent deosebit se va pune pe menținerea infrastructurii modernizate sau reabilite în parametrii de proiectare și pe eliminarea elementelor degradate prin lucrări de întreținere și reparații.

Se va asigura finanțarea și finalizarea proiectelor incluse în Programul Operațional 2007-2013, respectiv pentru ramura sudică a Coridorului IV rutier și feroviar trans-european și se va încheia cea de-a doua etapă a modernizării rețelelor naționale, altele decât cele situate pe traseele TEN-T.

Se vor finaliza studiile și vor fi demarate proiectele privind modernizarea infrastructurilor situate pe Coridorul IX (rutier și feroviar) pan-european: de la frontiera cu Republica Moldova până la frontiera cu Bulgaria, cu racordare la coridoarele IV și VII (Dunărea).

Se vor demara studiile pentru rețeaua de infrastructuri situată pe coridoarele stabilite în urma acțiunii de revizuire a liniilor directoare TEN-T pentru perioada 2020-2030.

Vor fi derulate programele și acțiunile pentru modernizarea, dezvoltarea și asigurarea stării tehnice și funcționale a rețelei de transport neincluse în Programul Operațional Sectorial 2007-2013, cu finanțare asigurată.

Se va finaliza procesul de liberalizare a pieței interne de transport.

În urma măsurilor întreprinse în prima perioada de referință, cererea de transport în tone/km raportată la PIB se va putea reduce în perioada 2013-2020, astfel încât să se atingă în anul 2020 valoarea medie a UE.

Orizont 2030. Obiectiv național: Aproximarea de nivelul mediu al UE din acel an la toți parametrii de bază ai sustenabilității în activitatea de transporturi.

Este previzibil ca, progresiv, după anul 2020, să se finalizeze majoritatea proiectelor de modernizare și dezvoltare începute și în special cele ce vor fi incluse în perioada de programare 2018-2024, iar prioritățile să se concentreze pe atingerea standardelor comunitare ale serviciilor oferite pe Rețeaua Principală de Trafic Intens TEN-T, pe rețeaua modernizată și dezvoltată (în mod firesc, vor exista diferențe între previziuni și rezultatele efective, acestea urmând să fie revizuite și corectate periodic).

Se va extinde sistemul coordonat de gestionare a traficului și vor fi introduse sisteme noi de fiscalitate și tarife pentru folosirea infrastructurii de către diferite grupuri de utilizatori.

1.3. Producție și consum durabile

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea unor practici de consum și producție sustenabile.

O abordare realistă a acestei arii problematice presupune evaluarea modelului de producție și consum pe care s-a bazat evoluția economiei Românești în ultima perioadă de timp în scopul identificării soluțiilor pentru reducerea consumului de resurse materiale pe unitate de valoare adăugată brută (VAB) și decuplării dinamicii produsului intern brut (PIB) de cea a consumului integrat de resurse materiale și energetice, precum și de impactul negativ asupra mediului.

Luând ca bază de referință cifrele anului 2000 (100%), producția de bunuri și servicii a înregistrat în perioada 2001-2007 o creștere de 62,3%, în vreme ce valoarea adăugată brută a sporit cu numai 52,1% ca urmare a majorării cu 71,4% a consumului intermediar (valoarea bunurilor și serviciilor achiziționate și consumate, exclusiv activele fixe). Coroborarea acestor date indică faptul că în această perioadă dinamica valorii adăugate a

fost inferioară celei a producției (în ciuda unei dinamici pozitive a productivității muncii), iar plusul de producție s-a realizat printr-un consum mai mare de resurse. Raportul dintre dinamica VAB și cea a consumului intermediar a fost în toți acești ani negativ, înregistrând chiar o deteriorare progresivă (95,9% în 2001, 99,4% în 2002, 96,5% în 2003, 99,3% în 2004, 99,5% în 2005, 98,2% în 2006 și 99,4% în 2007).

Aceste date relevă că evoluția economică a României în ultimii cinci ani (ca și în perioadele precedente, de altfel) s-a bazat pe un model contrar principiilor dezvoltării durabile promovate de Uniunea Europeană din care România face acum parte. Continuarea acestui trend prezintă un risc real pentru sustenabilitatea creșterii economice pe termen lung datorită consumului excesiv și nerațional de resurse, cu consecințe negative asupra stării capitalului natural și asupra dezvoltării sociale și umane într-un context concurențial.

În România există un dezechilibru structural în ceea ce privește consumul alimentar al populației precum și deficiențe de ordin calitativ în producția și comercializarea alimentelor. Totodată, sectorul agricol, deși dispune de condiții naturale deosebit de favorabile pentru acoperirea cel puțin a necesarului de consum intern, nu asigură accesul întregii populații la o alimentație rațională, iar prețurilor unor produse alimentare nu sunt accesibile grupurilor vulnerabile. Autoconsumul alimentar este ridicat, în special în zonele rurale, iar pentru aprovizionarea orașelor se importă unele alimente de bază.

Este deci necesară modificarea, prin politici și instrumente adecvate, în concordanță cu principiile economiei de piață și cu reglementările UE în domeniu, a mentalității consumeriste și a apetitului de a maximaliza câștigurile pe termen scurt. În acest scop se impune, în perioada imediat următoare, o analiză de profunzime a factorilor care influențează evoluțiile semnalate și stabilirea, pe această bază, a politicilor economice care să stimuleze creșterea semnificativă a productivității resurselor.

Orizont 2013. Obiectiv național: Gestionarea eco-eficientă a consumului de resurse și valorificarea maximală a acestora prin promovarea unui model de consum și producție care să permită o creștere economică sustenabilă pe termen lung și apropierea treptată de nivelul mediu de performanță al țărilor UE.

Principala cale de majorare a productivității resurselor o reprezintă ajustarea structurală a economiei prin mărirea ponderii specifice a produselor, proceselor și activităților care utilizează un volum redus de resurse energetice și materiale dar generează o valoare adăugată mare.

Din acest punct de vedere cel mai eficient segment al economiei este **sectorul serviciilor**. Luând ca bază de referință anul 2005, se constată că productivitatea totală a resurselor consumate în sectorul serviciilor a fost substanțial mai mare decât în industrie și în construcții. Deși structura și calitatea serviciilor în România nu este încă adaptată la cerințele unei economii moderne, acest sector de activitate este singurul în care valoarea adăugată este superioară consumului de resurse (cu 39,3%).

Perspectiva de dezvoltare și modernizare a acestui sector, cu consecințe economico-financiare, sociale și ecologice favorabile, este ilustrată de compararea cu situația din alte state membre ale UE. Cu o contribuție de circa 50% în formarea produsului intern brut, sectorul serviciilor în România se află încă în urma celor din Bulgaria (59%), Polonia și Ungaria (61-65%), Slovacia, Suedia, Austria, Germania (67-69%), Italia, Portugalia, Regatul Unit, Grecia, Olanda (71-74%), Franța (77%), media UE situându-se la circa 70% din PIB. Pentru o ilustrare punctuală, încasările din turism ale României pe cap de locuitor au fost, în 2006, de 3 până la 8 ori mai mici decât ale Poloniei, Bulgariei, Ungariei și Republicii Cehe. Tot în 2006 turismul Românesc a înregistrat un deficit (raportul dintre încasări și plăți) de 1 milion euro, în timp ce Bulgaria, de pildă, a avut un excedent de 891 milioane euro.

Dezvoltarea, specializarea și creșterea calității serviciilor nu reprezintă un scop în sine ci un instrument specific al economiilor moderne pentru creșterea eficienței și competitivității în toate celelalte sectoare economice și sociale. Contribuția adusă de serviciile de cercetare-dezvoltare-inovare, informatică, transport și comunicații, formarea și perfecționarea continuă a forței de muncă, intermediari financiare etc., departe de a inhiba dezvoltarea sectoarelor direct productive (industrie, construcții, agricultură, silvicultură, pescuit și piscicultură), le pune în valoare potențialul de modernizare și de eficientizare a folosirii resurselor.

Pentru perioada 2008-2013 se va stimula dezvoltarea unor categorii de servicii care pot avea un impact pozitiv major asupra creșterii productivității resurselor și a eco-eficienței, cu efect de multiplicare în alte sectoare economice: cercetarea tehnologică în scopul reducerii consumurilor materiale și energetice pentru produse și procese; expertiza și consultanța pentru utilizarea eco-eficientă a fondurilor disponibile pentru investițiile destinate modernizării infrastructurilor și proceselor de producție; operațiuni de marketing pentru creșterea eficienței achizițiilor, inclusiv a achizițiilor publice pe criterii ecologice, și valorificarea optimă a bunurilor și serviciilor produse în România pe nișele de piață cele mai favorabile.

Se vor aplica măsuri stimulatorii pentru creșterea semnificativă a calității serviciilor furnizate pe piața unică a UE ca element determinant al percepției competitivității de țară. Dezvoltarea serviciilor în mediul rural (comerciale și financiare, de consultanță agricolă și edilitară, transport și agroturism, medicale și sanitar-veterinare etc.) va permite valorificarea unei surse suplimentare pentru creșterea PIB prin atragerea unei părți din populația ocupată în agricultură (care reprezintă 30,5% din populația activă dar contribuie la PIB cu mai puțin de 9%). Aceasta va conduce în același timp la creșterea veniturilor populației din mediul rural și poate crea premise pentru reducerea ponderii agriculturii de subzistență în favoarea fermelor agricole comercial viabile.

Utilizarea judicioasă a resurselor depinde în bună măsură și de evoluțiile care survin în **structurile intrasectoriale**. În această privință industria, sectorul cu cea mai mare pondere în consumul de resurse, a cunoscut ajustări structurale profunde, mai ales în perioada 2000-2007.

În **industria extractivă** au fost scoase din exploatare zăcămintele de minereuri metalifere al căror conținut redus de substanțe utile și costuri de producție ridicate nu mai

justificau subvenționarea de la bugetul de stat iar subvențiile la extracția hulei și a minereului de uraniu au fost reduse permanent, urmând să fie sistate până în anul 2010.

În **sectorul electroenergetic**, creșterea producției (+13,9%) a fost inferioară celei pe ansamblul industriei (+41,3%) ca urmare a reducerii intensității energetice. În același timp însă, productivitatea resurselor a scăzut datorită creșterii consumului intermediar (+15,6%) și reducerii valorii adăugate. Creșterea ponderii subsectorului nucleareo-electric și a celui hidroelectric, modernizarea tehnologica a celui termoelectric și aportului crescând al surselor de energie reînnoibile prevăzute pentru perioada următoare vor conduce la inversarea acestei tendințe.

Industria prelucrătoare relevă tendința unei dinamici superioare (51,5% în 2007 comparativ cu 2000) față de cea extractivă (3,1%). Productivitatea resurselor a fost influențată pozitiv de creșterile înregistrate în producția mijloacelor de transport rutier (188,8%), mașini și echipamente electrice (+59,6%), mobilier (+77%) și în industria alimentară (+77,0%), unde dinamica valorii adăugate brute a depășit-o pe cea a consumului de resurse. Se poate aprecia că evoluția pozitivă a acestor subsectoare se va menține și în perioadele următoare.

În perioada 2008-2013 și în continuare, **politicile în domeniul dezvoltării industriale** vor urmări atât direcțiile strategice și obiectivele generale ale economiei Românești cât și elementele fundamentale ale evoluțiilor din cadrul UE, în conformitate cu preceptele dezvoltării durabile. Principalii factori care vor influența evoluția diferitelor sectoare industriale pe termen mediu sunt:

- Menținerea și dezvoltarea unui mediu de afaceri atractiv, menit să sporească fluxul investițional, să stimuleze modernizarea tehnologică și înnoirea permanentă a proceselor și produselor;
- Susținerea activităților de cercetare, dezvoltare și inovare în strânsă legătură cu necesitățile reale ale industriei și cu cerințele pieței pentru a obține avantaje competitive și a reduce decalajele tehnologice și de productivitate față de țările mai avansate din UE;
- Promovarea tehnologiilor digitale în toate etapele, de la proiectare la producție și marketing, inclusiv în gestionarea întreprinderilor;
- Dezvoltarea pieței concurențiale în condițiile regulilor pieței unice și evitarea practicilor anticoncurențiale și a concentrărilor economice;
- Perfecționarea asistenței sectoriale concomitent cu modernizarea rolului autorităților publice în elaborarea și implementarea politicilor industriale și în gestionarea proceselor de restructurare și dezvoltare, în conformitate cu practica UE;
- Încurajarea investițiilor directe ca sursă de capital, *know-how*, tehnologie și abilități de management;
- Susținerea în continuare a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) din sectoarele industriei prelucrătoare pentru realizarea de produse calitativ superioare și cu costuri reduse, conform cerințelor pieței.

Estimările preliminare conduc la concluzia că, prin aplicarea unor instrumente adecvate de politică economică, în perioada 2008-2030 **productivitatea resurselor** materiale și energetice consumate poate crește cu o rată medie anuală de 3-4% prin:

- Ajustarea macrostructurii economiei (creșterea ponderii serviciilor de la 48,8% în 2005 la circa 55% în 2013, 60% în 2020 și 70% în 2030) precum și a structurilor intrasectoriale (reducerea ponderii subsectoarelor energo și material intensive în industrie);

- Reducerea cu minimum 1,2-1,5% pe an a consumurilor specifice de materiale și energie și a pierderilor în industria prelucrătoare, în sectoarele energetic și rezidențial, transporturi și construcții ca urmare a creșterii semnificative a investițiilor destinate modernizărilor tehnologice și a infrastructurilor precum și a calității managementului energetic și tehnologic;

- Creșterea cu 2-3% pe an a ponderii produselor cu valoare adăugată mare, bazate pe tehnologii medii și înalte, precum și a serviciilor, în structura exportului;

- Ameliorarea semnificativă a performanțelor tehnico-economice și a calității produselor și serviciilor în scopul creșterii gradului de valorificare și, implicit, a valorii adăugate, raportată la aceeași valoare a resurselor consumate;

- Îmbunătățirea managementului comercial, a procedurilor de achiziție a materiilor prime (în special a celor energetice), materialelor, componentelor și serviciilor, precum și valorificarea produselor și serviciilor pe nișele de piață cele mai favorabile, în corelare cu evoluția prețurilor pe piețele internaționale.

Prin realizarea acestor obiective, care sunt pe deplin fezabile, se estimează că peste 60% din creșterea economică se poate realiza fără consumuri suplimentare de resurse materiale și energetice.

Creșterea productivității resurselor consumate va conduce, în același timp, la reducerea ritmului de epuizare a rezervelor la principalele categorii de materii prime și va contribui la reducerea costurilor, ameliorarea competitivității și la asigurarea sustenabilității creșterii economice.

În domeniul **agriculturii și producției alimentare** se va pune accentul pe asigurarea securității alimentare și siguranței alimentelor. Agricultură va avea în continuare un rol important pentru asigurarea veniturilor unei părți semnificative din populația activă, prin propria angajare, în timp ce diversificarea activităților în zonele rurale va necesita măsuri complexe, eșalonate în timp. Promovarea modelului de producție și consum durabile concomitent cu protejarea ecosistemelor și decuplarea creșterii economice de degradarea mediului vor asigura sustenabilitatea producției alimentare, reducerea și eliminarea dezechilibrelor de pe piața agricolă generate de modul de utilizare a resurselor naturale și vor duce la o mai bună valorificare a avantajelor comparative de care dispune agricultura Românească. În acest scop, se va aplica o politică rațională coerentă pentru dezvoltarea sustenabilă a agriculturii, a sectoarelor de procesare a materiilor prime agricole și încurajarea creșterii cantitative și calitative a producției de alimente și a consumului alimentar în condiții de sustenabilitate.

Pentru **reducerea impactului negativ al activităților umane asupra mediului** în perioada de referință va începe implementarea Planului de Acțiune al UE privind consumul și producția durabile prin **angajarea unui dialog sistematic și permanent cu asociațiile patronale și cu partenerii sociali** în vederea convenirii unor ținte de performanță ecologică și socială pentru principalele produse și procese.

Implementarea măsurilor cuprinse în planul de acțiune ETAP privind **introducerea tehnologiilor ecologice și stimularea eco-inovației** prin aplicarea foii de parcurs naționale va accelera sporirea cererii și producției de echipamente și procedee destinate acestui scop în toate întreprinderile și sectoarele economice. Prin corelarea obiectivelor-țintă ale programelor operaționale sectoriale, în special Strategia Națională în domeniul cercetării științifice și dezvoltării tehnologice, cu cele de dezvoltare regională se va stimula diseminarea inovărilor cu efecte sociale și ecologice și a tehnologiilor orientate spre îmbunătățirea condițiilor de mediu, utilizarea rațională a resurselor naturale neregenerabile și folosirea sustenabilă a resurselor regenerabile.

Activitățile de cercetare-dezvoltare-inovare și de promovare a tehnologiilor eco-eficiente se vor orienta prioritar spre sectoarele și domeniile unde aplicarea acestora poate crea efecte semnificative de progres ecologic și de competitivitate (produse alimentare organice, tehnologia apei, eficiența energetică, transportul urban, industriile cu impact major asupra mediului, construcțiile, colectarea selectivă, reciclarea și neutralizarea deșeurilor, biocombustibilii etc.).

Se va introduce treptat sistemul de **achiziții publice pe criterii ecologice** în vederea apropierii, până în 2013, de obiectivul stabilit al UE de a se situa în 2010 la nivelul mediu atins în 2006 de statele membre cele mai performante. În acest scop, toate instituțiile publice cu atribuții în acest domeniu vor elabora și disemina caiete de sarcini care să stipuleze principalele cerințe pe grupe de produse și servicii, furnizând și informații cu privire la cele mai bune practici existente în celelalte state membre ale UE în domeniul achizițiilor ecologice. Se va lua în considerare posibilitatea elaborării, împreună cu patronatele, a unui set de reguli și obiective convenite voluntar pentru introducerea criteriilor ecologice în achizițiile operatorilor economici din sectorul privat.

Se va extinde treptat, conform deciziilor UE, **etichetarea produselor** în funcție de performanțele lor ecologice și se vor realiza campanii coerente de informare a consumatorilor, cu participarea societăților comerciale de desfacere cu amănuntul, a organismelor de reglementare a pieței și a organizațiilor societății civile, pentru promovarea produselor și serviciilor eco-eficiente, inclusiv a celor rezultate din agricultura organică.

Pentru asigurarea sustenabilității producției și consumului, în conformitate cu obiectivele UE, se vor adopta **reglementări specifice**, după cum urmează:

- **Introducerea** în rapoartele anuale de bilanț și în bugetele de venituri și cheltuieli ale operatorilor economici a **indicatorului „productivitatea resurselor”**, măsurat prin raportul dintre valoarea adăugată brută și valoarea consumurilor materiale totale. Introducerea acestui indicator face posibilă stabilirea unei culturi de performanță în rândul managerilor cu privire la eficiența valorificării achizițiilor, vizând atât latura tehnologică cât și cea comercială, precum și evaluarea mai corectă de către acționari a calității administrării și managementului din punctul de vedere al evoluției durabile a afacerilor întreprinderii; adoptarea unor politici eficiente de investiții și a unei viziuni pe termen mediu și lung, inclusiv prin introducerea în practica de lucru curentă a planurilor de afaceri și a bugetelor de venituri și cheltuieli multianuale; identificarea și valorificarea sistematică a surselor potențiale de reducere a consumurilor de materiale și energie și de creștere a productivității prin modernizare tehnologică și înnoire a produselor conform cerințelor pieței.

- Introducerea, începând cu anul 2010, în rapoartele anuale ale societăților listate la bursă și, începând din anul 2012, ale tuturor societăților din industrie, agricultură și transporturi a obligației de a furniza **informații relevante cu privire la managementul resurselor**, performanța de mediu a proceselor sau activităților desfășurate, precum și la **etichetarea ecologică** (numărul și ponderea produselor etichetate ecologic).

- Creșterea capacității de implementare a legislației existente privind **achizițiile publice**, atât la nivelul instituțiilor publice cât și al operatorilor economici, cu accent special pe prevederile referitoare la introducerea în caietele de sarcini a unor obligații clare privind eco-eficiența și respectarea normelor de protecție a mediului.

- Inițierea de către instituțiile publice centrale, județene și orașenești, în cooperare cu patronatele, camerele de comerț și industrie, universități și institute de cercetare, a unor acțiuni de **conștientizare și responsabilizare socială** a întreprinderilor cu privire la problemele consumului și producției durabile. Aceasta se poate realiza prin: acțiuni publicitare privind cele mai bune practici (inclusiv pe Internet); schimburi directe de experiență (vizite și ateliere de lucru); diseminarea oportunităților de afaceri în domeniul consultanței, pregătirii și realizării de proiecte, achiziționarea și verificarea performanțelor echipamentelor pentru protecția mediului și tehnologiilor ecologice.

- Încurajarea creării, în cadrul centrelor de excelență sau în mod autonom, a unor **platforme tehnologice specializate și proiecte-pilot** care să vizeze cu prioritate promovarea tehnologiilor și proceselor de producție eco-eficiente, mărirea eficienței energetice, dezvoltarea surselor alternative de energie, inclusiv a biocombustibililor, îmbunătățirea tehnologiilor de gestionare a apei, deșeurilor și solurilor, transportul ecologic, producția de materiale ecologice etc. Fondurile pentru realizarea unor asemenea proiecte pot fi accesate din Programul Cadru 7 al UE pentru cercetare-dezvoltare care aloacă 30% din bugetul total de 32 miliarde euro pentru activități inovative și implementarea rezultatelor în acest domeniu.

În conformitate cu recomandările UE, aflate în curs de elaborare, se au în vedere **ajustări ale sistemului fiscal prin transferarea unei părți din impozitarea pe forța de muncă către impozitarea consumului de resurse** materiale și energetice. Această acțiune poate avea efecte pozitive majore asupra dezvoltării durabile prin: încurajarea

direcționării investițiilor spre subramurile în care productivitatea resurselor este mai ridicată și inhibarea creșterii sectoarelor energo- și material-intensive a căror dezvoltare excesivă pe termen lung nu poate fi susținută de resursele disponibile; promovarea produselor și serviciilor bazate pe tehnologii de complexitate medie și înaltă, cu grad de prelucrare avansat și valoare adăugată mare, precum și creșterea ponderii acestora în export.

Folosirea instrumentelor fiscale poate determina, de asemenea, **stimularea economisirii** prin reducerea cotei de impozitare a profitului reinvestit în scopul încurajării investițiilor destinate creșterii competitivității și eco-eficienței produselor și serviciilor și prin modificarea reglementărilor actuale privind impozitarea dobânzilor la depozitele bancare, cu impozitarea diferenței dintre dobândă și inflație.

Orizont 2020. Obiectiv național: Decuplarea creșterii economice de degradarea mediului prin inversarea raportului dintre consumul de resurse și crearea de valoare adăugată și apropierea de indicii medii de performanță ai UE privind sustenabilitatea consumului și producției.

Ținta principală este accelerarea dezvoltării în ansamblu a sectorului de servicii și a contribuției acestuia la creșterea produsului intern brut astfel încât să se atingă o pondere de circa 60%.

Paralel, se va stimula, prin mijloace compatibile cu economia de piață și cu reglementările UE, dezvoltarea ramurilor de producție de bunuri și servicii cu consumuri minime de energie și materiale dar cu valoare adăugată ridicată.

Se vor generaliza practicile UE de aplicare a criteriilor de performanță ecologică, economică și socială în achizițiile publice (achiziții publice durabile), de dezvoltare și implementare a tehnologiilor eco-eficiente și de conștientizare a publicului larg asupra virtuților și avantajelor directe ale unui model sustenabil de producție și consum.

Orizont 2030. Obiectiv național: Aproximarea de nivelul mediu realizat la acea dată de țările membre UE din punctul de vedere al producției și consumului durabile.

1.4. Conservarea și gestionarea resurselor naturale

Obiectiv general SDD/UE: Îmbunătățirea gestionării resurselor naturale și evitarea exploatării lor excesive, recunoașterea valorii serviciilor furnizate de ecosisteme.

Strategiile succesive de dezvoltare durabilă ale Uniunii Europene (2001 și 2006) tind să pună accentul într-o măsură crescândă pe conservarea și valorificarea prudentă a capitalului natural. Printre factorii determinanți ai acestei evoluții a fost conștientizarea pericolelor reale ale schimbărilor climatice cauzate de activitățile umane precum și

percepția publică tot mai accentuată asupra avantajelor folosirii unor produse și servicii curate din punct de vedere ecologic, cu efecte benefice asupra sănătății și bunăstării oamenilor.

Orizont 2013. Obiectiv național: Reducerea decalajului existent față de alte state membre ale UE cu privire la infrastructura de mediu, atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ, prin dezvoltarea unor servicii publice eficiente în domeniu, conforme conceptului de dezvoltare durabilă și cu respectarea principiului «poluatorul plătește».

Programul Operațional Sectorial de “Mediu” al României 2007-2013, aprobat de Comisia Europeană în iulie 2007, este corelat cu strategiile de dezvoltare și cu celelalte programe finanțate din fonduri europene și naționale și vizează conformitatea cu directivele UE în materie, reflectând în același timp interesele naționale.

Pe ansamblu, strategiile și programele naționale referitoare la mediu corespund orientărilor Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a UE reînnoite (2006) și vizează realizarea următoarelor **obiective specifice:**

(a) Îmbunătățirea calității și accesului la infrastructura de **apă și apă uzată** prin asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în majoritatea zonelor urbane până în 2015 și stabilirea structurilor regionale eficiente pentru managementul serviciilor de apă/apă uzată.

Data fiind situația infrastructurii existente în domeniul gestionării apelor (a se vedea Partea II, Cap. 2), în conformitate cu Tratatul de Aderare, România a obținut perioade de tranziție pentru conformarea cu acquis-ul pentru colectarea, descărcarea și epurarea apelor uzate municipale până în 2015 pentru 263 aglomerări mai mari de 10.000 locuitori echivalenți (l.e.) și până în 2018 pentru 2.346 aglomerări între 2.000 și 10.000 l.e., precum și până în 2015 pentru calitatea apei potabile.

Se prevede promovarea unor sisteme integrate de apă și apă uzată într-o abordare regională pentru a oferi populației și altor consumatori servicii de apă la calitate cerută și la tarife acceptabile. Țintele propuse pentru anul 2015 (conform Directivei 2000/60/CE) sunt: construcția sau reabilitarea surselor de apă în vederea potabilizării și a stațiilor de tratare a apei potabile în 300 localități (față de 60 în 2006); extinderea sau reabilitarea rețelelor de distribuție a apei potabile astfel ca proporția populației conectate la serviciile de apă să ajungă la 70% (față de 52% în 2006); extinderea sistemelor de canalizare pentru aglomerările de peste 2.000 locuitori la 69,1% din locuitorii echivalenți racordați în 2013, 80,2% în 2015 și 100% în 2018 (față de 48,7% în 2005); construirea de stații de epurare a apelor uzate și reabilitarea celor existente în localitățile cu peste 2.000 locuitori pentru a realiza o acoperire de 60,6% l.e. În 2013, 76,7% în 2015 și 100% în 2018 (față de 34,9% în 2005); sporirea volumului de apă uzată epurată corespunzător la 60% în 2015 (față de 35% în 2006).

În corelare cu investițiile din fonduri structurale, în zonele rurale investiții în infrastructura de apă vor fi finanțate din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR).

Până în anul 2013 se va aplica Programul (aprobat în 2005) de eliminare treptată a evacuărilor, emisiilor și pierderilor de substanțe periculoase în mediul acvatic pentru prevenirea poluării resurselor de ape interioare de suprafață, costiere, marine și subterane și limitarea periclitării ecosistemelor acvatice (Directiva 2006/11/EC). Se va asigura implementarea Directivei (1991/676/EC) privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați din surse agricole, transpusă în legislația Românească încă din anul 2000. Se vor încheia lucrările de elaborare a Planului de Amenajare pe Bazine/Spații Hidrografice (până în decembrie 2009) și a Planurilor de Management al Riscului de Inundații, inclusiv a hărților de hazard și de risc la inundații (până în decembrie 2013).

Pentru finanțarea acțiunilor stabilite în perioada 2008-2013 este prevăzută suma de circa 3,27 miliarde euro, din care 85% din Fondul de Coeziune al UE, față de necesarul estimat de circa 19 miliarde euro până în 2015. Diferența considerabilă dintre fondurile disponibile și cele necesare pentru îndeplinirea obiectivelor propuse reclamă un efort major pentru identificarea unor surse suplimentare de finanțare prin recurgerea la concesionarea pe scară mai largă a serviciilor de apă și promovarea parteneriatelor public-privat.

(b) Dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor prin îmbunătățirea gestionării deșeurilor și reducerea numărului de zone poluate istoric în minimum 30 de județe până în 2015.

România a obținut perioade de tranziție în vederea conformării cu Directivele UE pentru depozitele de deșuri municipale până în 2017; depozitarea temporară de deșuri periculoase până în 2009; depozitarea de deșuri industriale nepericuloase până în 2013. Un număr de 177 depozite vor trebui să-și înceteze activitatea și se va asigura reducerea treptată a cantităților depuse în cele 101 depozite municipale neconforme. Până în anul 2013 se va reduce până la 2,4 milioane tone cantitatea anuală a deșeurilor biodegradabile depozitate, reprezentând 50% din totalul produs în 1995, și se vor implementa măsuri pentru reducerea considerabilă a depozitării deșeurilor de ambalaje.

Acțiunea în acest domeniu se va concentra pe punerea în aplicare a proiectelor integrate de gestionare a deșeurilor la nivel național și regional prin orientarea ierarhică a investițiilor conform priorităților stabilite: prevenire, colectare selectivă, valorificare și reciclare, tratare și eliminare. Programele de management integrat se vor extinde progresiv și în mediul rural prin instituirea unor servicii de colectare și eliminarea gropilor de gunoi necontrolate.

Se va încheia studiul, început în 2005, privind inventarierea siturilor poluate istoric și determinarea priorităților de intervenție în baza unei analize de risc drept primă fază a unei strategii pe termen lung pentru valorificarea economică sau ecologizarea și revenirea în regim natural a acestor zone.

Până în anul 2013 se prevede un grad de recuperare a materialelor utile din deșeurile de ambalaje pentru reciclare sau incinerare cu recuperare de energie de 60% pentru hârtie

sau carton, 22,5% pentru mase plastice, 60% pentru sticlă, 50% pentru metale și 15% pentru lemn. Se prevăd măsuri speciale, cu termene de execuție între sfârșitul anului 2008 și 2013 pentru recuperarea deșeurilor de echipamente electrice și electronice precum și pentru închiderea unor instalații de incinerare neconforme pentru deșeurile medicale. Țintele propuse pentru anul 2015 vizează: crearea a 30 sisteme integrate de gestionare a deșeurilor la nivel regional/județean; închiderea a 1.500 depozite mici situate în zone rurale și a 150 depozite vechi în zonele urbane; realizarea a 5 proiecte pilot pentru reabilitarea siturilor contaminate istoric; asigurarea unor servicii îmbunătățite de salubritate și management al deșeurilor pentru un număr de 8 milioane locuitori.

Finanțarea acțiunilor prevăzute însumează circa 1,7 miliarde euro din care 80% se asigură din Fondul European de Dezvoltare Regională. Aceste investiții vor fi complementare celor realizate din fonduri PHARE, ISPA Fondul de Mediu sau din alte surse.

(c) Reducerea impactului negativ asupra mediului și diminuarea schimbărilor climatice cauzate de sistemele de încălzire urbană în cele mai poluate localități până în 2015.

România a obținut perioade de tranziție până în anul 2013, respectiv 2017, pentru respectarea valorilor limită de emisii (dioxid de sulf, oxizi de azot și pulberi) în vederea conformării cu Directivele UE privind reducerea emisiilor provenite din instalații mari de ardere.

Acțiunile programate prevăd utilizarea rațională a surselor de energie neregenerabile și, acolo unde este posibil, a surselor regenerabile sau mai puțin poluante în sistemele de încălzire urbană. Se are în vedere corelarea acestor măsuri cu programul de gestionare a apei întrucât infrastructura precară a rețelelor de încălzire municipală cauzează pierderi însemnate în rețelele de distribuție a apei.

Pentru reabilitarea sistemelor urbane de încălzire în zonele critice, principalele ținte urmărite la nivelul anului 2015 se referă la implementarea celor mai bune tehnici disponibile pentru reducerea emisiilor de dioxid de sulf (SO₂) la 15 mii tone (de la 80 mii tone în 2003) și de oxid de azot (NO_x) la 4 mii tone (de la 7 mii în 2003). Emisiile de pulberi se vor reduce de la 38,6 mii tone/an în 2007 la sub 15,5 mii tone/an în 2013, iar cele de metale grele se vor menține sub nivelul anului 1989. Se prevede reabilitarea sistemelor de încălzire centrală în 8 municipalități, având ca rezultat o îmbunătățire substanțială a calității aerului și elaborarea studiilor de opțiune pentru alte 15 localități, completată cu reabilitarea depozitelor neconforme de zgură și cenușa precum și a rețelelor de distribuție a apei calde și căldurii.

Costurile totale ale îndeplinirii cerințelor de calitate a aerului din acquis-ul comunitar în acest sector identificate la nivelul anului 2004 se ridică la circa 5,2 miliarde euro pentru perioada 2007-2013. Cofinanțarea efectivă din Fondul de Coeziune al UE se va situa la nivelul de circa 230 milioane euro, cu o contribuție echivalentă din bugetul național și bugetele locale (în total circa 460 milioane euro). Măsurile pentru protecția aerului sunt susținute și prin Programul Operațional Sectorial "Creșterea competitivității economice" (cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională) care prevede

investiții pentru reducerea emisiilor de gaze poluante la nivelul instalațiilor mari de ardere care operează în sectorul energetic național. Cu toate acestea, sursele de finanțare identificate sunt evident insuficiente, necesitând un aport adițional substanțial prin intermediul împrumuturilor externe și promovării parteneriatelor public-privat.

(d) Conservarea biodiversității și a patrimoniului natural prin sprijinirea managementului ariilor protejate, inclusiv prin implementarea rețelei **Natura 2000**. Obiectivul principal în perioada de referință este implementarea unor sisteme adecvate de management pentru protecția naturii în vederea conservării diversității biologice, a habitatelor naturale, a speciilor de floră și faună sălbatică. Acțiunile prevăzute vizează întărirea capacității instituționale, la nivel național și local, și atragerea participării publice (un rol important revenind ONG-urilor) pentru conformarea cu Directivele relevante ale UE, în special cele referitoare la păsări și habitate, în corelare cu dezvoltarea rețelei Natura 2000. Siturile Natura 2000 reprezintă 17,84% din suprafața țării, inclusiv 273 de situri de importanță comunitară (13,21% din suprafață).

Agenția Națională pentru Arii Protejate și Conservarea Biodiversității care devine funcțională în anul 2008 va asigura coordonarea generală a elaborării și implementării planurilor de management pentru fiecare dintre siturile desemnate pentru protejare. Tot până la sfârșitul anului 2008 se prevede definitivarea cadastrului ariilor protejate de importanță comunitară și a ghidului metodologic privind integrarea aspectelor de biodiversitate în procedura de evaluare a impactului asupra mediului.

Țintele concrete propuse pentru anul 2015 includ sporirea numărului de arii protejate și situri Natura 2000 care dispun de planuri de management aprobate, de la 3 în 2006 la 240 în 2015 și extinderea acestor suprafețe la 60% din totalul ariilor protejate.

Măsurile propuse pentru conservarea, reabilitarea și dezvoltarea fondului forestier în conformitate cu Planul de Acțiune al UE pentru Păduri sunt prezentate în secțiunea “Dezvoltarea rurală, agricultura, silvicultura și pescuitul” (Partea IV, Capitolul 3.2).

Finanțarea implementării măsurilor prevăzute se ridică la circa 172 milioane euro din care 80% se acoperă prin cofinanțare UE prin Fondul European de Dezvoltare Regională.

(e) Reducerea riscului de producere a **dezastrelor naturale** cu efect asupra populației prin implementarea măsurilor preventive în cele mai vulnerabile zone până în 2015.

Obiectivele principale vizează instituirea unui management durabil al inundațiilor în zonele cele mai expuse la risc și protejarea și reabilitarea litoralului Mării Negre.

Realizarea unui nivel adecvat de protecție împotriva inundațiilor se impune datorită creșterii în intensitate a acestor dezastre naturale în ultimul deceniu. Inundațiile din 2005 și 2006 pe teritoriul României au avut efecte catastrofale, afectând peste 1,5 milioane persoane (93 morți) și producând daune grave elementelor de infrastructură (pagube totale estimate la 2 miliarde euro). Intervențiile prioritare propuse se vor implementa pe baza unei strategii pe termen lung, vizând acțiuni la nivel național și regional privind dezvoltarea graduală a infrastructurii pentru prevenirea inundațiilor și reducerea

consecințelor destructive ale acestora, elaborarea unor hărți de pericol de risc și a unor metodologii precise pentru pregătirea de proiecte, management, supervizare și publicitate.

Țintele propuse la nivelul anului 2015 includ pregătirea și începerea punerii în aplicare a unui număr de 10 proiecte majore de protecție împotriva inundațiilor de care să beneficieze circa 1,5 milioane locuitori din zonele de risc și reducerea riscului de incidență a inundațiilor în zonele de intervenție cu 30%.

Pentru zonele de litoral se vor efectua reabilitări de coastă pe o lungime de 10 kilometri, cu extinderea suprafeței de plajă cu 30%.

Se va acționa pentru eficientizarea intervențiilor după inundații și alte dezastre naturale (cutremure, alunecări de teren) prin crearea unor unități operative speciale, instruirea și dotarea lor cu echipamente, precum îmbunătățirea sistemelor de avertizare și informarea publică asupra riscurilor.

Necesarul de finanțare este stabilit, pentru prima etapă, la circa 270 milioane euro, din care 82% Fondul de Coeziune.

Investițiile totale care sunt necesare pentru a asigura conformitatea cu directivele UE în materie de protejare a mediului, conservare a resurselor naturale și gestionare rațională a acestora pentru perioada 2007-2013 se ridică la circa 18 miliarde euro. Costurile estimate pentru conformarea cu acquis-ul comunitar până în anul 2018 se ridică la 29,3 miliarde euro din care se prevede o acoperire de 5,4 miliarde euro (18%) din bugetul de stat și bugetele locale, 9,9 miliarde (34%) din fonduri UE, 7,8 miliarde (27%) din investiții ale sectorului privat și 6,2 miliarde (21%) din alte surse (Fondul de Mediu, proiecte internaționale, altele decât cele cofinanțate de UE, împrumuturi externe etc.).

În aceste condiții apare necesară o insistență sporită a părții Române pentru obținerea unor alocări suplimentare în cadrul negocierii viitorului buget comunitar, paralel cu efortul de a vedea la folosirea cât mai eficientă a fondurilor de investiții disponibile și de a identifica noi surse de finanțare pentru sprijinirea inițiativelor locale prin promovarea parteneriatului public-privat, a unor mecanisme flexibile de creditare și a concesionării utilităților în formule atrăgătoare pentru investitori.

Orizont 2020. Obiectiv național: Atingerea nivelului mediu actual al țărilor UE la parametrii principali privind gestionarea responsabilă a resurselor naturale.

Având în vedere țintele strategice ale sectorului de mediu și măsurile preconizate pentru perioada 2008-2013, încă din această perioadă de programare vor trebui stabilite necesitățile privind modificările legislative, capacitățile și reformele administrative, inclusiv crearea de noi instituții sau redistribuirea responsabilităților pentru implementarea proiectelor din noua perioadă de programare.

În măsura în care se acoperă necesarul de finanțare pe domeniul gospodăririi **apelor și apelor uzate**, conform obiectivelor asumate prin Tratatul de Aderare la Uniunea Europeană, localitățile cu peste 2.000 locuitori vor avea asigurată aprovizionarea cu apă potabilă de calitate și acces la canalizare precum și dotarea cu stații de epurare a apelor uzate în proporție de 100% încă din anul 2018. Se va continua procesul de îmbunătățire a

serviciilor de apă, canalizare și tratarea apelor uzate în localitățile rurale mai mici. În anul 2021 vor fi revizuite planurile de management și amenajare a bazinelor și spațiilor hidrografice. Planul de management al riscului de inundații va fi definitivat și publicat până în decembrie 2015, iar în 2018 se va face o evaluare preliminară, introducându-se ajustările necesare. Hărțile de hazard și hărțile de risc la inundații vor fi revizuite până în decembrie 2019 și actualizate ulterior la fiecare 6 ani. Pe baza analizei rezultatelor obținute până în 2013, vor fi reevaluate domeniile de intervenție, prioritățile de acțiune și necesarul de finanțare pentru perioada următoare.

În privința **managementului integrat al deșeurilor** se va trece treptat de la depozitarea neselectivă la valorificarea într-o proporție mai mare a deșeurilor recuperabile, inclusiv prin transformarea deșeurilor organice în compost, și utilizarea exclusivă, pentru mediul urban, a depozitelor ecologice. În mediul rural, va crește gradul de implementare a sistemelor de management integrat al deșeurilor.

La capitolul **îmbunătățirea calității aerului** se va continua reabilitarea sistemelor centrale de încălzire, ajungându-se la încadrarea emisiilor de SO₂, NO_x și pulberi în limitele prescrise de Directivele UE.

Vor continua acțiunile inițiate în perioada anterioară pentru **îmbunătățirea biodiversității și patrimoniului natural** prin perfecționarea gestionării ariilor protejate, inclusiv completarea rețelei Natura 2000, adâncirea studiilor de specialitate pentru fundamentarea proiectelor, introducerea și urmărirea unor noi indicatori sintetici de performanță, promovarea unor tehnologii eco-eficiente, aplicarea reglementărilor UE privind zonele maritime și gestionarea integrată a zonelor de litoral.

Se va încheia, în linii mari, elaborarea planurilor de acțiune pentru **prevenirea inundațiilor** și intervențiile în cazul dezastrelor naturale, inclusiv pentru **reabilitarea** celei mai mari părți a **zonei de litoral**.

Orizont 2030. Obiectiv național: Aproximativ semnificativă de performanțele de mediu ale celorlalte state membre UE din acel an.

România se va alinia, în linii generale, la cerințele și standardele UE privind gestionarea **apei și apelor uzate**, în conformitate cu proiecțiile preliminare ale Planului de management al bazinelor hidrografice. Se prevede atingerea obiectivelor de mediu pentru toate corpurile de apă din România.

Vor fi reanalizate prioritățile de acțiune în domeniul **gestionării deșeurilor, îmbunătățirii calității aerului, conservării biodiversității și patrimoniului natural**, precum și **prevenirii dezastrelor naturale** pe baza rezultatelor obținute în perioada anterioară de referință și se vor stabili noi obiective în conformitate cu politicile UE și tendințele predominante pe plan mondial.

1.5. Sănătatea publică

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea unor servicii medicale de calitate în condiții de egalitate și îmbunătățirea protecției împotriva amenințărilor la adresa sănătății.

Sănătatea publică a devenit în mod oficial un domeniu care intră în competența Uniunii Europene, în condițiile respectării principiului subsidiarității, odată cu adoptarea Tratatului de la Maastricht (1993), iar prin Tratatul de la Amsterdam (1999) s-a stipulat că toate politicile în alte domenii-cheie ale activității comunitare trebuie să țină cont de cerințele de protecție a sănătății umane. Regulamentele, directivele, deciziile și recomandările adoptate de-a lungul timpului în cadrul Uniunii Europene fac parte din acquis-ul comunitar și sunt obligatorii pentru statele membre. Resursele alocate domeniului sănătății și sistemelor de sănătate în statele din nucleul central al Uniunii Europene se ridică la circa 8,5% din PIB, reprezentând în medie, cu variații de la țară la țară, 1.600 euro pe cap de locuitor. Deși nu există încă un sistem medical european unitar ci numai modele de referință (german, francez, britanic, scandinav), este evidentă tendința spre adoptarea unor standarde și protocoale comune pentru efectuarea și evaluarea tratamentelor, acțiunilor de prevenție și stării generale a populației, în condițiile în care toate sistemele din țările UE sunt de tip social și se bazează pe principiul solidarității (asigurații beneficiază egal de servicii, deși contribuțiile lor variază după venit).

Orizont 2013. Obiectiv național: Îmbunătățirea structurii sistemului de sănătate, a calității actului medical și a îngrijirilor furnizate în cadrul serviciilor de sănătate; ameliorarea stării de sănătate a populației și creșterea performanței sistemului de sănătate.

România nu dispune încă de o viziune strategică pe termen mediu și lung în domeniul sănătății publice pentru atingerea parametrilor medii de performanță din celelalte țări ale Uniunii Europene și pentru integrarea organică a acestor preocupări în strategiile naționale și programele operaționale sectoriale sau tematice. Planul Strategic al Ministerului Sănătății Publice 2008-2010 oferă unele repere orientative privind desfășurarea în continuare a acestui proces și recomandă elaborarea și adoptarea unei Strategii Naționale de promovare a sănătății și a educației pentru sănătate precum și a unor planuri specifice pe patologii.

Principalele **direcții de activitate** stipulate pe termen scurt sunt:

(a) Creșterea accesibilității la serviciile medicale:

(i) Implementarea de programe naționale de sănătate care să răspundă problemelor de sănătate publică prioritare și nevoilor grupurilor vulnerabile prin:

- Dezvoltarea capacității de reacție rapidă la amenințările la adresa sănătății prin eficientizarea structurii existente de supraveghere și răspuns în privința bolilor transmisibile, cu o capacitate de notificare și verificare imediată, 24 ore pe zi, în tot cursul anului;

- Reducerea impactului asupra sănătății publice a bolilor transmisibile cu impact major (HIV, tuberculoză, infecții cu transmitere sexuală, infecții nosocomiale) precum și a bolilor cronice; focalizarea acțiunilor preventive și de asigurare de servicii de bază către populațiile aflate în situație de risc crescut; stabilirea unor pachetele minime de îngrijiri medicale asigurate pentru grupurile vulnerabile; introducerea unor sisteme de raportare standardizată și de evaluare periodică pe baza unor indicatori specifici;

- Promovarea unor intervenții asupra determinanților stării de sănătate prin ierarhizarea factorilor de risc pe diferite grupuri de populație; instituirea unor programe de educație pentru sănătate și de informare asupra riscurilor, inclusiv în privința sedentarismului, nutriției, consumului de tutun, alcool și droguri psihotrope, nivelului de sanitație și igienă în locuințe, siguranței alimentare; evaluarea eficacității campaniilor de conștientizare și ajustarea lor în vederea creșterii impactului pe termen lung;

- Deplasarea accentului către serviciile preventive de sănătate;

(ii) Dezvoltarea și **modernizarea infrastructurii** furnizorilor de servicii medicale și dotarea acestora cu aparatură, echipamente și mijloace de transport specifice prin construirea a 28 spitale de urgență noi (8 regionale universitare și 20 județene), reabilitarea a 15 spitale județene de urgență; realizarea dotării cu aparatura și echipamente medicale, inclusiv cu mijloace de transport specifice, prin licitații publice deschise.

(iii) **Dezvoltarea resurselor umane** prin identificarea unor facilități pentru atragerea personalului medical în zone izolate, defavorizate economic; deplasarea în asemenea zone a unor echipe medicale mobile pentru evaluarea stării de sănătate a populației și a riscurilor specifice precum și pentru desfășurarea de activități de educație pentru sănătate; extinderea rețelei de asistență medicală comunitară integrată; definirea rolului asistenților medicali comunitari și formarea profesională a acestora (angajarea a 500 persoane pe an dintre care 50 de etnie romă); producerea de materiale informative și educaționale specifice; implementarea unui sistem de indicatori pentru evaluarea performanței.

(iv) Stabilirea listei de **medicamente esențiale** pentru sănătatea populației care să fie acoperite total sau parțial prin sistemul de asigurări sociale de sănătate.

(b) Creșterea calității serviciilor medicale:

- Asigurarea continuității actului medical prin creșterea ponderii îngrijirilor la domiciliu, asistenței medicale primare și serviciilor de specialitate acordate în ambulator.

- Realizarea compatibilității cu sistemele de sănătate din celelalte țări membre ale UE prin adoptarea de standarde pentru produse și tehnologii medicale, formarea profesională și crearea unor rețele de informare; introducerea și utilizarea conceptelor de medicină bazată pe dovezi și evaluare a tehnologiilor medicale; standardizarea măsurilor de siguranță a pacienților.

- Creșterea competențelor profesionale ale personalului medical, în special a medicilor, prin îmbunătățirea pregătirii profesionale de bază; introducerea unor criterii mai severe pentru obținerea licenței de medic și pentru formarea profesională a asistenților medicali și a infirmierelor; re-evaluarea specialităților și atestatelor conform standardelor de bază practicate în UE; creșterea abilităților de comunicare ale personalului medical.

- Introducerea unor practici medicale unitare bazate pe ghiduri de practică și protocoale clinice.

- Evaluarea spitalelor în perspectiva obținerii acreditării prin: constituirea unei Comisii Naționale de Acreditare a Spitalelor (CNAS); precizarea competențelor pe tipuri de spitale; elaborarea procedurilor, standardelor și metodologiei de acreditare; acreditarea tuturor spitalelor în termen de 5 ani (până în 2012).

(c) Îmbunătățirea finanțării sistemului de sănătate prin creșterea transparenței în utilizarea fondurilor; informatizarea sistemului în scopul evidențierii costurilor reale ale serviciilor medicale; întărirea capacității de evaluare, audit și control financiar; întărirea disciplinei financiare; dezvoltarea de parteneriate pentru furnizarea de servicii medicale și nemedicale, externalizarea unor servicii; reprofilarea unor unități neperformante; încurajarea cooperării și parteneriatelor cu sectorul privat, organizațiile neguvernamentale și societatea civilă; înființarea de secții private în spitale publice; cultivarea unui mediu concurențial real între furnizorii de servicii de sănătate.

(d) Descentralizarea sistemului sanitar prin transferul de competențe, atribuții și responsabilități către administrația publică locală; preluarea de către autoritățile locale a activităților de promovare și educație pentru sănătate, a competențelor legate de recrutarea, formarea și evaluarea activității mediatorilor sanitari și asistenților comunitari precum și a celor legate de asistența medicală, inclusiv de medicina dentară, în unitățile de învățământ; realizarea, într-o primă etapă, a transferului spitalelor orășenești, comunale și a centrelor de sănătate, iar în a doua etapă a spitalelor municipale în administrarea efectivă a autorităților și comunităților locale; evaluarea intermediară la 6 luni și finală după 1 an a rezultatelor obținute în fiecare etapă și operarea corecturilor necesare.

(e) Reorganizarea instituțională a Ministerului Sănătății Publice, a structurilor din subordinea sau coordonarea sa

După cum se poate vedea din simpla enumerare a acțiunilor preconizate pe termen scurt, Planul aprobat pentru 2008-2010, deși conține obiective ambițioase în raport cu situația existentă la punctul de pornire, se axează în principal pe recuperarea unora dintre cele mai flagrante decalaje față de indicii de performanță considerați drept minimali în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene.

Omisțiuni importante față de prioritățile stabilite în sectorul sănătății publice prin Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă se constată în privința inițiativei legislative și designului instituțional din partea autorităților centrale de specialitate în domenii precum securitatea alimentelor, folosirea aditivilor și etichetarea produselor alimentare destinate consumului uman; reglementarea producerii și utilizării substanțelor chimice, inclusiv pesticidele, care pot crea riscuri semnificative pentru sănătatea populației și a mediului natural; influența factorilor poluanți, inclusiv a radiațiilor ionizante și substanțelor radioactive, asupra sănătății umane; dimensiunea reală a problemelor de sănătate mentală și impactul socio-economic al stărilor emoționale și de stres; evaluarea științifică a efectelor utilizării unor organisme modificate genetic în alimentația umană și animală; problemele specifice ale riscurilor de sănătate pe domenii ocupaționale, în speță în sfera transporturilor, precum și în condiții de sărăcie extremă etc.

Lista acestor omisiuni, nici pe departe exhaustivă, este prea lungă pentru a justifica absența unor preocupări prospective pe orizonturi mai largi, care să țină seama în mai mare măsură de evoluțiile demografice mai mult decât îngrijorătoare. Viitoarele programe în domeniu vor trebui să se concentreze pe efectele asupra sănătății populației generate de mobilitatea transfrontalieră, recrudescența unor maladii transmisibile (inclusiv a tuberculozei rezistente la antibiotice, asociate sau nu cu HIV/SIDA), modificarea morbidității prin creșterea incidenței bolilor cardiace și a celor provocate de diabet, obezitate, cancer și neuropsihice. O atenție specială va trebui să fie acordată problemelor specifice de sănătate care pot surveni drept consecință a schimbărilor climatice.

Orizont 2020. Obiectiv național: Atingerea unor parametri apropiați de nivelul mediu actual al stării de sănătate a populației și al calității serviciilor medicale din celelalte state membre ale UE; integrarea aspectelor de sănătate și demografice în toate politicile publice ale României.

Având în vedere țintele strategice ale sectorului sanitar și măsurile preconizate pentru perioada anterioară, începând cu anul 2014 vor fi consolidate noile structuri instituționale în special pentru asigurarea calității serviciilor de asistență medicală în condițiile descentralizării și managementului pe programe. Se vor iniția noi măsuri, inclusiv prin inițiative legislative, pentru fundamentarea deciziilor în domeniul politicilor de sănătate prin analiza performanței sistemului în funcție de rezultate, evaluarea tehnologiilor, efectuarea sistematică de cercetări de cost/eficacitate și cost/beneficiu.

Prin implementarea principalelor programe de sănătate, se prevede continuarea trendului descrescător în privința mortalității și morbidității infantile și materne, incidenței îmbolnăvirilor și mortalității prin boli transmisibile și prin cancer (scădere cu 50%). În acest scop se va trece la al doilea val de servicii organizate la nivel populațional

pentru prevenția secundară (*screening*) în privința cancerului de col uterin, a incidenței și mortalității prin cancer de sân și de colon.

Va continua creșterea procesului de acoperire a populației cu servicii de bază cum ar fi asistența de urgență, creșterea cu 50% a accesului la servicii de asistență medico-sanitară (îngrijiri pe termen lung) a populației de vârstă a treia, creșterea acoperirii cu servicii paliative la 60% din necesar și cu servicii de asistență de psihiatrie comunitară la 70% din necesar.

Orizont 2030. Obiectiv național: Alinierea deplină la nivelul mediu de performanță, inclusiv sub aspectul finanțării serviciilor de sănătate, al celorlalte state membre ale UE.

România se va alinia, în linii generale, la cerințele și standardele UE privind accesul la serviciile de bază privind asistența de urgență, asistența medicală primară, controlul cancerului, asigurarea cu servicii de sănătate mintală la nivelul comunității.

1.6. Incluziunea socială, demografia și migrația

Obiectiv general SDD/UE: Crearea unei societăți bazate pe incluziunea socială prin luarea în considerare a solidarității între generații și în interiorul lor și asigurarea creșterii calității vieții cetățenilor ca o condiție a bunăstării individuale durabile.

Activitățile Uniunii Europene în domeniul protecției și incluziunii sociale sunt reglementate prin deciziile Consiliului European din martie 2006 care stabilesc noi obiective și modalități de acțiune și încurajează cooperarea dintre statele membre potrivit metodei deschise de coordonare. Comunicarea Comisiei Europene privind Serviciile Sociale de Interes General statuează reperatele principale ale responsabilităților agențiilor guvernamentale și organismelor de suport în acest domeniu. Statelor membre le revin, de asemenea, îndatoriri precise în baza Pactului European pentru Tineret și a Pactului European pentru Egalitatea între Sexe.

Cel de-al doilea Raport al României asupra realizării Obiectivelor Mileniului convenite în cadrul ONU, aprobat la 18 septembrie 2007, relevă faptul că o bună parte dintre obiectivele asumate în 2003 și care prezintă relevanță pentru problematica incluziunii sociale au fost îndeplinite, unele dintre acestea în avans, creând premisele pentru o îmbunătățire substanțială a situației până în anul 2013 și în perioadele următoare. Astfel, rata sărăciei severe s-a redus de la 10,91% în 2003 la 4,1% în 2006 (față de ținta propusă de 5,4%), permițând stabilirea unei noi ținte de 3,5% pentru 2009; creșterea cu peste 50% a numărului copiilor de origine romă înrolați în procesul educațional; o ușoară creștere a ratei de ocupare a populației feminine (de la 52% în 2002 la 52,8% în 2007), cu perspectiva atingerii unui nivel de 55% în 2010 și 60% în 2015.

Cu toate acestea, decalajele față de media UE în privința accesului la serviciile de protecție socială și a măsurilor active pentru promovarea incluziunii sociale rămân importante și vor constitui obiectul unei preocupări serioase, printr-un ansamblu de politici publice, și după 2013. Aceste politici vor trebui să vizeze, de asemenea, în mod prioritar, stabilizarea și redresarea într-un orizont de timp realist a situației demografice care a înregistrat tendințe negative alarmante în ultimele două decenii.

Orizont 2013. Obiectiv național: Crearea unui cadru legislativ, instituțional și participativ modern pentru reducerea riscurilor de sărăcie și excluziune socială, promovarea coeziunii sociale, egalității de șanse și diversității culturale, precum și pentru gestionarea responsabilă a fenomenelor demografice și migrației.

Prevederi relevante pentru domeniul incluziunii sociale se regăsesc, practic, în toate strategiile naționale și programele sectoriale. Un capitol distinct consacrat acestor aspecte este cuprins în Programul Operațional Sectorial „Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013”, aprobat în octombrie 2007.

Programele prin care sunt finanțate inițiativele sociale acoperă ansamblul populației României, dar sunt direcționate prioritar spre reducerea riscului sărăciei, promovarea accesului la servicii pentru anumite grupuri defavorizate, îmbunătățirea accesului și participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii. Grupurile țintă identificate includ: populația romă, persoanele cu dizabilități, tinerii care părăsesc sistemul de stat pentru protecția copilului, femeile, familiile cu mai mult de 2 copii, familiile monoparentale, copiii în situații de risc, infractorii și foștii delincvenți, persoanele dependente de droguri și alcool, persoanele fără adăpost, victimele violenței domestice, persoanele infectate cu HIV/SIDA, persoanele afectate de boli profesionale, refugiații și azilanții. La acestea se adaugă problemele specifice ale copiilor ai căror părinți se află la muncă temporară în străinătate și care se află în îngrijirea unor persoane vârstnice sau altor membri de familie (reprezentând, potrivit sondajelor recente, între 1/3 și 1/5 din numărul total al familiilor din unele zone rurale).

Principalele **domenii de intervenție** prevăzute sunt:

(i) Dezvoltarea economiei sociale prin implicarea activă a tuturor actorilor relevanți (instituții publice, asociații patronale sau profesionale, sindicate etc.) și încurajarea cu precădere a acțiunii sociale a organizațiilor neguvernamentale și altor formațiuni ale societății civile (cooperative sociale, asociații de ajutor reciproc, fundații și asociații de caritate și voluntariat). În acest fel va fi sprijinită dezvoltarea unor comunități locale puternice, furnizarea unor servicii utile pentru populație, cetățenia activă, precum și apariția unor noi actori în economie, rezultând în creșterea oportunităților de ocupare pentru grupurile vulnerabile și realizarea coeziunii și solidarității sociale.

(ii) Îmbunătățirea accesului și participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii prin măsuri suplimentare celor prevăzute pentru ansamblul populației, favorizând o abordare focalizată și personalizată, inclusiv acțiuni speciale de sensibilizare privind problematica populației rome.

(iii) Promovarea egalității de șanse pe piața muncii prin facilitarea accesului femeilor în zone economice rezervate tradițional bărbaților, la poziții de conducere sau în politică, combaterea stereotipurilor de gen, traficului de ființe umane, violenței domestice, discriminării sau hărțuirii sexuale la locul de muncă, crearea unei piețe a muncii incluzive, furnizarea de programe speciale pentru femei (munca la domiciliu, timpul flexibil de muncă etc.), inclusiv recalificarea pentru alte ocupații a persoanelor angajate în industrii care prezintă risc de delocalizare (textile, confecții).

(iv) Inițiative transnaționale pentru o piață incluzivă a muncii prin extinderea ariei de colaborare cu celelalte țări membre ale UE, schimb de experiență și informații privind legislația primară și secundară, procedurile de lucru, metodologiile de evaluare a performanței în domeniul protecției și incluziunii sociale, adaptarea formării profesionale la noile tehnologii. Întrucât România are unul dintre cele mai mari segmente de populație de etnie romă din țările UE, apare necesară inițierea și promovarea consecventă a unor acțiuni concrete, inclusiv prin adoptarea unor măsuri legislative și practici uniforme, la nivelul întregii Uniuni Europene, privind problematica specifică a acestei etnii.

În perioada imediat următoare se vor realiza următoarele **acțiuni**:

- Elaborarea și adoptarea unui pachet legislativ coerent privind combaterea sărăciei, prevenirea excluziunii sociale și implementarea conceptului de economie socială, inclusiv Legea de înființare a Observatorului Social și a unui centru de documentare în domeniul incluziunii sociale, Legea unică a prestațiilor sociale și operaționalizarea Agenției Naționale pentru Prestații Sociale;
- Reanalizarea cuantumului prestațiilor sociale și a sistemului de alocații familiale având ca scop, printre altele, reconcilierea vieții de familie cu cea profesională;
- Asigurarea unui sistem unic de acreditare, autorizare și licențiere a furnizorilor de servicii în domeniul asistenței sociale și a unor criterii unice pentru serviciile din domeniul protecției copilului, persoanelor vârstnice sau cu dizabilități, victimelor violenței în familie și altor categorii defavorizate;
- Promovarea de programe speciale pentru creșterea calității vieții persoanelor în vârstă cu implicarea mai accentuată a autorităților publice locale și organizațiilor civice în acordarea serviciilor socio-medicale și de îngrijire ambulatorii și la domiciliu; dezvoltarea și modernizarea serviciilor de rezidență;
- Inițierea și dezvoltarea unor servicii alternative pentru îngrijirea copiilor (creșe, centre de zi, grădinițe) și a unor programe speciale pentru copiii cu dizabilități, realizarea unor campanii de conștientizare privind drepturile copiilor;
- Modernizarea și dotarea infrastructurii serviciilor socio-medicale, cu precădere a celor de urgență (centre sociale, servicii rezidențiale, centre multifuncționale);
- Susținerea sectorului neguvernamental în vederea dezvoltării de servicii sociale prin reglementarea unui cadru unic de finanțare și stabilirea procedurilor de sprijinire a asociațiilor și fundațiilor care desfășoară activități de asistență socială;

- Consolidarea capacității instituționale și administrative a autorităților centrale și locale și a interacțiunii acestora cu fundațiile caritabile și asociațiile de asistență pe bază de voluntariat.
- Promovarea unor inițiative românești proprii în cadrul instituțiilor UE în domeniul incluziunii sociale, inclusiv adoptarea unor reglementări unitare la nivelul întregii Uniuni Europene privind problematica specifică a comunităților rome.

În urma adoptării acestor măsuri, se prevede ca numărul structurilor economiei sociale să crească de la 3 în 2005 la 830 în 2015 (cu o sporire a numărului de locuri de muncă create în asemenea structuri de la 12 la 5.000), numărul de participanți la programele de calificare sau recalificare destinate grupurilor vulnerabile să crească de la 6.487 în 2005 la 150.000 în 2015 (dintre care pentru romi de la 1.500 la 65.000, pentru persoane cu dizabilități de la 160 la 20.500 și pentru tineri care părăsesc sistemul de stat de protecție de la 221 la 5.400), numărul de persoane dependente sprijinite de la 12.526 în 2005 la 40.000 în 2015, numărul de participanți la programele de formare destinate specialiștilor în domeniul incluziunii sociale de la 4.795 în 2005 la 10.000 în 2015.

Este un fapt că **evoluțiile demografice** în România sunt îngrijorătoare, cu tenduri negative pe termen lung. Conform estimărilor convergente din surse naționale și internaționale, fără a lua în considerare migrația externă dar admitând o creștere considerabilă a speranței de viață la naștere, populația României ar putea să scadă de la 21,5 milioane locuitori în 2007 la 21,2 milioane în 2013, la 20,8 milioane în 2020 și la 19,7 milioane în 2030, urmând să ajungă la 16,7 milioane la mijlocul secolului. Consecințele acestor evoluții sunt considerabile în toate domeniile vieții economico-sociale (forță de muncă, educație și formare profesională, servicii sociale și de sănătate, dezvoltare regională etc.).

Dacă se iau în calcul accentuarea mobilității și efectele generate de migrația externă (fenomen încă insuficient cercetat), conform prognozelor ONU și Eurostat, populația României ar ajunge la 20,8 milioane locuitori în 2013, 20 milioane în 2020 și 18,6 milioane în 2030, coborând apoi la numai 15 milioane în 2050.

Efectele demografice și economice pe termen lung ale scăderii masive a natalității în prima jumătate a anilor 1990 și ale menținerii acesteia la o valoare mică în toată perioada care a urmat vor apărea după anii 2025-2030, atunci când generațiile născute după 1989 vor ocupa poziția centrală în segmentul reproductiv și cel activ economic ale populației țării. La 100 persoane adulte (20-59 ani) vor reveni 50 de persoane varstnice (60 de ani și peste) în anul 2030 și 85 la mijlocul secolului, față de numai 34 în 2007. Într-un astfel de context, stabilirea obiectivelor de dezvoltare durabilă pentru orizontul 2030 nu poate omite efectele evoluțiilor demografice pe termen lung și foarte lung.

Ținând seama de aceste elemente, este o prioritate de interes național elaborarea unei **Strategii privind populația României** pe termen lung (până în 2050) și foarte lung (până la sfârșitul secolului), conținând propuneri concrete, bazate pe datele științei, care să cuprindă un ansamblu de măsuri pro-active, compatibile cu principiile dezvoltării

durabile și cu drepturile fundamentale ale omului, pentru stabilizarea și redresarea situației. O astfel de Strategie ar trebui să vizeze trei obiective principale:

- Ameliorarea stării de sănătate, reducerea mortalității și creșterea duratei medii de viață;
- Evitarea unei emigrații importante ca dimensiune;
- Redresarea natalității, presupunând o evaluare detaliată a politicilor familiale actuale și adoptarea unor măsuri urgente de protecție și susținere a familiei prin prestații (transferuri financiare) și servicii sociale accesibile tuturor.

În fundamentarea și elaborarea unei astfel de Strategii, costisitoare și etalate pe o lungă perioadă de timp, este necesară consultarea largă a tuturor factorilor sociali, precum și cunoașterea politicilor și practicilor adoptate în alte țări europene. Se impune, de asemenea, crearea unei structuri instituționale de înaltă performanță și competență care să monitorizeze în continuare aplicarea Strategiei, să evalueze periodic rezultatele și adapteze măsurile și mijloacele în funcție de aceste rezultate.

Două scenarii demografice ar contura perspectivele dezvoltării viitoare: cel rezultat din continuarea actualelor tendințe și cel rezultat din instalarea unei redresări moderate dar continue. Obiectivele pe termen mediu și lung ale strategiilor și programelor naționale, regionale și sectoriale de dezvoltare vor trebui să fie reajustate în conformitate cu realitățile demografice prognozate.

Până în anul 2013 se va asigura elaborarea și va începe implementarea cadrului legislativ unitar privind **problematica migrației forței de muncă** pentru promovarea unei acțiuni concertate, împreună cu partenerii sociali, autoritățile locale și regionale, centrele de învățământ și de formare profesională și societatea civilă, vizând obiectivul unei mobilități echitabile, în special prin combaterea muncii nedeclarate și a dumpingului social. Dezvoltarea unor instrumente mai bine adaptate la nevoile lucrătorilor migranți și ale întreprinderilor care îi angajează, asigurarea dezvoltării oportunităților și accesului pe piața forței de muncă a lucrătorilor migranți, dezvoltarea abordării bazate pe principiul flexibilității vor conduce la fructificarea eficientă a beneficiilor mobilității geografice pentru individ și pentru economie în ansamblu

Se estimează că, la nivelul anului 2020, va avea loc o reducere a populației în vârstă de muncă (15-64 ani) cu circa 1,2% față de 2007, paralel cu o scădere a populației inactive de aproape 13% datorită efectelor creșterii economice și cu sporirea cu 5,3% a ratei de ocupare a populației în vârstă de muncă. În aceste condiții, deficitul de forță de muncă este probabil să se mențină, ceea ce va impune gestionarea adecvată a circulației externe a forței de muncă și aplicarea unor programe speciale de admitere a anumitor categorii profesionale din străinătate. Operațiunile orientative prevăd:

- Elaborarea și adoptarea unui pachet legislativ coerent privind migrație în scop de muncă;
- Consolidarea capacității instituționale și administrative a autorităților centrale și locale în scopul gestionării eficiente a fenomenului migrației.

Orizont 2020. Obiectiv național: Promovarea consecventă, în noul cadru legislativ și instituțional, a normelor și standardelor UE cu privire la incluziunea socială, egalitatea de șanse și sprijinirea activă a grupurilor defavorizate; punerea în aplicare, pe etape, a Strategiei Naționale pe termen lung privind populația și fenomenele migratorii.

Obiectivele operaționale prioritare avute în vedere pentru această perioadă includ:

(i) Consolidarea capacității instituționale pentru asigurarea actualizării permanente și implementării politicilor de incluziune și solidaritate socială și optimizarea coordonării între instituțiile publice, mediul de afaceri și societatea civilă prin:

- Întărirea capacității autorităților locale de a identifica în mod corect prioritățile, de a administra eficient realizarea proiectelor și fondurile alocate în acest scop, de a mobiliza participarea activă a comunităților;
- Asigurarea unei abordări integrate privind incluziunea activă a grupurilor dezavantajate prin combinarea măsurilor personalizate de asistență în cadrul comunităților, în centre rezidențiale sau la domiciliu cu acțiuni de integrare pe piața muncii.

(ii) Dezvoltarea și implementarea unui sistem de protecție socială adecvat provocărilor demografice și sprijinirea inițiativelor favorabile realizării acestui scop prin:

- Îmbunătățirea și sincronizarea cadrului legislativ aferent consecințelor previzibile ale evoluțiilor demografice;
- Dezvoltarea unui sistem de pensii și ajutoare sociale adecvat evoluțiilor demografice;
- Stoparea declinului natalității; diminuarea mortalității și morbidității infantile și materne;
- Dezvoltarea sistemului de prestații și servicii sociale pentru crearea de condiții favorabile creșterii, îngrijirii și educării copiilor;
- Promovarea politicilor sociale de susținere a familiei, îndeosebi a familiei tinere cu doi și trei copii; asigurarea accesului cu șanse egale a întregii populații la servicii de sănătate a reproducerii; facilitarea inserției/reinserției părinților pe piața muncii prin diversificarea măsurilor care încurajează reconcilierea vieții de familie cu cea profesională;
- Adaptarea sistemului de educație și formare profesională la evoluțiile demografice și la nevoile pieței muncii; creșterea și diversificarea ofertei de locuri de muncă;

- Creșterea speranței de viață și a speranței de viață sănătoasă prin dezvoltarea serviciilor de sănătate de calitate, precum și a campaniilor de informare și a programelor naționale de promovare a activităților sportive și a alimentației echilibrate;

- Dezvoltarea sistemului de îngrijiri de lungă durată pentru persoanele vârstnice dependente; facilitarea accesului persoanelor vârstnice, în special al celor din mediul rural, la servicii medicale și sociale de calitate;

- Promovarea principiului îmbătrânirii active și echilibrarea raportului de dependență în sistemul de pensii; promovarea menținerii în activitate a lucrătorilor vârstnici, inclusiv pentru persoanele care au îndeplinit vârsta de pensionare dar doresc să continue să muncească; dezvoltarea programelor flexibile de lucru; adaptarea condițiilor de la locul de muncă și furnizarea de formare profesională pentru lucrătorii vârstnici;

- Limitarea disparităților în distribuția teritorială a populației;

- Evaluarea primelor rezultate ale Strategiei Naționale privind Populația României și revizuirea, pe această bază, a țintelor și modalităților de acțiune pentru perioada următoare.

(iii) Managementul adecvat al migrației forței de muncă prin:

- Aplicarea unor programe speciale de admitere a anumitor categorii profesionale din țări terțe;

- Elaborarea și punerea în aplicare a unei politici de imigrare corespunzătoare obiectivelor Strategiei demografice;

- Promovarea unor măsuri active pentru scăderea numărului tinerilor sau familiilor tinere care emigrează definitiv.

Orizont 2030. Obiectiv național: Aproximativ semnificativă de nivelul mediu al celorlalte state membre ale UE în privința coeziunii sociale și calității serviciilor sociale.

Pentru a asigura creșterea calității vieții cetățenilor și persoanelor rezidente în România și pentru reducerea și inversarea declinului demografic vor fi urmărite următoarele obiective orientative:

- Înscrierea pe o tendință sigură de diminuare a reducerii numărului populației generale;

- Reducerea ratei sărăciei la un nivel comparabil cu media UE din acel an;

- Asigurarea accesului tuturor cetățenilor și rezidenților la servicii de sănătate, educație și sociale de calitate;

- Asigurarea accesului nediscriminatoriu al tuturor persoanelor pe piața muncii;

- Cuprinderea tuturor persoanelor apte de muncă în sistemul de educație și formare profesională continuă, inclusiv a celor în vârstă de peste 50 ani.

1.7. Sărăcia globală și sfidările dezvoltării durabile

Uniunea Europeană și statele sale membre se află printre principalele susținătoare ale procesului de extindere a aplicării principiilor și practicilor dezvoltării durabile la nivel global, pentru reducerea sărăciei și discrepanțelor economico-sociale și pentru promovarea unor politici responsabile în privința conservării și utilizării raționale a resurselor naturale ale planetei. În acest sens, UE și-a asumat obligații precise, în conformitate cu documentele programatice adoptate la cel mai înalt nivel în cadrul ONU precum și al Organizației Mondiale pentru Comerț, privind sporirea substanțială, în termeni cantitativi și calitativi, a contribuției sale la ajutorul pentru dezvoltare și la îmbunătățirea guvernanței internaționale în materie de protecție a mediului.

Din punctul de vedere al volumului asistenței oficiale pentru dezvoltare (ODA), Uniunea Europeană și statele sale membre reprezintă cel mai mare donator din lume, cu o contribuție de circa 60% din totalul alocațiilor ODA pe plan internațional.

Strategia pentru Dezvoltare Durabilă a UE reînnoită (2006) reiterează aceste angajamente de solidaritate internațională prin integrarea ariei problematice a dezvoltării durabile la nivel global în Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene ca obiectiv al colaborării multilaterale și bilaterale pentru sporirea eficienței, coerenței și calității ajutorului pentru dezvoltare în perioada următoare.

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea activă a dezvoltării durabile la nivel global și asigurarea punerii de acord a politicilor interne și externe ale Uniunii Europene cu principiile dezvoltării durabile și angajamentele sale în această privință.

Cu ocazia Consiliului European din iunie 2008 a fost aprobată Agenda de Acțiune privind rolul UE ca partener global în atingerea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului prin care se reiterează angajamentul UE de a rămâne cel mai important donator la nivel mondial precum și de a întreprinde toate demersurile pentru susținerea realizării Obiectivelor Mileniului.

Potrivit angajamentelor asumate, UE ar urma să aloce, la nivel colectiv, 0,56% din venitul național brut, adică 66 miliarde euro, în anul 2010 (față de 46 miliarde euro în 2006), cu posibilitatea să ajungă până la 84 miliarde euro la nivelul anului 2015, pornind de la premisa că statele membre își vor respecta obligațiile asumate la nivel european, conform Consensului European pentru Dezvoltare din 2005.

Astfel, România, ca și celelalte state membre care au aderat la UE după 2002, s-a angajat să depună eforturi pentru creșterea volumului asistenței oficiale pentru dezvoltare, în cadrul procesului național de alocare bugetară, pentru a atinge ținta de 0,17% din venitul național brut (VNB) până în 2010 și de 0,33% din VNB până în 2015.

Statele membre care au aderat la UE înainte de 2002 s-au angajat să aloce pentru ODA 0,51% din VNB până în 2010 și 0,7% din VNB până în 2015.

Agenda de acțiune a UE subliniază nevoia de a spori eforturile în domenii precum educația, mediul, sănătatea, apă și canalizare, agricultura, dezvoltarea pentru combaterea sărăciei, infrastructura și egalitatea de șanse, cu prioritate în Africa.

De asemenea, așa cum se arată în Agenda de Acțiune a UE, atingerea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în contextul unei dezvoltări durabile reprezintă o responsabilitate comună a tuturor partenerilor, care vor trebui să-și onoreze angajamentele, răspunderea principală revenind statelor în curs de dezvoltare.

Se va urmări asigurarea coerenței politicilor pentru dezvoltare, principiu consacrat în Tratatul fondator al UE și reconfirmat în Consensul European pentru Dezvoltare din decembrie 2005. Principalele provocări cărora va trebui să li se facă față sunt creșterea capacităților și a conștientizării, în special în rândul actorilor responsabili pentru politicile sectoriale, gestionarea echilibrată a diferitelor politici și interese și adaptarea lor corespunzătoare, atât la nivelul țărilor UE cât și al statelor partenere în curs de dezvoltare. Coerența politicilor susține integrarea orizontală a obiectivelor cooperării pentru dezvoltare în toate activitățile din cele 12 politici sectoriale (comerț, mediu, schimbări climatice, securitate, agricultură, pescuit, politici sociale și ocuparea forței de muncă, migrație, cercetare, societatea informațională, transport și energie) susceptibile de a avea un impact asupra statelor în curs de dezvoltare.

Orizont 2013. Obiectiv național: Implementarea instrumentelor legislative și instituționale aferente statutului României de țară donatoare de asistență pentru dezvoltare, conform obligațiilor de stat membru al UE; stabilirea priorităților și modalităților de acțiune și alocarea în acest scop a circa 0,25% din venitul național brut (VNB) în 2013 și 0,33% în 2015, cu ținta intermediară de 0,17% din VNB în 2010.

Odată cu aderarea la UE, România a devenit stat donator de asistență pentru dezvoltare. Ministerul Afacerilor Externe este instituția responsabilă pentru coordonarea și gestionarea politicii naționale de cooperare internațională pentru dezvoltare. Cooperarea pentru dezvoltare este integrată în ansamblul politicii externe a României. În calitate de stat membru al UE, România poate acorda asistență statelor în curs de dezvoltare aflate pe lista Comitetului de Asistență pentru Dezvoltare al OCDE, atât printr-o politică proprie cât și prin asocierea la politica și eforturile financiare ale UE în materie..

Principalul obiectiv al politicii naționale de cooperare internațională pentru dezvoltare îl reprezintă susținerea eforturilor de reducere a sărăciei în statele beneficiare de asistență, în contextul mai larg al contribuției la atingerea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului.

În același timp, România s-a asociat angajamentelor asumate de UE în domeniul finanțării pentru dezvoltare (Angajamentele Monterrey) și al creșterii eficacității asistenței pentru dezvoltare (ca semnatară a Declarației de la Paris privind eficacitatea asistenței), inclusiv al celor referitoare la sporirea substanțială a volumului de asistență oficială pentru dezvoltare.

În conformitate cu practica europeană, România a adoptat Strategia Națională privind Politica Națională de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare și Planul de Acțiune pentru aplicarea acestei Strategii printr-o Hotărâre de Guvern aprobată la 31 mai 2006. Strategia stabilește prioritățile geografice (Europa de Est, Balcanii de Vest și Caucazul de Sud, lista statelor beneficiare putând fi extinsă și pentru state din Asia Centrală, Africa și America Latină) și sectoarele de direcționare prioritară a asistenței (buna guvernare, consolidarea instituțiilor democratice și statului de drept, dezvoltarea economică, educația și formarea profesională, ocuparea forței de muncă, sănătatea, dezvoltarea infrastructurii, protecția mediului).

Tot în 2006 Parlamentul României a adoptat Legea privind finanțarea asistenței în cadrul politicii naționale de cooperare internațională pentru dezvoltare, iar în 2007 au fost reglementate, prin Hotărâre de Guvern, acțiunile specifice aferente finanțării acestor operațiuni.

În anul 2007, România a raportat o contribuție ODA de 0,07 din venitul național brut (aproximativ 80 milioane euro), sumă care include contribuția României la bugetul comunitar consacrat cooperării pentru dezvoltare și ajutorului umanitar (54 milioane euro), contribuțiile din bugetul special al MAE destinat asistenței pentru dezvoltare, precum și contribuțiile din bugetele altor ministere (cea mai mare parte revenind burselor acordate de Ministerul Educației și Cercetării). Contribuția efectivă a României la susținerea eforturilor pentru îndeplinirea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (însușind 4, 67 milioane euro) a fost dirijată pe canale multilaterale, prin agențiile ONU sau fonduri administrate de acestea.

Deși persistă discrepanțe serioase în privința performanței la unii indicatori importanți ai dezvoltării durabile față de media UE și în special față de statele din nucleul său central, România se califică, datorită creșterii robuste a PIB în perioada 2001-2007, pentru statutul de țară donatoare de ajutor pentru dezvoltare. Această stare de fapt este confirmată de Raportul de țară asupra Obiectivelor de dezvoltare ale Mileniului (2007), care constată îndeplinirea, în cea mai mare parte, în unele cazuri în avans, a obiectivelor asumate în primul raport din 2003. Aceasta a permis stabilirea unor ținte mai ambițioase la nivelul anului 2015 și creează condițiile pentru utilizarea experienței și expertizei relevante dobândite de România în vederea soluționării unor probleme specifice țărilor aflate într-o etapă timpurie a dezvoltării moderne.

Pentru anii următori se are în vedere sporirea bugetului alocat ODA în sensul respectării obligațiilor asumate, creșterea graduală a asistenței bilaterale, întărirea capacității instituționale și coerenței de acțiune la nivel național în sectorul guvernamental dar și în cel neguvernamental în scopul consolidării profilului României ca țară donatoare în stransă colaborare și coordonare cu ceilalți donatori internaționali.

Pe plan regional, România va continua să acorde asistență în acele domenii prioritare, menționate în Strategia Națională, în care a acumulat în procesul de aderare la UE o experiență ce se poate dovedi utilă statelor partenere. De asemenea, România va continua să acționeze în sprijinul extinderii colaborării transfrontaliere axate pe obiectivele dezvoltării durabile în zona Mării Negre prin utilizarea rațională și eficientă a fondurilor puse la dispoziție de guvernul român și de alți parteneri europeni și internaționali și prin implementarea Convenției de la București privind protecția Mării Negre împotriva

poluării (1992) în corelare cu obiectivele complexe ale politicii maritime a Uniunii Europene și prin concretizarea inițiativei comune cu Austria privind intensificarea cooperării în bazinul dunărean.

Vor fi întreprinse acțiuni de conștientizare a cetățenilor asupra importanței implicării României în programele de asistență pentru implementarea principiilor și practicilor dezvoltării durabile la nivel global nu numai ca o obligație morală de solidaritate internațională ci și ca o modalitate concretă de promovare a intereselor naționale ale României, în special în domeniul economic.

România va susține, alături de celelalte state membre ale Uniunii Europene, întărirea rolului și competențelor Programului pentru Mediu al Națiunilor Unite (UNEP) cu sediul la Nairobi și transformarea acestuia într-o agenție specializată a ONU, ca vehicul principal al integrării preocupărilor de conservare și folosire rațională a resurselor naturale la nivel planetar în efortul general de îndeplinire a obiectivelor dezvoltării durabile.

Orizont 2020. Obiectiv național: Conturarea domeniilor specifice de aplicare a expertizei și resurselor disponibile în România în slujba asistenței pentru dezvoltare și alocarea în acest scop a circa 0,50% din PIB.

În scopul consolidării profilului internațional de donator al României vor fi avute în vedere, printre altele, sporirea bugetului alocat asistenței oficiale pentru dezvoltare în vederea respectării obligațiilor asumate la nivel european și internațional, crearea unei Agenții Naționale de implementare a politicii de cooperare pentru dezvoltare și promovarea expertizei dobândite de România ca stat donator în domeniile în care România deține avantaje comparative.

România va promova o mai bună coordonare și complementaritate între donatori prin eforturi în direcția programării multianuale comune bazate pe strategiile de reducere a sărăciei, creării unor mecanisme comune de implementare, întreprinderii unor analize și misiuni comune ale donatorilor și utilizării eficiente a mecanismelor de cofinanțare.

În sensul Declarației de la Paris privind Eficacitatea Asistenței (2005), România va urmări dezvoltarea simțului de proprietate (*ownership*) al statelor partenere asupra procesului de dezvoltare, armonizarea procedurilor cu cele ale statelor partenere, alinierea asistenței la necesitățile lor reale, punând accentul pe obținerea de rezultate și responsabilizarea în dublu sens.

Orizont 2030. Obiectiv național: Alinierea completă a României la politicile Uniunii Europene în domeniul cooperării pentru dezvoltare, inclusiv din punctul de vedere al alocărilor bugetare ca procent din PIB.

România va spori în continuare bugetul alocat în scopurile asistenței oficiale pentru dezvoltare, va urmări alinierea la politicile UE pe linia cooperării pentru dezvoltare și va susține demersurile comune ale UE în domeniu.

Se vor întreprinde demersuri pentru alinierea la cerințele OCDE în vederea obținerii de către România a statutului de membru al Comitetului de Asistență pentru Dezvoltare.

Va continua promovarea expertizei dobândite de România ca stat donator în domeniile în care România deține avantaje comparative și se va promova coordonarea și complementaritatea între donatori, cu respectarea principiilor de bază înscrise în Declarația de la Paris privind eficacitatea asistenței.

2. Teme inter- și trans-sectoriale

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă nu prevede obiective cantitative sau calitative precise în afara celor prevăzute în Agenda Lisabona, directivele sectoriale, programele și instrumentele convenite. Detalierea obiectivelor țintă pe orizonturi de timp se face pe baza priorităților naționale, în congruență cu documentele și practicile curente ale UE.

2.1. Educație și formare profesională

Îmbunătățirea radicală și diversificarea ofertei educaționale a întregului sistem de învățământ și formare profesională din România este recunoscută ca un obiectiv prioritar de importanță strategică și o condiție obligatorie pentru transpunerea în fapt a principiilor dezvoltării durabile pe termen mediu și lung. Se are în vedere și faptul că reformele de sistem și investițiile de efort și resurse în acest domeniu prezintă un înalt grad de inerțialitate, capacitatea de absorbție fiind un factor determinant, iar rata de rentabilitate este mică pe termen scurt, rezultatele tangibile devenind evidente abia numai după un număr însemnat de ani.

În societatea românească există o largă recunoaștere a faptului că educația reprezintă factorul strategic al dezvoltării viitoare a țării prin contribuția sa esențială la modelarea multidimensională și anticipativă a capitalului uman. Educația este percepută ca o cale spre dezvoltarea durabilă care, în fapt, este un proces de învățare socială în căutare de soluții inovative.

O viziune de ansamblu asupra pachetului de măsuri legislative, instituționale și de orientare generală precum și asupra necesarului realist de finanțare este încă în curs de elaborare. Baza acestui proces complex o reprezintă Strategia de la Lisabona, Orientările Strategice Comunitare privind Coeziunea, Comunicarea Comisiei Europene privind societatea informațională, programul de lucru „Educația și formarea profesională orizont 2010” și programul de acțiune integrat în domeniul învățării pe tot parcursul vieții 2007-

2013, precum și prevederile Declarației de la Bologna (1999), Obiectivele Mileniului stabilite în anul 2000, ale Deceniului ONU „Educație pentru o Dezvoltare Durabilă” 2005-2014 și ale Strategiei pe aceasta temă convenite în 2005, la Vilnius, sub egida Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE).

Programul Operațional Sectorial “Dezvoltarea Resurselor Umane” 2007-2013, aprobat în noiembrie 2007, având obiective și modalități de acțiune derivate din Cadrul Strategic Național de Referință 2007-2010, stabilește 7 axe prioritare de acțiune dintre care cel puțin 3 au relevanță directă asupra evoluției viitoare a sistemului național de educație și formare profesională. Programul Național de Reformă pentru Agenda Lisabona 2007-2010 constituie, de asemenea, un document strategic de referință care include dezvoltarea educației și formării profesionale printre măsurile prioritare. În anul 2007, România a elaborat Strategia Educației pentru Dezvoltare Durabilă, pe baza recomandărilor Strategiei UNECE, care detaliază obiectivele și direcțiile de acțiune specifice în acest domeniu.

Elaborarea prin consens a unei viziuni strategice pe termen mediu și lung, în baza principiilor și priorităților generale formulate în Pactul pentru Educație din februarie 2008, va fi finalizată în 2009 – anul în care se va fundamenta Strategia UE post-Lisabona și se va negocia alocarea contribuțiilor financiare pentru exercițiul de programare 2014-2020.

Orizont 2013. Obiectiv național: Dezvoltarea capitalului uman și creșterea competitivității prin corelarea educației și învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii și asigurarea oportunității sporite pentru participarea viitoare pe o piață a muncii modernă, flexibilă și incluzivă.

Se urmărește în acest fel calificarea și recalificarea, potrivit noilor exigențe ale pieței naționale a muncii și cerințelor de competitivitate în Piața Unică a UE, a unui număr de 1,65 milioane persoane, echivalent cu 18% din totalul populației ocupate în 2006. Ținând seama de rezultatele nesatisfăcătoare obținute în perioada 2000-2006, se pornește de la constatarea că unele ținte stabilite prin Strategia de la Lisabona (o rată medie de 70% de ocupare a populației în vârstă de 15-64 ani; reducerea ratei de părăsire timpurie a școlii sub 10%; sporirea la 85% a populației în vârstă de 15-64 ani care a absolvit cel puțin învățământul secundar superior) nu vor putea fi atinse, în cazul României, până în anul 2010, necesitând o reeșalonare realistă, adaptată la condițiile specifice existente. Va fi nevoie de eforturi susținute chiar și pentru atingerea țintei asumate în cadrul Obiectivelor Mileniului astfel ca, până în 2012, copiii din mediul rural să finalizeze ciclul complet de învățământ primar și gimnazial în proporție de cel puțin 95%. În aceste condiții, accentul principal al ansamblului de politici și acțiuni care se vor realiza până în anul 2013 se va pune pe menținerea și accelerarea tendințelor deja conturate pentru recuperarea decalajelor față de nivelul actual de performanță al celorlalte state membre ale UE.

Pentru garantarea accesului la educație și la formarea profesională de calitate, precum și pentru asigurarea continuă a calității educației se vor îndeplini **obiectivele** specifice stabilite prin Programul Operațional Sectorial «Dezvoltarea Resurselor Umane»:

- Îmbunătățirea sistemului de asigurare a calității în învățământul preșcolar, primar și secundar și formarea profesională inițială prin **susținerea unităților de învățământ preuniversitar** în vederea perfecționării managementului și a capacității de furnizare a calificărilor relevante pe piața muncii;
- Ameliorarea sistemului de asigurare a calității în învățământul superior prin **susținerea universităților** în vederea îmbunătățirii managementului și a capacității de furnizare a calificărilor relevante;
- Îmbunătățirea calificării profesorilor, formatorilor și altor categorii de personal din educație și formare prin **sprijinirea formării inițiale și continue** a acestora;
- Lărgirea cadrului de stimulare a învățării pe toată durata vieții prin **sprijinirea furnizorilor de formare** în vederea dezvoltării sistemului de asigurare și management al calității;
- Sprijinirea obținerii de cunoștințe și competențe superioare de către tinerii cercetători prin extinderea oportunităților pentru **studii doctorale și post-doctorale**.

Pentru a asigura **accesul și participarea la educație și formare profesională inițială de calitate**, acțiunile se vor concentra, într-o primă etapă, asupra descentralizării, sprijinirii școlilor în vederea implementării sistemului de management al calității, creării unei “culturi a calității” și accesului egal la educație. Va avea loc reformarea în profunzime, pe baza Strategiei naționale privind educația timpurie, și extinderea rețelei de unități a învățământului timpuriu (preșcolar), asigurarea măsurilor specifice de suport educațional pentru grupurile dezavantajate, precum și continuarea programelor de tip “A doua șansă”, asigurarea unui management performant în unitățile de învățământ preuniversitar, lărgirea ariei de acoperire a transportului școlar și întărirea colaborării cu autoritățile locale pe baza unor responsabilități bine definite. Se va asigura echiparea unităților de învățământ cu condiții de învățare care permit tratamentul didactic personalizat al elevilor cu cerințe educaționale speciale.

Pentru îmbunătățirea calității actului educațional se vor dezvolta metodologii specifice de evaluare, de stimulare a participării, de monitorizare a absenteismului și a absolvirii, precum și de pregătire a experților în evaluare și în acreditare prin sprijinirea furnizorilor de servicii educaționale și de formare profesională inițială pentru implementarea noilor instrumente și alinierea acestora la noile standarde și formarea adecvată a personalului din grupurile țintă (directorii de școli, inspectorii, decidenții, personalul implicat în formularea de politici educaționale și cadrele didactice). Oferta educațională va include actualizarea curriculum-ului, introducerea noilor tehnici de predare centrate pe cerințele și pe stilurile individuale de învățare ale elevului, promovarea inovației în predare și în învățare, furnizarea competențelor și abilităților necesare pentru ocupațiile noi, precum și dotarea cu calculatoare și asigurarea accesului la Internet. Ponderea unităților școlare sprijinite care vor primi sau reprimi (prin evaluare

periodică) acreditarea prin prisma noilor standarde de asigurare a calității se prevede să ajungă la 80% din total în anul 2015.

Întrucât extinderea învățământului obligatoriu de la 8 la 10 ani a creat o presiune asupra infrastructurii învățământului preuniversitar, se va acționa pentru reabilitarea și modernizarea unora dintre unitățile existente, paralel cu crearea și dezvoltarea unor campusuri educaționale cu dotări complexe (școală, facilități de cazare, cantină, bibliotecă, ateliere, săli și terenuri de sport). Necesarul estimat este de circa 480 campusuri concentrate cu precădere în sfera învățământului profesional și tehnic, în special în jurul nucleelor reprezentate de școlile de artă și meserii. Se va asigura și adaptarea calificărilor profesionale la cerințele actuale și de perspectivă ale pieței muncii și la specificul regional.

Acțiunile care vizează dezvoltarea serviciilor de orientare și consiliere, atât pentru elevi cât și pentru părinții sau familiile acestora, se vor concentra cu precădere asupra zonelor rurale, asupra comunității rome, precum și a altor grupuri dezavantajate. Pentru promovarea culturii antreprenoriale prin educație se va continua introducerea cursurilor cu caracter aplicativ, inclusiv activități extracurriculare, pentru dobândirea unor deprinderi și abilități utile în vederea inserției sociale și pe piața muncii.

Proiectele în curs de finalizare urmăresc sporirea atractivității carierei didactice prin îmbunătățirea sistemelor de recrutare și de menținere în domeniul învățământului a celor mai buni absolvenți de universitate, accesul cadrelor didactice la programele de licență și masterat, inclusiv cele de masterat pedagogic și interdisciplinar, dezvoltarea de noi profesii în educație («*learning developer*», auditor pentru calitate, asistent educațional pentru copiii cu cerințe educaționale speciale etc.). Pentru îmbunătățirea calității învățământului preuniversitar la toate nivelurile se va introduce un sistem unitar de certificare și de acordare a creditelor profesionale transferabile, precum și rețele de bune practici și repere calitative pentru unitățile de învățământ preuniversitar. Ținând seama de faptul că utilizarea tehnologiilor informaționale în procesul de predare/instruire se situează în România la un nivel inferior față de celelalte țări UE, toate programele de pregătire și de perfecționare a învățătorilor, profesorilor și formatorilor vor include module obligatorii de studiu în acest domeniu.

În vederea gestionării impactului tendințelor demografice negative asupra personalului didactic vor fi realizate programe speciale de reconversie către activități de orientare și de consiliere, activități extracurriculare, precum și programe de mobilitate geografică și ocupațională a cadrelor didactice.

O îmbunătățire substanțială a calității în **învățământul universitar și post-universitar va interveni** în urma elaborării și aplicării Cadrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior. Aceasta presupune introducerea unor criterii și practici transparente pentru definirea calificărilor și procedurilor de validare, dezvoltarea unor soluții informatice pentru managementul acestui proces, formarea unui contingent de evaluatori de calitate a proceselor didactice și a finalității acestuia în învățământul superior. Se prevede ca ponderea universităților care vor primi acreditarea prin prisma noilor standarde de asigurare a calității să ajungă, în 2015, la 90%. Potrivit recomandărilor formulate în cadrul dezbaterilor publice asupra prezentei Strategii, în

vederea depășirii rezistenței la schimbare a unor structuri osificate, se preconizează atragerea în operațiunile de audit, evaluare și certificare, conform standardelor de calitate recunoscute internațional pentru învățământul superior, a expertizei oferite de specialiști independenți din țară și din străinătate în sistemul «evaluare colegială».

Creșterea relevanței învățământului superior pentru piața muncii reclamă ajustarea programelor existente sau elaborarea, după caz, a unor noi programe de licență și masterat. În acest scop se va întări interacțiunea dintre universități, comunitatea de afaceri și sectorul cercetare-dezvoltare-inovare sub forma unor parteneriate consolidate, inclusiv prin constituirea unor formațiuni interdisciplinare complexe de tip «cluster».

Pentru a răspunde cerințelor societății bazate pe cunoaștere se va lărgi și diversifica oferta de educație post-universitară în țară și în străinătate, inclusiv prin realizarea unor parteneriate cu universități cu tradiție și performanțe recunoscute din alte țări ale UE. Aceasta presupune și o reajustare a alocării fondurilor disponibile întrucât, în anul 2006, din totalul bugetului pentru învățământ superior, numai 0,16% a revenit studiilor doctorale, iar programele post-doctorale nu au beneficiat de finanțare publică. La nivelul anului 2015 se prevede ca ponderea doctoranzilor care au obținut titlul de doctor din totalul celor sprijiniți să ajungă la 90%.

Promovarea principiului educației permanente prin **învățarea pe tot parcursul vieții** reprezintă pentru România o direcție de acțiune prioritară, dată fiind serioasa rămânere în urmă în privința participării la diferite forme de calificare, recalificare, specializare sau perfecționare profesională (de peste 5 ori sub media UE), ca și de dezvoltare socială și personală. Preocupările în acest domeniu sunt esențiale pentru dezvoltarea personală, civică și socială, precum și din perspectiva șanselor de obținere a unui loc de muncă mai bine remunerat prin valorificarea rezultatelor învățării dobândite, de la educația timpurie până la studiile post-universitare și alte forme de educație a adulților în contexte formale cât și non-formale sau informale. Rațiunea dezvoltării și diversificării acestor forme de educație (formală, non-formală și informală) și de formare profesională se leagă de creșterea relevanței competențelor astfel obținute de către participanți pe piața muncii. Comitetele Sectoriale vor stabili, pe baza priorităților strategice de dezvoltare socio-economică, nevoile de formare profesională a resurselor umane, definind calificările și competențele necesare pieței muncii pe termen scurt și mediu.

Dezvoltarea campusurilor educaționale preuniversitare și a parcurilor tehnologice de nivel superior va oferi baza logistică pentru sistemele de reîmprospătare a cunoștințelor, de recalificare și de dobândire de noi statusuri ocupaționale adecvate cerințelor de pe piața muncii pentru adulți, alături de alte facilități create anume în acest scop.

Programele și formele de educație permanentă se adresează tuturor grupelor de vârstă și nivelurilor de calificare, dar au o importanță specială în cazul tinerilor, în special al celor care au abandonat școala înainte de finalizarea cursurilor (rata șomajului la această categorie este de 3,5 ori mai mare decât șomajul general), al persoanelor vârstnice apte de muncă și al populațiilor defavorizate sau altor grupuri vulnerabile. Amploarea fenomenelor constatate în România, ca și experiența pozitivă dobândită în alte țări ale UE, reclamă o abordare coerentă la nivel național, corelată inter-sectorial și realizată în cooperare cu partenerii sociali.

Față de numărul de participanți la programe de calificare și reciclare profesională de 187 mii persoane în anul 2004, se stabilește ca, la nivelul anului 2015, efectivele să ajungă la minimum 360 mii, din care 160 mii femei; ponderea elevilor sau studenților sprijiniți în tranziția de la școală la viața activă care au obținut un loc de muncă sau au participat la cursuri ulterioare să ajungă la 65%, iar numărul celor ce beneficiază de serviciile de consiliere în carieră să crească de la circa 86 mii în 2005 la 400 mii în 2015.

Întregul sistem de educație și formare profesională va asimila **principiile și obiectivele dezvoltării durabile** ca element integrator al ansamblului de cunoștințe, aptitudini și deprinderi necesare existenței și performanței personale și socio-culturale în lumea modernă. Educația pentru dezvoltare durabilă va fi integrată transversal în toate programele de pregătire, proiectate și organizate prin câmpuri disciplinare sau module, de la științele naturii la practicile responsabile ale civismului, de la sustenabilitatea producției și consumului în raport cu resursele la însușirea principiilor diversității culturale, ale bunei guvernări și ale statului de drept. De asemenea, abordarea educațională a dezvoltării durabile traversează paradigma formală, informală și non-formală. Educația pentru dezvoltare durabilă necesită cooperare și parteneriat între mulți factori de decizie: autoritățile centrale și locale, sectorul educațional și cel științific, sectorul sănătății, sectorul privat, industria, transportul și agricultura, comerțul, sindicatele, mass-media, organizațiile non-guvernamentale, comunitatea locală, cetățenii și organizațiile internaționale.

Educația pentru dezvoltare durabilă nu trebuie să se rezume la un punct de vedere ecologist. Ea se dezvoltă ca un concept larg și cuprinzător, reunind aspecte interconectate referitoare la mediu, ca și la problemele economice și sociale. Raportarea la gama extinsă și diversificată de teme care se asociază principiilor dezvoltării durabile necesită o abordare inter- și trans-disciplinară în formule educaționale integrate, cross-curriculare și complementare care țin seamă totodată de specificitatea condițiilor locale, naționale și regionale ca și de contextul global. Sistemul de educație și formare profesională va valorifica participarea proactivă și va promova voluntariatul ca expresie a spiritului civic dobândit cu sprijinul școlii.

Prin măsurile preconizate, sistemul educațional din România reconectează tradiția școlii românești la conceptul de educație pentru dezvoltare durabilă ale cărei conținuturi tematice sunt transversal integrate în sisteme educaționale formale, non-formale și informale pe trei dimensiuni: socio-culturală, ambientală și economică prin:

- Conținuturi de educație socio-culturală pe teme locale și universale precum: drepturile omului, pacea și securitatea oamenilor, egalitatea sexelor, diversitate culturală, educație interculturală, educație pentru sănătate și pentru calitatea vieții, educația pentru timpul liber, buna guvernare (transparența, exprimarea liberă a opiniilor, libertatea expresiei, contribuția la formularea politicilor), educația pro-patrimoniu și pentru memoria locală;
- Conținuturi de educație ambientală (în și pentru mediu): dezideratul protecției mediului în procesul de dezvoltare, calitatea mediului, conservarea, protecția și ameliorarea sa devin scopul dezvoltării; educația pentru regenerarea mediului natural; educația pentru reciclarea și refolosirea materialelor;

- Conținuturi de educație și formare tehnică și profesională prin competențe și pro-atitudini (a avea înțelegerea realității lumii pentru sine și pentru alții; a poseda cunoștințe generale și a se specializa într-un domeniu de activitate dat; a continua să înveți și a urmări educația pe tot parcursul vieții într-o societate care învață); abilități și aptitudini (a lucra singur sau în echipă cu alții, cu integritate și cu cinste, făcând dovadă de onestitate, punctualitate și responsabilitate; a se adapta situațiilor diverse; a cunoaște și a înțelege probleme și dificultăți, a face dovadă de creativitate și de gândire critică pentru a găsi soluții, a rezolva conflicte fără recurs la violență); etica în mijlocul dezvoltării durabilității sociale.

În acest cadru general se vor realiza programe adaptate și diferențiate pentru mediul urban și cel rural în privința cultivării sustenabilității și implicării proactive a tinerilor și cadrelor didactice în elaborarea și punerea în aplicare a unor proiecte și programe compatibile cu obiectivele dezvoltării durabile (de pildă, în cadrul Agendei Locale 21).

Pentru ca obiectivele și măsurile stabilite să aibă impactul dorit, politicile educaționale și de formare profesională aflate în curs de elaborare vor include prevederi cu relevanță directă pentru perspectiva dezvoltării durabile a României. Prin corelare cu strategiile naționale și programele sectoriale, ținând seama și de evoluțiile demografice previzibile, se va identifica profilul de resurse umane de care România va avea nevoie, explicitat pe niveluri educaționale, astfel încât să legitimeze restructurările de sistem și elaborarea programelor de studiu și curriculum pe baza rezultatelor așteptate ale învățării. Se va asigura, astfel, o abordare sistemică, generatoare de efecte optime pe termen mediu și lung.

Alocările pentru finanțarea programului de dezvoltare a resurselor umane (cofinanțat de Fondul Social European) pentru perioada 2007-2013 se ridică la circa 3,5 miliarde euro, reprezentând 85% din valoarea totală, la care se adaugă o contribuție națională de 613 milioane euro.

Orizont 2020. Obiectiv național: Atingerea nivelului mediu de performanță al UE în domeniul educației și formării profesionale, cu excepția serviciilor în mediul rural și pentru grupurile dezavantajate unde țintele sunt cele ale UE pentru 2010.

Pentru acest orizont de timp se vor avea în vedere, sub rezerva elaborărilor și fundamentării ulterioare, următoarele **direcții strategice de acțiune**:

- Restructurarea ciclurilor de învățământ pe baza profilului de formare specific și redefinirea programelor de pregătire în funcție de nivelurile de referință agreate pentru Cadrul Național al Calificărilor, astfel încât să fie asigurate transparența sistemului care sprijină învățarea pe tot parcursul vieții precum și mobilitatea ocupațională. Operațiunile de restructurare trebuie să ducă la asigurarea accesului și la îmbunătățirea substanțială a calității ofertei de pregătire prin dobândirea de competențe care să susțină dezvoltarea personală, competitivitatea și dezvoltarea durabilă;

- Dezvoltarea capacității și inovației instituționale, având la bază managementul cunoașterii, și crearea rețelelor de cooperare care să includă parteneriatele public-privat în condițiile descentralizării sistemului de învățământ și al autonomiei universitare;
- Profesionalizarea managementului educațional și școlar și a guvernantei prin formarea resurselor umane pentru leadership eficient, pentru promovarea atitudinilor participative, proactive și anticipative și prin dezvoltarea competențelor specifice, acordând aceeași prioritate celor sociale și personale.
- Deschiderea sistemului formal de educație prin recunoașterea achizițiilor de învățare dobândite în contexte non-formale sau informale. Este de așteptat ca, până în 2020, să existe acces real la centre de validare a competențelor dobândite în asemenea contexte, promovând astfel importanța acordată experienței de viață și muncă și relevanța ofertei educaționale atât pentru aspirațiile celor care învață cât și pentru nevoile de dezvoltare economică și socială.
- Dezvoltarea bazei instituționale și logistice a sistemului educațional național, inclusiv în ceea ce privește educația fizică și activitățile sportive și recreative, paralel cu diversificarea ofertei educaționale non-formale și informale. Cuprinderea în sisteme de învățare permanentă, recalificare sau reciclare profesională se va ridica la minimum 15% din grupa de vârstă 25-64 ani.
- Creșterea calității procesului de formare a personalului didactic și de conducere din învățământ prin sisteme flexibile pentru înnoirea stocului de cunoștințe, punând accentul pe promovarea comportamentelor de tip „practician reflexiv”, capabil să transmită abordări interdisciplinare în susținerea dobândirii rezultatelor învățării, în special a celor derivate din exigențele socio-culturale, economice și ambientale ale dezvoltării durabile.
- Accentuarea pregătirii tinerilor pentru a se instrui pe tot parcursul vieții, pentru a dobândi inteligența socio-emoțională și capacitatea de a se adapta competitiv pe piața muncii din Uniunea Europeană.
- Dezvoltarea unor programe de studiu diferențiate conform specificului regiunilor și nevoilor elevilor/studentilor, acoperirea unui spectru larg și echilibrat de domenii ale cunoașterii pentru înțelegerea în profunzime a legăturilor corelative între aspectele economice, sociale și de mediu, însușirea limbilor străine, valorizarea oportunităților pentru învățare inter- și trans-disciplinară, dobândirea de abilități privind planificarea/cercetarea atât la nivel individual cât și în echipe, implicarea participativă în serviciile pentru comunitate; spiritul de responsabilitate față de problemele globale comune; respect față de valorile universale, multiculturalitate și specificul identitar; dezvoltarea curiozității creatoare și (auto)interogarea continuă.
- Extinderea învățământului și formării profesionale de calitate în mediul rural, cultivarea egalității de șanse și atragerea în sistemul educațional a tinerilor din grupurile defavorizate.
- Extinderea cooperării internaționale prin inițierea și participarea la programe și proiecte europene, bilaterale, transfrontaliere; lărgirea prezenței școlii românești în organismele reprezentative la nivel european și internațional; încurajarea participării

diasporei științifice românești la proiecte educaționale realizate în România și la evaluarea proiectelor, programelor și politicilor educaționale relevante pentru domeniul dezvoltării durabile.

Orizont 2030. Obiectiv național: Situarea sistemului de învățământ și formare profesională din România la nivelul performanțelor superioare din UE; apropierea semnificativă de nivelul mediu al UE în privința serviciilor educaționale oferite în mediul rural și pentru persoanele provenite din medii dezavantajate sau cu dizabilități.

- Principiile și practicile dezvoltării durabile vor fi încorporate organic în ansamblul politicilor educaționale. În baza direcțiilor strategice care urmează să fie convenite, în linii generale, în anul 2009, se vor realiza exerciții de viziune bazate pe evaluarea comparativă a rezultatelor obținute la fiecare 5 ani, cel relevant pentru orizontul 2030 fiind anul 2019.

- Eficiența internă și externă a sistemului de educație, de la educația timpurie la studiile post-doctorale, de la educația formală la cea non-formală, de la formarea profesională inițială și continuă până la accesul echitabil la învățare, în condiții de calitate, va fi în continuare obiectivul principal. Învățarea eficientă va rămâne o prioritate, iar formele și metodele de predare vor fi caracterizate prin diversitatea și flexibilitatea abordărilor pedagogice și se vor concentra pe formarea deprinderii de a învăța și de acumula cunoștințe utile și a capacității de a aplica aceste deprinderi într-un spectru larg de domenii.

- Metodologia de evaluare, certificare și atestare a calității actului educațional precum a relevanței acestuia pe piața muncii se va alinia la procedurile de raportare la reperle de performanță adoptate în Uniunea Europeană și la cele mai bune practici existente pe plan mondial.

- Extinderea în continuare a cooperării internaționale.

2.2. Cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, inovația

Sectorul cercetare-dezvoltare-inovație a suferit, probabil, cel mai mult de pe urma „pierderilor colaterale” cauzate de tranziția României la economia de piață. Tarele care fuseseră evidente încă din anii '80 ai secolului trecut au fost exacerbate timp de aproape 15 ani de o subfinanțare cronică (într-o proporție, raportată la PIB, de peste trei ori mai mică decât media UE) și o restructurare întârziată a sectorului, ducând la reducerea drastică a numărului de cercetători activi (cu circa 30%, adică 2,6 cercetători la 1000 de persoane angajate, față de media de 7,8 în UE-25) simultan cu modificarea negativă a mediei lor de vârstă (64% peste 40 de ani). Aplicarea unor strategii de supraviețuire dictate de penuria de resurse a afectat grav atractivitatea carierei de cercetare, ceea ce s-a tradus prin migrarea masivă a cercetătorilor performanți către alte sectoare ale economiei

sau în străinătate, dublată de scăderea influxului de tineri talentați care au fost descurajați de remunerarea slabă și de lipsa de claritate și transparență a criteriilor de promovare profesională.

Prelungirea acestei situații a avut un impact nefavorabil și asupra menținerii și dezvoltării infrastructurii de cercetare precum și asupra relațiilor de colaborare internațională în domeniu, chiar și în acele subramuri unde performanțele și dotările existente situau cercetarea Românească la un nivel competitiv pe plan european. Ca urmare a acestei combinații de factori, numărul de cercetători raportat la populația României reprezintă doar o treime din media țărilor UE, iar din punct de vedere calitativ numărul de lucrări științifice produse de autori români sau de citate referitoare la rezultatele cercetărilor lor în publicațiile internaționale de prestigiu, precum și numărul de brevete românești înregistrate sau supuse spre aprobare în țară sau în străinătate se plasează la cote scăzute (locul 69 în lume), cu mult sub potențialul existent.

Orizont 2013. Obiectiv național general: Atingerea mediei UE la indicatorii de bază ce descriu structura și performanța sistemului de cercetare, dezvoltare și inovare.

Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovație 2007-2013 elaborată, în urma unei largi consultări cu factorii interesați, sub egida Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică în decembrie 2006 și însușită de Guvernul României în 2007 cuprinde o evaluare critică a situației actuale, viziunea generală pentru viitor, detalierea obiectivelor strategice, aplicații privind cercetarea exploratorie și de frontieră, prioritățile investiției publice și promovarea inovării, precum și măsurile concrete de implementare și monitorizare a Strategiei. În elaborarea Strategiei s-au avut în vedere coerența cu principalele documente specifice ale UE (în special Strategia Lisabona revizuită-2005, participarea la Programul Cadru 7 pentru știință și tehnologie și la alte instrumente de colaborare specifice), precum și complementaritatea și sinergia cu politicile generale, strategiile sectoriale și programele operaționale adoptate pe plan național.

În acest scop au fost definite trei **obiective strategice**:

(a) Crearea de cunoștințe prin obținerea unor rezultate științifice și tehnologice de vârf, creșterea vizibilității internaționale a cercetării românești și transferul rezultatelor în economie și societate, ameliorarea substanțială, calitativă și cantitativă, a performanței capitalului uman din cercetare, inclusiv prin dezvoltarea unor poli de excelență;

(b) Creșterea competitivității economiei românești prin promovarea inovării cu impact efectiv la nivelul agenților economici, accelerarea transferului tehnologic, deplasarea accentului spre exerciții de rezolvare a problemelor complexe cu aplicabilitate directă, stimularea parteneriatelor cu firmele din sectoarele producției și serviciilor pe baze competitive, crearea de centre de competență și platforme tehnologice;

(c) Creșterea calității sociale a cercetării prin generarea de soluții conceptuale și tehnologice cu impact direct în elaborarea și implementarea politicilor publice și corelarea acestora în special în domenii precum sănătatea publică, protecția mediului, infrastructura, amenajarea teritoriului și gestionarea durabilă a resurselor naționale pe baze eco-responsabile.

Pentru implementarea acestei viziuni strategice sunt stabilite **obiective specifice**, unele dintre acestea conținând și ținte numerice cu referință la media UE:

- **Creșterea performanței** prin plasarea cercetării din România în grupul primelor 35 de țări în privința aparițiilor în publicațiile indexate ISI (locul 48 în 1995-2005), creșterea de 10 ori a numărului de brevete EPO la un milion de locuitori (1,72 în 2003 față de media UE de 137), triplarea numărului de brevete OSIM față de 2006 și creștere ponderii brevetelor high-tech, dublarea ponderii firmelor inovative (19% în 2002-2004);

- **Dezvoltarea resurselor sistemului** prin triplarea numărului de cercetători concomitent cu descreșterea mediei de vârstă sub 40 de ani, asigurarea unui număr mediu anual de 2.000 burse doctorale, o pondere de 50% de doctori și doctoranzi în totalul cercetătorilor, creșterea atractivității carierei de cercetător și aplicarea unor criterii de performanță în promovarea profesională, atragerea în instituțiile de cercetare sau în proiecte realizate în România a unor cercetători de valoare sau de perspectivă din străinătate sau din rândul diasporei științifice românești, facilitarea accesului la infrastructuri de cercetare performante în țară și în străinătate, în special în UE;

- **Antrenarea sectorului privat** prin creșterea cheltuielilor private pentru cercetare-dezvoltare la 1,5 din PIB, stimularea mediului privat pentru asimilarea rezultatelor cercetării în producția de bunuri și servicii, dezvoltarea parteneriatelor public-privat în știință și tehnologie și a interfețelor specializate între cerere și ofertă, simplificarea accesului firmelor inovative la schemele de cofinanțare în colaborare cu cercetarea din universități și instituțiile publice;

- **Creșterea capacității instituționale** prin reducerea fragmentării actuale a sistemului și încurajarea participării la rețele de cercetare pe plan național și internațional, afirmarea instituțiilor de învățământ și cercetare românești ca actori pe piața internațională a cunoașterii și ca parteneri viabili ai firmelor, profesionalizarea managementului cercetării, evaluarea independentă, preferabil internațională, a performanței cercetării cu finanțare publică, consolidarea rolului științei în societate prin promovarea eticii și egalității de șanse precum și a comunicării și dialogului știință-societate;

- **Extinderea cooperării internaționale** prin participarea la programe și proiecte transfrontaliere și inițierea altora noi, o mai bună prezență a României în organismele reprezentative la nivel european și internațional, încurajarea participării diasporei științifice românești la proiecte realizate în România și la evaluarea proiectelor, programelor și politicilor publice relevante.

Strategia oferă o viziune integrată a cercetării în sistemul economiei bazate pe cunoaștere, cu interfețele sale multiple cu societatea, mediul financiar, de informare și politic, statuează necesitatea evaluării cercetării în funcție de capacitatea sa inovativă și subliniază importanța gestionării și administrării profesionale a cercetării cu accent pe managementul contractelor, resurselor financiare și drepturilor de proprietate intelectuală. Pe baza unui cuprinzător exercițiu de foresight, primul de acest gen în domeniul științei și cercetării în România, Strategia stabilește **domeniile prioritare** ale activităților de cercetare-dezvoltare cu finanțare publică: tehnologiile societății informaționale; energia;

mediul; sănătatea; agricultura, securitatea și siguranța alimentară; biotehnologia; materiale, procese și produse inovative; spațiu și securitate; cercetări socio-economice și umaniste.

În domeniul **inovării** obiectivul propus este ca, în ciuda decalajelor existente în prezent, ponderea firmelor din România care introduc produse sau servicii inovative să se apropie de media UE spre sfârșitul perioadei de referință. În scopul promovării unor politici coerente de inovare se va introduce un sistem de coordonare transversală la nivel național, se va crea un portal dedicat întreprinderilor, în special IMM-urilor, se vor lansa programe parțial subvenționate de pregătire în domeniul managementului inovării și se vor dezvolta entități de transfer tehnologic (de la brevet la produs, serviciu sau proces) în cadrul unităților de învățământ și cercetare ca premisă pentru formarea unor clustere științifice și de inovare. Se prevad modalități flexibile de racordare la tendințele în curs de articulare în cadrul UE privind inovarea în servicii, reglementările privind ajutoarele de stat pentru cercetare-dezvoltare, brevetarea la nivel european și protejarea proprietății intelectuale pentru conținutul digital.

Prin îndeplinirea acestor obiective sectorul de cercetare-dezvoltare-inovare va contribui la traducerea în practică a preceptelor dezvoltării durabile, favorizând crearea de noi compatibilități și sinergii prin abordări pluridisciplinare complexe. În mod progresiv, adoptarea și însușirea organică a principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile va determina apariția unor noi elaborări științifice teoretice și aplicative pe liniile de joncțiune dintre domeniile de studiu tradiționale, constituindu-se într-un efort superior de sinteză.

Măsurile pentru asigurarea unui **cadru instituțional** adecvat de implementare a Strategiei includ activitatea Consiliului Național pentru Politică Știință și Tehnologie cu misiunea de a veghea asupra corelării politicilor relevante la nivel inter-departamental și a Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică, organism executiv însărcinat cu planificarea strategică, elaborarea, aplicarea și monitorizarea politicilor și programelor, în special a Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare. În acest scop vor fi create trei noi instituții publice: Consiliul Cercetării, Consiliul pentru Dezvoltare Tehnologică și Consiliul pentru Inovare. Academia Română, ministerele și academiile de ramură își elaborează propriile planuri de implementare a Strategiei.

Efortul combinat de **finanțare** din surse publice și private pentru activitățile de cercetare, dezvoltare și inovare se prevede să ajungă la 2,3% din PIB la orizont 2013 (2,5% în 2015), apropiindu-se astfel de realizarea obiectivului UE (3% în 2010). Finanțarea publică a acestui sector a cunoscut o dinamică ascendentă în ultimii ani (0,18% din PIB în 2004, 0,54% în 2007, 0,75% în 2008), având ca țintă 1% în 2010. Se au în vedere măsuri adiționale de natură fiscală și folosirea flexibilă a fondurilor structurale și a ajutoarelor de stat, într-un mod compatibil cu reglementările UE, pentru încurajarea investițiilor în transferul de tehnologie și promovarea inovării, în special pentru IMM-uri.

În plus, Programul Operațional Sectorial “Creșterea competitivității economice” prevede sprijinirea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării prin promovarea parteneriatelor între universități sau institute de cercetare și întreprinderi în vederea obținerii de rezultate aplicabile în economie, suplimentării investițiilor în infrastructura de cercetare-dezvoltare-inovare, îmbunătățirii capacității administrative și accesului întreprinderilor la rezultatele cercetării. Pentru realizarea unor astfel de investiții, prin acest Program au fost alocate circa 646,5 milioane euro, din care circa 83% reprezintă contribuția Fondului European de Dezvoltare Regională, la care se va adăuga o contribuție privată estimată la circa 180 milioane euro.

Operațiunile de **monitorizare și evaluare** se bazează pe indicatorii de performanță incluși în planurile de implementare. În fiecare an se va da publicității un raport asupra îndeplinirii obiectivelor stabilite. În anul 2010 se va publica raportul independent de evaluare la mijlocul perioadei de implementare, iar în anul 2013 se va realiza un studiu post-implementare și de impact și se va proceda la corecția Strategiei pentru o nouă perioadă, având la bază evaluarea rezultatelor obținute, analiza funcționării sistemului în ansamblu precum și considerarea elementelor prospective legate de evoluția științei și tehnologiei.

Orizont 2020. Obiectiv general: Încadrarea cercetării românești în fluxul principal al evoluțiilor științifice și tehnologice din UE; generalizarea activităților inovative; apariția unor centre de excelență cu impact internațional.

Se are în vedere perfecționarea în continuare a cadrului legislativ, regulatoriu și instituțional, dezvoltarea interfeței cu firmele inovative și promovarea cofinanțării cu capitalul privat. Cheltuielile publice pentru cercetare-dezvoltare-inovare în universități și unități specializate se vor ridica la cel puțin 3% din PIB.

Orizont 2030. Obiectiv general: Statornicirea principalelor elemente ale societății și economiei bazate pe cunoaștere; contribuții esențiale ale cercetării românești la realizarea obiectivelor complexe ale dezvoltării durabile.

3. Instrumente financiare și economice

În etapa actuală nu se are în vedere constituirea unui buget separat pentru implementarea obiectivelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă. Revizuirile ulterioare, începând cu iunie 2011, vor determina necesitatea și fezabilitatea acestei măsuri. Obiectivele-țintă ale prezentei Strategii și reviziilor sale ulterioare vor constitui puncte de reper pentru alcătuirea bugetelor naționale și locale (anuale și multi-anuale) și pentru formularea și susținerea propunerilor României în vederea elaborării și aprobării

alocărilor financiare în cadrul viitoarelor exerciții bugetare ale UE (2014-2020 și 2021-2027).

În programarea cheltuielilor și definirea perspectivelor realiste de accesare a diferitelor surse de finanțare se va ține seama și de actualele tendințe din cadrul UE privind transparența prețurilor de piață pentru a reflecta costurile economice, sociale și de mediu, transferul poverii fiscale de la forța de muncă la consumul de resurse și energie și/sau poluare, precum și reforma subvențiilor care urmează a fi decisă până la sfârșitul anului 2008.

Sursele de finanțare posibile pentru realizarea obiectivelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă, conform Planului Național de Dezvoltare, Programelor Operaționale și planurilor de acțiune specifice aprobate sunt:

- Contribuția UE prin instrumentele structurale (Fondul European pentru Dezvoltare Regională, Fondul Social European, Fondul de Coeziune) pentru obiectivul „Convergență” și obiectivul „Cooperare teritorială Europeană” și cofinanțarea națională publică (buget de stat, bugete locale, credite externe, alte surse publice) și privată aferentă.

- Fondurile de tip structural ale UE (Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală, Fondul European de Pescuit) și cofinanțarea națională aferentă din surse publice și private.

- Alocările exclusiv din surse publice naționale și locale destinate programelor de investiții pentru dezvoltare având obiective similare celor cofinanțate din fondurile comunitare sus-menționate.

- Credite externe pentru investiții din partea instituțiilor financiare internaționale (Banca Europeană de Investiții – BEI, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare – BERD, Banca Mondială etc.) precum și din alte surse (fonduri suverane, fonduri private cu profil investițional etc.) pentru susținerea unor proiecte naționale congruente cu obiectivele Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă și a Strategiei UE în materie.

- Alte instrumente financiare (încurajarea în continuare a investițiilor străine directe, utilizarea mai activă a pieței de capital, în speță prin lansarea de oferte publice inițiale (IPO), lărgirea bazei de creditare bancară prin stimularea economisirii interne, dezvoltarea instrumentelor de plasament pe termen lung, concesionarea unor proiecte de infrastructură și utilități publice, promovarea parteneriatelor public-privat etc.).

Programarea financiară a Planului Național de Dezvoltare 2007-2013 prevede un necesar de investiții în sumă totală de 58.673,10 milioane euro care se pliază perfect pe obiectivele stabilite de UE pentru alocarea fondurilor structurale și de coeziune și a celor pentru agricultură și pescuit. Din acest total circa 32 miliarde euro pot fi finanțate prin intermediul instrumentelor structurale și al fondurilor pentru agricultură și pescuit ale UE care au o destinație precisă, cu condiția asigurării unei capacități naționale de absorbție

cât mai mari. Diferența urmează să se acopere din bugetul de stat, credite externe și alte surse.

Pentru finanțarea suplimentară a obiectivelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă pot fi accesate, pe baze competitive, prin proiecte prezentate de către statele membre ale UE, individual sau prin participarea la consorții, direct la Comisia Europeană, și alte fonduri ale UE care nu fac parte din fondurile structurale și de coeziune, cum ar fi de exemplu:

- Fondul de Solidaritate al UE care are ca obiectiv asigurarea asistenței financiare în cazul producerii unor calamități, inclusiv ca efect al schimbărilor climatice, în valoare totală, pentru întreaga Uniune, de 1 miliard euro pe an.
- Programul „Marco Polo II” care sprijină interconectarea diferitelor modalități de transport, îmbunătățirea performanțelor de mediu în transporturi și decongestionarea traficului în orașe precum și pe rețelele rutiere trans-europene, cu o alocare financiară totală de 450 milioane euro.
- Programul pentru competitivitate și inovare care sprijină obiectivele de sustenabilitate a producției și consumului, cu o alocare financiară totală de 3,62 miliarde euro.
- Programul „Progres: ocuparea forței de muncă și solidaritatea socială” pentru susținerea introducerii sporurilor și facilităților pentru reducerea șomajului, combaterea discriminării, încurajarea egalității de șanse și promovarea incluziunii sociale, cu o alocare financiară totală de 743 milioane euro.
- Programul European pentru Ajustare Globală pentru susținerea reconversiei profesionale și re poziționării pe piața forței de muncă a angajaților afectați de schimbările survenite în comerțul global, cu o finanțare totală de 3,5 miliarde euro pe an.
- Programul „Lifelong learning” (învățare pe tot parcursul vieții) pentru facilitarea mobilității cadrelor didactice și întărirea legăturilor dintre instituțiile de învățământ și cele de formare profesională continuă prin intermediul programelor „Comenius”, „Erasmus”, „Leonardo da Vinci” și „Grundtvig”, cu o alocare financiară de 6,97 miliarde euro.
- Programul-cadru 7 (*Framework Programme 7 – FP7*) pentru extinderea capacității de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și inovare în spațiul Uniunii Europene precum și cu alți parteneri, cu o alocare financiară de 53,272 miliarde euro.
- Programul rețele trans-europene (*Trans-European Networks*) pentru facilitarea mobilității și circulației libere sustenabile a cetățenilor, bunurilor, capitalurilor și energiei între statele membre ale Uniunii Europene, cu o alocare financiară de 8,168 miliarde euro.

Pe lângă aceste programe ale UE, România mai poate să acceseze fondurile alocate prin Mecanismul Financiar al Spațiului Economic European constituit de statele Europei Occidentale care nu sunt membre ale UE (Islanda, Lichtenstein, Norvegia) destinate în

principal întăririi capacității instituționale și administrative și proiectelor în domeniul protecției mediului sau formării profesionale, cu o alocare financiară în valoare de 50,5 milioane euro pentru perioada 2008-2011, atribuirea fondurilor făcându-se sub formă de grant în proporție de 60-90%. La aceste fonduri se adaugă cele acordate în cadrul asistenței bilaterale de statele membre UE sau alte state europene (Norvegia, Elveția).

4. Comunicare, mobilizarea actorilor și multiplicarea factorilor de succes

Adoptarea Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României marchează începutul unui proces de lungă durată care va duce, în etape succesive, la încetățenirea unui nou model de dezvoltare, în conformitate cu orientările strategice convenite la nivel mondial, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, și cu directivele Uniunii Europene. În aceste condiții, aducerea la cunoștința decidenților la toate nivelurile și a publicului larg a principiilor dezvoltării durabile și a obiectivelor prezentei Strategii nu se limitează la o campanie punctuală de popularizare ci trebuie să reprezinte o preocupare permanentă, cu implicarea activă a tuturor factorilor interesați: autoritățile centrale și locale, partidele politice, asociațiile patronale și profesionale, partenerii sociali, sistemul de educație și cercetare, societatea civilă, mass media.

După adoptarea Strategiei Naționale, se va elabora un program de măsuri concrete, cu responsabilități și termene de execuție precise, privind acțiunile de informare, comunicare și diseminare a celor mai bune practici din experiența României și a celorlalte state membre ale UE legate de implementarea obiectivelor dezvoltării durabile. Orientarea și coordonarea Programului de Comunicare pe linie guvernamentală și administrarea fondurilor publice alocate în acest scop va reveni Comitetului Interdepartamental (a se vedea Partea V), în strânsă colaborare cu Consiliul Consultativ pentru Dezvoltare Durabilă.

În perioada imediat ulterioară adoptării Strategiei se vor întreprinde următoarele acțiuni care au finanțarea asigurată prin fondurile alocate în vederea elaborării prezentei Strategii:

- Publicarea textului în limba română al Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă, după finalizarea și aprobarea acestuia, sub formă de broșură și difuzarea către autoritățile publice centrale și locale, partidele politice, comisiile parlamentare, asociațiile patronale și profesionale, unitățile de învățământ și cercetare, organizațiile neguvernamentale și alte formațiuni ale societății civile și mijloacele de informare în masă scrise și audio-vizuale. Un număr suficient de exemplare va fi pus la dispoziția Ministerului Afacerilor Externe pentru a fi transmis la oficiile diplomatice și consulare ale României pentru informarea rezidenților români în străinătate.

- Traducerea și publicarea textului Strategiei în limba engleză în vederea prezentării la Comisia Europeană și difuzării la Parlamentul European și alte instituții ale UE, precum și la alte instituții sau organizații guvernamentale și neguvernamentale interesate.

- Menținerea în funcțiune încă cel puțin trei luni a site-urilor Internet dedicate exclusiv Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă, în regim interactiv, la Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile și la Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă /PNUD din București, până la preluarea acestor atribuții de către Comitetul Interdepartamental și Consiliul Consultativ, care vor dezvolta portale proprii pe acest subiect.

- Continuarea implicării active a instituțiilor, organizațiilor și persoanelor care au participat la elaborarea prezentei Strategii în prezentarea obiectivelor acesteia în cadrul unor întruniri publice cu grupuri-țintă (tineret, patronate, sindicate, organizații neguvernamentale etc.), manifestări științifice (conferințe, simpozioane, seminarii) pe plan național, regional și local, articole și interviuri în presa scrisă și audio-vizuală.

Conform recomandărilor exprese conținute în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene, se supun atenției Comitetului Interdepartamental și Consiliului Consultativ pentru Dezvoltare Durabilă următoarele măsuri ce ar urma să fie incluse în Programul de Comunicare:

- Producerea unor broșuri de popularizare care să explice conținutul noțiunii de dezvoltare durabilă și să prezinte principalele obiective ale Strategiei UE și ale Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă.

- Încheierea unor convenții cu societățile publice de radiodifuziune și televiziune, vizând în special programele cu caracter educațional, pentru includerea unor teme de prezentare sau dezbateră privind dezvoltarea durabilă; achiziționarea de spațiu publicitar la posturile private de radio și TV pentru transmiterea de scurte mesaje de interes public legate de preceptele dezvoltării durabile.

- Folosirea activă a rețelelor regionale și locale constituite în cadrul implementării programului Agenda Locală 21 și a metodelor de consultare publică folosite în cadrul acestui proces pentru diseminarea inițiativelor reușite și celor mai bune practici în realizarea de proiecte concrete la nivelul comunităților prin aplicarea principiilor dezvoltării durabile.

- Încurajarea Senatelor universitare să includă în tematica recomandată pentru lucrările de licență, masterat sau doctorat subiecte consacrate promovării directe sau indirecte a ideii de sustenabilitate și responsabilitate ecologică și facilitarea publicării prioritare a celor mai meritorii lucrări de acest tip.

- Încurajarea autorităților și comunităților locale din România să participe la Campania UE pentru municipalități și orașe sustenabile în vederea schimbului de bune practici și elaborării de criterii calitative, indicatori și instrumente (cum ar fi evaluările de impact) pentru aplicarea concretă a principiilor dezvoltării durabile pe plan local și acordarea de premii anuale pentru cele mai reușite inițiative.

- Promovarea în România, cu sprijinul asociațiilor patronale, partenerilor sociali și Camerelor de Comerț și Industrie, a obiectivelor și practicilor Alianței Europene pentru Responsabilitatea Socială Corporativă (*Corporate Social Responsibility – CSR*) în

vederea lansării voluntare în mediul de afaceri a unor inițiative ce trec dincolo de cadrul minimal al cerințelor legale.

- Asigurarea prin măsuri concrete a aplicării integrale și consecvente în România a prevederilor Convenției de la Århus privind accesul la informații, participarea publică la procesul decizional și accesul la justiție în problemele de mediu.

Partea IV. Probleme și preocupări specifice situației din România

O serie de aspecte care țin de aplicarea preceptelor dezvoltării durabile nu figurează în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene întrucât problemele respective au fost depășite de țările care formează nucleul central al UE cu multe decenii în urmă și deci nu mai constituie obiectul unei preocupări prioritare. În cazul României însă există indicatori (ex. structura proprietăților agricole, accesul la apă potabilă și canalizare, infrastructura transporturilor, eficiența energetică și consumul de resurse raportat la PIB, productivitatea muncii, starea generală de sănătate, calitatea formării profesionale etc.) care o plasează încă la un nivel inferior față de majoritatea țărilor membre ale UE. Această secțiune este consacrată tocmai elucidării unor asemenea probleme ce se cer rezolvate paralel și simultan cu efortul de a realiza o conformitate deplină cu normele și standardele Uniunii Europene.

1. Riscuri și vulnerabilități generate de factori endogeni și exogeni

Realizarea obiectivelor Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a României poate fi influențată de apariția unor perturbări generate de factori interni sau externi. Unele dintre aceste evenimente pot fi prevăzute, dar impactul lor este dificil de evaluat și prognozat, cantitativ sau ca eșalonare în timp.

Modelul propus pe termen lung este unul potențial, dinamica dezvoltării fiind dependentă, într-o anumită măsură, de disponibilitatea resurselor și de conjuncturi. Devieri majore ale politicilor naționale de la obiectivele și angajamentele asumate de România ca stat membru al UE sunt puțin probabile, dar sunt posibile anumite întâzieri sau necorelări în implementarea acestora.

Principalii **factori endogeni de risc** ar putea fi următorii:

- Ajustarea conjuncturală a politicilor economice ca urmare a instabilității politice și/sau a nerespectării principiilor dezvoltării durabile, în funcție de configurația majorității parlamentare sau de doctrinele partidelor politice aflate la guvernare;
- Întârzierea implementării unui sistem îmbunătățit de luare a deciziilor și de creștere a responsabilității instituțiilor publice în raport cu rezultatele politicilor promovate, analizelor de impact și utilizării tehnicilor de monitorizare sistematică și activă;

- Continuarea actualelor tendințe demografice negative, accentuarea declinului demografic și producerea unor dezechilibre structurale cu profunde implicații de natură economică și socială;
- Accentuarea neîncrederii față de imparțialitatea, transparența și operativitatea actului de justiție;
- Cooperarea formală și ineficientă a instituțiilor publice cu sectorul privat (patronatele), asociațiile profesionale și partenerii sociali în elaborarea și implementarea politicilor publice și a măsurilor pentru creșterea competitivității bazate pe sporirea productivității resurselor materiale consumate și a muncii, precum și pe promovarea prioritară a exportului și asigurarea echilibrului macroeconomic;
- Selectarea după principii clientelare a priorităților în alocarea financiară a fondurilor cu caracter public în detrimentul proiectelor cu impact economico-social major și efecte pozitive asupra mediului, bazate pe evaluarea competentă a raportului efect/efort financiar, pe termen mediu și lung;
- Întârzierea descentralizării și a măsurilor pentru creșterea substanțială a capacității administrative, a potențialității de a genera proiecte eligibile pentru finanțare din punctul de vedere al eficienței economice, sociale și ecologice și de a executa asemenea proiecte în cadrul termenelor stabilite prin studiile de fezabilitate; amânarea acestor măsuri poate reduce gradul de accesare a fondurilor UE și a posibilităților de acoperire a deficitului de cont curent;
- Eficiența limitată a politicilor orientate spre continuarea procesului de dezinflație, ceea ce poate avea o influență nefavorabilă serioasă asupra echilibrului macroeconomic și creșterii economice sustenabile;
- Capacitatea limitată de a anticipa apariția unor fenomene meteorologice extreme ca urmare a schimbărilor climatice (perioade prelungite de secetă, inundații, epidemii) și de a lua măsuri pentru limitarea efectelor posibile ale acestora asupra sănătății și bunăstării populației, agriculturii și prețurilor la produsele agro-alimentare;
- Continuarea tendințelor de creștere exagerată a creditelor de consum și a importurilor pentru consumul curent;
- Creșterea veniturilor în neconcordanță cu evoluția productivității muncii ca urmare a adoptării unor decizii populiste în perioadele pre-electorale și a tensiunilor existente pe piața forței de muncă în condițiile deficitului de angajați cu experiență în anumite sectoare;
- Amânarea implementării politicilor adecvate pentru reducerea intensității energetice și a măsurilor pentru asigurarea necesarului de energie, în condiții sustenabile, pentru funcționarea economiei și consumul populației;
- Utilizarea ineficientă a fondurilor publice destinate formării inițiale și continue a resurselor umane și stimulării activităților de cercetare-dezvoltare-inovare care reprezintă domenii de importanță majoră pentru dezvoltarea durabilă.

Printre **factorii de risc exogeni** care trebuie avuți în vedere s-ar putea număra:

- Accentuarea dincolo de limite sustenabile a fenomenului migrației externe ca urmare a adoptării de către unele țări mai dezvoltate a unor politici de imigrare având nu numai o dimensiune economică, impusă de deficitul de forță de muncă în anumite sectoare, ci și o dimensiune demografică pentru corectarea efectelor unei natalități scăzute și a procesului de îmbătrânire a populației;
- Amplificarea tendințelor de creștere a prețurilor la petrol, gaze naturale, minereu de uraniu, ceea ce poate genera efecte serioase asupra inflației și a siguranței energetice;
- Incertitudinile cu privire la atitudinile investitorilor străini față de piețele emergente care ar putea fi cauzate, în principal, de creșterea deficitului extern și de lipsa de predictibilitate a politicii fiscale, cu efecte negative asupra volumului și calității investițiilor în sectorul productiv al economiei și asupra gradului de acoperire din această sursă a deficitului de cont curent;
- Creșterea costurilor finanțării externe ca urmare a turbulențelor financiare internaționale și a scăderii posibile a rating-ului de țară, ceea ce poate induce influențe nedorite asupra cursului monedei naționale și asupra ratei inflației.

În vederea identificării factorilor de risc și pentru **gestionarea situațiilor de criză** posibile se recomandă:

- Formarea unui contingent de evaluatori de risc și specialiști în managementul crizelor care să fie inserați în structurile de suport decizional;
- Dezvoltarea, prin exerciții de foresight, de instrumente pentru prevenirea, gestionarea și atenuarea efectelor crizelor;
- Integrarea, pe baza competențelor profesionale, a specialiștilor români în rețelele UE de experți în managementul crizelor;
- Pregătirea unor planuri de contingență pentru anticiparea vulnerabilităților de sistem și a efectelor posibile ale unor situații de criză care să cuprindă și portofolii de soluții.

2. Creșterea sustenabilă: transformările structurale și echilibrele macroeconomice

Prezenta Strategie pornește de la premisa că realizarea unei dezvoltări accelerate pe termen mediu și lung în toate cele trei componente esențiale (economică, socială și de mediu) nu este doar una dintre opțiunile posibile ci reprezintă condiția esențială pentru reducerea treptată, într-un orizont de timp cât mai scurt posibil, a decalajelor care separă încă România de nivelul mediu al UE în privința calității vieții și pentru asigurarea unei coeziuni reale, atât la nivel național cât și în cadrul mai larg al Uniunii Europene.

Evoluția economică a României din ultimii 7 ani (2001-2007), cu o rată medie anuală de creștere a produsului intern brut de peste 6%, față de un ritm de sub 2% în UE-25, demonstrează că realizarea acestui obiectiv este posibilă. Intrarea pe Piața Unică a Uniunii Europene, îmbunătățirea mediului de afaceri și a cadrului concurențial, consolidarea sectorului privat, creșterea ratei și calității investițiilor sunt factori încurajatori, care favorizează continuarea acestui proces.

Continuarea creșterii economice cu rate medii anuale ale PIB de 5,6-5,8% în perioada 2008-2013, de 4,8-5% în perioada 2014-2020 și de 3,8-4,2% în intervalul 2021-2030 constituie un obiectiv realist, aceste ritmuri fiind apropiate de evaluările cu privire la PIB-ul potențial pentru perioadele respective și compatibile cu cerințele de realizare a criteriilor de convergență necesare pentru adoptarea monedei unice europene.

În condițiile extinderii liberei circulații de bunuri și servicii și a efectelor globalizării, competitivitatea și eco-eficiența vor reprezenta factori determinanți ai sustenabilității creșterii economice. Asigurarea performanței pe termen mediu și lung a economiei Românești impune, prin urmare, adoptarea de instrumente eficiente de politică economică, care să permită gestionarea și valorificarea substanțial îmbunătățită a potențialului existent în anumite domenii-cheie, care determină dezvoltarea durabilă într-un cadru concurențial.

Principalele **obiective pe termen mediu** stabilite în domeniul economic prin documentele programatice naționale în conformitate cu țintele prevăzute în Strategia Lisabona revizuită, în Liniile Directoare Generale de Politică Economică și în Pactul de Stabilitate și Creștere al Uniunii Europene sunt:

- Menținerea stabilității macroeconomice, continuarea procesului de dezinflație și limitarea deficitului de cont curent;
- Îmbunătățirea predictibilității și performanțelor politicii fiscale, inclusiv atragerea și utilizarea eficientă a fondurilor europene nerambursabile;
- Continuarea și adâncirea reformelor structurale și furnizarea de servicii îmbunătățite de sănătate, educație, formare profesională, cercetare și dezvoltare, precum și continuarea reformelor necesare pentru a spori nivelul de responsabilizare și de eficiență;
- Asigurarea sustenabilității finanțelor publice pe termen lung;
- Îmbunătățirea mediului de afaceri, promovarea culturii antreprenoriale, creșterea flexibilității și participării pe piața muncii și o dezvoltare regională armonioasă;
- Reforma administrației publice.

O condiție esențială pentru îndeplinirea obiectivelor dezvoltării durabile este implementarea unei combinații adecvate de **politici macroeconomice** coerente prin care să se asigure sustenabilitatea resurselor materiale și energetice folosite pentru creșterea economică, finanțarea investițiilor strict necesare pentru modernizarea și creșterea competitivității sectoarelor productive și de servicii precum și a infrastructurilor,

calificarea și perfecționarea continuă a forței de muncă în acord cu cerințele progresului tehnic și tehnologic. Din analiza evoluției economice a României în ultimii 18 ani rezultă că în acest scop se impune, de asemenea, soluționarea unor probleme de importanță principală:

- Îmbinarea optimă a inițiativei private cu o rațională intervenție publică pe baza unor politici flexibile de corectare a disfuncționalităților mecanismelor de piață. Intervenția statului în economie trebuie să vizeze numai domeniile în care se dovedește că piața ar soluționa problemele existente cu risipă de resurse sau într-un timp mai îndelungat, pornind de la investigații și evaluări prealabile realizate în mod imparțial, independent și transparent.

- Îmbunătățirea semnificativă a structurii și atribuțiilor instituțiilor publice centrale, regionale și locale, definirea mai precisă a responsabilităților și modului de conlucrare pentru a permite o evaluare corectă a performanțelor obținute și identificarea domeniilor în care se impun măsuri pentru creșterea eficienței actului administrativ la toate nivelurile.

- Accelerarea descentralizării conform principiului subsidiarității concomitent cu măsuri pentru creșterea capacității administrative și a competențelor decizionale.

- Urmărirea sistematică a obiectivului coeziunii sociale ca premisă a dezvoltării durabile și re-examinarea periodică, din aceasta perspectivă, a politicilor salariale, fiscale și sociale.

Fară a se substitui programelor existente de dezvoltare a României, prezenta Strategie propune o viziune focalizată pe atingerea unor obiective pe termen lung, care transcend orizonturile curente de referință și ciclurile electorale, prin prisma criteriilor de sustenabilitate stipulate în Directivele Uniunii Europene și a tendințelor principale care se conturează pe plan mondial.

2.1. Asigurarea sustenabilității pe termen lung a consumurilor energetice și materiale bazată pe evaluarea realistă a capacității de suport a capitalului natural.

Din datele prezentate în Partea III, Capitolul 1.1 a rezultat că intensitatea energetică primară și cea finală sunt în România de peste trei ori mai ridicate decât nivelurile medii actuale din UE. De aici decurge constatarea că există un potențial important pentru **reducerea consumului de energie**, principala sursă fiind creșterea eficienței energetice în sectoarele productive de bunuri și servicii și diminuarea pierderilor considerabile de energie în sectorul rezidențial.

Potrivit programelor naționale în domeniul eficienței energetice, se prognozează că intensitatea energiei primare se va putea reduce până în anul 2013, față de 2006, cu peste o treime, de la 0,555 la 0,377 tone echivalent petrol (tep) pentru generarea unei valori de 1.000 euro în PIB, exprimată în prețuri constante și euro 2000, iar până în 2020 cu încă 23-24% (0,26 tep), ajungând la nivelul mediu al UE din 2006.

În aceste condiții, creșterile medii anuale ale PIB estimate pentru perioada 2008-2020 se pot realiza prin decuplarea creșterii economice de consumul de energie primară.

Pentru asigurarea sustenabilității consumului total de resurse materiale în raport cu gestionarea responsabilă a capitalului natural se impune ca o preocupare prioritară **ameliorarea semnificativă a productivității resurselor**. Este de prevăzut ca și legislația primară și secundară a UE în materie să evolueze în direcția stabilirii unor obiective mai ambițioase și a unor reglementări mai exigente, în conformitate cu Agenda Lisabona reînnoită.

Din analiza evoluției din ultimii ani a industriei prelucrătoare din România a rezultat, de exemplu, că în sectoarele energo- și material-intensive (metalurgie, prelucrarea țiteiului, substanțe și produse chimice, materiale de construcție), care, în plus, sunt poluante și reprezintă 25% din totalul producției, se constată tendința de reducere a productivității resurselor ca urmare a creșterii consumului intermediar. Comparativ cu anul 2000, în 2005 consumul total de resurse în industria metalurgică a crescut cu peste 48% în timp ce valoarea adăugată s-a redus cu 2,6%. În industria de prelucrare a țiteiului, la o creștere cu 12,4% a valorii adăugate, consumul de resurse s-a majorat cu peste 50%. În anul 2005, productivitatea resurselor totale consumate în metalurgie a fost de numai 0,18, iar în prelucrarea țiteiului 0,34, față de 0,55 pe ansamblul industriei prelucrătoare.

Exemple similare pot fi furnizate și în privința productivității resurselor din agricultură și silvicultură. Și în acest caz, se observă că există un potențial însemnat pentru îmbunătățirea substanțială a situației, într-un termen rezonabil de timp, prin promovarea unor politici care să stimuleze modernizarea tehnologică și creșterea ponderii produselor cu prelucrare avansată atât pentru export cât și pentru consumul intern.

Perfectarea, într-o primă etapă, a unor acorduri voluntare cu asociațiile patronale (așa cum se procedează deja în unele țări ale UE) și adoptarea ulterioară a unor reglementări pentru transferul unei părți din impozitul pe forța de muncă spre impozitarea consumului de resurse materiale și energetice ar stimula operatorii economici să acționeze pentru creșterea productivității resurselor, ceea ce va avea, în final, un impact favorabil asupra costurilor și competitivității și asupra sustenabilității consumului de resurse.

Având în vedere creșterea considerabilă în viitor a ponderii importurilor de resurse primare de energie și materii prime, este necesară elaborarea unei strategii speciale atât pentru diversificarea surselor de aprovizionare cât și pentru securizarea acestora prin acorduri de lungă durată.

2.2. Modernizarea treptată a macrostructurii economiei pentru a corespunde cerințelor sociale și de mediu.

Creșterea ponderii serviciilor în formarea PIB de la 48,8% în 2006 la circa 55% în 2013 și 60-65% în 2020 (aproape de nivelul mediu actual din UE) și a calității acestora va determina și sporirea eficienței economice și a competitivității în celelalte sectoare

economice, cu efecte sociale benefice asupra mobilității verticale a forței de muncă și a nivelului de calificare și remunerare. Dezvoltarea serviciilor de cercetare, consultanță, expertiză, informatică, a celor financiare și de perfecționare managerială va contribui direct la creșterea productivității resurselor totale consumate pe ansamblul economiei, având în vedere ca în sectorul serviciilor raportul dintre valoarea adăugată brută și consumul intermediar este net superior celui din agricultură, industrie și construcții.

Ajustarea structurilor intersectoriale va avea loc în special prin stimularea dezvoltării prioritare a substructurilor care realizează valoare adăugată mare cu un consum mai redus de resurse, cu accent pe folosirea resurselor regenerabile sau reciclabile.

În industrie se va pune accentul pe dotarea cu tehnologii de complexitate medie și înaltă și pe dezvoltarea și introducerea în producția proprie a unor asemenea tehnologii cu efect important de antrenare și care pot avea o contribuție substanțială la creșterea volumului și eficienței exporturilor. Eco-eficiența și folosirea celor mai bune tehnologii disponibile vor deveni, într-o măsură crescândă, criterii esențiale în deciziile investiționale, nu numai în domeniul achizițiilor publice ci și în alte sfere ale activității economice.

Schimbările cele mai profunde se vor produce în mediul rural prin înlocuirea în mare măsură, pe parcursul vieții unei singure generații, a structurilor arhaice, practicilor de producție în agricultură și înfățișării satului românesc, în condițiile pastrării identității locale și culturale specifice. Dezvoltarea producției agro-alimentare organice, antrenarea comunităților locale în activități de ecologizare și conservare a mediului natural, cointeresarea lor directă în protejarea monumentelor și siturilor cu valoare istorică sau de patrimoniu cultural, asigurarea accesului la serviciile comunale și sociale de bază, reducerea și eliminarea sărăciei, îmbunătățirea comunicațiilor și a relațiilor de piață vor contribui la estomparea treptată a discrepanțelor în privința calității vieții între sat și oraș.

Ținând seama de cerințele de dezvoltare în profil regional, de necesitatea unei absorbții optime a fondurilor cu cofinanțare comunitară și de nevoia de a atrage investiții suplimentare, mai ales pentru modernizarea infrastructurii edilitare, de transport și de susținere a agriculturii, se impune un efort sporit pentru constituirea și actualizarea permanentă a unui portofoliu de proiecte viabile, însoțite de analize de fezabilitate profesional alcătuite, care să întrunească sprijinul activ al tuturor factorilor de decizie și al comunităților locale.

2.3. Creșterea productivității muncii și îmbunătățirea ratei de ocupare

Nivelul productivității muncii pe ansamblul economiei (PIB pe persoană ocupată) cât și la nivel sectorial sau de întreprindere (valoare adăugată brută pe salariat) este încă mult inferior în România comparativ cu nivelul mediu al UE. Nivelul relativ scăzut al salariilor din România, în special al celor mici, se explică în parte prin acest decalaj de productivitate care se reflectă, aproximativ în același raport, în calitatea locurilor de muncă și volumul veniturilor disponibile.

Reînnoirea lentă a bazei tehnologice, calitatea inferioară a infrastructurilor, subfinanțarea cronică, contribuția slabă a activităților proprii de cercetare-dezvoltare-inovare, performanțele scăzute ale produselor și serviciilor oferite pe piață, capacitatea insuficientă de adaptare la cerințele pieței globalizate au fost principalele cauze care au influențat negativ atât productivitatea muncii cât și randamentul folosirii resurselor. Deși în ultimii ani ritmul de creștere al productivității muncii în România, mai ales în industriile procesatoare și în construcții, a fost mai mare decât media UE, diferența rămâne foarte ridicată.

Întrucât productivitatea resurselor materiale (randamentul utilizării) și productivitatea muncii sunt determinanții principali ai eficienței și competitivității și, implicit, ai sustenabilității dezvoltării economice și sociale, se impun eforturi considerabile, investiționale și de management, pentru remedierea situației și alinierea la standardele curente ale Uniunii Europene. Caracterul de urgentă al acestor măsuri este pus în evidență și de evoluțiile demografice nefavorabile, cu tendințe de agravare în cazul României.

În același timp, este necesară îmbunătățirea ratei de ocupare a forței de muncă potențial active care, în perioada 2002-2006, a fost în România de 57,9% comparativ cu media UE de 63,1% în aceeași perioadă.

Prin politicile de creștere a investițiilor în capitalul uman, se estimează o rată de ocupare a populației între 15 și 64 ani de peste 62% în 2013, cu tendință de îmbunătățire constantă în perioadele următoare (64-65% în 2020).

2.4. Îmbunătățirea managementului micro- și macro-economic

În perioadele următoare se impune o creștere considerabilă a calității managementului economic la toate nivelurile, de la cel național sau regional până la nivel de întreprindere sau exploatare agricolă, pentru utilizarea eficientă și completă a resurselor de capital disponibile și atragerea unor surse de finanțare suplimentare pentru investiții atât în dotarea cu tehnologie modernă cât și în formarea și perfecționarea forței de muncă, în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Întrucât creșterea sustenabilă a produsului intern brut este determinată de evoluția valorii adăugate realizate de operatorii economici, extinderea managementului performant este crucială în toate verigile principale ale activității fiecărei unități producătoare de bunuri sau servicii: administrativ și tehnic, tehnologic, financiar, logistic, comercial, precum și în gestionarea resurselor umane.

În acest scop este oportună stabilirea de criterii specifice de performanță pentru manageri în sectorul public și încurajarea aplicării unor standarde similare în sectorul privat, prin angajarea responsabilității acționarilor și consiliilor de administrație în monitorizarea performanței manageriale conform standardelor minimale stabilite pentru creșterea valorii adăugate, a competitivității și profitului.

Se are în vedere, de asemenea, re-evaluarea politicilor de amortizare a imobilizărilor corporale în corelare cu evoluția progresului tehnologic din fiecare domeniu pentru a

preveni uzura morală a utilajelor, care generează consumuri majorate de resurse energetice, materiale și de muncă și are efecte negative directe asupra competitivității.

Implementarea în activitatea curentă a firmelor a elaborării de bugete multianuale, cel puțin pe termen mediu, este necesară atât pentru asigurarea unei viziuni pe termen lung privind perspectiva de dezvoltare cât și pentru fundamentarea unor politici eficiente în domeniul investițiilor și pentru adaptarea volumului și structurii producției de bunuri și servicii la tendințele anticipate ale pieței.

2.5. Politica de investiții și diversificarea surselor de finanțare

Nevoile specifice de dezvoltare ale României și asigurarea compatibilității politicilor economice, sociale și de mediu cu filonul principal de evoluție în cadrul UE necesită implicarea activă și responsabilă a instituțiilor publice centrale și locale, a sectorului privat, a asociațiilor profesionale, partenerilor sociali și societății civile în menținerea unui mediu de afaceri favorabil investițiilor de capital autohton și străin destinate modernizării și dezvoltării durabile a țării.

Menținerea unei rate de investiții mai mari decât în țările cu economie matură din Europa este absolut necesară pentru realizarea unei convergențe în termeni reali. Modernizarea infrastructurii energetice, de transport și edilitare (apă curentă și canalizare), învățământului și sănătății publice, dezvoltarea rurală și reducerea decalajului tehnologic și informațional reclamă un mare efort investițional. În vreme ce în majoritatea țărilor UE asemenea probleme au fost rezolvate cu decenii în urmă, pentru România ele reprezintă priorități esențiale.

Pentru creșterea ratei de investiții pe termen mediu și lung va trebui continuată politica de atragere a investițiilor străine directe, în special a celor care pot contribui substanțial la creșterea exportului, astfel ca exportul să devină determinantul principal al creșterii economice. Evoluția investițiilor străine directe din ultimii patru ani (2004-2007), cu o medie anuală de 6,2 miliarde euro, crează premise pentru stabilizarea acestei tendințe și în perioadele următoare la nivele comparabile, chiar și în absența unor mari privatizări, prin atragerea prioritară a investițiilor de tip *greenfield*.

Asigurarea surselor de finanțare pentru investițiile publice și private necesită creșterea treptată a ratei economisirii interne de la 15,3% în anul 2007 la peste 20% în perioadele următoare, ca urmare a temperării tendințelor de consum.

Dezvoltarea instrumentelor de economisire, pe baza practicilor aplicate cu succes în alte țări ale UE, pot include: dezvoltarea unei piețe pe care să se poată tranzacționa liber titluri de stat, obligațiuni publice și corporative, instrumente de plasament pe termen lung la care să aiba acces și persoane fizice; reglementarea unei piețe a ipotecilor în care să se poată tranzacționa liber atât drepturile cât și, mai ales, garanțiile ipotecare; stimularea instrumentelor și instituțiilor de plasament colectiv, respectiv a fondurilor suplimentare de pensii și asigurărilor de viață care pot atrage sume importante prin angajamente pe termen lung (15-20 ani); încurajarea băncilor de economisire să-și extindă activitățile în mediul rural.

De asemenea, este util să se examineze costurile și beneficiile utilizării unor instrumente fiscale pentru stimularea economisirii precum: reducerea sau anularea impozitării dobânzii la depozitele populației în bănci, deoarece menținerea nivelului actual descurajează economisirea, puterea de cumpărare a depozitelor ajunse la maturitate fiind în multe cazuri mai mică decât la data constituirii acestora; reducerea impozitului pe profitul reinvestit în scopul stimulării cheltuielilor de capital pentru creșterea competitivității și eco-eficienței produselor și serviciilor și diminuarea consumului curent generat de cheltuirea dividendelor.

Extinderea utilizării pieței de capital prin listarea companiilor la care statul mai deține pachete semnificative de acțiuni și îmbunătățirea reglementărilor în acest domeniu poate atrage un volum considerabil de capital pentru asigurarea finanțării suplimentare direcționate a marilor proiecte de infrastructură în scopul urgentării finalizării acestora, cu efecte economice și sociale benefice în profil spațial.

Dezvoltarea parteneriatelor public-privat nu trebuie să se limiteze la concesionări, deși acestea trebuie încurajate în continuare, în condiții economico-financiare favorabile dezvoltării durabile. Înființarea unor companii noi, capitalizate parțial prin oferte publice inițiale (IPO), în care statul sau autoritatea locală deține un pachet minoritar în compania care face investiția și o exploatează, dar care se capitalizează ulterior prin listarea pe bursă, poate constitui o altă soluție pentru reducerea efortului bugetar inițial și a cheltuielilor de întreținere după darea în exploatare în cazul investițiilor în infrastructură. Reducerea participării banilor publici diminuează în același timp potențialul de corupție și efectele negative asupra eficienței investițiilor.

Utilizarea completă și eficientă a fondurilor alocate prin programele UE poate contribui substanțial atât la creșterea ratei de investiții cât și la reducerea deficitului de cont curent, având în vedere că ponderea acestora în PIB este de circa 2,5% în 2008 și va fi de peste 3% în perioada 2010-2013, în timp ce contribuția României la bugetul comunitar se reduce de la 0,98% din PIB în 2008 la 0,7-0,8% în 2013. Se estimează că absorbția completă a fondurilor structurale și de coeziune va contribui la un supliment de creștere a PIB de 15-20% până în anul 2015.

Este necesară creșterea substanțială a capacității de a asigura proiecte eligibile și de a acorda consultanța și expertiza necesară la nivel regional și local prin măsuri precum: creșterea rolului structurilor existente la nivel regional și local, atragerea în aceste structuri și motivarea unor specialiști cu înaltă calificare în domeniile specifice oportunităților reale din fiecare regiune; inventarierea și evaluarea fezabilității proiectelor existente și completarea portofoliului de proiecte atât pentru investiții destinate modernizării infrastructurii și serviciilor publice de bază cât și a proiectelor inițiate de întreprinzători privați; atragerea în elaborarea de proiecte a potențialului existent în instituțiile de proiectare-dezvoltare și în universitățile cu profil tehnic și economic, inclusiv atragerea studenților din anii terminali și masteranzilor care vor putea să-și susțină lucrările de diplomă cu asemenea proiecte pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial și inițierea de afaceri proprii după absolvire; analizarea măsurilor necesare pentru creșterea capacității de execuție a investițiilor, evaluarea necesarului de forță de muncă pe calificări și specialități și asigurarea acestuia prin formare inițială și recalificare.

2.6. Menținerea echilibrelor macroeconomice

Realizarea unei creșteri economice sustenabile, definite prin ratele medii anuale de evoluție a PIB, și a țintelor operaționale ale prezentei Strategii la orizontul anului 2030 este condiționată de implementarea unui complex adecvat și coerent de politici economice care să fie în concordanță cu obiectivele convenite în cadrul UE, în special cu Strategia Lisabona revizuită.

Pentru perioada 2008-2013, obiectivele cu privire la evoluția indicatorilor și echilibrelor macroeconomice au fost prevăzute în Programul de Convergență care vizează cu prioritate îndeplinirea criteriilor de performanță cerute pentru adoptarea de către România a monedei unice europene începând cu anul 2014. Programul a evaluat impactul generat de evoluția unor factori externi (turbulențele manifestate pe piețele financiare internaționale, creșterea prețurilor la produsele alimentare, majorarea cea mai substanțială a prețului petrolului din ultimii 25 de ani, modificările relativ mici intervenite în prognozele privind creșterea economică mondială și în UE) precum și a unor factori interni (reducerea producției agricole ca urmare a secetei, creșterea veniturilor populației insuficient susținută de sporul de productivitate, amplificarea creditelor de consum și ritmul de creștere a importurilor, rata scăzută a economisirii). Acești factori au avut efecte negative asupra susținerii procesului de dezinflație, deficitului balanței comerciale și de cont curent, stabilității cursului monedei naționale costului finanțării externe. În acest context, politicile economice au fost re-evaluate în scopul de a asigura menținerea echilibrelor macroeconomice în limite admisibile și realizarea criteriilor de convergență reală și nominală până în anul 2012.

Politica monetară și a cursului de schimb va urmări continuarea traiectoriei descendente a inflației, începând cu a doua parte a anului 2008. Țintele prevăzute pentru anii 2008 și 2009 sunt de 3,8-4,8% și, respectiv, 3,5-4,5%, urmând să se încadreze în limita de convergență în 2012-2013 și să se mențină în apropierea acestui nivel în perioada următoare. Se are în vedere asigurarea unui grad mai ridicat de stabilitate a cursului de schimb pe termen mediu și a anticipațiilor privind evoluția acestuia ca urmare a încadrării în limitele criteriilor de convergență.

Având în vedere creșterile semnificative ale PIB, productivității muncii și fluxurilor de capital productiv din ultimii 6 ani precum și previziunile pentru perioadele următoare, se anticipează că aprecierea leului față de moneda europeană va continua, dar în limite moderate și fără șocuri.

Prin gestionarea lichidităților pe piața monetară, Banca Națională a României va urmări consolidarea rolului politicii ratei dobânzii de politică monetară și capacitatea acesteia de a influența anticipațiile inflaționiste până la intrarea în zona euro (2014), când principalele atribuții de politică monetară vor fi transferate în competența Băncii Centrale Europene.

Politica bugetară și fiscală va fi menținută în limite prudente pentru a reduce dezechilibrele externe și a susține procesul de dezinflație. Se anticipează că promovarea

în continuare a unui mediu de afaceri favorabil și creșterea flexibilității pieței muncii vor stimula dinamica investițiilor, productivității muncii și competitivității.

Politica bugetară va urmări cu prioritate realizarea programelor pentru eliminarea disfuncționalităților structurale din infrastructură, învățământ, sănătate, cercetare-dezvoltare-inovare, menținând în același timp niveluri prudente ale deficitului bugetar prin îmbunătățirea colectării veniturilor și prin sporirea eficienței cheltuielilor bugetare,

Deficitul structural al bugetului va ajunge în anul 2011 la 0,9-1% din PIB, respectând prevederile Pactului de Stabilitate și Creștere revizuit, cu o marjă de siguranță suficientă pentru a evita depășirea nivelului de 3% în condițiile apariției unor factori perturbatori.

În domeniul infrastructurii (energie, transporturi, mediu) precum și, în mod diferențiat, în alte sectoare de activitate se va adopta o politică financiară și fiscală asemanătoare practicilor acceptate în alte țări ale UE care să încurajeze investițiile și eficiența lor economică și ecologică. Politica fiscală va viza, pe de o parte, simplificarea sistemului prin reducerea numărului de taxe și impozite iar, pe de alta parte, incurajarea muncii prin măsuri fiscale și prin transferul parțial al impozitării de pe munca pe consumul de resurse energetice și materiale.

Deficitul de cont curent și politica de asigurare a surselor de finanțare vor constitui în continuare un obiect de preocupare, cel puțin pe termen scurt și mediu.

Evoluția nefavorabilă a balanței de încasări și plăți externe din ultimii ani a fost generată în principal de soldul negativ al balanței comerciale ca urmare a creșterii importurilor cu mult peste ritmul de creștere a exporturilor, deși acestea din urmă au avut o evoluție satisfăcătoare, cu rate anuale cuprinse între 15,4% în 2002 și 14,7% în 2007, depășind substanțial dinamica producției de bunuri și servicii. Ca urmare, deficitul de cont curent a crescut de la 3,3% din PIB în anul 2002 la 10,4% în 2006 și la 14% în 2007.

Ținând seama de stabilitatea și nivelul redus al deficitului bugetar precum și de ponderea mult mai mică în PIB a datoriei publice externe în comparație cu alte țări, se poate aprecia că, prin politici economice adecvate, deficitul de cont curent, raportat la PIB, se va putea reduce în perioadele următoare. Principalele modalități de acoperire a deficitului, prin care să se evite formule de finanțare mai volatile (investiții de portofoliu sau credite directe) de natură să expună economia la riscurile ce pot fi generate de perturbările posibile la nivel global sunt: creșterea substanțială a absorbirii fondurilor comunitare de la 1,5 miliarde euro în 2007 la peste 4 miliarde euro în perioada 2009-2013; menținerea contribuției investițiilor străine directe la nivele apropiate de cele din ultimii doi ani; reducerea deficitului balanței comerciale prin măsuri active de stimulare a exporturilor și de temperare a importurilor.

Se estimează că prin reducerea influenței negative a exportului net la creșterea PIB, de 6,2% în 2006 și 8,7% în 2007, acesta va ajunge la cel mult 3,5-4% în 2013 și se va menține sub această limită în toată perioada 2011-2030.

3. Dezvoltarea regională și acțiunea locală; problematica specifică a dezvoltării rurale

Conform reglementărilor Comisiei Europene din 2003 privind stabilirea unui sistem comun de clasificare statistică a unităților teritoriale, transpuse în legislația românească încă din 1998 și adaptate în 2004, România cuprinde 8 regiuni de dezvoltare, incluzând fiecare între 4 și 7 județe (cu excepția regiunii București-Ilfov). Ele corespund nivelului NUTS II potrivit clasificării EUROSTAT și reprezintă cadrul de colectare a datelor statistice specifice în profil teritorial. Consiliile de Dezvoltare Regională grupează reprezentanți ai autorităților județene și locale și au drept organisme executive Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR).

Toate regiunile de dezvoltare ale României, inclusiv București-Ilfov, au un produs intern brut (PIB) pe cap de locuitor mai mic de 75% din media comunitară și sunt eligibile pentru finanțare din Instrumentele Structurale ale UE în cadrul obiectivului Convergență.

Din perspectiva principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile, evoluțiile la nivel regional prezintă o importanță crucială, accentuată în condițiile specifice ale României de tendința de creștere a disparităților teritoriale în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială, utilizarea rațională a resurselor și calitatea infrastructurii de mediu.

Astfel, raportat la media națională (100), PIB/locuitor în Regiunea Nord-Est a reprezentat 79,8% în 1998 și 68,4% în 2005 în comparație cu Regiunea București-Ilfov de 162,2% în 1998 și 212,5% în 2005, rata șomajului a fost în Regiunea Sud-Vest de 104,8% în 1998 și de 125,4% în 2005 față de 47,1% în 1998 și 40,7% în 2005 în Regiunea București-Ilfov, iar proporția populației rurale a crescut în Regiunea Sud de la 129% în 1998 la 129,3% în 2005 dar s-a redus în Regiunea Nord-Vest de la 83,8% în 1998 la 80,7% în 2005. Din totalul investițiilor străine atrase până în anul 2006, 64,3% (22,2 miliarde euro din totalul de 34,5 miliarde) s-au concentrat în Regiunea București-Ilfov față de numai 2,7% în regiunea Sud-Vest și 1,2% în Regiunea Nord-Est.

În comparație cu celelalte state membre ale Uniunii Europene, inclusiv cele care au aderat în sau după 2004, România prezintă particularitatea singulară de a avea cea mai înaltă proporție a populației rurale (45,1% din total în 2005) din care peste o treime lucrează în agricultură. Segmentul de populație ocupată în agricultură se caracterizează printr-un avansat proces de îmbătrânire: 33,7% peste 55 ani, 36,3% între 35 și 54 ani și numai 30,0% între 15 și 34 ani în 2006.

Proiectul Strategiei post-aderare a României (2007) enumeră aspectele definerii ale stării actuale a agriculturii și ruralului românesc: evoluția produsului agricol pe o traiectorie sinuoasă și la cote scăzute de performanță condiționată într-o măsură exagerat de mare de factorii climaterici; perpetuarea unei structuri agrare dominate de o excesivă fărâmițare a capitalului funciar și de o penurie generalizată de capital de exploatare; posibilitățile extrem de modeste de capitalizare; slaba legătură cu piețele a mării majorității a exploatațiilor; excedentul semnificativ de forță de muncă în exploatațiile individuale; nivelul și proporțiile sărăciei în zonele rurale; starea infrastructurii, a sistemului de sănătate și a celui de educație și formare profesională inițială și continuă în mediul rural. Drept consecință, în ultimii ani s-a perpetuat poziția periferică a

producătorilor agricoli români în context european sub raportul performanței economice și s-a accentuat evoluția descendentă a competitivității în schimburile economice internaționale, după cum o atestă dinamica soldului balanței comerciale cu produse agro-alimentare.

3.1. Dezvoltarea regională

Dezbaterile care au avut loc pe marginea proiectului prezentei Strategii în cele 8 regiuni de dezvoltare ale României confirmă constatările conținute în Programul Operațional Regional 2007-2013, adoptat în aprilie 2007, privind punctele slabe identificate la nivel regional:

- Concentrarea creșterii economice, impulsionată de investițiile străine directe, în jurul Bucureștiului și creșterea disparităților față de celelalte regiuni, însoțite de tendința de congestionare a capitalei;
- Declinul socio-economic al unui număr însemnat de centre urbane mari și diminuarea rolului lor în dezvoltarea arealelor adiacente și a regiunilor;
- Accentuarea dezechilibrelor demografice la nivel regional, degradarea structurii pe vârste și îmbătrânirea populației căpătând dimensiuni alarmante în regiunile din sudul țării;
- Pierderea funcțiilor urbane ale multor orașe mici și mijlocii, în special ale celor monoindustriale afectate de restructurare, însoțită de accentuarea problemelor sociale;
- Reaparitia dezechilibrului istoric de dezvoltare între jumătatea de est și cea de vest a țării, decuplarea economică a unor zone tradițional subdezvoltate din nordul și estul țării și de-a lungul Dunării;
- Accesibilitatea redusă a unor zone cu efecte negative asupra dezvoltării locale;
- Existența unor zone extinse cu deficit de forță de muncă datorită scăderii populației, migrației temporare masive și îmbătrânirii, ceea ce duce la o presiune sporită asupra serviciilor sociale și de sănătate;
- Posibila apariție a unui fenomen de stagnare economică în zonele montane;
- Slaba competitivitate a multor afaceri, în special în turism, nivelul scăzut al productivității muncii, investițiilor de capital, lipsa capacității manageriale, gradul scăzut de utilizare a tehnologiilor moderne;
- Calitatea scăzută a infrastructurii publice, degradarea utilităților urbane, incapacitatea de a conserva bunurile istorice și culturale;
- Experiența și calificarea limitate ale autorităților locale în gestionarea unor programe complexe de dezvoltare durabilă incluzând componentele economice, sociale și de mediu.

Pe această bază se fundamentează măsurile care intră în competența autorităților regionale, județene și locale pentru remedierea și îmbunătățirea substanțială a situației pe termen scurt și mediu.

Orizont 2013. Obiectiv strategic: Sprijinirea dezvoltării economice și sociale echilibrate teritorial și durabile a regiunilor României corespunzător nevoilor și resurselor lor specifice prin concentrarea asupra polilor urbani de creștere; îmbunătățirea condițiilor infrastructurale și a mediului de afaceri pentru a face din regiunile României, în special cele rămase în urmă, locuri mai atractive pentru a locui, a le vizita, a investi și a munci.

În acest scop, se vor implementa prevederile Programului Operațional Regional care stabilește următoarele **obiective specifice**:

(i) **Creșterea rolului** economic și social al **centrelor urbane** prin adoptarea unei abordări policentrice în vederea unei dezvoltări mai echilibrate a regiunilor.

Se prevede ca fondurile alocate dezvoltării urbane să fie utilizate în proporție de 60% pentru infrastructura publică urbană, 25% pentru infrastructura socială și 15% pentru îmbunătățirea mediului de afaceri.

Tinând seama de experiența dobândită anterior în țările UE în implementarea programelor Urban I și II, principalul instrument de intervenție îl vor constitui **planurile integrate de dezvoltare urbană** care să îmbine organic elementele economice, sociale și de mediu în baza principiilor dezvoltării durabile. Asemenea planuri, elaborate într-un cadru larg participativ, cu implicarea tuturor actorilor relevanți, vor cuprinde proiecte referitoare la următoarele tipuri de activități:

- Reabilitarea infrastructurii urbane și îmbunătățirea serviciilor municipale, inclusiv a celor de transport prin: regenerarea fizică și funcțională a clădirilor cu valoare istorică, culturală sau artistică; demolarea eșalonată a clădirilor sau structurilor abandonate sau aflate într-un stadiu avansat de degradare care nu aparțin patrimoniului național; modernizarea spațiilor publice și infrastructurii aferente (rețeaua stradală, zone pietonale, trotuare, iluminat public etc.); reabilitarea siturilor poluate (perimetre industriale abandonate, terenuri nefolosite); reglementarea traficului auto pentru reducerea congestiei orașelor (semaforizare și semnalizare, locuri de parcare) și modernizarea transportului urban în condiții de sustenabilitate;

- Dezvoltarea mediului de afaceri prin cultivarea spiritului antreprenorial, îmbunătățirea infrastructurii pentru afaceri și încurajarea activităților economice care asigură folosirea optimă a resurselor umane și materiale existente pe plan local.

- Modernizarea infrastructurii sociale prin reabilitarea fizică și termică a locuințelor multi-familiale deținute de administrațiile municipale și sprijinirea asociațiilor de proprietari pentru efectuarea unor asemenea lucrări; asigurarea spațiilor și dotarea așezămintelor sociale (centre de îngrijire a copiilor sau persoanelor vârstnice, de asistență

pentru persoanele cu dizabilități, centre pentru tineret etc.); sprijinirea măsurilor de asigurare a ordinii publice și a siguranței cetățenilor.

Până în anul 2015, se vor implementa în 30 de localități planuri integrate de dezvoltare urbană de care să beneficieze circa 400 mii de locuitori, iar în zonele de acțiune urbană vor fi sprijinite să se instaleze 400 de companii, ducând la crearea sau salvarea a 1.500 locuri de muncă.

(ii) Îmbunătățirea accesibilității regiunilor și în particular a centrelor urbane și a legăturilor cu zonele învecinate.

Pe lângă țintele menționate în Partea III, Capitolul 1.2 (Transport durabil) se va efectua, până în anul 2015, reabilitarea și modernizarea rețelei de drumuri județene pe o lungime de 877 kilometri, a rețelei de străzi urbane de 411 km și construirea sau modernizarea unor șosele de centură pe o lungime de 219 km, având ca rezultat creșterea traficului rutier de marfă și pasageri în condiții de siguranță sporită cu 10%.

Având în vedere nevoile specifice determinate de nivelul de dezvoltare al regiunilor României, cu o infrastructură de transport insuficientă și slab competitivă, care nu corespunde cerințelor Pieței Unice a UE în condițiile globalizării, este de așteptat ca rentabilitatea, valoarea adăugată și efectul de antrenare ale investițiilor în infrastructură să fie considerabile.

(iii) Îmbunătățirea infrastructurii sociale a regiunilor.

Măsurile avute în vedere și țintele propuse pe termen scurt și mediu pentru descentralizarea și eficientizarea serviciilor de sănătate și educaționale și pentru întărirea responsabilităților autorităților regionale, județene și locale sunt detaliate în Partea III, Capitolul 1.5 (Sănătatea publică) și Capitolul 2.1 (Educația și formarea profesională)

(iv) Consolidarea mediului de afaceri regional și local, având următoarele domenii principale de intervenție:

- Dezvoltarea sustenabilă a structurilor de sprijinire a afacerilor cu impact pe plan regional și local, pe baza experienței pozitive acumulate în cadrul parcurilor industriale finanțate din programul PHARE CES 2004-2006, prin: construirea, reabilitarea sau extinderea de clădiri destinate exclusiv activităților de producție și servicii, cu excepția celor pentru incubatoare de afaceri; reabilitarea și extinderea sistemului de strazi din interiorul structurii de afaceri și a drumurilor de acces; asigurarea utilităților de bază (stații de tratare a apei, furnizare de energie și gaz, sistem de canalizare) și a rețelelor de cablare și conectare broadband; demolarea de clădiri redundante în perimetrele de afaceri, îndepărtarea molozului și deșeurilor, servicii de salubritate; activități promoționale.

- Reabilitarea siturilor industriale poluate neutilizate și pregătirea lor pentru noi activități (*brownfield*) prin: curățirea și ecologizarea suprafețelor acestor situri; demolarea clădirilor inutilizabile și planarea terenului; reabilitarea și extinderea clădirilor apte pentru activități de producție sau prestări de servicii; operaționalizarea infrastructurii de utilități publice; cablarea și conectarea la rețelele Internet etc.

- Sprijinirea dezvoltării microîntreprinderilor pentru revitalizarea zonelor nedezvoltate, cu precădere a orașelor mici și mijlocii, în vederea utilizării potențialului endogen al regiunilor (resurse naturale, materii prime, resurse umane) și promovării tehnologiilor moderne și inovării prin: facilitarea achiziționării de echipamente și tehnologii moderne pentru producție, servicii și construcții, precum și de echipamente și software informaționale; relocalizarea microîntreprinderilor în structurile de afaceri; asigurarea serviciilor logistice.

Până în anul 2015, Programul prevede sprijinirea dezvoltării unui număr de 15 structuri de afaceri, reabilitarea unor situri industriale poluate pe o suprafață de 500 hectare, crearea de 1.500 microîntreprinderi, având ca rezultat creșterea cu 50% a ratei de ocupare în structuri de afaceri la doi ani după finalizarea fiecărui proiect, crearea a 4.000 de noi locuri de muncă în structuri de afaceri și 3.000 prin sprijinirea microîntreprinderilor.

(v) Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului vizează în principal valorificarea sustenabilă a patrimoniului cultural și a resurselor naturale cu potențial turistic precum și îmbunătățirea calității infrastructurii de cazare și agrement în vederea creșterii atractivității regiunilor, dezvoltării economiilor locale (comerț, construcții, transporturi, alimentație publică, industria mică și artizanat) și creării de noi locuri de muncă prin:

- Restaurarea și valorificarea patrimoniului cultural și modernizarea infrastructurii conexe;

- Crearea, dezvoltarea și modernizarea infrastructurilor specifice pentru valorificarea sustenabilă a resurselor naturale și pentru creșterea calității serviciilor turistice prin: amenajarea obiectivelor turistice naturale cu potențial turistic (canioane, defileuri, peșteri, lacuri glaciare, Delta Dunării și alte zone umede etc.) în condițiile monitorizării permanente a presiunii asupra mediului în conformitate cu planurile de management pentru rețeaua NATURA 2000; valorificarea potențialului turismului montan, inclusiv amenajarea căilor de acces, a platformelor de campare și a refugiilor alpine, marcarea traseelor turistice, instalarea de posturi Salvamont; dezvoltarea turismului balnear; crearea, modernizarea și extinderea structurilor de cazare și de agrement precum și ale utilităților aferente.

- Promovarea potențialului turistic și crearea infrastructurii necesare în scopul creșterii atractivității României ca destinație turistică, prin proiectarea unei imagini pozitive a României, definirea și promovarea brandului turistic național, dezvoltarea turismului intern prin diversificarea ofertei și a activităților de marketing specifice, inclusiv prin realizarea unui sistem unitar de informare și statistică turistică on-line.

La nivelul anului 2015 se prevede implementarea a 400 de proiecte în domeniul infrastructurii de turism, sprijinirea directă sau indirectă a 350 firme în domeniul turismului, desfășurarea a cel puțin 10 campanii de promovare a brandului turistic la nivel național și internațional și înființarea a 10 centre naționale de informare și promovare

turistică, având ca rezultat, printre altele, crearea unui număr de 1.000 de noi locuri de muncă.

În plus față de prevederile specifice ale Programului privind turismul balnear, se propune extinderea și diversificarea, în stațiunile balneo-climaterice, a procedurilor de tratament pe baza factorilor naturali, dezvoltarea unei rețele de parcuri balneare care să ofere servicii complexe de tip *wellness*, promovarea tratamentelor gerontologice cu medicamente și preparate originale românești.

Pentru realizarea obiectivelor Programului Operațional Regional 2007-2013 cheltuielile eligibile pot fi finanțate în proporție de 85% (circa 3,7 miliarde euro) din Fondul European de Dezvoltare Regională, cu o cofinanțare publică națională de 15% (657,53 milioane euro) și fonduri private estimate (153,32 milioane euro).

Orizonturi 2020 și 2030.

Strategiile și programele existente privind dezvoltarea regiunilor nu conțin proiecții dincolo de actualul exercițiu bugetar UE 2007-2013, cu excepția unor ținte specifice programate la nivelul anului 2015.

3.2. Dezvoltarea rurală, agricultura, silvicultura și pescuitul

Dispozițiile legale, documentele programatice și deciziile executive în aceste domenii sunt corelate cu directivele UE și reglementările comunitare, precum și cu strategiile naționale și programele sectoriale ale României.

Orizont 2013. Obiectiv național: Creșterea dinamismului economic al zonelor rurale din România în condițiile menținerii echilibrului social prin dezvoltarea durabilă a agriculturii, silviculturii și pescuitului, inclusiv a industriilor procesatoare aferente pentru satisfacerea optimă a nevoilor de hrană ale populației și pentru asigurarea conservării și îmbunătățirii resurselor naturale.

În această etapă se vor pune bazele modelului agricol european, caracterizat prin structuri de exploatare viabile, apropiate de piață, concomitent cu dezvoltarea rurală și protecția mediului. Se vor lua măsuri de sprijinire a producătorilor pentru adaptarea agriculturii la consecințele schimbărilor climatice întrucât aceste schimbări vor influența nivelul și variabilitatea mărimii producției agricole și a efectivelor de animale. Vor fi organizate filiere de produs, inclusiv pentru producția durabilă a biomasei și biocombustibililor.

În mod deosebit se va pune accentul pe dezvoltarea producției agro-alimentare de nișă precum și a produselor ecologice și tradiționale în zonele în care există condiții

favorabile. Se vor lua măsuri pentru protejarea denumirii produselor, rețetelor și procedurilor de preparare specific românești pe Piața Unică a UE și în țări terțe, cu respectarea normelor de siguranță alimentară, și pentru promovarea adecvată a acestora.

Obiectivele principale pentru perioada imediat următoare sunt:

- Dezvoltarea competitivității sectoarelor agricol, forestier și de pescuit bazat pe cunoaștere și inițiativă privată;
- Reducerea populației ocupate în agricultură în corelare cu crearea de exploatații viabile;
- Reducerea gradului de fragmentare a suprafeței agricole și stimularea concentrării fermelor de mici dimensiuni;
- Menținerea calității și diversității spațiului rural și forestier, urmărind echilibrul între activitățile umane și conservarea resurselor naturale.

Se vor implementa prevederile Planului Național Strategic pentru Dezvoltare Rurală 2007-2013, axat pe următoarele domenii principale de acțiune:

(i) Creșterea competitivității sectoarelor agro-alimentar, forestier și piscicol prin

- Îmbunătățirea competențelor fermierilor și altor persoane implicate în sectoarele agro-alimentar, forestier și de pescuit pentru încurajarea unui management mai performant;
- Îmbunătățirea competitivității fermelor comerciale și de semi-subsistență, încurajarea cooperării și asocierii acestora, cu respectarea principiilor dezvoltării durabile, stimularea formării grupurilor de producători în vederea funcționării filierelor de tip asociativ; accelerarea adaptării structurale și încurajarea fermelor de semi-subsistență să pătrundă pe piață; modernizarea exploatațiilor agricole; instalarea tinerilor fermieri și înlocuirea generației actuale de șefi de exploatații agricole și forestiere, inclusiv prin pensionarea timpurie; creșterea adaptabilității fermelor la condițiile de piață și cerințele de mediu;
- Restructurarea și modernizarea sectoarelor de procesare și de marketing ale produselor agricole, forestiere și piscicole în vederea creșterii valorii adăugate în condiții de sustenabilitate și stabilizării prețurilor; sprijinirea dezvoltării integrate prin formarea și consolidarea filierelor agroalimentare, îmbunătățirea calității produselor și creșterea performanței industriilor alimentare; îmbunătățirea modului de gospodărire a pădurilor și de valorificare a produselor silvice; exploatarea rațională și responsabilă a fondului piscicol.

(ii) Îmbunătățirea mediului și spațiului rural, consolidarea aplicării bunelor practici agricole, silvice și în industriile agroalimentare pentru asigurarea securității consumatorilor prin

- Continuarea utilizării terenurilor agricole din zonele defavorizate și promovarea agriculturii durabile pentru menținerea viabilității spațiului rural în zonele montane și alte zone defavorizate;

- Conservarea și îmbunătățirea stării resurselor naturale și a habitatelor prin încurajarea utilizării de metode de producție agricolă compatibile cu protejarea mediului, conservarea biodiversității și îmbunătățirea calității apei, solului și a peisajului natural; compensarea fermierilor pentru dezavantajele rezultate din implementarea rețelei NATURA 2000 pe baza obligațiilor asumate conform Directivelor UE privind impactul emisiilor de gaze cu efect de seră și al schimbărilor climatice, protecția păsărilor, conservarea habitatelor naturale și a speciilor sălbatice;

- Promovarea managementului durabil al terenurilor forestiere prin creșterea suprafeței de pădure cu rol de protecție a apei, solului și biodiversității împotriva factorilor distructivi naturali și antropici, precum și dezvoltarea funcțiilor recreative ale pădurii; compensarea proprietarilor de terenuri forestiere pentru dezavantajele create de măsurile de conservare a arealelor protejate.

(iii) Încurajarea diversificării economiei rurale și îmbunătățirea calității vieții în spațiul rural prin

- Menținerea și dezvoltarea activităților economice și creșterea numărului de locuri de muncă prin diversificarea activităților economice non-agricole și încurajarea micilor întreprinzători în spațiul rural; crearea, îmbunătățirea și diversificarea facilităților de dezvoltare economică și a atracțiilor turistice;

- Creșterea atractivității zonelor rurale și diminuarea migrației populației tinere spre zonele urbane prin crearea și modernizarea infrastructurii fizice de bază; îmbunătățirea condițiilor sociale, economice și de mediu; protejarea și conservarea patrimoniului cultural și natural rural; diversificarea ofertei turistice;

- Dezvoltarea abilităților și competențelor actorilor locali privind buna administrare, organizarea teritoriului pe plan local și modernizarea satelor.

(iv) Demararea și funcționarea inițiativelor de dezvoltare locală prin

- Introducerea conceptului de acțiune de jos în sus în administrarea comunităților rurale, care să asigure un grad ridicat de integrare economică și socială teritorială, susținută prin organizarea grupurilor de acțiune locală (GAL);

- Promovarea potențialului endogen al teritoriilor prin participarea membrilor comunităților rurale la procesul de elaborare și implementare a strategiilor de dezvoltare locală și stimularea acțiunilor inovative; încurajarea factorilor locali de a conlucra cu alte comunități locale din țară și din străinătate pentru realizarea unor proiecte comune;

- Îmbunătățirea administrării locale prin dezvoltarea competențelor de formulare și administrare a proiectelor, inclusiv a celor realizate în parteneriat, și atragerea participării cetățenilor în procesul decizional; valorificarea potențialului programului LEADER și a

resurselor financiare alocate acestuia pentru mediul rural și sprijinirea grupurilor de acțiune locală.

Va fi continuat temporar Programul Fermierul, adoptat în 2005, pentru susținerea investițiilor efectuate în agricultură și în sectoarele de procesare, depozitare, conservare și valorificare a produselor.

Până în anul 2013 va fi finalizată armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar în domeniu și se va asigura operaționalizarea structurilor naționale corespunzătoare celor care funcționează la nivelul UE.

În completarea obiectivelor conținute în Planul Național de Dezvoltare Rurală 2007-2013, se recomandă următoarele **măsuri suplimentare**:

- Elaborarea, cu concursul comunității academice de specialitate, și implementarea unui **Program Național pentru Gestionarea Durabilă a Pădurilor** care să prevadă: interzicerea reducerii suprafeței totale a pădurilor; creșterea suprafeței pădurilor cu cel puțin 200.000 hectare prin împădurirea în special a terenurilor degradate și abandonate. Sunt necesare măsuri suplimentare pentru realizarea unui sistem național de perdele forestiere de protecție, cu precădere în ținuturile secetoase și predispuse la deșertificare; promovarea cu prioritate a tratamentelor intensive, bazate pe regenerarea naturală, capabile să contribuie în cea mai mare măsură la promovarea speciilor autohtone valoroase, asigurându-se astfel exercitarea continuă a funcțiilor multiple, ecologice, economice și sociale pe care trebuie să le îndeplinească pădurea în ansamblul ei. Se impun, de asemenea, măsuri active pentru aplicarea strictă a prevederilor legale privind interzicerea tăierilor rase; pentru creșterea suprafeței pădurilor destinate să protejeze regimul apelor, solul, clima, peisajul precum și a celor cu rol de conservare a biodiversității în sistemul ariilor naturale protejate; adaptarea pădurilor și a silviculturii la schimbările climatice globale; aplicarea de vârste optime de tăiere a arboretelor, contracarând tendințele de reducere a acestor vârste și de majorare artificială a volumului de tăieri din păduri; conservarea biodiversității la toate nivelurile: genetic, al speciilor, ecosistemic și al complexelor de ecosisteme; integrarea pădurilor virgine și cvasi-virgine în arii naturale protejate; reconstrucția ecologică a pădurilor deteriorate și nefuncționale sub raport ecologic și economic; îngrijirea pădurilor tinere și conservarea lemnului mort în limitele statuate în Uniunea Europeană; amenajarea integrată participativă a bazinelor hidrografice montane torențiale; creșterea gradului de accesibilitate a pădurilor; compensarea proprietarilor de terenuri forestiere pentru dezavantajele create de încadrarea de păduri în grupa celor cu funcții speciale de protecție, inclusiv în arii naturale de protecție; implicarea financiară a statului în gestionarea durabilă a pădurilor private având suprafețe de sub 30 hectare.

- Urgentarea pregătirii unui **Program pe termen mediu și lung pentru modernizarea sistemelor de irigații** prin reabilitarea celor existente și construirea unor

sisteme noi, bazate pe cele mai bune tehnologii disponibile; stabilirea necesarului de investiții, pe etape, și identificarea surselor de finanțare. Această acțiune capătă aspect prioritar în contextul schimbărilor climatice globale, creșterii frecvenței și acuității perioadelor de secetă, extinderii deșertificării, concomitent cu reducerea resurselor de apă disponibile. Programul va trebui să conțină și dispoziții privind optimizarea folosirii apei în agricultură, sector care utilizează circa 70% din consumul total de apă.

- Elaborarea unui **Program Național privind protecția și conservarea solului**, conform principiilor dezvoltării durabile, ca element esențial al viziunii strategice pentru promovarea securității și siguranței alimentare.

- Punerea în aplicare a **Strategiei pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane** din România, care este fragilă ecologic și se caracterizează prin handicapuri naturale și sociale semnificative, antrenează eforturi mari, cu restricții în exercitarea unor activități economice și în utilizarea terenurilor, și implică o creștere a costurilor lucrărilor datorită altitudinii, pantelor și condițiilor climatice cu perioade de vegetație mai reduse. Prin îndeplinirea obiectivelor stabilite de această Strategie, aprobată de Guvernul României încă din 2004, se va realiza protejarea și valorificarea responsabilă a resurselor montane, ținând seama și de efectele schimbărilor climatice, prevenindu-se depopularea acestor zone și degradarea tradițiilor, îndeletnicirilor și specificității culturale a acestora, iar asigurarea mijloacelor pentru dezvoltarea lor echilibrată, la paritate cu alte zone în privința veniturilor și condițiilor de viață, va trebui să beneficieze de sprijinul statului.

Pentru finanțarea obiectivelor Planului Național Strategic pentru Dezvoltare Rurală sunt prevăzute fonduri de circa 9,97 miliarde euro, din care 80,46% provin din cofinanțarea comunitară prin Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală. De asemenea, se prevăd alocări comunitare de peste 5,5 miliarde euro sub formă de plăți directe pentru producătorii agricoli, peste 248 milioane euro pentru măsuri de piață și 230 milioane euro pentru pescuit. În perioada 2007-2013 se vor transfera de la bugetul comunitar pentru agricultură, sectorul piscicol și dezvoltarea rurală circa 14 miliarde euro. La aceste sume se adaugă alocări importante de la bugetul de stat al României.

Orizont 2020. Obiectiv național: Consolidarea structurilor din domeniul agro-alimentar și silvic concomitent cu dezvoltarea economică și socială a zonelor rurale pentru reducerea în continuare a decalajelor și atingerea nivelului mediu actual de performanță al țărilor membre ale UE; afirmarea României ca element de stabilitate a securității alimentare în Europa de Sud-Est.

În acest scop va fi elaborat încă din perioada anterioară un nou program de acțiune pentru 2014-2020 axat pe principiile dezvoltării durabile, cu ținte specifice privind îmbunătățirea condițiilor de mediu (măsuri de combatere a degradării solului și de protecție a zonelor expuse la risc de inundații, menținerea plantațiilor la un nivel suficient și sustenabil, sprijinirea zonelor defavorizate, ameliorarea calității peisajului), creșterea competitivității anumitor sectoare cu impact asupra mediului (utilizarea surselor de

energie regenerabilă, îmbunătățirea gestionării apei, deșeurilor și dejecțiilor, fertilizanților, pesticidelor și ierbicidelor), îmbunătățirea calității vieții în mediul rural (creșterea veniturilor din activități agricole, silvice și piscicole performante, extinderea serviciilor și utilităților publice, diversificare activităților non-agricole și a spiritului antreprenorial).

Se va continua programul de gestionare durabilă a pădurilor prin măsuri suplimentare de reîmpădurire și de reconstrucție ecologică a pădurilor și a terenurilor forestiere afectate de fenomene de degradare.

Se vor lua în continuare măsuri pentru îmbunătățirea pregătirii profesionale și capacității manageriale a fermierilor pentru valorificarea superioară a resurselor naturale locale, îmbunătățirea standardelor de securitate a muncii, încurajarea inițiativelor de mediu și asigurarea condițiilor de igienă și bunăstare a animalelor.

Acțiunile preconizate vor avea în vedere schimbările posibile în mecanismele de aplicare a Politicii Agricole Comune a UE după 2013.

Orizont 2030. Obiectiv național: Adoptarea în totalitate a politicilor și practicilor comunitare în domeniul agriculturii, silviculturii și pescuitului; finalizarea restructurării și modernizării acestor sectoare și a spațiului rural.

În această perioadă se va atinge un nivel înalt de competitivitate în sectorul agro-alimentar, care va deveni compatibil cu cel vest-european ca urmare a creării unor structuri agricole viabile, modernizării economiei rurale, diversificării producției și realizării unor produse de calitate. România va recupera decalajele de productivitate în sectorul agricol și se va apropia de nivelul de dezvoltare a industriilor alimentare din țările europene cu tradiție. Se vor asigura integral normele de siguranță a alimentelor prin respectarea cerințelor de eco-condiționalitate comunitare.

În urma aplicării programului multianual coerent în domeniul silviculturii, procentul de împădurire va ajunge, în anul 2030, la 34% din suprafața țării, cu perspectiva să evolueze în continuare spre procentajul optim de 45%.

Măsurile ce urmează a fi întreprinse precum și necesarul de finanțare urmează a fi stabilite în funcție de evaluarea rezultatelor obținute în perioada anterioară, pe baza unor studii de specialitate care să ia în considerare diferite scenarii posibile, inclusiv volumul de investiții pe programe și obiective.

3.3. Implementarea Agendei Locale pentru secolul XXI (AL-21)

Promovarea sistematică a principiilor și practicilor dezvoltării durabile a început în România încă din anul 2000 prin implementarea unor proiecte concrete la nivel local

inițiate și cofinanțate de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare – România în cadrul Agendei Locale 21.

Acest proces a contribuit la întărirea capacității administrațiilor locale din zonele și localitățile participante la program de a elabora și aplica politici și planuri concrete pentru promovarea dezvoltării socio-economice durabile prin:

- Crearea unui cadru participativ, implicând toate categoriile de actori locali, în conturarea deciziilor privind dezvoltarea durabilă a comunităților din care fac parte. Alături de autoritățile locale, au fost antrenați reprezentanți ai sectorului public, inclusiv ai unităților descentralizate, ai antreprenoriatului privat, asociațiilor profesionale, instituțiilor de învățământ sau cercetare, sindicatelor, organizațiilor neguvernamentale sau altor formațiuni ale societății civile și ai mijloacelor de comunicare în masă în structuri care și-au păstrat funcționalitatea și după încheierea fiecărui proiect.
- Dezvoltarea rețelelor și parteneriatelor locale, ceea ce a permis concentrarea resurselor și valorificarea optimă a potențialului local. Acest rezultat a devenit posibil prin utilizarea mecanismului participativ, dar a implicat și un sistem eficient de comunicare și informare.
- Elaborarea a trei tipuri de instrumente principale menite să orienteze și să promoveze o viziune realistă și responsabilă asupra perspectivelor de dezvoltare în plan local: (i) o **strategie locală** de dezvoltare durabilă care stabilește obiectivele pe termen mediu și lung; (ii) un **plan de acțiune** cu priorități și pași de urmat pe termen scurt și mediu pentru îndeplinirea obiectivelor strategiei, conținând o evaluare a costurilor, identificarea surselor de finanțare și a modalităților de accesare a acestora și (iii) un **portofoliu de proiecte** considerate de întreaga comunitate drept priorități pentru asigurarea dezvoltării durabile a localității sau zonei.
- Construirea capacității instituționale și administrative la nivelul autorităților locale și societății civile pentru promovarea dezvoltării durabile.

Programul Agenda Locală 21 a pornit inițial de la nivelul municipiilor medii-mari și a fost diversificat atât în sensul extinderii ariei de implementare la nivel județean cât și prin restrângerea anvergurii proiectului până la nivel de oraș sau comunitate rurală.

În perioada 2000-2003 a fost definitivată metodologia și s-au elaborat primele seturi de documente AL-21 pentru 9 municipii-pilot. Rezultatele acestei etape au fost apreciate atât la nivelul autorităților și comunităților locale cât și la nivel central guvernamental, mai ales prin prisma calității contribuțiilor rezultate din dezbaterile publice, de care s-a ținut seama în definitivarea Planului Național de Dezvoltare al României.

Ca urmare, Guvernul României a decis extinderea programului Agenda Locală 21 la nivel național, cuprinzând peste 40 de noi localități sau unități teritoriale până la sfârșitul anului 2007. În acest sens s-a semnat o Convenție de colaborare între reprezentanții Guvernului, Federației Autorităților Locale din România și Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare prin Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă. Proiectele realizate în perioada 2003-2007 au inclus de această dată și 6 județe și 2 comune.

Programul a beneficiat de asistență tehnică din partea unor experți ONU, UE și ai Institutului Internațional pentru Dezvoltare Durabilă (Canada), precum și din partea unor agenții de dezvoltare internațională din Europa și America.

Elaborarea strategiilor și planurilor de dezvoltare durabilă a mobilizat în principal expertiza locală, circa 2.000 de persoane fiind implicate în Comitetele Locale de Coordonare, Grupurile de lucru și Oficiile locale AL-21. Pentru definitivarea seturilor de documente în toate aceste locații au fost organizate 90 de dezbateri publice care au reunit peste 10.000 de participanți.

În cadrul a 6 sesiuni de training pentru participanții la elaborarea, implementarea și monitorizarea în continuare a setului de documente AL-21, având o tematică diversă, bazată pe evaluarea atentă a nevoilor de instruire și pe cerințele specifice din teritoriu, au fost abordate, printre altele, teme precum principiile dezvoltării durabile, evaluarea integrată de mediu, metodologia de identificare a proiectelor prioritare de interes local și de accesare a fondurilor UE și altor surse de finanțare. Au fost organizate două Forumuri Naționale și 10 ateliere de lucru sau seminarii pentru diseminarea cunoștințelor despre conținutul programului AL-21 și rezultatele obținute în fiecare etapă. Aceste acțiuni, alături de practica efectivă a lucrului în echipă pentru realizarea AL-21, au contribuit la îmbunătățirea capacității instituționale a autorităților locale și la conștientizarea societății civile pentru aplicarea preceptelor dezvoltării durabile pe plan local.

Portofoliile de proiecte agreate de toți factorii activi la nivel local și considerate drept prioritare cuprind peste 1.200 de propuneri care acoperă o mare varietate de domenii, mergând de la elemente de infrastructură urbană sau rurală, accesul la utilitățile de bază sau regenerarea unor situri industriale abandonate până la inițierea unor acțiuni pentru protecția mediului și conservarea biodiversității sau pentru ocrotirea patrimoniului istoric și cultural. Documentele finale adoptate în urma dezbaterilor publice au fost publicate în peste 40.000 de exemplare, în limbile română și engleză.

În acest fel se realizează o largă informare și comunicare asupra rezultatelor programului AL-21 și o emulație constructivă din partea altor localități de a participa la acest program. Totodată, investitorii români și străini dispun de un instrument util pentru deciziile lor de afaceri întrucât au certitudinea că proiectele incluse în portofoliile convenite au sprijinul comunităților locale.

Experiența acumulată în procesul implementării programului Agenda Locala 21, rețelele de conlucrare constituite în plan vertical și orizontal și progresele înregistrate în generalizarea bunelor practici prezintă, în cazul României, un înalt grad de relevanță pentru punerea în aplicare cu succes a Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă.

4. Amenajarea teritoriului și planificarea spațială

În perspectiva dezvoltării durabile, spațiul geografic amenajat și locuit – cuprinzând elemente fizice naturale și antropice dar și elemente instituționale și culturale – reprezintă acel complex funcțional care susține calitatea vieții populației.

Amenajarea teritoriului are un caracter predominant strategic, stabilind direcțiile de dezvoltare în profil spațial, care se determină pe baza analizelor multidisciplinare și a sintezelor interdisciplinare. Documentele care rezultă din acest proces au un caracter atât tehnic, prin coordonările spațiale pe principiul maximalizării sinergiilor potențiale ale dezvoltării sectoriale în teritoriu cât și legal, având în vedere că, după aprobarea documentațiilor, acestea devin norme de dezvoltare spațială pentru teritoriul respectiv. Aspectele tehnice, legale și politice integrate în planurile aprobate de amenajare a teritoriului constituie elemente care fundamentează planurile regionale de dezvoltare și constituie expresia coordonată spațial și temporal a politicilor de dezvoltare.

Obiectivul de a realiza coeziunea teritorială a Uniunii Europene este prezent în Tratatul de Reformă de la Lisabona și a căpătat treptat contur în documentele adoptate la nivel ministerial încă 1983, cu o sistematizare mai precisă în Carta de la Leipzig (mai 2007). Coeziunea teritorială presupune adecvarea resurselor teritoriului (naturale și antropice) la necesitățile dezvoltării socio-economice în vederea eliminării disparităților și disfuncționalităților între diferite unități spațiale în condițiile păstrării diversității naturale și culturale a regiunilor.

Chiar în absența unei autorități specializate cu activitate permanentă la nivelul UE, orientările convenite au produs efecte vizibile în promovarea coeziunii teritoriale prin coordonarea politicilor sectoriale pe baza conceptelor și tehnicilor planificării spațiale. Documentele UE subliniază în mod expres necesitatea ca fundamentarea politicilor naționale de amenajare a teritoriului și planificare spațială să devină o dimensiune esențială a Strategiei UE pentru Dezvoltare Durabilă și a Strategiei de la Lisabona revizuite.

În condițiile specifice ale României, clarificarea regimului juridic al proprietății asupra terenurilor – fie intravilane (construibile), fie extravilane (preponderent agricole, silvice sau perimetre naturale protejate) – printr-un sistem cadastral adecvat reprezintă obiectul principal al dezvoltării teritoriale sănătoase și precede stabilirea regimului tehnic și economic prin documentații de urbanism.

4.1. Planificarea spațială

Conceptul de planificare spațială reprezintă un cumul de metode, programe, proiecte și acțiuni prin care se realizează dezvoltarea direcționată, ghidată de strategii explicite, a spațiului fizic pentru a echilibra componentele economice, sociale, culturale și istorice, de peisaj și mediu natural ale unui teritoriu. Planificarea spațială presupune demersuri interdisciplinare și include paliere diferite de analiză și proiectare, constituind baza conceptuală a politicilor de dezvoltare regională și intervenind pentru corectarea anomaliilor și disfuncționalităților care pot să apară în derularea acestora.

Strategiile, programele și planurile de amenajare integrată în teritoriu și localități vor trebui, prin urmare, să încorporeze orientările comune pentru spațiul amenajat european, cu referință prioritară la menținerea unui echilibru rațional între interesul privat și cel

public, în condițiile respectării stricte a regimului juridic al proprietății asupra terenurilor. Se are în vedere evitarea dispersiei zonelor de locuit, asigurarea diversității sociale și culturale intraurbane, controlul jocurilor speculative de ocupare a spațiilor publice și peisajului, mixajul optim între elementele funcționale și cele sociale. În acest fel, dezvoltarea echilibrată a localităților, îmbinată cu respectarea spațiului cultural și natural, va oferi o contribuție esențială la ameliorarea calității vieții în armonie cu mediul ambiant, la folosirea corectă a resurselor și la prevenirea unor evoluții negative ireversibile.

Orizont 2013. Obiectiv național: Integrarea preceptelor științifice ale planificării spațiale în programele de dezvoltare regională; modernizarea cadrului legislativ și normativ în concordanță cu orientările de coeziune teritorială a UE și cu cerințele dezvoltării durabile.

În acest scop se prevăd, în completarea măsurilor stabilite prin Programul Operațional Regional (a se vedea Capitolul IV.3.1) și în concordanță cu prevederile Conceptului Național de Dezvoltare Spațială – România 2025, următoarele direcții de acțiune prioritare:

- Completarea cadrului legislativ pentru integrarea viziunii strategice de planificare spațială și amenajare a teritoriului în programele de dezvoltare regională, pentru eliminarea neclarităților privind raportul dintre proprietatea privată și cea publică, pentru întărirea prevederilor legale împotriva urbanismului derogatoriu (care anulează caracterul strategic al planurilor urbanistice generale - PUG) și pentru păstrarea integrității fizice a zonelor simbolice cu valoare de patrimoniu, monumentelor istorice și de artă și peisajului;
- Determinarea viitoarelor centre urbane de polarizare a zonelor rurale pentru a mări gradul de accesibilitate a populației rurale la servicii de calitate (sănătate, educație, servicii sociale);
- Stabilirea cadrului legislativ și tehnico-normativ pentru demararea unui program multianual vizând strămutarea locuințelor aflate în zone de risc (cutremur, inundații, alunecări de teren, avalanșe, poluare chimică sau radioactivă);
- Elaborarea, aprobarea și aplicarea normelor care impun consultarea populației asupra deciziilor de urbanism și a celor care privesc dezvoltarea comunității;
- Limitarea prin lege a expansiunii spațiului intravilan al localităților urbane pentru o perioadă de 10 ani în favoarea restructurării (reciclării) terenurilor intravilane existente pentru noile investiții;
- Întocmirea planurilor strategice de dezvoltare a orașelor mari și aprobarea lor ca planuri-temă pentru planurile urbanistice generale, reactualizate conform principiilor de dezvoltare integrată și sustenabilitate urbană acceptate în cadrul UE;
- Întocmirea, la nivelul fiecărei localități, a planului local de dezvoltare durabilă (Agenda Locală 21) cu antrenarea largă și activă a comunității;

- Statuarea obligativității ca planurile strategice și urbanistice pentru orașele mari să fie elaborate și aprobate concomitent cu cele ale unităților teritorial-administrative adiacente;
- Stabilirea și aplicarea planurilor de măsuri pentru realizarea centurilor verzi-galbene (spații verzi și terenuri agricole) în jurul orașelor de rangul I și II; mărirea suprafețelor de spații verzi intravilane pentru atingerea unui indicator de minimum 15 metri pătrați pe locuitor până la sfârșitul anului 2010;
- Lansarea proiectelor pentru sporirea substanțială a spațiilor de parcare în orașele mari;
- Promovarea orientărilor strategice ale UE privind cooperarea teritorială europeană prin implementarea programelor operaționale comune în interiorul frontierelor UE (cu Ungaria și Bulgaria) și în zonele frontierei externe (cu Serbia, Ucraina-Moldova, Ungaria-Slovacia-Ucraina, zona extinsă a Mării Negre), programului operațional de cooperare transnațională în spațiul sud-est european (SEES) și programelor de colaborare inter-regională ale UE, inclusiv a celor realizate împreună cu țările Spațiului Economic European (Liechtenstein, Islanda, Norvegia), respectiv INTERREG IVC, URBACT II, ESPON 2013 și INTERACT II. În acest scop se va utiliza în regim transfrontalier și experiența pozitivă a României în implementarea Agendei Locale 21.

Orizont 2020. Obiectiv național: Constituirea la nivel regional, conform strategiilor de dezvoltare spațială, a sistemului policentric de arii funcționale urbane (aglomerări urbane) și de coridoare de urbanizare în lungul arterelor de transport de interes european (policentricitate de rețea).

Pe lângă continuarea acțiunilor inițiate în cadrul implementării Programului Operațional Regional 2007-2013, se vor urmări următoarele ținte orientative:

- Asigurarea în totalitate a terenurilor pentru construcții noi prin reciclarea terenurilor intravilane și extravilane desemnate prin planurile strategice sau restructurarea terenurilor subutilizate sau părăsite și limitarea expansiunii zonelor urbanizate;
- Realizarea structurilor fizice și instituționale care să permită declararea ca localități urbane a viitoarelor centre de polarizare a zonelor rurale;
- Reconfigurarea spațială la nivelul comunelor în vederea micșorării numărului de unități teritorial-administrative;
- Dezvoltarea spațială policentrică și echilibrată a ariilor cu funcțiuni metropolitane (București și Timișoara, apoi Constanța și Iași) și pregătirea accesului la categoria de metropole a 4 municipii cu peste 300 mii locuitori (Brașov, Cluj-Napoca, Craiova și sistemul urban Galați-Brăila);
- Realizarea efectivă a centurilor verzi-galbene din jurul orașelor de rangul I; atingerea unui indicator de spațiu verde de 26 metri pătrați pe locuitor pentru orașele de rangul I și II;

- Atingerea unei valori medii pe țară a indicelui suprafeței locuibile de 15 metri pătrați pe locuitor;
- Reducerea la 40% a proporției locuințelor încălzite cu sobe cu combustibil solid prin înlocuirea instalațiilor și introducerea unor sisteme moderne de încălzire;
- Realizarea de spații publice de calitate în toate zonele principale ale orașelor;
- Rezolvarea problemei parcajelor pentru orașele de rangul I, inclusiv Municipiul București; dezvoltarea traseelor funcționale pietonale și pentru bicicliști în orașele de rangul I și II;
- Obținerea unei mixități funcționale și sociale optime a localităților pentru a evita enclavizarea socio-economică;
- Continuarea și amplificarea programelor de colaborare transfrontalieră, transnațională și interregională pentru a asigura îndeplinirea obiectivelor de coeziune teritorială a Uniunii Europene și a îmbunătăți conectivitatea și interacțiunea cu spațiile învecinate.

Orizont 2030. Obiectiv național: Structurarea și dezvoltarea rețelei extinse de localități urbane și rurale ca premisă pentru afirmarea regiunilor României ca entități dinamice, atrăgătoare și competitive și pentru racordarea lor deplină la sistemul de amenajare teritorială a UE.

În acest sens se prevăd ca ținte orientative:

- Creșterea nivelului de urbanizare până la 70% prin atingerea indicatorilor care să permită includerea a circa 650 de localități rurale în categoria de orașe și prin aplicarea generalizată a instrumentelor de dezvoltare urbană integrată;
- Realizarea principalelor elemente ale tramei naționale de interconectare funcțională a regiunilor României (inclusiv prin coridoarele transcarpatice) ca armătură a dezvoltării lor durabile și a racordării lor la sistemul european;
- Folosirea politicilor și instrumentelor de amenajare a teritoriului pentru refacerea fondului forestier, renaturarea luncii Dunării, re-crearea bazinelor naturale de retenție a apelor și reabilitarea zonei de litoral;
- Realizarea centurilor verzi-galbene în jurul orașelor de rangul II; atingerea unui indicator de spațiu verde de 35 metri pătrați pe locuitor pentru orașele de rangul I și II;
- Încheierea programului de strămutare a locuințelor aflate în zone de risc la hazarde naturale sau antropice;
- Atingerea unei valori medii pe țară a indicelui suprafeței locuibile de 17 metri pătrați pe locuitor.

4.2. Cadastrul României

Obiectul cadastrului general îl constituie fondul funciar al României, adică totalitatea terenurilor din unitățile administrativ-teritoriale comunale, orășenești sau municipale, în limitele teritoriului de stat, indiferent de categoria de folosință, de destinația economică sau de domeniul public sau privat din care fac parte și de proprietarii acestora.

Spre deosebire de marea majoritate a statelor membre ale UE, România nu dispune încă de un cadastru general al fondului funciar conținând date esențiale complete pentru întregul teritoriu al țării privind delimitarea unităților teritorial-administrative, a proprietăților, a suprafețelor cu destinație economică (inclusiv imobiliar-edilitare), imobilelor, ecosistemelor terestre și acvatice (inclusiv arealele protejate), siturilor cu valoare istorică (inclusiv cele arheologice) sau cele făcând parte din patrimoniul cultural.

Pe teritoriul actual al României o formă de cadastru („Cartea Funduară”) pentru evidența tehnică și fiscală a terenurilor a funcționat încă din secolul XIX în provinciile aflate atunci în componența Imperiului Austro-Ungar (Transilvania, Banat și Bucovina). După Marea Unire din 1918, legislația corespunzătoare privind organizarea cadastrului funciar și introducerea cărții funciare pe întreg teritoriul național a fost promulgată abia în anul 1933 și apoi modificată în 1938. Instalarea regimului comunist (1948-1989) a întrerupt procesul de aplicare a acestei legi, preocupările în materie limitându-se doar la evidența funciară a terenurilor pe categorii de folosință și deținători, dar fără efect juridic prin publicitate imobiliară în cartea funciară.

Pentru a răspunde noilor cerințe ale unei economii funcționale de piață și a realiza treptat alinierea la reglementările juridice și practicile demult statornicite în celelalte țări ale Uniunii Europene s-a instituit prin lege, în 1996, Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară, cu sucursale în teritoriu și Centrul Național de Geodezie, Cartografie, Fotogrametrie și Teledetecție. Deși s-au făcut unele progrese meritorii, ritmul de implementare a prevederilor legale este în continuare mult prea lent iar unele acțiuni importante au fost abandonate pe parcurs. De exemplu, dintr-un total de circa 3.500 unități administrativ-teritoriale existente în anul 1998 s-au început, dar au rămas până în prezent nefinalizate, delimitări ale hotarelor pentru doar circa 400 de unități.

Dezbaterile pe marginea proiectului prezentei Strategii la nivel național și mai ales cele desfășurate în cele 8 regiuni de dezvoltare ale României, precum și numeroasele semnalări primite din partea specialiștilor și a formațiunilor interesate ale societății civile au scos în evidență necesitatea intensificării acțiunilor concrete pentru a urgenta realizarea Cadastrului General prin eșalonarea realistă a lucrărilor complexe ce se cer executate.

Caracterul prioritar al acestei acțiuni este subliniat de numărul mare de litigii de proprietate (multe dintre acestea legate de ambiguități de delimitare) aflate pe rolul instanțelor judecătorești și de necesitățile imediate privind efectuarea corectă a plăților directe către producătorii agricoli.

În mod deosebit se impune folosirea sistemului cadastral pentru delimitarea perimetrelor de interes special din punct de vedere ecologic, istoric și cultural în vederea protejării efective a acestora față de agresiunea speculatorilor și dezvoltatorilor

imobiliari, precum și față de deturnarea lor în alte scopuri (elemente de infrastructură, parcuri industriale, acumulări de apă etc.).

Se estimează că finalizarea cadastrului general la nivel național pe baza planului cadastral index va putea avea loc într-un interval de 20 de ani, având ca rezultat:

- Asigurarea unei baze reale în vederea garantării dreptului de proprietate;
- Susținerea dezvoltării pieței imobiliare și a creditului ipotecar;
- Stabilirea unei baze reale de impozitare;
- Asigurarea transparenței și a accesului la informația publică.

În acest scop se va adopta și implementa un plan de acțiune pentru realizarea pe etape a următoarelor **obiective specifice**:

Orizont 2013. Obiectiv național: Modernizarea cadrului legal, consolidarea capacității instituționale și efectuarea lucrărilor preliminare în vederea introducerii cadastrului general.

- Încorporarea în legislația și reglementările relevante la nivel național a principiilor Declarației Cadastrului din Uniunea Europeană (Granada, Spania, 2002);

- Integrarea rețelei geodezice naționale GPS din clasa A în sistemul european de referință ETRS 89;

- Dezvoltarea rețelei de stații permanente GPS pentru asigurarea unei densități medii de o stație la 2.000 kilometri pătrați; realizarea rețelei geodezice naționale de clasele A, B și C prin determinări GPS, asigurând minimum 3 puncte geodezice pe suprafața fiecărui teritoriu administrativ, care să servească lucrărilor de introducere a cadastrului;

- Elaborarea atlasului de semne convenționale pentru cartografierea digitală a hărților și planurilor topografice interoperabile la nivel european; standardizarea informațiilor cu caracter geospațial prin adoptarea sistemelor de referință europene și a parametrilor și funcțiilor de transformare între aceste sisteme;

- Standardizarea modului de înscriere în cartea funciară cu privire la descrierea bunurilor imobile și la înscrierea proprietarilor și a titlurilor de drept asupra imobilelor înscrise; realizarea unui sistem de evaluare a valorii impozabile a imobilelor în vederea justei impozitări a proprietății imobiliare;

- Transpunerea bazelor de date existente la nivelul județelor (planuri cadastrale, delimitări de hotare administrative, cărți funciare vechi etc.) din format analog în format digital; asigurarea accesului on-line al utilizatorilor la aceste informații; realizarea sistemului informatic de transfer al documentelor cadastrale în format electronic;

- Privatizarea completă a lucrărilor de cadastru; descentralizarea instituțiilor din domeniul cadastrului la nivelul regiunilor de dezvoltare în condițiile păstrării atribuțiilor de coordonare generală și de gestionare a informațiilor de către autoritatea centrală în domeniu;

- Realizarea cadastrului general și a bazei de date cadastrale reale, inclusiv deschiderea cărților funciare (ca modalitate juridică de garantare a dreptului la proprietate) pentru 25% din suprafața teritoriului național;

- Realizarea sistemului informațional geografic al fondului terenurilor agricole (cadastru agricol) precum și cartarea și bonitatea pedologică a acestor terenuri în vederea asigurării accesului fermierilor la fondurile europene și a justei impozitări; al cadastrului imobiliar-edilitar pentru 50% din municipiile și orașele țării; al fondului căilor de comunicație și transport: cadastrul drumurilor publice (autostrăzi și drumuri naționale), al căilor ferate magistrale, al aeroporturilor și al porturilor maritime și fluviale;

- Delimitarea cadastrală a perimetrelor de interes special din punct de vedere ecologic (rezervații și parcuri naturale, areale și habitate protejate, integritatea peisajului natural), istoric și cultural (monumente, situri arheologice, zone urbane sau rurale cu valoare de patrimoniu, clădiri declarate monumente istorice sau de arhitectură, case memoriale, lăcașuri de cult etc.) și realizarea sistemelor informaționale geografice specifice în vederea protejării și conservării acestora.

Orizont 2020. Obiectiv național: Finalizarea, în linii generale, a cadastrului general al României și asigurarea transparenței și accesibilității sistemului.

- Realizarea cadastrului general și a bazei de date cadastrale reale, inclusiv deschiderea cărților funciare pentru 65% din suprafața teritoriului național;

- Realizarea sistemului informațional geografic al fondului imobiliar-edilitar pentru restul de 50% din municipiile și orașele țării precum și pentru localitățile reședințe de comune; al fondului apelor de suprafață (cadastrul apelor) privind condițiile naturale, lucrările de stăpânire și folosire a apelor precum și cele pentru protecția calității apei; al fondului forestier (cadastrul forestier) pentru inventarierea și evidența terenurilor cu vegetație forestieră în scopul exploatării raționale și consolidării pădurilor și ecosistemelor asociate fondului forestier;

- Finalizarea realizării sistemului informațional geografic al fondului căilor de comunicație terestre (cadastrul drumurilor publice județene și comunale, cadastrul căilor ferate secundare) și a delimitării cadastrale a perimetrelor de interes special din punct de vedere ecologic, istoric și cultural.

- Menținerea (întreținerea, actualizarea) continuă a cadastrului general și a sistemelor informaționale geografice specifice domeniilor de activitate (cadastre de specialitate) ca sisteme deschise pentru a evita perimarea informațiilor din bazele de date.

Orizont 2030. Obiectiv național: Asigurarea compatibilității și interoperativității depline a sistemului cadastral din România cu standardele de fiabilitate și siguranță a datelor din celelalte state ale UE.

- Finalizarea realizării cadastrului general pentru întreaga suprafață a țării;
- Realizarea sistemului informațional geografic al fondului imobiliar-edilitar pentru restul localităților rurale aparținătoare comunelor;

- Realizarea sistemului informatic al cadastrului și publicității imobiliare la nivelul tuturor unităților administrativ-teritoriale, al județelor și al întregii țări și asigurarea accesului controlat la acest sistem pentru toți utilizatorii potențiali.

5. Dimensiunea culturală a dezvoltării durabile

Păstrarea patrimoniului cultural, creației contemporane și diversității culturale ca premisă a coeziunii și solidarității europene este menționată în mod expres în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă a UE și se regăsește în principalele documente politice ale Uniunii Europene, inclusiv în Tratatul de la Lisabona, precum și într-o serie de convenții multilaterale adoptate sub egida UNESCO sau a Consiliului Europei. Importanța dimensiunii culturale la nivelul Uniunii Europene este evidențiată de faptul că în domeniul creației și serviciilor culturale lucrează aproximativ 6 milioane de cetățeni europeni, reprezentând 3,1% din totalul locurilor de muncă în UE.

Tema protecției și valorificării bunurilor culturale (imobile, mobile și imateriale, peisajele culturale) revine frecvent în dezbaterile Parlamentului European, generând inițiative importante cum ar fi introducerea unei sigle a patrimoniului european, măsuri suplimentare pentru protecția proprietății intelectuale, inclusiv pentru operele online, realizarea unui echilibru rațional între libertatea de acces și combaterea pirateriei digitale, promovarea unui cadru fiscal favorabil industriilor culturale. Se subliniază, de asemenea, valoarea intrinsecă și perenă a diversității și creativității culturale și se recomandă prudență în aplicarea mecanică a logicii strict economice la domeniul cultural.

Dezvoltarea durabilă ca obiectiv strategic fundamental presupune încetățenirea unor practici și instrumente libere și diverse de acces la educație și cunoaștere, la tezaurul cultural al propriei națiuni și al umanității în ansamblu, la toate resursele care pot dezvolta creativitatea și spiritul novator. Este vorba de asigurarea șansei pentru toți indivizii de a deveni producători de cultură, depășind astfel statutul de simpli consumatori de divertisment.

În esență, principiile dezvoltării durabile se aplică în egală măsură patrimoniului cultural ca și capitalului natural, fiind vorba de resurse moștenite de care trebuie să beneficieze și generațiile următoare. Întrucât avem de-a face cu resurse neregenerabile, eventuala lor irosire, din ignoranță sau neglijență, devine astfel irecuperabilă și ireversibilă.

- ***Orizont 2013. Obiectiv național: Crearea și menținerea unui cadru legislativ, normativ și instituțional coerent în domeniul culturii, congruent cu reglementările și practicile existente în cadrul UE; implementarea primei faze a planurilor de măsuri pentru inventarierea, protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național moștenit și contemporan și racordarea lui deplină la spațiul european și universal al valorilor culturale.***

Activitățile privind patrimoniul cultural național sunt în prezent reglementate de un număr de 43 de acte normative (legi, inclusiv cele pentru ratificarea unor convenții europene sau internaționale în materie, ordonanțe sau hotărâri ale Guvernului, ordine ale ministrului Culturii și Cultelor) și se realizează, sub coordonarea Ministerului de resort, de către ministerele de linie și agențiile relevante, autoritățile publice locale, serviciile deconcentrate sau subordonate MCC (institute de cercetare, muzee, instituții de artă, centre de cultură), în colaborare cu asociații profesionale, organizațiile neguvernamentale și universități.

La 18 aprilie 2008 s-a înființat, printr-o Decizie a Președintelui României, Comisia Prezidențială pentru Patrimoniul construit, situri istorice și naturale, cu caracter pluridisciplinar, care urmează să prezinte în termen de 6 luni un raport referitor la situația actuală, să elaboreze o strategie pe termen mediu și lung privitoare la modalitățile de protejare și promovare a patrimoniului cultural, să identifice măsuri eficiente la nivel instituțional pentru o mai bună coordonare și implementare a politicilor prioritare, să elaboreze un Ghid al patrimoniului construit, siturilor istorice și naturale. În acest fel se urmărește generarea unei abordări coerente la nivel național în acord cu reglementările europene în domeniu.

Proiectul de Strategie în domeniul Patrimoniului Cultural Național 2008-2013, elaborat în februarie 2008, definește patrimoniul național ca un ansamblu de resurse moștenite, identificate ca atare indiferent de regimul de proprietate, care reprezintă marturia și expresia valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție și cuprinde toate elementele rezultate din interacțiunea dintre factorii umani și naturali de-a lungul timpului. Strategia evocă drepturile culturale de bază, așa cum sunt fundamentate la nivelul Uniunii Europene, și stabilește ca principii generale: participarea cetățenilor, îmbunătățirea administrației în sectorul patrimoniului cultural, dezvoltarea resurselor culturale și folosirea durabilă a resurselor patrimoniului.

Prioritățile generale identificate în această Strategie sunt: realizarea inventarului și a codului patrimoniului cultural național precum și a unui sistem informațional operativ și eficient care să conecteze, în condiții de transparență, autoritățile centrale și locale, instituțiile specializate și formațiunile societății civile cu atribuții sau interese în domeniu.

(a) în domeniul conservării și valorificării **patrimoniului cultural național** obiectivele stabilite se concentrează pe următoarele domenii de intervenție:

(i) Patrimoniul imobil (monumente arheologice și arhitecturale incluzând cetăți, curți domnești, biserici fortificate, castele, conace, palate, cule, clădiri civile urbane, biserici din lemn, muzee etnografice în aer liber, biserici rupestre, biserici și ansambluri mănăstirești, arhitectură industrială, monumente de arhitectură populară, precum și complexe paleolitice, neolitice și eneolitice, așezări și necropole din epoca bronzului, fortificații și așezări din prima epoca a fierului, fortificații dacice, orașe antice, edificii, monumente medievale, rezervații arheologice):

- Menținerea unui cadru legislativ coerent prin eliminarea excesului de reglementare și corelarea cu obiectivele planificării spațiale, stabilizarea legislației secundare și descentralizarea mecanismelor de avizare cu implicarea specialiștilor calificați în domeniul protejării și restaurării monumentelor;

- Stabilirea priorităților și eșalonarea multi-anuală a finanțării în privința lucrărilor de restaurare, punere în valoare și revitalizarea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, cu accent pe cele care prezintă posibilități rapide de atragere a publicului și de amortizare a cheltuielilor;

- Dezvoltarea unor planuri integrate de protejare a patrimoniului cultural și natural cu participarea directă a specialiștilor din domeniile planificării teritoriului, urbanismului, conservării și restaurării monumentelor, industriei turismului, arhitecților peisagiști, ecologilor, sociologilor etc.; descentralizarea deciziei în domeniul punerii în valoare a bunurilor culturale imobile;

- Asigurarea unui mecanism pentru dezvoltarea durabilă a zonelor protejate pe baza conservării integrate a patrimoniului cultural imobil;

- Acordarea unei priorități majore formării profesionale a specialiștilor în toate profesiile necesare, de la cele de cercetare și evidență până la cele de întreținere fizică a monumentelor restaurate și revitalizate prin revizuirea sistemului de formare post-universitară, stagii în străinătate și perfecționare continuă;

- Responsabilizarea și conștientizarea unor paliere sociale diverse asupra rolului patrimoniului cultural imobil în păstrarea identității naționale și locale și în realizarea coeziunii sociale;

- Menținerea monumentelor înscrise în lista patrimoniului mondial într-un stadiu optim de conservare prin măsuri de consolidare în cazul riscului unor degradări iminente, retrasarea rețelei de artere de circulație și acces cu salvagardarea peisajului autentic, amplasarea facilităților turistice astfel încât să nu împietzeze asupra integrității monumentelor și zonelor de protecție, realizarea de măsuri promoționale;

- Dezvoltarea unor programe comune cu parteneri din UE și alte state pentru protejarea patrimoniului cultural imobil și a peisajelor, mai ales în zonele de graniță, inclusiv la nivelul autorităților locale în cadrul euroregiunilor; utilizarea experienței și lecțiilor învățate din programul «Sibiu – capitală culturală a Europei» (2007);

- Revizuirea unor prevederi ale legislației financiare pentru a stimula utilizarea unor surse suplimentare de finanțare în vederea protejării monumentelor istorice și creșterii independenței față de subvențiile bugetare;

- Completarea inventarului de patrimoniu imobil prin identificarea valorilor culturale neclasate, corectarea erorilor și includerea de noi categorii de situri protejate (industriale, balneare, construcții din secolul XX etc.).

(ii) Patrimoniul mobil (muzee, arhive, colecții cu specific de artă, arheologie și istorie, știință și istorie, etnografie și antropologie, specializate):

- Perfecționarea cadrului legislativ și normativ în materie;

- Asigurarea accesului larg al publicului la muzee și colecții prin acțiuni promoționale adecvate și anunțarea planurilor expoziționale cu cel puțin doi ani înainte;
- Introducerea unor module speciale la nivel universitar și post-universitar pentru pregătirea și formarea continuă a specialiștilor muzeografi și în management și marketing cultural;
- Menținerea în stare optimă a exponatelor și stabilirea unor programe clare, cu ordine de priorități, pentru lucrările necesare de întreținere și restaurare;
- Diversificarea sferei de activități a așezămintelor muzeale pentru a prelua unele dintre atribuțiile unui centru cultural în calitate de mediator cultural și furnizor de servicii culturale;
- Dezvoltarea substanțială a schimburilor de expoziții cu muzeele din țările Uniunii Europene și din alte state și efectuarea unor proiecte comune de cercetare;
- Includerea muzeelor și colecțiilor în ansambluri culturale care să constituie poli de atracție pentru vizitatori și dezvoltarea infrastructurii aferente;
- Adoptarea unor măsuri suplimentare pentru asigurarea integrității și securității fizice a bunurilor culturale muzeale împotriva furtului, distrugerii sau deteriorării și altor factori de risc naturali sau antropici.

(iii) Patrimoniul imaterial și etnografic (tradiții și expresii orale având limba drept vector principal, artele vizuale și ale spectacolului, practici sociale, ritualuri și evenimente festive, datini, cunoștințe și practici legate de natură și univers, artizanat tradițional):

- Identificarea, documentarea, cercetarea, inventarierea și actualizarea permanentă a diverselor elemente ale patrimoniului imaterial cu participarea specialiștilor, comunităților și organizațiilor societății civile;
- Prezervarea, promovarea și punerea în valoare a patrimoniului prin programe la nivel național și regional și susținerea din resurse publice a proiectelor și inițiativelor în acest domeniu;
- Transmiterea în forme autentice a conținuturilor specifice prin sistemul de educație formală și informală și prin mijloacele de informare în masă;
- Implementarea unor programe speciale de formare a artizanilor și creatorilor populari în vederea însușirii tehnicilor, materialelor și formelor de expresie tradiționale pentru prezervarea autenticității și stimularea creativității și inovării; stabilirea procedurilor de acreditare sau autorizare a formatorilor și de emiteră a certificatelor de calificare;
- Asigurarea protecției legale a proprietății intelectuale a comunităților asupra formelor de expresie tradiționale create înlauntrul lor și care le exprimă identitatea spirituală, precum și a artizanilor și creatorilor populari;
- Proiectarea unei rețele multifuncționale la nivel național și local (muzee etnografice, școli populare de artă, ansambluri folclorice, asociații voluntare) care să

potențeze capacitățile creative și inițiativele de valorizare și reinsertie a patrimoniului imaterial în coordonatele vieții comunitare.

(b) În domeniul **creației contemporane și diversității culturale** principalele domenii de intervenție sunt:

(i) Artele spectacolului:

- Diversificarea tipurilor de ofertă și a formelor de expresie artistică, inclusiv prin susținerea proiectelor care vizează organizarea de turnee și micro-stagiuni în zonele unde nu există colective artistice permanente, organizarea de festivaluri, gale, concursuri de creație și de interpretare la nivel național, regional și local;
- Consolidarea și diversificarea structurilor instituționale prin continuarea descentralizării administrative și financiare, dezvoltarea infrastructurii instituțiilor de spectacol și dotarea lor cu echipamente moderne;
- Asigurarea adresabilității ofertei și, implicit, creșterea audiențelor; cultivarea trăsăturilor distinctive ale artelor spectacolului din diferite zone și comunități;
- Stimularea creației și promovarea artelor interpretative; susținerea mobilității profesionale și a circulației artiștilor;
- Stimularea comunicării inter-culturale prin organizarea schimburilor de turnee artistice și sprijinirea participării artiștilor români la evenimente internaționale.

(ii) Lectura publică și bibliotecii:

- Actualizarea și completarea colecțiilor de bibliotecă; modernizarea incintelor și a serviciilor oferite;
- Redefinirea rostului bibliotecilor publice prin conectarea lor la societatea informatică și tehnologică, asumarea rolului de „mediatecă” prin îmbogățirea colecțiilor oferite cu noi tipuri de materiale în format video, electronic și multimedia;
- Îmbunătățirea calității prestației bibliotecarilor și a capacității lor de a iniția programe culturale complexe, inclusiv pentru prezervarea memoriei colective a comunitatilor locale.

(iii) Artele vizuale (sculptura, pictura, gravura, litografia, arta monumentală, scenografia, tapiseria, ceramica, plastica sticlei și a metalului, desen, design, alte forme de artă aplicată, arta fotografică și procedeele asimilate):

- Stimularea potențialului creativ prin consultarea și implicarea directă a artiștilor în elaborarea politicilor și reglementărilor care privesc activitatea acestora;

- Protecția drepturilor de autor și sprijinirea organizării de asociații profesionale sau sindicale ale liber-profesioniștilor pentru asigurarea securității lor sociale, siguranței muncii și ocupării;
- Sporirea interesului publicului pentru artele vizuale prin creșterea numărului și diversificarea funcționalităților spațiilor de expunere, sprijinirea formării pieței specifice și desfășurarea unor programe de „educație pentru artă” în cadrul învățământului formal și informal.

(iv) Industriile culturale:

- Creșterea rentabilității și competitivității industriilor culturale românești pe piața UE și internațională prin susținerea întreprinderilor mici și mijlocii în domeniu, revizuirea mecanismelor de acordare a ajutoarelor de stat, identificarea și utilizarea unor surse suplimentare de finanțare, inclusiv prin încurajarea parteneriatelor public-privat;
- Îmbunătățirea statutului social și economic al creatorului și artistului;
- Promovarea unor mecanisme eficiente de protejare a proprietății intelectuale, inclusiv prin sisteme de marcare a operelor produse, atât în formate clasice cât și în forme digitale sau virtuale, combaterea pirateriei și contrafacțiilor;
- Facilitarea accesului la produsele culturale, inclusiv prin comenzi și achiziții din fonduri publice.

(v) Așezăminte culturale (case de cultură, universități populare, școli populare de arte și meserii, cămine culturale, centre de cultură, formații artistice și ansambluri profesionale, centre zonale pentru educația adulților, Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale și filialele sale județene):

- Asigurarea coerenței sistemului la nivelul fiecărei comunități prin fructificarea sinergiilor între actorii locali și evitarea paralelismelor; creșterea responsabilității autorităților locale pentru buna funcționare a așezămintelor;
- Reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii așezămintelor, dotarea lor cu echipament modern;
- Redefinirea și completarea funcțiilor tradiționale ale așezămintelor; crearea unor centre de resurse și asistență pentru elaborarea de programe și proiecte și accesarea unor surse suplimentare de finanțare.

Orizonturi 2020 și 2030.

Stabilirea obiectivelor naționale pentru aceste orizonturi de timp nu apare posibilă întrucât documentele și studiile elaborate până în prezent nu permit identificarea unor priorități de perspectivă în domeniu.

6. Capacitatea administrativă și calitatea serviciilor publice; dezvoltarea durabilă ca măsura a eficienței guvernării și a calității politicilor publice

Încă de la începutul procesului de tranziție la democrația pluralistă și economia de piață funcțională a devenit evident în România, ca și în celelalte țări post-comuniste, că îmbunătățirea radicală a calității guvernării prin creșterea eficienței, credibilității și transparenței este esențială pentru succesul ansamblului de reforme în viața politică, economică și socială și pentru clădirea încrederii cetățenilor în administrația publică.

Cerințele privind dezvoltarea capacității administrative sunt subliniate în orientările strategice ale Uniunii Europene privind coeziunea, în Strategia de la Lisabona revizuită și în Strategia pentru Dezvoltare Durabilă reînnoită a UE din 2006.

Importanța acordată acestor aspecte în România a crescut treptat în perioada 1992-2001, cu asistență din partea programului PHARE al UE, însă progresele au fost inegale și s-au dovedit insuficiente față de complexitatea cerințelor de modernizare și eficientizare a administrației publice. O strategie națională în domeniul reformei administrației publice a fost adoptată abia în 2001 și actualizată în 2004 în scopul accelerării schimbărilor necesare în perioada de pre-aderare la UE. Pentru schimbarea fundamentală a legăturii dintre funcțiile politice și cele administrative din administrația publică și ținând seama de calitatea scăzută a serviciilor publice oferite, de motivarea insuficientă a funcționarilor publici, de manifestările de corupție în sistem și de imaginea nefavorabilă în fața opiniei publice, obiectivele pe termen mediu au vizat:

- Stabilirea procedurilor de recrutare, gestiune și formare a funcționarilor publici prin norme și reguli care pot fi puse efectiv în aplicare;
- Reforma sistemului de salarizare în sensul omogenizării și tratării echitabile a tuturor categoriilor de funcționari publici;
- Ameliorarea imaginii administrației publice prin creșterea transparenței actului administrativ și luarea unor măsuri anticorupție ferme, vizibile pentru opinia publică.

Acțiunile ulterioare s-au concentrat pe adoptarea, în 2006, a unui pachet legislativ pentru aplicarea reformelor în administrație și crearea cadrului instituțional necesar în contextul descentralizării și deconcentrării. Au fost înființate, încă din 1999, Agenția Națională a Funcționarilor Publici pentru gestionarea funcției publice și Institutul Național de Administrație pentru formarea inițială și continuă a funcționarilor publici și a celor contractuali din administrația publică. Programul Operațional „Dezvoltarea Capacității Administrative 2007-2013”, adoptat în septembrie 2007, prevede un ansamblu de măsuri menite să determine o îmbunătățire substanțială a eficienței, transparenței și responsabilității actului administrativ la toate nivelurile.

Orizont 2013. Obiectiv național: Crearea unei administrații publice mai eficiente și capabile să genereze politici publice adecvate și să le gestioneze în mod eficace în scopul implementării principiilor dezvoltării durabile.

Strategiile naționale și reglementările legale în domeniu vizează îndeplinirea următoarelor **obiective specifice** pentru această perioadă de referință:

(i) Creșterea capacității administrației publice prin realizarea unor îmbunătățiri de structură și proces în managementul ciclului de politici publice

Măsurile avute în vedere pornesc de la constatarea persistenței unor slăbiciuni în sistemul administrației centrale și locale în privința abilității de a gestiona procesul de planificare, formulare, implementare și evaluare a politicilor publice, precum și în privința capacității de definire clară a obiectivelor și de coordonare a acțiunilor inter-sectoriale, ceea ce duce la niveluri scăzute de eficiență în furnizarea de servicii publice. Se ia în considerație faptul că, deși s-a format o anumită expertiză în planificare și management, mecanismele de evaluare și feedback sunt încă foarte slabe. Se urmărește în acest cadru și depășirea deficiențelor existente în evaluarea impactului programelor sau proiectelor propuse spre implementare asupra mediului inconjurator.

Grupurile țintă vizate în cadrul acestui obiectiv sunt ministerele, agențiile aflate în subordinea guvernului sau ministerelor, autoritățile publice locale și structurile lor asociative, organizațiile neguvernamentale relevante, instituțiile de învățământ superior și cercetare, având următoarele domenii de intervenție:

- Îmbunătățirea procesului de luare a deciziilor la nivel politico-administrativ prin: perfecționarea instrumentelor și metodologiilor stabilite și eficientizarea cadrului instituțional specific orientării către politici publice, inclusiv planificarea strategică și bugetarea pe programe, care să ducă la o operativitate sporită și la reducerea costurilor în administrația publică; însușirea și aplicarea celor mai bune practici existente în alte țări ale UE; instruirea specialiștilor implicați în procesul de formulare a politicilor publice; implementarea unor programe de instruire în domeniul planificării strategice pentru personalul de conducere din administrație, inclusiv programe de formare a formatorilor; dezvoltarea de mecanisme pentru promovarea și implementarea inițiativelor de parteneriat la toate nivelurile pentru a asigura implicarea factorilor interesați în formularea politicilor publice;

- Creșterea responsabilizării administrației publice prin: dezvoltarea de metodologii și instrumente pentru îmbunătățirea sistemelor și procedurilor de măsurare a performanțelor și de raportare, inclusiv a mecanismelor de feedback, luându-se în considerație opinia societății civile și a cetățenilor; training pentru îmbunătățirea calității și frecvenței raportării performanțelor către beneficiarii direcți ai serviciilor publice și către grupurile de cetățeni; însușirea de tehnici pentru măsurarea performanțelor și raportare prin indicatori și proceduri de monitorizare și evaluare; dezvoltarea unei baze de date la nivel național pentru colectarea, raportarea, analiza și publicarea datelor statistice relevante cu privire la performanțele administrației publice locale; elaborarea metodologiilor și cadrului instituțional pentru extinderea evaluării de politici și programe la nivelul administrației centrale și locale;

- Îmbunătățirea eficienței organizaționale vizând introducerea unei noi culturi administrative în ansamblul structurilor administrației publice dar concentrându-se în

mod prioritar asupra sectoarelor de sănătate, educație și asistență socială, prin: revizuirea structurilor existente și implementarea unor instrumente moderne de management în fiecare sector, stabilirea și operaționalizarea unor structuri noi; introducerea unor proceduri de evaluare a managementului calității actului administrativ; implementarea unui sistem de management al performanțelor resurselor umane; dezvoltarea funcției de management în cadrul instruirii personalului din administrația publică; instituirea unor programe post-universitare de formare managerială a personalului cu funcții de conducere; introducerea unor module de pregătire în domenii ca achizițiile publice, dezvoltarea de proiecte, limbi străine, licitarea și managementul proiectelor etc.

Prin implementarea acestor măsuri se va asigura elaborarea, până în 2015, a 19 ghiduri, metodologii sau proceduri de lucru (față de 3 în 2007), efectuarea, până în 2015 a circa 380 mii zile de instruire pentru personalul administrativ la toate nivelurile (față de 1.000 în 2006) și certificarea competențelor unui număr de 75.000 de persoane, reducerea în 2015 a costurilor administrative cu 20% față de anul 2007, operaționalizarea până în 2015 a 287 de structuri nou create sau reorganizate.

(ii) Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor publice, cu accent pe procesul de descentralizare

Acțiunile stabilite urmăresc remedierea deficiențelor semnalate în privința definirii neclare a responsabilităților între diverse instituții și niveluri ale administrației, transferului incomplet al puterii de decizie și mijloacelor financiare către unitățile și serviciile descentralizate, calității și promptitudinii în furnizarea serviciilor publice. Se va asigura aducerea deciziilor de implementare mai aproape de cetățean și îmbunătățirea timpului de răspuns, introducerea unor instrumente de măsurare a performanțelor din punctul de vedere al costurilor și calității serviciilor furnizate către cetățeni. În acest scop, principalele domenii de intervenție sunt:

- Sprijin pentru procesul de descentralizare prin: training și asistență tehnică pentru structurile implicate în planificarea și coordonarea procesului de descentralizare; elaborarea unor proceduri de cooperare între administrația centrală și locală și între autoritățile locale și unitățile de sănătate, educație și asistență socială descentralizate; training pentru funcționarii publici din administrația locală și pentru managerii noilor servicii descentralizate; evaluarea fazelor pilot ale procesului de descentralizare a serviciilor publice și implementarea recomandărilor rezultate din analize; optimizarea structurilor pentru noile servicii descentralizate; elaborarea de studii și strategii în sprijinul inițiativelor de descentralizare;

- Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor publice prin: abordarea complexității proceselor și reglementărilor din perspectiva cetățenilor și a mediului de afaceri în vederea simplificării și reducerii barierelor administrative; monitorizarea și reducerea timpului de furnizare a serviciilor cu reducerea corespunzătoare a costurilor; introducerea unui sistem de evaluare a calității serviciilor care să includă obiective măsurabile pentru serviciile destinate cetățenilor; dezvoltarea, testarea și implementarea unor standarde de cost și calitate a serviciilor publice; elaborarea de mecanisme, instrumente și proceduri pentru îmbunătățirea sistemului de colectare a taxelor, inclusiv crearea unei interfețe pentru bazele de date existente; implementarea inițiativelor de

reducere a duratei de livrare a serviciilor publice (ghișeul unic pentru cetățeni, portaluri și alte servicii electronice, managementul documentelor, folosirea regulii aprobării tacite etc.); training în domeniul evaluării performanțelor serviciilor publice; implementarea unor documente-cadru pentru furnizarea de servicii publice (*charters*) cu stabilirea unor criterii de performanță clare (egalitate de tratament, imparțialitate, continuitate, regularitate, transparență, libertatea alegerii, amabilitate, promptitudine, consultare, raportul cost/valoare); introducerea și menținerea în funcțiune a sistemelor de evaluare a performanței manageriale în raport cu mediul natural de tipul EMAS (*Eco-management and Audit Scheme*).

Cel puțin 50% din fondurile alocate pentru implementarea măsurilor stabilite în cadrul acestui obiectiv vor fi orientate spre cele trei sectoare ale serviciilor publice identificate ca prioritare (sănătatea, învățământul preuniversitar și asistența socială). Se vor efectua, până în 2015, revizuri structurale în toate cele 41 județe și într-un număr de 100 municipalități care vor deveni astfel operaționale în regim descentralizat, se vor elabora 25 de ghiduri, studii și rapoarte de sprijinire a procesului de descentralizare, se vor efectua circa 42.000 de zile de instruire pentru personalul din administrația publică la toate nivelurile, se vor produce 250 de analize de simplificare administrativă (față de 7 până în 2006), se vor introduce standarde de calitate și cost în 3 sectoare prioritare din sistemul administrației, iar gradul de colectare a veniturilor proprii ale administrației publice locale va crește la 95% (față de 84% în 2006).

Prin corelare cu alte strategii și programe operaționale la nivel național, se urmărește realizarea principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile, inclusiv prin introducerea unor teme specifice pentru protecția mediului și utilizarea rațională a resurselor naturale în fiecare dintre modulele de pregătire și prin includerea elementelor de eco-eficiență în criteriile de selecție a proiectelor și în efectuarea achizițiilor publice.

Orizont 2020. Obiectiv național: Definitivarea procesului de reformă în administrația publică și reducerea substanțială a decalajelor față de nivelul mediu de performanță al administrației centrale și locale și al serviciilor publice din celelalte state membre ale UE; creșterea gradului de încredere și satisfacție al cetățenilor în raporturile cu autoritățile administrației publice centrale și locale.

Întrucât procesul de consolidare a structurilor decizionale centrale și a serviciilor publice recent descentralizate va continua și în această perioadă, este necesară reevaluarea obiectivelor propuse dincolo de țintele stabilite pentru anul 2015.

Orizont 2030. Obiectiv național: Aproximarea semnificativă de nivelul mediu al celorlalte state membre ale UE în privința performanței administrației publice centrale și locale în furnizarea serviciilor publice

7. Politica externă și de securitate; orientări generale și contribuții specifice ale României la Politica Externă și de Securitate Comună și Politica Europeană de Securitate și Apărare ale UE în raport cu cerințele dezvoltării durabile

Direcțiile prioritare de acțiune ale politicii externe a României urmăresc afirmarea și promovarea intereselor naționale, care au un caracter peren și transpartinic, în contextul nevoii de adaptare continuă la schimbările ce survin în sistemul relațiilor internaționale, transformării treptate a profilului internațional al României și consecințelor situației sale geografice specifice ca stat aflat, în prezent, la frontiera estică a UE și NATO.

Pentru măsurarea viabilității obiectivelor generale și a performanței efective a acțiunii externe a României sunt definite drept **criterii de succes** următoarele elemente fundamentale:

- Multidimensionalitatea participării României la procesul de construire a unei ordini globale bazate pe respectarea dreptului internațional, valorilor democratice și principiilor dezvoltării durabile prin utilizarea corelată a instrumentelor politice și economice atât formale (tratatele, instituțiile internaționale și regionale, demersurile diplomatice) cât și informale (diplomația publică, contactele bi- și multilaterale directe, alianțe ad-hoc funcționale, rețele sau parteneriate public-privat);
- Integrarea priorităților dezvoltării durabile (politice, de securitate, economice, sociale și de mediu) prin asigurarea coerenței și complementarității în colaborarea dintre instituțiile statului precum și cu factorii extra-guvernamentali la nivel național și prin reflectarea acestor priorități în acțiunile de politică externă;
- Echilibrul între interese și valori prin susținerea consecventă a principiilor democratice, ale statului de drept și ale drepturilor omului într-un mod congruent cu promovarea intereselor economice și geo-strategice ale României.

În perspectiva următorului deceniu, politica externă a României se articulează în jurul următoarelor **obiective și acțiuni** prioritare:

(a) Crearea unui mediu de securitate previzibil și stabil pentru România, conform interesului național, având ca domenii principale:

(i) Consolidarea locului României în NATO prin:

- Promovarea reformei NATO și a extinderii sale către statele din vecinătatea României;
- Întărirea relațiilor NATO cu statele partenere care au interese și valori convergente cu cele ale Alianței;

- Continuarea procesului de reformă, profesionalizare și modernizare a forțelor armate ale României și asigurarea interoperativității depline cu armatele țărilor aliate;
- Respectarea angajamentelor asumate de România pe teatrele de operațiuni ale NATO, în strânsă colaborare politică și operativă cu partenerii strategici și cu autoritățile naționale respective, inclusiv în procesul de reconstrucție post-conflict;
- Contribuții efective, pe plan conceptual și practic, la soluționarea dosarelor delicate aflate pe agenda NATO (controlul armamentelor și dezarmarea, inclusiv Tratatul CFE, scutul anti-rachetă, conflictele «înghețate» sau latente, securitatea energetică, protecția infrastructurilor critice etc.);
- Consolidarea dimensiunii transatlantice a Alianței.

(ii) Amplificarea contribuției României la **adaptarea sistemului internațional de securitate** la cerințele impuse de globalizare prin:

- Dezvoltarea unei capacități civile multi-funcționale, cu elemente capabile a fi dislocate în misiuni pe diverse teatre de operațiuni, și a unui corp de experți în domeniul reconstrucției post-conflict;
- Participarea la misiuni de menținere a păcii sub egida ONU, în funcție de zona de interes și de resursele disponibile, precum și la operațiuni de stabilizare post-conflict și de gestionare a crizelor civile sau militare;
- Amplificarea capacității de a contribui la combaterea amenințărilor neconvenționale la adresa securității internaționale, în special a riscurilor teroriste, inclusiv prin demersuri care ținesc remedierea cauzelor fenomenului terorist.

(b) **Contribuția la dezvoltarea durabilă a României** prin:

- Integrarea informațiilor și analizei economice în procesul de articulare a deciziilor de politică externă în sensul atragerii de investiții străine, promovării investițiilor românești și optimizării fluxurilor comerciale;
- Susținerea intereselor românești pe plan economic și comercial, promovarea aplicării principiilor dezvoltării durabile în dezbaterile interne privind orientările și reglementările sectoriale în cadrul UE;
- Participarea activă la elaborarea pozițiilor UE și susținerea acestor poziții în cadrul forurilor mondiale consacrate dezvoltării durabile precum și în negocierile din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului;
- Implicarea în elaborarea și implementarea politicii energetice a UE și punerea în valoare a potențialului României ca țară de tranzit, producătoare și consumatoare de energie.

(c) **Conturarea și afirmarea profilului României în Uniunea Europeană**, având ca domenii principale de acțiune:

(i) Implicarea activă în **cristalizarea pozițiilor comune ale UE** în domeniul politicii externe, de securitate și apărare și promovarea în acest cadru a intereselor naționale specifice ale României prin:

- Susținerea reformei instituționale a UE conform Tratatului de la Lisabona și a procesului de perfecționare a instrumentelor Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) și Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA);
- Promovarea extinderii în continuare a UE și a respectării angajamentelor asumate față de țările candidate precum și în relațiile cu statele partenere în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (ENP);
- Derularea unei politici eficiente de asistență pentru dezvoltare conforme cu orientările generale ale UE și ancorate în prioritățile de politică externă ale României;
- Cultivarea și extinderea parteneriatelor speciale, mecanismelor de cooperare bilaterală și dialogului politic cu celelalte state membre ale UE;
- Întensificarea, prin instrumente specifice, a conlucrării cu țările din vecinătatea imediată a României, membre, candidate sau partenere ale UE;
- Incurajarea aprofundării raporturilor bilaterale și cooperării multilaterale cu țările din Spațiul Economic European;
- Cooperarea cu partenerii europeni în combaterea criminalității transfrontaliere, migrației ilegale și tuturor formelor de trafic ilicit;
- Elaborarea unei Strategii Naționale în domeniul prevenirii conflictelor și a unui Plan de Acțiune aferent, în conformitate cu deciziile Consiliului European de la Goeteborg (2001);
- Înființarea în România și consacarea pe plan internațional a unui Centru pentru Reconstrucția Post-conflict, cu programe de cercetare și instruire avansată axate pe interfața dintre dezvoltarea durabilă și cerințele securității internaționale;
- Valorificarea, în acord cu aliații și partenerii europeni, a potențialului României de promovare a cooperării regionale în zona Mării Negre, în Balcani și în bazinul Dunării.

(ii) **Consolidarea relației transatlantice** prin:

- Susținerea relației speciale între UE și SUA prin cultivarea unui dialog activ, intens și constructiv la toate nivelurile, în forme adecvate, asupra tuturor temelor majore ale agendei internaționale, inclusiv sfidările globalizării și dezvoltării durabile la nivel mondial;
- Amplificarea, în plan bilateral, a parteneriatului strategic cu Statele Unite și a relației speciale cu Canada.

(iii) Participarea activă la **constituirea spațiului democrației, stabilității, securității și prosperității în vecinătatea României** prin:

- Susținerea, în cadrul organismelor comunitare, a demersurilor și eforturilor țărilor din **Balkanii de Vest** pentru parcurgerea procesului de Stabilizare și Asociere și aderarea la UE; participarea la inițiativele și misiunile UE în zonă; implicarea în proiectele regionale de anvergură, în special în domeniul infrastructurilor de transport și energie; sprijinirea funcționării eficiente a Zonei de Comerț Liber în Europa de Sud-Est (CEFTA+);

- Promovarea colaborării multilaterale în zona extinsă a **Mării Negre** prin conectarea ei la procesele de integrare europeană, dezvoltarea unor politici și instrumente specifice ale UE pentru aceasta zonă și valorificarea sinergiilor cu organismele inter-guvernamentale, precum și cu inițiativele și mecanismele informale de consultare existente pe plan regional;

- Sprijinirea vocației europene și atlantice a **Republicii Moldova**, atât în mod direct cât și prin articularea unor politici coerente la nivelul UE, pentru restabilirea suveranității sale asupra întregului teritoriu, conectarea progresivă la spațiul economic, politic și juridic comunitar și edificarea unui parteneriat bilateral solid, bazat pe asumarea comunității de cultură, limbă și tradiții;

- Amplificarea relațiilor cu **Ucraina** în spiritul bunei vecinătăți și susținerea aspirațiilor sale europene și euro-atlantice;

- Dezvoltarea relațiilor bilaterale cu **Federația Rusă** și creșterea gradului lor de funcționalitate pe baze pragmatice; promovarea în spirit constructiv a unei voci unitare a UE în raport cu Rusia;

- Adâncirea relațiilor bilaterale cu țările din **Caucazul de Sud** și extinderea cooperării multilaterale în plan regional;

- Creșterea implicării României în țările din **Asia Centrala** în concordanță cu obiectivele Strategiei UE pentru această regiune.

(d) **Promovarea și apărarea valorilor românești în lume**, având ca domenii principale de acțiune:

(i) Protejarea și **promovarea intereselor cetățenilor români** și a românilor de pretutindeni; **menținerea identității etnice și culturale a românilor** din afara granițelor prin:

- Continuarea demersurilor pentru eliminarea obligativității vizelor pentru călătoriile cetățenilor români în SUA și desființarea sau simplificarea regimului de vize în relațiile cu Japonia, Canada și alte state;

- Încheierea acțiunii pentru eliminarea restricțiilor de acces al cetățenilor români pe piața muncii în toate țările UE și Spațiului Economic European;

- Finalizarea pregătirilor pentru aderarea României la Spațiul Schengen în anul 2012;

- Extinderea rețelei de oficii consulare în țările în care numărul cetățenilor români este în creștere, lărgirea sferei de cuprindere și a standardelor de calitate ale serviciilor consulare, formarea unui corp consular stabil și profesionist;

- Sprijinirea comunităților românești din străinătate pentru păstrarea identității lor lingvistice, culturale și religioase prin finanțarea unor cursuri de limba română, istorie și geografie a României, punerea în valoare a patrimoniului cultural românesc, susținerea bisericilor, preoților și școlilor parohiale din aceste comunități;

- Construirea de parteneriate cu asociațiile de români din străinătate precum și între acestea pentru soluționarea problemelor cu care se confruntă în țările de reședință.

(ii) Promovarea valorilor culturale și spirituale naționale; remodelarea demersurilor diplomației publice pentru **îmbunătățirea imaginii României** prin:

- Continuarea programelor de valorizare a contribuției culturii române la patrimoniul cultural european și de facilitare a accesului la produsele culturale românești;

- Dezvoltarea dialogului cultural cu spații din afara continentului european;

- Realizarea unei strategii de diplomație publică și crearea de parteneriate cu organizații și instituții care dețin competențe în promovarea imaginii României în străinătate pentru formularea și transmiterea unor mesaje coerente către mediul politic, formatorii de opinie, cercurile academice și societatea civilă din alte țări.

(e) Creșterea valorii contribuției României pe scena internațională, având ca principale domenii de acțiune:

(i) Intensificarea prezenței României pe planul diplomației multilaterale prin:

- Participarea activă la formularea unor poziții comune ale UE și/sau NATO în cadrul organizațiilor internaționale guvernamentale, în special al celor din sistemul ONU, și sprijinirea acestor poziții prin inițiative și demersuri proprii;

- Îmbunătățirea reprezentării României în structurile de conducere și executive ale principalelor organizații internaționale;

- Folosirea prezenței în aceste organizații pentru promovarea valorilor democrației, statului de drept, drepturilor omului, toleranței și dialogului inter-cultural, mai cu seamă prin intermediul Consiliului Europei, Comunității Democrațiilor, Alianței Civilizațiilor, Conferinței democrațiilor noi sau restaurate etc.

(ii) Reafirmarea României ca partener important de dialog și cooperare cu statele din toate regiunile lumii prin:

- Implicarea efectivă în articularea orientărilor strategice ale UE și, după caz, NATO, în raporturile cu alte zone geografice (Asia și Oceania, Orientul Mijlociu și Africa de Nord, Africa sub-Sahariană, America Latină);
- Dezvoltarea diferențiată, în funcție de interesul național al României și de disponibilitatea partenerilor, a relațiilor bilaterale cu țările de pe alte continente;
- Participarea la programele desfășurate sub egida UE și instituțiilor din sistemul ONU și promovarea unor inițiative proprii, în cadru bilateral, privind asistența pentru dezvoltare în străinătate.

Ținând seama de dinamica relațiilor internaționale și de particularitățile activității politico-diplomatice, nu sunt prevăzute obiective specifice, în forme cuantificabile, pe orizonturi de timp definite.

Partea V. Implementare, monitorizare și raportarea rezultatelor

Pentru punerea în aplicare a prezentei Strategii Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a României **se recomandă următoarele măsuri**, ca rezultat al consultărilor în cadrul Consiliului Național de Dezbatere Publică, Grupurilor Regionale (pentru fiecare dintre cele 8 Regiuni de Dezvoltare), Consiliului Științific sub egida Academiei Române și al incorporării în textul final al Strategiei a observațiilor și propunerilor pertinente formulate pe parcursul acestui proces consultativ, a celor primite din partea instituțiilor centrale, autorităților locale, partidelor politice, forurilor academice și universitare, asociațiilor patronale și partenerilor sociali, organizațiilor neguvernamentale și altor formațiuni ale societății civile, persoanelor interesate din țară și rezidenților români în străinătate, precum și a celor semnalate în mijloacele de comunicare în masă:

1. Obținerea avizului consultativ asupra textului proiectului de Strategie din partea specialiștilor Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și altor experți internaționali și sondarea prealabilă a opiniei profesionale a Direcției Generale de specialitate a Comisiei Europene.

2. Aprobarea proiectului Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă de către Guvernul României.

3. Prezentarea Strategiei pentru aprobare, ca articol unic, de către Parlamentul României.

4. Înaintarea Strategiei astfel adoptate către Comisia Europeană.

5. Instituirea prin legea de adoptare a Strategiei a unui Comitet Interdepartamental pentru Dezvoltare Durabilă, la nivel executiv, prezidat de un Ministru de Stat (Vice-Prim-Ministru al Guvernului) cu responsabilități exclusive în domeniu și incluzând ministerele și alte instituții centrale implicate în implementarea Strategiei. Comitetul Interdepartamental, în persoana președintelui acestuia, va fi desemnat ca punct de legătură în relațiile cu Comisia Europeană și celelalte instituții ale UE în privința implementării pe plan național a Strategiei UE pentru Dezvoltare Durabilă.

6. Stabilirea, prin lege, a obligației Comitetului Interdepartamental de a prezenta un raport anual Parlamentului României asupra modului de implementare a Strategiei, pe baza monitorizării indicatorilor dezvoltării durabile conveniți la nivelul UE precum și a indicatorilor specifici, adaptați la condițiile României, asupra eventualelor ramăneri în

urma și asupra măsurilor de remediere a acestora, incluzând și posibile propuneri de ajustare a obiectivelor-țintă pe plan național și a termenelor de execuție, în funcție de situația reală și de prevederile Directivelor UE în materie adoptate pe parcurs.

7. Stabilirea, prin lege, a responsabilității Comitetului Interdepartamental de a coordona activitățile legate de elaborarea și actualizarea permanentă a setului de indicatori pentru monitorizarea implementării obiectivelor dezvoltării durabile la nivel național, regional și sectorial, potrivit orientărilor metodologice stabilite de Institutul Național de Statistică, în congruență cu reglementările convenite în cadrul UE, în vederea asigurării acurateței și comparabilității datelor cu cele ale celorlalte state membre ale Uniunii Europene.

8. Încadrarea activităților Comitetului Interdepartamental privind monitorizarea și reevaluarea periodică a implementării Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă în Sistemul Unic de Management al Informației (SMIS).

9. Statuarea obligației Comitetului Interdepartamental, în conformitate cu prevederile Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a UE, de a prezenta Comisiei Europene un raport complet asupra implementării Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă la fiecare doi ani, începând cu luna iunie 2011, însoțit de propuneri și recomandări privind eventuala modificare a orientărilor generale, politicilor și priorităților Strategiei UE în materie.

10. Asigurarea reprezentării Comitetului Interdepartamental în Rețeaua Europeană pentru Dezvoltare Durabilă (*European Sustainable Development Network - ESDN*) la nivelul UE.

11. Instituirea (prin amendarea sau înlocuirea Legii 158/1999) a unui Consiliu Consultativ pentru Dezvoltare Durabilă la nivel național, cu un Secretariat Permanent. Consiliul Consultativ se constituie prin decizia Parlamentului României ca organism total autonom față de puterea executivă dar finanțat de la bugetul de stat (în concordanță cu practica statornică în majoritatea statelor membre ale UE) și va include 11-15 reprezentanți ai comunității științifice și academice precum și ai societății civile din România, personalități cu prestigiu recunoscut și competențe precise în materie. Consiliul Consultativ va funcționa sub egida Academiei Române și va avea ca obiect principal de activitate monitorizarea implementării Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă.

12. Acordarea, prin lege, a dreptului Consiliului Consultativ de a prezenta Parlamentului României un raport anual, complementar celui prezentat de Comitetul Interdepartamental, privind implementarea Strategiei, conținând propriile evaluări și recomandări de acțiune.

13. Aderarea Consiliului Consultativ la rețeaua UE a Consiliilor Consultative Europene pentru Mediu și Dezvoltare Durabilă (*European Environmental and Sustainable Development Councils – EEAC*).

14. Declanșarea procedurilor pentru evaluarea colegială a Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă de către instituții și experți din alte state membre ale UE, conform recomandării exprese conținute în Strategia UE în materie.

De asemenea, în urma semnalelor primite din partea instituțiilor centrale și locale consultate și asociațiilor sau persoanelor interesate, **se recomandă spre considerare Guvernului României** următoarele măsuri:

1. Elaborarea unor bugete naționale multianuale pe 7 ani, congruente cu exercițiile bugetare ale UE, concepute într-o formulă glisantă, revizuită în fiecare an, pentru asigurarea pe termen mediu a finanțării continue și fără sincope a obiectivelor dezvoltării durabile în conformitate cu obligațiile asumate în calitate de membru al Uniunii Europene și cu interesele naționale ale României.
2. Crearea, în componența Guvernului României, a unei instituții specializate (eventual sub forma unui Institut Național de Planificare Strategică) pentru elaborarea și urmărirea strategiilor de dezvoltare economică și socială a României în corelare cu capacitatea de suport a capitalului natural pe termen mediu și lung, coordonarea programelor sectoriale interdependente și asigurarea coerenței programelor guvernamentale și a celor cu finanțare comunitară.
3. Crearea unui Minister al Energiei și Resurselor (eventual în urma restructurării Ministerului Economiei și Finanțelor) și reexaminarea funcționalității mecanismelor de reglementare și agențiilor specializate, inclusiv instituirea unui oficiu independent pentru monitorizarea și supravegherea pieței de energie în condiții de transparență, conform politicilor și practicii UE.
4. Pregătirea în regim prioritar a unei strategii pro-active pe termen lung privind evoluțiile demografice și migrația ca element de referință pentru revizuirea realistă a programelor sectoriale; ajustarea corespunzătoare a strategiilor privind resursele umane, educația și formarea profesională, sănătatea publică.